ISBN 978-80-7314-404-3

Akademie HUSPOL

MODERN RESEARCH IN WORLD SCIENCE

COLLECTION OF ABSTRACTS

International scientific-practical conference
(Kunovice, Czech Republic, June 17-18, 2022)

СУЧАСНІ ДОСЛІДЖЕННЯ СВІТОВОЇ НАУКИ

ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ

Міжнародна науково-практична конференція
(Куновіце, Чеська Республіка, 17-18 червня 2022 року)

Akademie HUSPOL
Kunovice, 2022

Akademie HUSPOL

MODERN RESEARCH IN WORLD SCIENCE

COLLECTION OF ABSTRACTS

International scientific-practical conference

(Kunovice, Czech Republic, June 17-18, 2022)

СУЧАСНІ ДОСЛІДЖЕННЯ СВІТОВОЇ НАУКИ

ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ

Міжнародна науково-практична конференція

(Куновіце, Чеська Республіка, 17-18 червня 2022 року)

Kunovice 2022

Recommended for publication
by the Academic Council at
Akademie HUSPOL
June 21, 2022 (Protocol № 17)

Modern research in world science: collection of abstracts of International scientific-practical conference, Kunovice, Czech Republic, June 17-18, 2022. Kunovice : Akademie HUSPOL, 2022. 274 p.

Сучасні дослідження світової науки: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., м. Куновіце, Чеська Республіка 17-18 червня 2022 р. Куновіце : Академія ГУСПОЛ, 2022. 274 с.

ISBN 978-80-7314-404-3
ISBN 978-617-8094-05-8

The collection of abstracts contains the reports of participants of the International scientific-practical conference "Modern research in world science", which was held by the Akademie HUSPOL (Czech Republic) together with the Donetsk State University of Internal Affairs (Ukraine) with the assistance of the NGO "European Institute for Further Education" on June 17-18, 2022. The conference is dedicated to solving current problems in ensuring innovative development and finding ways to improve the legal practice of Ukraine and the Czech Republic.

Sborník obsahuje zprávy účastníků mezinárodní vědecko-praktické konference "Moderní výzkum ve světové vědě", kterou provedla Akademie HUSPOL (Česká republika) společně s Doněckou státní univerzitou vnitřních věcí (Ukrajina) za asistence nevládní organizace „Evropský institut postgraduálního vzdělávání“ červen 17.-18. 2022. Konference je věnována řešení aktuálních problémů při zajišťování inovativního rozvoje a hledání cest ke zlepšení právní praxe Ukrajiny a České republiky.

Збірник містить матеріали доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні дослідження світової науки», яка була проведена Академією ГУСПОЛ (Чеська Республіка) спільно з Донецьким державним університетом внктрішніх справ (Україна) за сприянням ГО «Європейський інститут післядипломної освіти» 17-18 червня 2022 року. Конференцію присвячено розв’язанню актуальних проблем в забезпеченні інноваційного розвитку та пошуку шляхів удосконалення правової практики України та Чехії.

ISBN 978-80-7314-404-3
ISBN 978-617-8094-05-8

©Akademie HUSPOL, 2022
© I. Kopotun, 2022
© S. Petkov, 2022

Mgr. Pavel Polián
Jednatel, statutární zástupce Akademie Huspol

Уважаемые коллеги!

Искренне поздравляю Вас с началом работы Международной научно-практической конференции «Современные исследования науки мира»!

Мне приятно, что организаторами конференции выступили Академия ГУСПОЛ и Общественная организация «Европейский институт последипломного образования», ведь мы выпускаем будущих юристов и повышаем квалификацию высококвалифицированных специалистов.

Сегодня в современном мире существует множество проблем, которые должны затрагивать мысли всех тех, кто имеет отношение к научным исследованиям. Реальные проблемы, которые возникают перед человечеством, куда более сложные, чем научные. Современная наука не в состоянии их кардинально решить. Важной причиной этому является разобщенность научных дисциплин. Элементарная синхронизация научных исследований дала бы действующий эффект.

Целью нашей конференции является именно разработка теоретических и практических аспектов обеспечения междисциплинарности научных исследований в контексте глобального развития и выделение конкретных мер обеспечения таких исследований на базе существующего международного опыта.

Вместе с Вами, дорогие коллеги, мы обоснуем основные теоретико-методологические подходы к развитию междисциплинарных научных исследований в условиях глобальных опасностей и угроз.

Учитывая то, что научная конференция является не только возможностью для обмена мыслями и апробирования своих теоретических наработок её участниками, но и прекрасным поводом для новых знакомств, надеюсь, что у Вас будет возможность для неформального общения с целью обмена опытом для решения в дальнейшем существующих проблем.

Радует то, что к работе на конференции откликнулись как отечественные, так и зарубежные ученые. Важно, чтоб научная дискуссия стала плодотворной для ученых, преподавателей, докторантов, аспирантов, магистров, а её результаты имели реальную общественно-политическую пользу.

Ігор Копотун
Доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України,
Проректор з міжнародних зв'язків Академії ГУСПОЛ

Шановні колеги!

Сьогодні світ загалом переживає непрості часи. У сучасних умовах, наповнених суспільно значущими, а іноді й трагічними подіями, проведення Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні дослідження світової науки» є знаковою подією міжнародного права, управління, філософії, педагогіки та інших дисциплін.

Міждисциплінарні дослідження стають сучасною науковою областю, що активно зростає. Як правило, під цим поняттям ховається вирішення наукових проблем шляхом інтеграції знань та методів із різних наукових галузей. Саме такі дослідження розглядаються як одна з можливостей для здійснення наукових проривів та розробки принципово нових способів вирішення найважливіших проблем сучасності.

Загальносвітовий досвід демонструє, що без тісної співпраці між вченими різних напрямів розвиток сучасної науки є практично неможливим. Дискусії та переговори з європейськими, вітчизняними та американськими колегами показують, що так звані «чисті науки» не мають жодних шансів отримати фінансування з боку наукових фондів тощо. Разом з традиційними небезпеками та загрозами – війнами, політичною нестабільністю, природними катаклізмами – з'явилися нові у вигляді поширення міжнародного тероризму та злочинності, пандемії коронавірусної інфекції COVID-19, значного погіршення екологічного стану довкілля людини, наркоманізації та алкоголізації населення багатьох країн, масштабних техногенних катастроф та аварій, зміни клімату на Землі, вичерпання природних ресурсів тощо.

Метою нашої конференції є пошук, а також аналіз можливих шляхів та нових підходів до вирішення глобальних та національних проблем в умовах сучасного світу шляхом міждисциплінарних досліджень.

Саме проведення нашої Міжнародної науково-практичної конференції, у якій взяли участь міжнародні представники академічної та вузівської науки, говорить про значний потенціал науки та освіти. Очевидно, що вирішення більшості важливих та складних питань можна досягти лише спільними зусиллями представників міжнародних наукових шкіл. Давайте разом прагнути досягнення нашої спільної мети.

Бажаю учасникам конференції активної та плідної роботи!

Сергій Вітвіцький

доктор юридичних наук, професор, полковник поліції
ректор Донецького державного університету внутрішніх справ

Шановні учасники міжнародної конференції!

Сьогодні від кожного з нас залежить майбутнє України, тільки разом ми можемо наблизити нашу Перемогу: хто в рядах Збройних сил України та підрозділах Сил територіальної оборони, хто своїми працьовитими руками, хто матеріально, морально чи інтелектуально допомагає – головне, що всі ми в міру своїх можливостей, кожен на своєму місці, прагнемо забезпечити національну безпеку та територіальну цілісність України.

Цілком зрозуміло, що питання, винесені на обговорення на міжнародній науково-практичній конференції, важливі як для правоохоронної системи загалом, так і для кожної окремої людини, кожного пересічного громадянина, який ніяк не пов'язаний із діяльністю правоохоронних органів. Адже події, які зараз відбуваються на території України, стосуються кожного українця, вони докорінно змінили життя та пріоритети кожного.

Тому цей захід є гарною нагодою для наших науковців не тільки поділитися досвідом, своїми думками та напрацюваннями, а й познайомитися із сучасними реаліями забезпечення публічної безпеки і порядку, застосування кримінального та адміністративного законодавства, реалізації прав людини у діяльності правоохоронних органів, застосування трудового законодавства під час дії правового режиму воєнного стану. Маю надію, що ця Міжнародна науково-практична конференція стане ще одним вагомим внеском не тільки для розвитку української науки, а перш за все для перемоги нашої держави.

Переконаний, що професіоналізм, знання, досвід і моральні цінності наших науковців, їхній потужний потенціал створять усі можливості, аби ефективно модернізувати вітчизняну науку й вивести її на найвищий рівень європейських стандартів.

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНЕ-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО; КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА; СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА; ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

Mgr. Pavel Polián
Jednatel, statutární zástupce Akademie HUSPOL
Kunovice, Czech Republic

THE KEY FEATURES OF THE EXEMPTION FROM CRIMINAL LIABILITY FOR CORRUPTION CRIMES

Institutes of criminal law have come a long way of their historical formation. They did not occur simultaneously, but are the result of the adaptation of this branch of law to the conditions of a social situation that is constantly changing. It should be noted that the institute of exemption from criminal liability does not commit the decriminalization, but frees certain persons from liability for the crime, that they committed. Therefore, the exemption from criminal liability does not mean justification of a person or recognition of her innocent. Some grounds for exemption from criminal liability are not rehabilitated certain in the CC of Ukraine. The forms and types of positive behaviour are legally enshrined and in case of execution it by person in full, it should be a “incentive” reaction from the state as an exemption from criminal liability.

The analysis of modern criminal law and other legal, social and political processes in Ukraine gives grounds for the conclusion that the process of formation and development of criminal-law institutes passes one of its active phases.

The general ground for the exemption of a person who committed a crime from criminal liability for corruption crimes under the norms of the Special part of the CC of Ukraine is the inappropriate involvement of him in court liability and the enforcement of coercive measures of criminal-law influence to him. In resolving the issue of exemption from criminal liability, not only a criminal act and a number of legally significant circumstances related to its implementation, but also the characteristics of the guilty person and his conduct before or after the commission of the crime shall be assessed.

In the theory of criminal law, the following scientists paid much attention to studying the problem of exemption from criminal liability: Yu. V. Baulin, A. I. Boitsov, Ya. M. Brainin, K. K. Vavylov, B. Vittenberg, L. V. Golovko, T. T. Dubinin, S. Kelina, N. F. Kuznyetsova, S. N. Sabanin, V. V. Skibitskyi and others. Recently, some types of exemption from criminal liability at the level of the dissertation were investigated by M. Ye. Grigorieva, A. A. Zhitniy, P. V. Khryapinskyi and others.

The criminal-law institute is a normative decorated structural element of the criminal law field. The signs of this institution should be the considered idea-normative and appropriate to him social meaning. The second sign of the institute is the plurality of norms that make up it. The third sign of the criminal law institute is its focus on solving detailed intra-industry problems and external social tasks for the indicated sphere of policy.

Today one of the trends of criminal legislation can be called the rationing of cross-sectoral institutes. This is due to the fact that the individual elements of the criminal-law methods of management are "superimposed" on the subject of another branch of law or are the result of applying to the regulation of criminal law relations methods of other branches of law.

Despite the use of blanket dispositions in criminal law, in many cases we precisely can talk about inter-branch institutions. One of the most striking examples is the institute of criminal liability for corruption crimes. This institute can and should, in our opinion, be considered cross-sectoral. In V. M. Kyrychka's opinion, two groups of features are characteristic of corruption crimes: a) the composition of the crime provided for by the CC; b) the signs of a corruption offense are stipulated in art. 1 of the Law of Ukraine "On prevention of corruption" of October 14, 2014. Similarly is opinion of V. M. Kuts, who points out that a corruption crime is a socially dangerous act that contains signs of corruption and corruption offence, what is envisaged in the special part of the Criminal Code of Ukraine. I. Ye. Mezentseva defends the same position.

In addition, the cross-sectoral nature of the specified institute is due to the relationship with the criminal-procedural norms, which in many respects determine the direct practical implementation of special types of exemption from criminal liability for corruption crimes. The procedural ground for termination of a criminal prosecution is the execution of a guilty set of necessary and sufficient conditions (or the form and type of positive behaviour of the perpetrator, or the circumstance were preceding the commission of a crime) included in the construction of relevant norm of exemption. Taken together, they testify to the lack of expediency to lay the claiming all legal arising for the perpetrator from the criminal acts committed the official condemnation of a person and recognition him to be a criminal, his appointment of a punishment, the availability of criminal record. The procedural form of wrapping a similar ground is the decision of the authorized authority contained in the resolution (adopting) on the termination of criminal prosecution. The issue of exemption a person from criminal liability in special cases can be resolved both at pre-trial stages and in the order of preliminary hearing of materials of criminal proceedings and in court proceedings.

One of the most urgent reasons for application of the institute to exempt from criminal liability for corruption crimes is the subject's voluntary notification of a crime committed by him to the relevant official.

A number of articles of the CPC provides answers to questions about an authority whose servant is endowed with the right to report suspicion. In particular,

according to part 4 of art. 22 CPC the prosecutor reports to a person about suspicion of committing a criminal offense. In cases provided for by the CPC, a person may be informed of a suspicion of committing a criminal offense by an investigator in agreement with the prosecutor. Consequently, the authorities from whose official is entitled to report suspicion under the law are the Procuracy (article 11 (2), 36 of the CPC), Interior, Security, bodies supervising the observance of tax legislation, state investigation bureau, investigating officers of investigative units of performing preliminary inquiries and carrying out pre-trial investigation (art. 38 CPC), and authorized to notify the person, in agreement with the prosecutor, of suspicion (paragraph 6 of article 2, 40 of the CPC).

That is, the addressee of the voluntary notification should be the inquiry authority, investigator, prosecutor, judge or court (including special anti-corruption bodies such as the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine, the Specialized Anti-Corruption Prosecutor's Office, etc.), and the content of the notification should include information about crime.

It should be clarified within what much time a person should report a crime committed by this person − given bribery of an employee of an enterprise, institution or organization − in order to be exempted from criminal liability. According to art. 214 of the CPC of Ukraine, the investigator, the prosecutor immediately, but not later than 24 hours after the submission of the application, the notification of a criminal offense committed or, after an self-identification of him from any source of circumstances that may indicate the commission of a criminal crime, is obliged to make the relevant information to the a single register of pre-trial investigations and initiate an investigation (part 1). Pre-trial investigation commences from the moment of entering information into the Unified Register of pre-trial investigations. The provisions about the Unified Register of Pre-trial Investigations, the procedure for its formation and maintenance are approved by the General Prosecutor's Office of Ukraine, with the consent of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, the SBU, the body, that supervising the compliance with tax legislation (part 2). The carrying out pre-trial investigation before the entering of information in the register or without such an entering is not allowed and entails the liability established by law (part 3).

Consequently, information about the crime should be made immediately, but not later than 24 hours, into the Unified Register of Pre-trial Investigations. This register is in accordance with the Regulation on the procedure for conducting the Uniform Register of Pre-trial Investigations, approved by the order of the General Prosecutor of Ukraine № 69 dated August 17, 2012 (with the changes approved by the orders of the General Prosecutor of Ukraine dated November 14, 2012, № 113, dd. 25.01.2013, № 13, dated 25.04.2013 № 54, 09.09.2014 № 95) and is created, in particular, with the purpose of providing a uniform record of criminal offenses.

In other words, only the data of this Register document the fact of the committed crime.

Consequently, the development of a dismissal institution, which is rooted in on the mechanisms of customary law, procedures and principles of complex social technology will, moreover, allow reduce the costs of prosecution for minor acts and minor crimes, which are necessary for the organization of the fight against serious corruption crimes, as well as to reduce extremely high overload of courts and investigation. In connection with this, it is proposed to provide for the following general conditions: the voluntary notification; an active assistance in the disclosure of crimes (including detection, prevention for and investigation); the first committing a corruption crime; the compensation for damages (if any). The specified conditions only in the complex form are the basis for exemption from criminal liability. Therefore, the release from criminal liability does not mean justification of a person or recognition of him innocent.

The article argues that the institute of exemption from criminal liability for corruption crimes refers to intersectoral. Such a classification determines the mechanism of application, which certainly is related to the norms of criminal-procedural and anti-corruption legislative acts.

The analysis of modern criminal law and other legal, social and political processes in Ukraine gives grounds for the conclusion that the process of formation and development of criminal-law institutes passes one of its active phases.

A detailed characteristic of the conditions for exemption from criminal liability for corruption crimes allowed focusing on the practical application of these norms by the judicial-investigative bodies. The voluntariness of notification of a corruption crime (stipulated by articles 354, 368-3, 368-4, 369, 369-2 of the CC of Ukraine) is a primary condition for the exemption of a person from criminal liability. This requires the establishment of the fact of voluntariness, with separating motives that play a minor role and may be different.

In determining active assistance for the disclosure of a corruption crime, a guilty person needs to commit actions that would confirm this fact. The actions can be different and objectively depend on the circumstances of the crime, for example, a notification about the place of storage of the subject of the crime (unlawful benefit) or about other participants who were involved in its commission, the finding of property and other values obtained in a criminal way.

For the saving of the forces and means of criminal justice, we recommend to set forth such explanations in the resolution of the Plenum of the Supreme Court of Ukraine to have the same understanding and application of a special exemption from criminal liability for corruption crimes.

It is useful to extend the possibility of applying a special exemption by establishment a single incentive norm in the CC of Ukraine, which would be extended to a more numerous group of corruption crimes.

References:

1. *Lykhova S. Ya. Rozvytok kryminalno-pravovykh instytutiv v Ukraini na suchasnomu etapi. URL : http://conference.nau.edu.ua/index.php/TL/PRAVVYMIR/paper/ viewFile/1498/879*

2. *Kyrychko V. M. Kryminalna vidpovidalnist za koruptsiiu. Kharkiv : Pravo, 2013. S. 14.*

3. *Pro zapobihannia koruptsii : Zakon Ukrainy vid 14 zhovt. 2014. URL : http://zakon0.rada.gov.ua/ laws/show/1700-18*

4. *Kurs uholovnoho prava. Obshchaia chast. T. 2. Uchenye o nakazanyy : uchebnyk dlia vuzov / pod red. d-ra yuryd. nauk, prof. N. F. Kuznetsovoi y dr. Moskva : ZERTsALO, 1999. S. 35.*

5. *Mezentseva I. Vyznachennia predmeta koruptsiinykh zlochyniv. Visnyk Natsionalnoi akademii prokuratury Ukrainy. 2014. № 5. S. 76−81. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnapu_2014_5_13*

6. *Osadchyi V. I. Kryminalno-pravova kharakterystyka ta kvalifikatsiia pidkupu pratsivnyka pidpryiemstva, ustanovy chy orhanizatsii (st. 354 KK Ukrainy). Yurydychnyi visnyk. 2015. № 2 (35). S. 147.*

7. *Postanovlenye Plenuma Verkhovnoho Suda Rossyiskoi Federatsyy ot 9 yiulia 2013 h. № 24 "O sudebnoi praktyke po delam o vziatochnychestve y ob ynykh korruptsyonnykh prestuplenyiakh". URL : http://www. rg.ru/2013/07/17/verhovny-sud-dok.html*

8. *Sabanyn S. N. Nekotorye problemy zakonodatelnoi rehlamentatsyy spetsyalnykh vydov osvobozhdenyia ot uholovnoi otvetstvennosty. Yurydycheskaia nauka y pravookhranytelnaia praktyka. 2012. № 2. S. 59−66.*

9. *Ozhehov S. Y. Tolkovyi slovar russkoho yazyka. Moskva : [b. y.], 1995. S. 647.*

10. *Antonov A. H. Deiatelnoe raskaianye kak osnovanye osvobozhdenyia ot uholovnoi otvetstvennosty : avtoref. dys. … kand. yuryd. nauk / Antonov A. H. Tomsk, 2000. S. 17*

Копотун І. М.

Доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України,
Проректор з міжнародних зв'язків, Akademie HUSPOL,
м. Куновіце, Чеська Республіка

ВИНИКНЕННЯ НАДЗВИЧАЙНИХ ПОДІЙ КРИМІНАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ У КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧИХ УСТАНОВАХ

Варто зазначити, що надзвичайні події кримінального характеру у кримінально-виконавчих установах (втечі, захоплення заручників, масові заворушення, умисні вбивства) завжди були актуальною проблемою. Навіть сучасні системи ізоляції, охорони та нагляду за засудженими не можуть забезпечити виняткову безпеку у кримінально-виконавчих установах. Це, на нашу думку, пояснюється існуванням специфічних факторів, які пов'язані з діяльністю кримінально-виконавчих установ.

Справа в тому, що вивчення злочинної поведінки та її джерел здійснюється на трьох рівнях – загальному, особливому і одиничному. При вивченні походження злочинного на загальному (на рівні злочинності взагалі) і особливому рівнях (на рівні окремих видів, груп злочинів) у спеціальній літературі виділяють криміногенні фактори (детермінанти, обставини), а на рівні одиничного (на рівні конкретних злочинних діянь окремих людей) – причинно-наслідкові комплекси.

Вагомий внесок у наукове дослідження кримінально-правових, кримінологічних та кримінально-виконавчих засад надзвичайних подій кримінального характеру у кримінально-виконавчих установах зробили Г. А. Аванесов, Ю. М. Антонян, Ю. В. Баулін, О. М. Бандурка, В. Т. Білоус, І. Г. Богатирьов, В. В. Василевич, В. Б. Василець, В. В. Голіна, О. М. Джужа, В. М. Дрьомін, А. Ф. Зелінський, О. Г. Кальман, В. Є. Квашис, А. В. Кирилюк, О. Г. Колб, В. Я. Тацій, П. Л. Фріс, Ю. С. Шемшученко, В. І. Шакун та ін.

Метою статті є дослідження наукових засад визначення факторів, що обумовлюють виникнення у кримінально-виконавчих установах надзвичайних подій кримінального характеру.

Приступаючи до аналізу зазначених підходів, слід зазначити, що Г. Г. Зуйков у сукупності причин і умов, що сприяють вчиненню злочину, виділяє: а) безпосередню причину вчинення злочину; б) умови, що сприяли дії безпосередньої причини в конкретному злочинному посяганні; в) обставини, що сформували безпосередню причину і що є, таким чином, причинами безпосередньої причини [1, с. 3–18].

Однією з ключових проблем кримінології, що має важливе теоретичне і практичне значення, було і залишається вивчення причин злочинності як у цілому, так і окремих її видів. Без такого вчення було б безглуздим

дослідження не тільки даного явища, але і особи злочинця, проблем запобігання злочинності.

Теорія причинності у кримінології має методологічне значення і значною мірою визначає сенс і зміст правової природи злочинності, соціальної сутності особи злочинця, сприяє розробленню заходів запобігання вчиненню злочинів і вирішенню інших кримінологічних проблем. Причини та умови злочинності, як відомо, являють собою систему соціально-негативних явищ і процесів, що детермінують злочинність як свій наслідок. Причини злочинності визначаються реальними умовами життя людей, в основі яких – суперечності суспільства.

Раніше існувало механістичне уявлення про діючу і недіючу причини. Але тільки діюча причина в концепції діалектичного детермінізму і є причиною, хоча Г. В. Ф. Гегель зазначав, що причина є причиною остільки, оскільки вона породжує певну дію і якщо «причина згасає в своїй дії, так само згасає і дія, бо вона є лише виявленням причини» [2, с. 216].

Під впливом однакових причин існує велика кількість різних умов, що породжує неоднакову поведінку різних людей. Це ускладнює передбачення подальшої поведінки засуджених, які схильні до вчинення різного роду надзвичайних подій кримінального характеру у кримінально-виконавчих установах. У розрізі дослідження, це виявляється у тому, що існують різні форми злочинної діяльності, хоча причини можуть бути однаковими.

До характеристик причинності В. М. Кудрявцев відносить всезагальність, незворотність, просторову та часову безперервність. Причини та умови можна співвідносити таким чином: причина створює реальну можливість визначених наслідків, для настання яких необхідні ще певні умови. Самі по собі умови породжувати наслідки, призводити до них не можуть, але у відповідній ситуації сприяють реалізації дії причини.

Причини злочинності коріняться в соціальному ладі суспільства й обумовлені матеріальними й ідеологічними умовами життя людей. Людина не з’являється на цей світ із вродженими біологічними, расовими чи іншими ознаками злочинця, а стає ним через збіг несприятливих обставин, що, однак, не знімає з неї відповідальності за антигромадську поведінку. Слід враховувати особливості психології конкретної особи, які формуються й змінюються під впливом умов життя та виховання. Зміни структури та характеру злочинності залежать від різних соціальних умов, явищ і процесів (наприклад, від міграції й вікового складу населення, рівня освіти, культури й виховання людей, від економічної характеристики конкретних територій, від сформованих національних традицій, моралі, звичок, звичаїв) [3, с. 294].

При вивченні питання про виявлення причин і умов надзвичайних подій кримінального характеру у кримінально-виконавчих установах необхідно враховувати, що останнє складає основу перевірки заходів запобіжного впливу. Цілком справедливо у літературі підкреслюється, що причини злочинності виступають найвищим рівнем широкої системи джерел

антисоціальної поведінки. Відповідно до цього, процес запобіжного впливу має спрямовуватися на джерела і причини злочинності, причини і умови конкретних злочинів та фактори, що сприяють формуванню особистості.

Слід зазначити, що виявлення та вплив на причини і умови надзвичайних подій кримінального характеру – це складна система організаційних дій різних підрозділів і служб кримінально-виконавчих установах.

На початковому етапі дослідження причин і умов надзвичайних подій кримінального характеру у кримінально-виконавчих установах необхідно підкреслити, що істотне значення для з'ясування об'єктів запобіжного впливу має визначення і конкретизація самих понять причин злочинів і умов, що сприяють їх вчиненню. За наявності єдиної методологічної основи пояснення загальних причин злочинності, і, отже, успішного впливу на них необхідний більш предметний аналіз криміногенних факторів, які сприяють надзвичайним подіям кримінального характеру у кримінально-виконавчих установах, у певних регіонах, при певних обставинах і т. ін. Саме такий підхід, відповідно до якого групується сукупність злочинів за об'єктом посягання, дозволяє досягти найбільшої «відчутності» досліджуваних явищ, цілеспрямовано впливати на конкретні злочини та їх суб'єктів, вживати заходів, що перешкоджають самодетермінації злочинності.

Разом із тим, при аналізі причин і умов злочинності в цілому та надзвичайних подій кримінального характеру у кримінально-виконавчих установах зокрема, як об'єкта запобіжного впливу, ми з'ясували, що вони перебувають у тісному взаємозв'язку.

Насправді, деколи вельми складно установити причинно-наслідковий механізм і відокремити причини від умов як самостійні елементи цього механізму. Більш детальну конкретизацію об'єктів запобіжного впливу можна провести шляхом аналізу умов, що сприяють учиненню конкретних видів злочинів і причин їх вчинення. Тут варто враховувати, що однорідність злочинів веде до схожості об'єктів запобіжного впливу. Більше того, при аналізі причин і умов, що сприяють вчиненню конкретних видів злочинів, які належать до родового поняття «надзвичайні події кримінального характеру у кримінально-виконавчих установах», враховуються не тільки об'єктивні явища, але і суб'єктивна мотивація вчинення того або іншого злочину.

Отже, умови вчинення конкретних видів злочинів носять об'єктивний характер. І хоча вони самі по собі не викликають злочинну діяльність, проте здійснюють певний вплив на кількісні і якісні показники злочинності. Причини ж вчинення конкретного злочину (у нашому випадку – різні злочинні прояви надзвичайних подій кримінального характеру у кримінально-виконавчих установах) за своїм змістом носять суб'єктивний характер, виявляються через вольову поведінку людей. Це означає, що причини є внутрішньою силою, що виникає не тільки під впливом

криміногенних факторів, але і з урахуванням індивідуальної свідомості людини, її моралі, ставлення до існуючого порядку, норм співжиття. Вважаємо, що не менше значення мають і особистісні риси засудженого, який вчиняє конкретний злочин: рівень інтелектуального розвитку, психологічна стійкість, емоційність і т. ін.

Необхідність розмежовувати причини надзвичайних подій кримінального характеру у кримінально-виконавчих установах і умови, що сприяють цим злочинам, безперечна. Дослідження причин і умов надзвичайних подій кримінального характеру у кримінально-виконавчих установах розкриває природу цих злочинів, пояснює їх походження, показує, від чого вони залежать, що сприяє їх розповсюдженню. Тільки на основі подібних знань можна забезпечити ефективну боротьбу з цим видом пенітенціарних злочинів, передбачати можливі зміни, визначати і здійснювати необхідні заходи запобігання надзвичайним подіям кримінального характеру у кримінально-виконавчих установах.

Ми дотримуємося позиції кримінологів, які вважають, що різне розуміння детермінант злочинності веде до плутанини і виникнення у свідомості практичних працівників нігілізму до подібного роду суджень. Це викликає не завжди обґрунтовані судження, пов’язані з приниженням ролі науки кримінології і виконуваних нею відповідних функціональних суспільно важливих ролей [4, с. 54].

У зв’язку з викладеним вище, виявляється цілком обґрунтованим використання альтернативного терміну «фактор» [5, с. 109]. Саме тому у нашому дослідженні ми використовуємо поняття «фактори, що обумовлюють виникнення у кримінально-виконавчих установах надзвичайних подій кримінального характеру».

Список використаних джерел:

1. *Зуйков Г. Г. К вопросу о понятии причин преступления и условий, способствующих его совершению : Вопр. Предупреждения преступности, 1965. С. 3-18. Вып. 2.*

2. *Криминология. Словарь-справочник / сост. Х. Ю. Кернер; пер. с нем. В. Н. Кигас; отв. ред. пер. А. И. Долгова. : 4-е полн. перераб. изд. справочника Эгона Рессмана по криминологии для практикующих криминалистов. М.: Норма, 1998. 391 с.*

3. *Юридический энциклопедический словарь / ред.-упоряд. А. Я. Сухарев. М.: Норма, 1984. 294 с.*

4. *Кириллов С. И. Несовершеннолетние преступники: повторные грабежи и разбои. Учебное пособие. Коломна: Коломенский государственный педагогический институт, 1998.*

5. *Аванесов Г. А. Криминология и социальная профілактика. М.: Академия МВД СССР, 1980. 526 с.*

Кузьменко С. С.

кандидат юридичних наук, викладач кафедри державно-правових дисциплін та публічного управління факультету №4 Донецького державного університету внутрішніх справ
м. Кропивницький, Україна

ЗАГАЛЬНІ ЗАХОДИ ВІКТИМОЛОГІЧНОГО ЗАПОБІГАННЯ НАСИЛЬНИЦЬКИМ ЗЛОЧИНАМ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ ДИТИНИ

Як показало вивчення нормативно-правових джерел, запобігання злочинам є одним із напрямів кримінально-правової політики держави, яке складається із сукупності заходів, спрямованих на окремі групи та конкретних осіб, які виконують злочинні наміри, замислюють вчинення злочинів і позитивно сприймають злочинний спосіб життя, з метою дискредитування злочинної поведінки, відмови від злочинної мотивації та наміру або продовження злочинної діяльності.

Загальносоціальне запобігання злочинності – це, насамперед, комплекс перспективних соціально-економічних і культурно-виховних заходів, спрямованих на подальший розвиток та вдосконалення суспільних відносин й усунення або нейтралізацію причин та умов злочинності. Тому вирішальну роль у поступовому зменшенні соціальних суперечностей в усіх сферах соціального життя відіграє розумна господарсько-організаційна та культурно-виховна діяльність державних органів, підприємств, установ, фірм, громадських організацій [1, с. 177].

Аналіз наукової літератури показав, що механізм соціально-правового захисту жертви злочину є складною правовою категорією. Як цілісне системне утворення він функціонує через свої структурні елементи, внутрішні взаємозв’язки, які обумовлюють злагоджену організацію і функціонування як їх самих, так і механізму. Усе це характеризує механізм соціально-правового захисту жертви злочину як єдину, цілісну й узгоджено функціонуючу систему. Саме тому структура механізму соціально-правового захисту жертви злочину розкривається через єдину узгоджено функціонуючу систему взаємопов’язаних між собою елементів, які створюють реальні можливості для захисту порушених прав і свобод особи. При цьому головними структурними елементами механізму соціально-правового захисту жертви злочину є правові засади, юридичні засоби та соціальні умови, які визначають процедуру захисту прав і свобод особи.

У свою чергу, правовими засадами захисту прав і свобод жертви злочину виступають закріплені в нормативних актах права і свободи, які об’єднані категорією юридичного статусу особи, зміст якого полягає в тому, що він є нормативною передумовою захисту прав і свобод, який відображає

правове становище, місце й роль індивіда в системі різноманітних відносин як з іншими індивідами, так і з державою та її органами. Разом з тим, суть правового статусу особи полягає у визначенні й законодавчому закріпленні правового становища особи в суспільстві. При цьому держава закріплює в нормативних актах права і свободи особи, які є ключовим складовим елементом правового статусу, шляхом юридичного оформлення природних прав людини, а також інших прав і свобод, перелік яких зумовлюється рівнем розвитку суспільства. Завдяки правовому закріпленню, усі ці права і свободи набувають статусу суб'єктивних, тобто таких, що відображають не потенційні, а реальні можливості індивіда, закріплені державою в законодавстві.

Робота правоохоронних і державних органів, а також інших суб'єктів протидії сексуальній експлуатації, повинна проводитись із суворим дотриманням вимог національного законодавства. Різні аспекти такої роботи регламентуються широким переліком міжнародних договорів, Законів України та підзаконних документів. Для повноцінного дослідження проблеми особливостей законодавчого забезпечення протидії сексуальній експлуатації в Україні, необхідно приділити увагу вивченню питання щодо співвідношення міжнародних документів із національним законодавством.

Одним з основоположних принципів діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, є принцип допомоги та захисту постраждалим особам.

Постраждалим особам гарантується безпека та основоположні права і свободи людини і громадянина; суб'єкти, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, повинні поважати і ставитись з неупередженістю та небайдужістю до постраждалих осіб, а також забезпечувати пріоритетність їх прав, законних інтересів та безпеки під час здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; мають враховуватись особливі потреби та інтереси постраждалих осіб, зокрема осіб з інвалідністю, вагітних жінок, дітей, недієздатних осіб, осіб похилого віку тощо. Постраждалі від домашнього насильства особи мають право на дієвий, ефективний та невідкладний захист у всіх випадках домашнього насильства, недопущення повторних випадків домашнього насильства.

Отже, об'єктивним наслідком профілактики злочинів має бути зниження інтенсивності злочинів та фонових явищ (алкоголізм, наркоманія, сексуальна розбещеність тощо). Головною метою профілактики злочинів є забезпечення надійної безпеки найважливіших соціальних цінностей, інтересів суспільства, держави, прав і законних інтересів громадян шляхом усунення факторів, що безпосередньо породжують посягання на охоронювані законом цінності або сприяють таким посяганням. Рівень злочинності, зниження якого звичайно сприймається як самостійна мета профілактичної діяльності, є насправді лише більш-менш точним

показником реального співвідношення безпеки соціальних цінностей. Заради цієї безпеки й існує кримінальна відповідальність, однак ті чи інші соціальні цінності мають потребу в захисті.

Системність і специфіка профілактичних заходів на соціальному рівні щодо злочинів проти статевої недоторканості дитини пов'язані з комплексними дослідженнями проблем насильства загалом і сексуального насильства зокрема. Заходи можуть стосуватись різних груп (категорій) дітей і поділяються на первинні, вторинні й третинні.

Первинним заходам приділяється найменше уваги. Йдеться про виявлення загальних чинників, прихованих тенденцій злочинності в певному регіоні чи соціальній групі (школі, дитячій установі, сім'ї тощо) шляхом проведення скринінгових досліджень дітей певного віку або проведення соціологічних вибірок за певними територіальними ознаками. Вони спрямовані на виявлення рівня насильства загалом і виокремлення специфічних груп ризику. Цільові індикативні дослідження в будь-якому разі слід проводити щодо осіб, які раніше були притягнуті до відповідальності за різні види насильства щодо дитини, зловживання спиртними напоями (наркотичними засобами) або які мають певні психічні розлади.

Вторинні заходи – це виявлення специфічних груп осіб з негативними девіантними формами поведінки, пов'язаними, насамперед, з порушеннями вольової сфери. Це так звані «адиктивні» (залежні) розлади, що потребують своєчасного надання медичної та психологічної допомоги.

Третинні заходи – це надання всебічної допомоги жертвам насильства, застосування заходів щодо їх ресоціалізації та реадаптації, психологічне супроводження потерпілих від злочинів з наданням їм правової та медичної допомоги. У більшості західних країн діють численні програми допомоги дітям – жертвам сексуального насильства, зокрема на рівні неурядових організацій. Наприклад, діяльність програм допомоги жертвам злочинів у США передбачає існування незалежної ланки громадських установ і неприбуткових організацій, які надають послуги жертвам злочину. Власне посередництво організацій у наданні послуг відрізняє право на послуги від права на допомогу. Для того, щоб програма допомоги жертвам злочину могла претендувати на державне фінансування, її треба узгоджувати з вимогами, встановленими законом. До цих вимог, згідно з Федеральним законодавством США, належать, по-перше, здійснення програми громадською установою чи неприбутковою організацією або поєднанням таких установ чи організацій, і які надають послуги жертвам злочину, та, по-друге, якщо такі установи демонструють факти надання ефективних послуг жертвам та фінансову підтримку з джерел інших, ніж Фонд; залучають волонтерів до забезпечення таких послуг; сприяють у межах громади наданню жертвам злочину послуг громадського та приватного характеру; надають допомогу в отриманні компенсації жертвам злочину.

Пріоритетними визнають ті програми, які надають допомогу жертвам сексуальних нападів, подружніх зловживань та зловживань правами дітей, а також жертвам, які не в повному обсязі одержали свої законні послуги [2, с. 45; 3, с. 105].

Комплекс заходів щодо соціальної профілактики злочинів проти статевої недоторканості дитини повинен включати в себе такі завдання: 1) визначення індивідуальних факторів ризику і вжиття заходів, що змінюють (коригують) поведінку особистості; 2) вплив на міжособистісні стосунки і створення здорової обстановки в сім'ї (колективі); 3) нагляд за громадськими місцями – школами, гуртожитками, середніми спеціальними навчальними закладами (особливу увагу слід приділяти дитячим установам закритого типу, відбір кадрів для роботи в яких слід ретельно контролювати); 4) боротьба з гендерною нерівністю, шкідливими поглядами і звичками; 5) звернення до загальнокультурних (духовних) цінностей та впровадження їх у масову свідомість і масову культуру; 6) формування моральних стандартів поведінки, пропагування здорового способу життя, розвиток системи цінностей, спрямованих на нейтралізацію різних девіантних форм поведінки, неприпустимість їх привабливості, новизни, передусім щодо молоді (саме на цьому рівні має ставитися питання про вплив засобів масової інформації на пропаганду насильства, жорстокості, аномальних форм сексуальної поведінки); 7) активний соціальний контроль за такими негативними явищами суспільного життя, як проституція і порнографія.

Розподіл профілактичних заходів, спрямованих на боротьбу з насильницькою злочинністю загалом і сексуальними злочинами зокрема, на стратегічні і тактичні дає змогу диференціювати фактори ризику кримінальної поведінки на макросоціальні і мікросоціальні. Відповідно, стратегічні напрями повинні бути переважно спрямовані на макросоціальні чинники, тактичні – на мікросоціальні та індивідуальні.

З урахуванням проведеного дослідження можна дійти концептуального висновку про те, що кримінологічну теорію вибору тих або інших форм соціально значимої поведінки – загалом нормативної або девіантної – має бути покладено в основу ранньої профілактики правопорушень і злочинів. Стійка тенденція до збільшення кількості статевих відхилень, які надалі спроможні ще більше стимулювати статеву злочинність, зумовлена не так жорсткістю соціальної моралі щодо норм статевої поведінки, як соціальною нестабільністю в суспільстві, девальвацією інституту сім'ї, помітним спадом загального рівня виховної функції школи, явним погіршенням фізичного і психічного здоров'я підростаючого покоління.

Список використаних джерел:

1. Бандурка А. М., Давиденко Л. М. Преступность в Украине: причины и противодействие: монография. Харьков: Основа, 2003. 368 с.

2. Phehta S. Identifying characteristics of programs for battered women. Addressing domestic violence and its consequence a policyreport of the Commonwealth Fund Commissionon Women's Health. NewYork, The Commonwealth Fund., 2018. P. 42–48.

3. Сучасні стратегії міліції щодо профілактики правопорушень серед неповнолітніх : посіб. / Л. І. Мороз, Р. Г. Коваль, Д. М. Тичина та ін. ; за наук. ред. Л. І. Мороз. К. : Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2008. 210 с.

Лень В. В.

кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри публічного права НТУ «Дніпровська політехніка»
м.Дніпро, Україна

ПСИХОЛОГО-СОЦІАЛЬНЕ І КРИМІНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОПОМОГИ ПОТЕРПІЛИМ ПІД ЧАС ВОЄННОГО ТА ПОВОЄННОГО ПЕРІОДУ

Проблема психолого-соціальна та кримінологічна щодо забезпечення допомоги потерпілим (різні категорії, різний ступень тяжкості) під час воєнного, повоєнного періода вже давно гостро назріла.

Впевнені, що вона супроводжуватиме українське суспільство, ще роки, після завершення війни і є неминучою. Тому для мінімізації негативних наслідків, слід ретельно і системно готуватися.

Представники різноманітних громадських організацій та психологи державних структур, певною мірою забезпечують допомогу. Адже ця проблема масштабна і багаторічна. Її потребують, як мінімум тисячі співвітчизників.

Дуже позитивним є те, що політичне керівництво держави це розуміє і зараз приділяє розглядуваній проблемі певну увагу. Більше того, нещодавно дружина Президента України, О.Зеленська наголошувала про серйозний намір розгортання зазначеної роботи на загальнодержавному рівні з залученням зацікавлених іноземних організацій. Ймовірно це буде національна психологічна служба.

Паралельно, слід враховувати усі прогалини, недоліки, що вже відомі.

В першу чергу, тут повинні проявити себе авторитетні, знані вітчизняні і зарубіжні фахівці з психології, психотерапії, комунікації, соціології та кримінологи (для максимального кримінологічного розв’язання (дослідження, вирішення, забезпечення, допомоги) на міждержавному, загальнодержавному, регіональному, обласному, місцевому рівнях).

Вибірково залучати до цієї діяльності і психологів, яких тисячі готують в Україні. Безумовно розуміючи, що багато з них не мають відповідного професійного, життєвого досвіду, саме для роботи з такими складники категоріями громадян, тобто почати виправляти недоліки сьогодення.

Натомість в Україні достатній ресурс професіоналів: психологів, психотерапевтів, комунікаторів, соціологів, кримінологів, інших фахівців по роботі з розглядуваними категоріями громадян.

Наразі слід запровадити і налагодити дійову, просту, ефективну координацію між чиновниками, які будуть приймати управлінські рішення та фахівцями. Щоб знов не створити громісткого державного монстра.

Вочевидь, необхідно створити якусь цілісну концепцію: агенцію, службу тощо.

На жаль, з потерпілих знайдуться і ті хто, буде саме на підставі факторів, явищ, причин, умов, обставин пов'язаних з війною, вчиняти кримінальні правопорушення. Наприклад, вбивства (ст.ст. 115, 119 ККУ); нанесення тілесних ушкоджень (різного ступеня тяжкості – ст.ст. 121, 122, 124, 125 ККУ); побої і мордування, катування, погроза вбивством (ст.ст. 126, 127, 129 ККУ); незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами (ст.263 ККУ); хуліганство (ст.296 ККУ); самоправство (ст.356 ККУ); кримінальні правопорушення проти власності, наприклад, крадіжка, грабіж, розбій, вимагання, шахрайство (ст.ст. 185-187, 189, 190 КУ) (1, с.181, 200, 205, 208, 209, 210, 211, 213, 283, 301, 308, 310, 317, 324, 429, 461, 530) тощо. Не виключаємо, що частина цих та можливих інших кримінальних правопорушень буде вчинятися з назаконним використанням вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин, якими сьогодні перенасичена Україна.

Треба усвідомлювати, що завдяки вимушеному переселенню (міграції – внутрішньої, зовнішньої) певної частини українського населення в державі та за її межі, буде змінюватись і злочинність, точніше показники (географія, рівень, динаміка, структура, коефіцієнт) її певних видів кримінальних правопорушень. По-перше, це різні соціальні слої населення (за соціальним статусом, освітою, професією, рівнем життя і потреб тощо); По-друге, серед переселенців, є і ті, що хворіють на психіатричні хвороби, алкоголізм, наркотизм або ті, що раніше були засуджені, або позбавлені батьківських прав тощо. По-третє, усі (вказані у попередньому пункті) є потенційними правопорушниками. По-четверте, треба передбачати, що вчиняти кримінальні правопорушення може і певна частина звичайних переселенців, тобто без ознак вказаних у другу пункті, наприклад, скориставшись ситуацією, вимушено від безгрошів'я. По-п'яте, слід передбачати, що відбувається і злочинна активізація взагалі серед криміналітету (в Україні, інших державах, зокрема де перебувають українські переселенці, міждержавних кримінальних зв'язках) різного рівня та напрямків, у зв'язку з вижчезазначеним.

Одразу, слід приділяти увагу протидії та запобіганню, перш за все, і таких кримінальних правопорушень: експлуатація дітей (ст.150 ККУ); торгівля людьми або інша незаконна угода щодо передачі людини (ст.149 ККУ); незаконне позбавлення волі або викрадення людини (ст.146 ККУ); створення або утримання місць розпусти і звідництво (ст.302 ККУ); проституція або примушування чи втягнення до заняття проституцією (ст.303 ККУ); втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність (ст.304 ККУ); кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості (ст.ст. 152-156-1 ККУ) [1, с. 237, 235, 233, 477, 478, 239, 249, 251, 253, 254].

Отже, відповідні фахівці для протидії і запобігання цієї вкрай негативної ситуації, максимальної мінімізації її, повинні проаналізувати стан, постійно моніторити для вироблення, удосконалення форм, методів і механізмів щодо виконання розглядуваних завдань та прогнозування.

Більше того, зазначимо, що діятимуть і громадяни (навмисно, ненавмисно), які підбурюватимуть, розповсюджуватимуть, закликатимуть до вчинення дестабілізуючих, протиправних дій. З ними, як мінімум також необхідно проводити якісну профілактичну, роз'яснювальну роботу. Віповідно, це знов задіяння певних сил, від психологів до поліцейських.

Підкреслимо, це повинен бути загальнодержавний, виважений, системний, комплексний, багаторівневий, планомірний, поетапний, професійний та фінансований підхід.

В першу чергу, держава повинна забезпечити широке інформування населення України, навіть певне наполягання, що є можливість надання такої безкоштовної, неодноразової, професійної, допомоги (послуги), а це розголужена, доступна, зручна мережа по всій державі (центри, кабінети, пункти, палаци культури, клуби, приміщення різних громадських організацій, поліклініки, лікарні, пересувні пункти – різної форми власності).

У разі зволікання або непрофесійності, формальності, то наслідки в Україні будуть катастрофічні.

Щодо категорій потерпілих громадян, яким у більшості буде потрібна вищезазначена допомога: військові, поліцейські, рятувальники; волонтери; медичні працівники; переселенці; полонені; заручники; громадяни з окупованих територій; громадяни, які були засуджені окупаційною владою; громадяни, які втратили рідних або отримали поранення; громадяни, які втратили власну нерухомість, майно; громадяни, які постраждали від злочинців та інші громадяни.

У перелічених категорій громадян, як мінімум проявлятиметься стрес, а можуть і такі симптоми: знервованість, збудженість, роздратованість, агресивність, войовничість, подавленість, панічний жах, байдужість, апатичність, пригніченість, певна вибіркова неадекватність на окремі події, факти, ситуації тощо. Більш драматичний напрямок це – загострення хронічних соматичних захворювань, зловживання алкоголем, вживання наркотичних речовин або стійкий ПТРС – посттраматичний стресовий розлад – досить складний психічний стан, що виникає й формує у особи негативні розлади щодо психології, морфології після переживання різнопланових травмуючих подій [2, с.7] або серйозні психічні захворювання (тимчасові або навіть хронічні) та суїцид.

Слід пам'ятати людську індивідуальність за: етнічною відмінностю, національністю, віком, статтю, віросповідуванням, соціальним статусом, ментальністю, вихованістю, традиціями, звичками, поведінкою, правилами, досвідом, освітою, знаннями, свідомістю, цінностями, бажаннями, укладом життя тощо.

Нагадаємо, за даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, у 2017р., в Україні вчинено близько 15 тисяч актів суїциду. На 2018р. більше 1000 осіб, які воювали в АТО/ООС, закінчили життя самогубством. Середній показник для нашої країни – 22 суїциди на 100 тисяч українських громадян [3,с. 176].

Також передбачаємо і опосередковані негативні наслідки. Наприклад, згадуване загострення хронічних соматичних захворювань, а це лікування, лікарняні, також можливо: зниження комунікаційних здібностей до діяльності у колективі, зниження працездатності, продуктивності, відчуття вседозволеності, падіння набутих рис вихованості, культури, поведінки, втрати знань і професійних навичок, небажання до соціалізації тощо.

Ми повинні усе зробити задля максимального упередження негативних наслідків війни. А це запорука швидкого відновлення держави і державності, суверенітету України її економіки, промисловості, інших галузей життєдіяльності та демократичного, цивілізованого розвитку українського суспільства.

Список використаних джерел:

1. Науковий коментар Кримінального кодексу України / проф. Коржанський М.Й. К.: Атіка, Академія, Ельга-Н, 2001. 656с.

2. ПТСР / под ред. акад. РАМН Т.Б. Дмитриевой. М.: ГНЦ ССП им. Сербского, 2005. 204с.

3.Лень В.В. Вбивство, самогубство, нещасний випадок, казус у деліктологічному вимірі - рід смерті і їх кримінально-правове значення для протидії та запобігання. Деліктологія: монографія. Під заг. ред. І.М.Копотуна, С.В.Пєткова, P.Polian. Куновіце: Академія ГУСПОЛ: 2021, Т. 4. С.174-191.

Нікіфорова Т. І.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права та процесу
Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова
м. Хмельницький, Україна

ЩИРЕ КАЯТТЯ ЯК ОБСТАВИНА, ЯКА ПОМ'ЯКШУЄ ПОКАРАННЯ

Найпопулярнішою та найбільш суперечливою з обставин, що пом'якшують покарання, передбачених ч.1 ст. 66 КК є щире каяття. Ця обставина займає перші позиції при призначенні покарання у різних категоріях справ [1, с. 150; 2, с. 383; 3, с. 89]. Аналіз 100 вироків, постановлених в 2021 році показав, що щире каяття було вказано як обставину, яка пом'якшує покарання в 95 %.

Щире каяття - це обставина, яка відображає психічний стан особи, яка вчинила кримінальне правопорушення. У ППВСУ «Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності» від 23.12.2005 року № 12 зазначається, що «щире розкаяння характеризує суб'єктивне ставлення винної особи до вчиненого злочину, яке виявляється в тому, що вона визнає свою провину, висловлює жаль з приводу вчиненого та бажання виправити ситуацію, що склалася» [4]. Тому щире каяття, на відміну від деяких інших обставин, які пом'якшують покарання (наприклад, вчинення кримінального правопорушення неповнолітнім, жінкою у стані вагітності) не може бути просто констатоване судом. Суд повинен обов'язково вказати, які обставини справи підтверджують щире каяття особи. Проте у жодному із 100 проаналізованих вироків цього зроблено не було.

Настільки часте врахування щирого каяття при призначенні покарання викликає сумніви у тому, що суди дійсно досліджують обставини, які свідчать про його наявність. Адже щире каяття свідчить про глибокі переживання особи з приводу вчиненого. Навряд чи такі переживання характерні 95 % засуджених. Особливо дивним виглядає вказівка на щире каяття поруч із зазначенням того, що особа неодноразово вчиняла відповідні кримінальні правопорушення, що свідчить про її стійку антисоціальну поведінку [5, 6]. Такі особи неодноразово вчиняють кримінальні правопорушення однакової спрямованості (зокрема корисливі) і щоразу «щиро розкаються» у вчиненому. Звичайно в таких випадках суд формально підходить до призначення покарання. На це неодноразово вказувалося в літературі [1, с. 150; 7, с. 20]

Те, що суди формально ставляться до врахування такої обставини як щире каяття свідчить також практика апеляційних та касаційних судів. Так, зокрема, у вироках апеляційних судів зазначалося, що за обставинами справи вбачається, що особа визнала вину лише частково, але вина була повністю доведена в ході судового розгляду, а тому за таких обставин не може йти мова про щире каяття особи [8, 9]. На тому, що часткове визнання вини виключає щире каяття особи наголошує також ККС ВС, зазначаючи, що «основною формою прояву щирого каяття є повне визнання особою своєї вини та правдива розповідь про всі відомі їй обставини вчиненого злочину. Якщо особа приховує суттєві обставини вчиненого злочину, що значно ускладнює його розкриття, визнає свою вину лише частково для того, щоб уникнути справедливого покарання, її каяття не можна визнати щирим, справжнім» [10, с. 10]. Крім того, ККС ВС зазначає, що лише факт повного визнання особою своєї вини не може безумовно свідчити про щире каяття особи, адже «щире каяття передбачає, окрім визнання особою факту вчинення кримінальних протиправних діянь, ще й щирий жаль з цього приводу та осуд своєї поведінки» [11, с. 15]. В постанові від 10 вересня 2019 року ККС ВС звертає увагу не те, що щире каяття «передбачає глибокі внутрішні переживання особою того, що сталося, моральне засудження своєї злочинної поведінки, почуття сорому, докорів сумління і готовність нести кримінальну відповідальність. Щире каяття проявляється у самозасудженні особою вчиненого злочину, його наслідків, прагненні усунути нанесену шкоду та рішенні не вчиняти більше злочинів» [12]. Наведена теза свідчить про те що ВС визнає щире каяття виключною обставиною, а не широко поширеним явищем.

Те, що ККС ВС так часто звертає увагу на неправильне врахування цієї обставини ще раз підтверджує формальний підхід судів до мотивування призначення покарання і зокрема врахування обставин, які пом’якшують покарання та негативну практику судів щодо переважного врахування щирого каяття.

У наукових колах ще за радянських часів висловлювалися думки, що щире каяття не повинно визнаватися обставиною, що пом’якшує покарання саме через формальний підхід суддів до його оцінки [13]. Проте такі думки заперечувалися посиланням на те, що «справжнє» щире каяття свідчить про позитивні перебудови у свідомості особи та значно зменшує ступінь її суспільної небезпечності, а тому не повинно виключатися із кола обставин, що пом’якшують покарання. Вказується також на те, що про щире каяття повинна свідчити позитивна посткримінальна поведінка особи, яка повинна досліджуватися і встановлюватися в кримінальному провадженні [2, с. 383]. Наголошує на цьому й ККС ВС, зазначаючи, що відповідна обставина має знайти своє відображення в матеріалах кримінального провадження [10, с. 10]. ККС часто вказує на обставини, які свідчать про щире каяття особи, зокрема вибачення перед потерпілими, відшкодування шкоди, сприяння

розкриттю злочину (хоча і визнає його як окрему обставину, яка пом'якшує покарання), намагання працевлаштуватися тощо [10, с. 10; 14; 15, с. 8].

Таким чином, щире каяття як констатація факту не може бути визнане обставиною, що пом'якшує покарання. Виключення цієї обставини з переліку, встановленого ч. 1 ст. 66 КК не дасть бажаного результату, адже перелік не є вичерпним і ніщо не завадить судам враховувати щире каяття на підставі ч. 2 ст. 66 КК. Саме так сьогодні відбувається із врахуванням таких обставин як визнання особою своєї вини (причому часто поруч із щирим каяття, не дивлячись на позицію ВС що визнання вини є основною формою прояву щирого каяття), вчинення кримінального правопорушення вперше, відсутність обтяжуючих обставин. Така практика різко критикується у наукових колах, проте продовжує залишатися сталою. Можливо результативним буде наступне формулювання відповідної обставини в законі про кримінальну відповідальність: «щире каяття, що підтверджується конкретно вказаними судом фактами позитивної посткримінальної поведінки засудженого». Однак формальний підхід судів до мотивування призначеного покарання повинен бути усунутий звуженням дискреційних повноважень суду.

Список використаних джерел:

1. *Андрушко А.В. Практика застосування покарання за торгівлю людьми. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». URL: http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/252525/249798*
2. *Нікіфорова Т.І. Проблеми змісту деяких обставин, які пом'якшують покарання, передбачених ч. 1 ст. 66 КК України. Форум права. 2008. №3. С. 380-387*
3. *Тертична А.А. Окремі питання призначення покарання за вимагання: за матеріалами судової практики. Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2016. Серія ПРАВО. Випуск 38. Том 2. С. 87-91*
4. *Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності: постанова Пленуму Верховного Суду України від 23.12.2005 року № 12. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0012700-05#Text*
5. *Вирок Сєвєродонецького міського суду Луганської області від 17 грудня 2001 року (справа № 428/9501/21). URL: https://opendatabot.ua/court/102440318-d401822f6ec661b0a2b3e31618ec9ea3*
6. *Вирок Луганського апеляційного суду від 30 вересня 2021 року (справа № 428/3549/21). URL: https://opendatabot.ua/court/102364752-f6024ecc02adeaa54b4f648ab1c479f0*
7. *Кваша О.О., Бабанли Р.Ш. Урахування пом'якшуючих обставин під час призначення покарання. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. № 1 (11). 2016. С. 18-29*
8. *Вирок Апеляційного суду Харківської області від 18 липня 2013 р. (справа № 2018/1-1273/11/16) / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: http://reyestr.court.gov.ua/Review/32535529*
9. *Вирок Апеляційного суду Дніпропетровської області від 29 червня 2017 року (справа № 200/25054/15-к). URL: https://opendatabot.ua/court/67469526-118fa14eb2c12d3ca366dad4adf9a754*

10. Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду щодо призначення покарання / Упоряд.: канд. юрид. наук В. В. Щепоткіна; відпов. за вип.: канд. юрид. наук Р. Ш. Бабанли. Київ, 2019. 21 стор. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/ogljad_kks_vs.pdf

11. Огляд судової практики Касаційного кримінального суду (актуальна судова практика) за 2021 рік. Рішення, внесені до ЄДРСР, за період з 01.01.2021 по 31.12.2021 / упоряд. правове управління (ІІІ) департаменту аналітичної та правової роботи апарату Верховного Суду. Київ, 2022. 82 с. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Oglyad_KKS_VS_za_2021.pdf

12. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного суду від 10 вересня 2019 року (справа № 761/23886/14-к). URL: https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/84229848

13. Воробьев Г. К. К вопросу о значении сознания обвиняемого. Советская юстиция. 1953. № 3. С. 52.

14. Щире каяття як обставина, що пом'якшує покарання, та незгода з кваліфікацією своїх дій: позиція ВС. URL: https://sud.ua/ru/news/publication/181182-schire-kayattya-yak-obstavina-scho-pomyakshuye-pokarannya-ta-ne-zgoda-z-kvalifikatsiyeyu-svoyikh-diy-pozitsiya-vs

15. Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду. Рішення, внесені до ЄДРСР, за серпень 2021 року / упоряд. заступник Голови Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду, канд. юрид. наук В. В. Щепоткіна, правове управління (ІІІ) департаменту аналітичної та правової роботи апарату Верховного Суду. Київ, 2021. 39 с. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Oglyad_KKS_August_2021.pdf

Пекарський С. П.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки
Донецького державного університету внутрішніх справ
м. Кропивницький, Україна

ПОВНОВАЖЕННЯ ПІДРОЗДІЛІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Кримінальна поліція є структурним підрозділом Національної поліції України, діяльність якої регламентована Законом України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року № 580-VIII [1, ст. 13, ч. 3, п.1]. Загальними завданнями поліції в Україні є надання поліцейських послуг у сферах:

1) забезпечення публічної безпеки і порядку;

2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави;

3) протидії злочинності;

4) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [1, ст. 2].

До підрозділів кримінальної поліції Національної поліції України відносяться відповідні територіальні та міжрегіональні територіальні підрозділи. Аксіомою є те, що діяльність підрозділів кримінальної поліції у період воєнного стану має законодавче та нормативно-правове забезпечення.

Отже, з початку повномасштабної військової агресії Російської Федерації проти України Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64 в України введено воєнний стан [2]. Введення воєнного стану передбачило і введення в дію плану запровадження та забезпечення заходів правового режиму воєнного стану в України.

Наведене нами потребує зазначити, що зміст правового режиму воєнного стану, порядок його введення та скасування, правові засади діяльності органів державної влади, військового командування, військових адміністрацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій в умовах воєнного стану, гарантії прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб визначає Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року № 389-VIII [3].

Відповідно до предмету даного дослідження є доцільним визначення повноважень підрозділів кримінальної поліції в умовах воєнного стану. Так на територіях, на яких введено воєнний стан, для забезпечення дії Конституції та законів України, забезпечення разом із військовим

командуванням запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, оборони, цивільного захисту, громадської безпеки і порядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян можуть утворюватися тимчасові державні органи – військові адміністрації [3, ст. 4]. У своїй діяльності військові адміністрації уповноважені сприяти діяльності органам Національної поліції та заслуховувати інформацію керівників органів Національної поліції про стан законності, боротьби із злочинністю, охорони громадської безпеки і порядку та результати діяльності на відповідній території [3, ст. 15].

Дефініцією є те, що на підставі діючих правових норм в умовах воєнного стану, під час виконання службових завдань органи і підрозділи Національної поліції України за необхідності переводяться на посилений варіант службової діяльності у порядку, що регламентований Інструкцією про порядок переведення органів Національної поліції України на посилений варіант службової діяльності, яка затверджена наказом МВС України від 10 грудня 2015 року № 1560 [4]. Також підрозділи поліції залучаються до виконання спеціальних службових завдань, під якими розуміємо завдання, що виконуються територіальними (у тому числі – міжрегіональними) органами Національної поліції України, їх структурними і відокремленими підрозділами при реагуванні на надзвичайні ситуації, проведенні аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, відпрацюванні та уведенні в дію планів реагування на надзвичайні ситуації та/або при виконанні визначених законодавством України службових завдань у випадку уведення правового режиму воєнного чи надзвичайного стану, а також виконанні завдань територіальної оборони та цивільного захисту в особливий період [5]. Важливим є те, що обсяг та перелік спеціальних службових завдань, до виконання яких можуть залучатися поліцейські, які проходять службу у відокремлених підрозділах міжрегіональних територіальних органів Національної поліції України, визначаються за погодженням з керівниками цих підрозділів.

В умовах воєнного стану підрозділи кримінальної поліції, як територіальні так і міжрегіональні організовують спільні заходи, які складаються з етапів попередньої і безпосередньої (оперативної) підготовки до їх проведення. На етапі попередньої підготовки підрозділами кримінальної поліції, що взаємодіють, здійснюються:

- розроблення планів та інших необхідних документів щодо взаємодії (інструкцій, регламентів, табелів, схем взаємодії, телефонних довідників);
- визначення місць спільного прибуття, подальшого розташування поліцейських, що проходять службу в складі різних підрозділів, обсягів, послідовності й порядку спільного виконання спеціальних службових завдань;

- узгодження порядку управління і взаємодії підрозділів при спільному виконанні спеціальних службових завдань, а також питань планування та здійснення усіх необхідних видів забезпечення виконання таких заходів;
- проведення заходів з резервування (визначення (ідентифікація), підготовка, навчання, інструктаж, визначення необхідного резерву або ешелонування) сил і засобів для виконання завдань, пов'язаних з виконанням спеціальних службових завдань;
- розроблення і здійснення інших необхідних заходів щодо підготовки до взаємодії відокремлених підрозділів територіальних (у тому числі міжрегіональних) органів поліції [5].

А на етапі безпосередньої (оперативної) підготовки здійснюється:

- оцінка оперативної обстановки, стану, готовності і можливостей наявних сил і засобів;
- визначення керівника для оперативного управління спільними діями при виконанні спеціальних службових завдань;
- визначення необхідності залучення додаткових сил Національної поліції України до виконання спеціальних службових завдань, початку й послідовності спільного здійснення таких завдань;
- виділення техніки та засобів, необхідних для здійснення спільних заходів [5].

Однак, слід висновувати, що наявність правового режиму воєнного стану не обмежує правові норми, які регламентують оперативно-розшукову діяльність. Згідно статті 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18 лютого 1992 року № 2135-XII, яка визначає систему підрозділів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність [6, ст. 5] підрозділи кримінальної поліції Національної поліції, є суб'єктами, які уповноваженні на проведення оперативно-розшукової діяльності. Одним із завдань оперативно-розшукової діяльності є пошук та фіксація фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України [6, ст. 1].

Кримінальна поліція наділена правами та обов'язками підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність. Відповідно до вимог статті 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» кримінальна поліція зобов'язана:

1) у межах своїх повноважень відповідно до законів, що становлять правову основу оперативно-розшукової діяльності, вживати необхідних оперативно-розшукових заходів щодо попередження, своєчасного виявлення і припинення кримінальних правопорушень та викриття причин і умов, які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, здійснювати профілактику правопорушень;

2) виконувати письмові доручення слідчого, вказівки прокурора та ухвали слідчого судді суду і запити повноважних державних

органів, установ та організацій про проведення оперативно-розшукових заходів;

3) інформувати відповідні державні органи про відомі їм факти та дані, що свідчать про загрозу безпеці суспільства і держави, а також про порушення законодавства, пов'язані з службовою діяльністю посадових осіб;

4) здійснювати взаємодію між собою та іншими правоохоронними органами, в тому числі відповідними органами іноземних держав та міжнародних антитерористичних організацій, з метою швидкого і повного попередження, виявлення та припинення кримінальних правопорушень [6, ст. 7].

Це дозволяє нам погодитись з вимогою законодавчого акту згідно якої у разі виявлення ознак кримінального правопорушення оперативний підрозділ (зокрема підрозділ кримінальної поліції – *Прим. автора*), який здійснює оперативно-розшукову діяльність, зобов'язаний невідкладно направити зібрані матеріали, в яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, до відповідного органу досудового розслідування для початку та здійснення досудового розслідування в порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України [6, ст. 7].

Отже, констатуємо, що повноваження підрозділів кримінальної поліції Національної поліції України в умовах воєнного стану мають законодавче та нормативно-правове забезпечення. На нашу думку, під час наукової дискусії з означеної тематики, є доцільним визначити і повноваження підрозділів кримінальної поліції в системі територіальної оборони та національного спротиву України в контексті міжнародного досвіду.

Список використаних джерел:

1. *Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року №580-VIII. (редакція від 01.05.2022). Відомості Верховної ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text.*

2. *Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64. URL: https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397.*

3. *Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII (редакція від 09.06.2022). Відомості Верховної ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text.*

4. *Інструкція про порядок переведення органів Національної поліції України на посилений варіант службової діяльності: затв. наказом МВС України від 10 грудня 2015 року № 1560. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0012-16#n14.*

5. *Інструкція про порядок взаємодії територіальних органів поліції та міжрегіональних територіальних органів Національної поліції України під час реагування на надзвичайні ситуації,*

у випадку уведення правового режиму воєнного чи надзвичайного стану: затв. наказом від 31.10.2016 № 1129. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-17#Text.

6. *Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII (редакція від 01.01.2022). Відомості Верховної ради України. URL: https://zakon. rada.gov.ua/laws/show/2135-12/conv#n49.*

Резніченко Г. С.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права та кримінології
Одеського державного університету внутрішніх справ
м. Одеса, Україна

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ ЗА ВИКОНАННЯМ КРИМІНАЛЬНИХ ПОКАРАНЬ

У Мінімальних стандартних правилах поводження з ув'язненими, прийнятих 30 серпня 1955 року на першому Конгресі Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй, вказується на необхідність залучення громадськості до виховання засуджених [1]. Необхідність інформування громадськості про діяльність пенітенціарної системи та залучення громадськості добровільно працювати в пенітенціарних установах закріплено в Європейських пенітенціарних (в'язничних) правилах [2].

Українське кримінально-виконавче законодавство враховує положення міжнародних нормативно-правових актів щодо необхідності громадського контролю при виправленні та ресоціалізації засуджених. Так, згідно статті 6 Кримінально-виконавчого кодексу України (далі –КВК України) основними засобами виправлення та ресоціалізації засуджених серед інших є громадський вплив. Участь громадськості під час виконання кримінальних покарань передбачена також у статтях 1 та 5 КВК України, стаття 25 КВК України закріплює що, об'єднання громадян та засоби масової інформації, релігійні та благодійні організації, окремі особи в порядку, встановленому Кримінально-виконавчим кодексом і законами України, можуть надавати допомогу органам та установам виконання покарань у виправленні засуджених і проведенні соціально-виховної роботи. Окрім цього, може здійснюватися громадський контроль за дотриманням прав засуджених під час виконання кримінальних покарань таких як: громадські роботи, обмеження волі, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців, позбавлення волі (глави 8, 13, 14, 19, 21) та під час застосування інституту умовно-дострокового звільнення від відбування покарання (глава 26) [3].

Для з'ясування користі громадського контролю при виконанні кримінальних покарань, доцільно звернутися до міжнародного досвіду. Так, у Великобританії при кожній тюрмі існують Ради інспекторів, а у Німеччині - Консультативні ради, типовими завданнями яких є: надання доповідей керівництву тюрми та пенітенціарної системи стосовно існуючих проблем та пропозицій щодо удосконалення певних напрямів роботи, розгляд скарг, сприяння соціальній адаптації засуджених після звільнення та інше [4].

Позитивний досвід закріплено у законодавстві Норвегії, у якій громадські організації надають звільненим особам тимчасове житло та вирішують проблеми їх працевлаштування, при цьому постійно залучають колишніх засуджених до різноманітних тренінгів, на яких проводиться роз'яснювальна робота щодо цінностей життя, підвищується самооцінка осіб, виховується повага до соціуму та ін. [5, с.9].

У Сінгапурі існує проєкт «Yellow ribbon», в межах якого громадські та неурядові організації надають допомогу засудженим у пошуку роботи, місця проживання, відновленні соціальних зав'язків та отриманні нових професійних навичок.

У Бразилії в межах проєкту «Другий шанс» колишні засуджені допомагають особам, які звільнились з місць позбавлення волі знайти роботу [6, с.219].

Незважаючи на те, що у міжнародних нормативно-правових актах та національному кримінально-виконавчому законодавстві наголошується на необхідності та важливості залучення громадськості до процесу виправлення та ресоціалізації засуджених, різним є відношення до громадського нагляду та контролю зі сторони засуджених осіб та персоналу установ викоання покарань. Так, згідно результатів дослідження проведеного у 2018 році Турчиною О. С., 44 % опитуваних засуджених найефективнішим засобом виправлення та ресоціалізації вважають громадський вплив. При цьому 64 % опитаних співробітників установ виконання покарань заперечили, що громадський вплив є дієвим засобом виправлення і ресоціалізації засуджених [5, с.1-2].

Позитивне відношення засуджених до участі громадськості у їх виправленні та ресоціалізації свідчить про те, що ці особи дійсно бачать позитивні результати такої діяльності, отримали допомогу чи потенційно можуть отримати допомогу від громадськості. Така ситуація повинна стати поштовхом до поширення діяльності щодо залучення громадськості до цього процесу. Додатковою мотивацією має стати не тільки законодавчо передбачена можливість для громадськості приймати участь у процесі виправлення та ресоціалізації засуджених, але й матеріальна підтримка та заохочення такої діяльності зі сторони держави.

Список використаних джерел:

1. *Мінімальні стандартні правила поводження з в'язнями. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_212#Text (дата звернення 07.06.2022 р.)*

2. *Європейські пенітенціарні (в'язничні) правила. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_032#top (дата звернення 07.06.2022 р.)*

3. *Кримінально-виконавчий кодекс України : Закон України від 11.07.2003 р. № 1129-IV. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#Text (дата звернення 07.06.2022 р.)*

4. Громадський контроль за дотриманням прав засуджених під час виконання кримінальних покарань та шляхи його удосконалення URL : https://minjust.gov.ua/m/str_30687 (дата звернення 07.06.2022 р.)

5. Турчина О.С. Громадський вплив як один з основних засобів виправлення і ресоціалізації засуджених : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2018. 19 с.

6. Колодяжний М.Г. Реалізація стратегії громадського впливу на злочинність у зарубіжних країнах. Проблеми законності. 2015. Вип. 129. С. 217-223.

Рудик М. М.
кандидат юридичних наук,
викладач кафедри поліцейського права
Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна

НАУКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ ТА ЕКСПЛУАТАЦІЇ АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ

Головною особливістю зазначених нормативно-правових актів є те, що вперше на законодавчому рівні було визначено не тільки обов'язки, але й права водіїв, пасажирів, пішоходів та погоничів тварин. Закон України «Про дорожній рух» був нормативно-правовим актом незалежної України, що визначив правові та соціальні основи дорожнього руху з метою захисту життя та здоров'я громадян, створення безпечних і комфортних умов. Також Закон регулює суспільні відносини у сфері дорожнього руху, визначає права, обов'язки і відповідальність суб'єктів – учасників дорожнього руху, міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, об'єднань, підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності та господарювання.

У той же час, протягом останніх двох десятиліть у світі намітилось суттєве переосмислення проблем безпеки дорожнього руху та шляхів їх вирішення, яке базується на основі численних наукових досліджень та кращого практичного досвіду в цій галузі. Це переосмислення знаходить своє вираження в політиці багатьох країн, які все більше враховують рекомендації таких авторитетних міжнародних організацій як ВООЗ, Світовий Банк, Міжнародний транспортний форум, Європейська Комісія, Європейська рада з транспортної безпеки та інші.

Сьогодні в Україні рівень смертності та травматизму внаслідок ДТП один із найвищих в Європі, а рівень організації безпеки дорожнього руху залишається низьким, про що у своїх звітах зазначали експерти Всесвітньої організації охорони здоров'я, Світового банку й інших міжнародних інституцій. За останні шість років в Україні зареєстровано майже 170,8 тис. ДТП із постраждалими, в яких загинуло 26,7 тис. та травмовано 210,4 тис. осіб.

Такі дані свідчать про необхідність негайного вирішення тих проблемних питань, які сьогодні стоять перед системою державного управління у сфері безпеки дорожнього руху, а саме: недосконалість національного законодавства; низький рівень взаємодії суб'єктів гарантування безпеки дорожнього руху; неврегульованість державно-управлінських механізмів із питань розподілу територіальної та функціональної сфер компетенції центральних органів державної влади й

органів місцевого самоврядування; несвоєчасність і повільність у розробленні стандартів і нових підходів до безпеки дорожнього руху з урахуванням кращого європейського досвіду; неналежне ставлення громадян України до питань безпеки дорожнього руху; низький рівень професійної кваліфікації фахівців із питань безпеки дорожнього руху.

В умовах постійної євроінтеграції суспільства та міжнародного співробітництва України з іншими країнами світу відбувається істотне зближення національної правової системи до міжнародної. Значущість міжнародного права та стандартів для України виявляється у збільшенні числа міжнародних договорів і національно-правових актів за аналогічними предметами регулювання, співвідношенні національного законодавства до міжнародного задля усунення можливих недоліків, прогалин та запозичення міжнародного досвіду у вирішенні певних проблемних питань правового характеру та удосконалення національного законодавства.

Що стосується сфери забезпечення безпеки дорожнього руху, то їх міжнародні стандарти закріплені у певних нормативно-правових актів, підписаних та ратифікованих країнами світу. Зокрема, першим нормативно-правовим актом, що мав істотне значення на території СРСР, стала «Міжнародна конвенція щодо автомобільного руху» 1926 року (м. Париж).

У 1931 році у Женеві на черговій конференції з безпеки дорожнього руху була прийнята «Конвенція про введення одноманітності в сигналізацію на дорогах», яка розширила номенклатуру дорожніх знаків до 26 і розділила їх на три групи: попереджувальні, наказові, вказівні. Слід зазначити, що у 1933 році в СРСР були затверджені «Правила по застосуванню в межах СРСР Міжнародної конвенції щодо автомобільного руху». У цих Правилах викладена сутність Паризької конвенції щодо автомобільного руху 1926 року і Женевської конвенція про введення одноманітності в сигналізацію на дорогах 1931 року, а в додатку Правил містилися «Основні правила їзди на автомобілях і мотоциклах в межах СРСР».

У подальшому, з метою розвитку міжнародного дорожнього руху та його безпеки шляхом встановлення єдиних правил руху між країнами світу у м. Женеві 19 вересня 1949 року була підписана «Конвенція про дорожній рух».

Зокрема, відповідно до Конвенції, всі водії, пішоходи та інші особи, які користуються дорогою, повинні вести себе так, щоб не створювати небезпеки для руху і не утрудняти його. Вони повинні уникати заподіяння шкоди окремим особам, громадському або приватному майну. Водії повинні бути завжди в змозі управляти своїми транспортними засобами або направляти своїх тварин; мати усі необхідні документи, що підтверджують законність права керування транспортним засобом. Наближаючись до інших осіб, які користуються дорогою, вони повинні вживати всіх заходів обережності. Кожен водій транспортного засобу завжди повинен бути в змозі регулювати швидкість руху і керувати ним розумно і з обережністю,

знижувати швидкість або зупинятися щоразу, коли того вимагають обставини, особливо коли видимість незадовільна. Також, документ містить правила обгону та випередження транспортних засобів; проїзду перехресть, залізничних переїздів; користування освітлювальними приборами та попереджувальними сигналами тощо. Велосипедисти повинні користуватися велосипедними доріжками, позначеними спеціальними дорожніми сигнальними знаками, коли цього вимагають чинні внутрішньодержавні правила. В усіх випадках, коли того вимагають правила руху, велосипедисти повинні рухатися в один ряд, крім виняткових випадків, передбачених внутрішньодержавними правилами; вони не повинні рухатися на проїзній частині дороги більш ніж в два ряди. Також велосипед забороняється використовувати в якості буксира.

Конвенція 1949 року містить протокол про дорожні знаки та сигнали, який затверджує категорії дорожніх знаків (попереджувальні, заборонні та наказові), а також їх розмір, колір та правила їх розміщення.

Список використаних джерел:

1. *Про дорожній рух : закон України від 30 червня 1993 р. № 3353-XII // Відомості Верховної Ради України. 1993. № 31. Ст. 338.*
2. *Досвід країн Європи щодо управління безпекою дорожнього руху. 2015. URL: http://tur.org.ua/news/dosvid-krayin-ievropi-shchodo-upravlinnya-bezpekoyu-dorozhnogo-ruhu*
3. *Стратегія підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2020 р.: розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 черв. 2017 р. №481-р. Урядовий кур'єр. 2017. № 138*
4. *Товстуха С. Актуальні питання щодо удосконалення державно-управлінських механізмів забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2010. № 12. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=230*
5. *Басс В. О. Досвід європейських країн у сфері правового регулювання безпеки дорожнього руху. Безпека дорожнього руху: правові та організаційні аспекти: матеріали XIII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Кривий Ріг, 16 листоп. 2018 р). Кривий Ріг, 2018. С. 19–22*
6. *Правила дорожного движения и международные Конвенции по дорожному движению. Студопедия. [Электронный ресурс]. Режим доступа: https://studopedia.org/2-126396.html*
7. *Конвенція про дорожній рух (Женева, 19 вересня 1949 року). [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://abdtp.ru/dtp3/info_catalog/norm_prav/00_Mezhdunarodnye_dokumenty/wdoc_convTraffic.htm*

Волобоєв А. О.

старший викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки факультету № 3 Донецького державного університету внутрішніх справ доктор філософії зі спеціальності 081 «Право»
м. Кропивницький, України

IMITATION OF THE CRIME SITUATION

Imitation of the crime situation is a criminal procedural tool for the prevention and cessation of serious or particularly serious crimes, which has its own scientific mechanism for the implementation, recording and obtaining results in criminal cases.

Imitating the crime situation, control is exercised over the actions of the offender (s) who planned or ordered its commission. Such actions are ultimatum, because the criminal prepares or determines specific conditions for the occurrence of socially dangerous consequences in order to achieve the set goal. There is no obligation to check his behavior and make decisions about the crime.

Assessment by investigators and other authorized persons of the ultimate actions of the offender (s) determines their use of natural (actual) or artificial (specially created, simulated) means to create and simulate the environment and sources of evidence that will meet the intentions of specific socially dangerous consequences. That is, the staging of a certain event, fact or circumstance in an artificial environment will create an idea of the reality of its existence. Such misinformation is widespread for not limited range of persons.

The possibility of reproducing a model of a typical crime situation should not affect the motivation of the offender (s). Planning or ordering a crime must be an independent decision, moreover, in criminal's opinion, it will lead to inevitable consequences. Therefore, the ultimate nature of the offender's (s) actions should not contain signs of provocation.

Given that imitation of the crime must meet the requirements of criminal procedure law, we outline the following inherent features:

1) Object of knowledge: the ultimate nature of the actions of a known or unknown person (persons), which indicates the intentions of the inevitable consequences of the crime.

2) Grounds for conducting: sufficiency of information on planning or ordering the commission of a crime by a known or unknown person. That is, the facts confirming the existence of the preparation or organization of the crime, as well as data identifying the person (persons) involved in these actions.

3) The purpose of: prevention of inevitable consequences of committing crimes; identification of a person (persons) involved in planning or ordering the

commission of a crime (realization of socially dangerous intentions); prevention of crime (realization of socially dangerous intentions).

4) Form of carrying out: creation and imitation of conditions (staging of events, facts or circumstances) which in an artificial situation confirm planning or the order for commission of a crime, for the purpose of prevention of its actual commission.

5) Conditions of carrying out:

- creation and imitation of conditions (staging of events, facts or circumstances) must correspond to the available information about the real intention to plan or order the commission of a crime by a known or unknown person (persons), which cannot be prevented by other means;
- creation and imitation of conditions (staging of events, facts or circumstances) is carried out with the use of natural (real) or artificial (specially created, imitative) means;
- creation and imitation of conditions (staging of events, facts or circumstances) is not carried out if it is impossible to completely prevent encroachment on life or prevent severe bodily injuries to the person (persons); the spread of substances dangerous to the lives of many people; escape of a person who has committed serious or especially serious crimes; environmental or man-made disaster;
- the presence of the investigator and other authorized persons should not affect the independence of the decision of a known or unknown person (persons) involved in planning or ordering the crime commission;
- the artificial situation should be as close as possible to the presumed criminal activity, creating an idea in the person (persons) about the reality of the crime;
- the range of persons about whom misinformation may be spread is not limited.

6) Control of the conduct: the investigator should control imitation of the crime situation by and other authorized persons, the conditions of which will facilitate the identification and identification of the person (persons) involved in planning or ordering the crime.

7) No provocation: during the preparation and imitation of the crime situation it is forbidden to provoke (incite) a person (persons) to commit it in order to further expose him; to help a person commit a crime that he would not commit. It is also forbidden to influence his behavior by violence, threats, blackmail. Evidence obtained in this way cannot be used in criminal proceedings.

8) Effectiveness: during imitation of the crime situation, the artificial situation should facilitate the identification of a known or unknown person (persons) involved in the planning or ordering of the crime, and the possibility of his (their) detention on the "hot".

Thus, imitation of the crime situation is the activity of the investigator and other authorized person to create and simulate conditions (staging events, facts or circumstances), in an artificial environment which confirms the planning or ordering a serious or especially serious crime, to prevent its actual commission and exposing a known or unknown person.

Джантіміров М. О.

курсант 107 навчального взводу факультету № 3
Донецького державного університету внутрішніх справ
м. Кропивницький, Україна

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОЇ СУБКУЛЬТУРИ

Кримінальна субкультура як певна сукупність духовних та матеріальних цінностей, які регламентують і впорядковують спосіб життя, поведінку і злочинну діяльність злочинних співтовариств, має власну історію виникнення та внутрішню логіку розвитку. Це невід'ємна складова кримінального світу, узгодженість волі і свободи людини з її законами та традиціями.

Дослідженням кримінальної субкультури займались такі провідні вчені, як: В. М. Анісімков, Ю. М. Антонян, М. Н. Герт, А. І. Гуров, О. М. Джужа, М. П. Журавльов, А. І. Зубков, І. І. Карпець, С. І. Кузьмін, С. Я. Лейкіна, В. І. Монахов, В. В. Корчинський, В. Ф. Пирожков, А. В. Потоцький, Н. А. Стручков, І. В. Шмаров та інші. Разом з тим, їхні наукові доробки не свідчать про періоди становлення кримінальної субкультури, що обмежує можливість простежити окрему динаміку розвитку кримінального світу.

На нашу думку, становлення кримінальної субкультури як кримінального явища охоплює: 1) дореволюційний період; 2) початковий період радянського розвитку; 3) період воєнних та післявоєнних часів Другої світової; 4) період «лихих 90-х»; 5) сучасний період.

Дореволюційний період. Характерний він тим, що злочинність на території ще «царської України» не мала широкого розповсюдження та масовості. Перші описи цих явищ містяться в роботах письменників та окремих чиновників тих часів. Наприклад, Ф. М. Достоєвський у повісті «Записки з мертвого будинку» описав враження побаченого і пережитого їм на каторзі. А. П. Чехов присвятив цьому повість «Острів Сахалін».

Особливістю кримінального світу в XVII–XVIII століттях – пише Д. Л. Виговський, – була та обставина, що він фактично утворював величезну асоціацію багатьох класів злочинців, що мають свою аристократію, свою ієрархію, свої права, свої ступені поважності, свій пролетаріат і котрі живуть під владою одного загального закону. Цей закон має на меті єднання, щоб існувати за рахунок загального для всіх ворога [1, с. 122]. Ворогом, на думку професійних злочинців того часу, були представники некримінального світу.

Л. М. Моро-Критофа зазначає, що закони злочинного світу, хоча і неписані, але виконуються іноді більш суворо, ніж писані закони виконуються чесними людьми. Перший з цих законів забороняє зраду

членам товариства. У злочинному світі російської імперії (до складу якої входила більша частина сучасної території України) жаргон професійних злочинців сформувався ще в кінці XVII–на початку XX століття [3].

На думку О. М. Ларченко, злочинність XIX–початку XX століття не має такого характеру варварства, який був на території Європи. Дворянство за тяжкі злочини позбавлялись звань, переваг, чинів та відправляли на каторгу [2, с. 269].

Тобто, для дореволюційного періоду організоване злочинне угруповання або рецедив були майже виключенням. Кримінальна субкультура знаходилась лише у своєму зародку, а точніше, на стадії однієї особи, яка хоч і ставить загрозу загальноприйнятим приписам суспільства, але не є чимось глобальним та серйозним. Цьому сприяв жорсткий контроль, що мав позитивний вплив на суспільство в цілому.

Початковий період радянського розвитку. Складне економічне, політичне та соціальне становище під час Першої світової війни призвело до революції, яка стала каталізатором у процесі розвитку кримінальної субкультури в суспільстві.

Слід зазначити, що повалення царизму, нестійка політична ситуація, інфляція та відсутність відлагодженого механізму функціонування правоохоронних органів та системи МВС в цілому (адже колишня царська поліція вже не мала ніякої сили, а радянська міліція знаходилась на стадії реформування) сприяло виникненню організованих угруповань та розвитку кримінальної субкультури.

Політичні рішення радянської влади сприяли розповсюдженню цінностей, властивих кримінальній субкультурі внаслідок активних міграційних процесів у країні, у тому числі на території УРСР.

Період воєнних та післявоєнних часів Другої світової. Війна 1939–1945 років призупинила еволюцію кримінальної субкультури. Ситуація у той період була набагато гірша ніж у часи Революції. Визначальну роль тут зіграла наявність одного ворога, якого треба перемогти будь-якою ціною. Саме це об’єднало найрізноманітніші верстви населення. Тисячі професійних злочинців захищали Батьківщину на полі бою пліч-о-пліч із законослухняними офіцерами.

Післявоєнні часи характеризуються репресіями з боку радянської влади та співробітників НКВС. Зросли кількісні показники ув’язнених як за реальні вчиненні злочини, так і за політичних причин.

Характерним є те, що сучасне слово «зек» з’явилось завдяки цьому періоду. Історія такого терміну проста. Ув’язнені солдати РККА у документах були записані абвіатурою «з/к», що означало «заключенный красноармеец». Внаслідок великої чисельності таких справ, ув’язнених осіб почали називати зеками. У цей час розпочався процес утвердження кримінальних інститутів, який більшість дослідників описують як «конткультура».

Період «лихих 90-х». Розпад СРСР та створення незалежних держав стало підґрунтям для поширення злочинності в суспільстві. Темпи розвитку кримінального середовища були обумовлені відсутністю роботи, гіперінфляцією, політичною нестабільністю, корумпованістю та відсутністю сталої правової системи, неспроможністю підприємств оплачувати працю працівникам.

Злочинна культура почала набирати шалених обертів. Молодь, розчарована у владі, йшла до злочинних угрупувань з надією на краще життя.

У ці роки все кримінальне стало не тільки звичайною річчю, а й чимось модним. Кримінальний світ захопив майже всі сфери суспільного життя. Кінематографи активно знімали фільми та серіали про бандитів та їх життя. Наприклад, такі серіали як «Бригада», «Брат» тощо. У музичній сфері популярності набув «шансон» та лунав з кожного приймача. Спортивні секції стали займатися підготовкою не майбутніх чемпіонів олімпіад, а рекетирів та охоронців для кримінальних авторитетів.

Усі ці факти свідчать про те, що у «лихі 90-ті» кримінальна субкультура досягла свого піку. Сила закону замінюється законом сили, кримінальним квазізаконом або так званим поняттями. Жити «за поняттями» почали не тільки кримінальні професіонали, але і різні прошарки нашого суспільства.

Проте, хвиля злочинності була припинена завдяки активній роботі правоохоронних органів, засобам масової інформації та реформам державних гілок влади. За результатами таких дій змінилась правосвідомість і правова культура населення України.

Між тим, норми, звичаї, традиції кримінальної субкульутри за смисловою структурою, за організацією суспільства і за регулюванням відносин між членами конкретної групи, які їх підритимуть, дуже нагадує правила, традиції, котрі присутні в традиційному суспільстві із традиційними поглядами та правовою культурою. Саме ця схожість має негативний вплив та сприяє заміні світоглядних позицій та пріоритетних поглядів громадян.

Як вірно зазначив В. Ф. Пирожков, злочинності без кримінальної субкультури не буває, так само як і ця субкультура не може існувати без злочинності [4, с. 66]. Це певний рівень розвитку життя злочинних громад, виражений в типах і формах їх організації, діяльності членів цих громад, а також в створенні ними матеріальних і духовних цінностей [4, с. 66].

Сучасний період. Сьогодні кримінальна субкультура має латентний характер. Її традиційні цінності підтримують верстка осіб, які ведуть асоціальний спосіб життя, ті, хто навмисно ігнорує приписи закону та у місцях позбавлення волі.

Слід зазначити, що інтенсивний процес глобалізації інформаційного простору змінив «чашу висів» у бік нових способів вчинення злочинів, а,

відповідно, і до формування нових типів злочинців та їхньої злочинної діяльності. Такий прошарок кримінального світу не є носіями кримінальних цінностей, що може свідчити про статичний стан кримінальної субкультури або її трансформування.

У цьому контексті велику роль відіграє і пряма військова агресія проти нашої держави. Як наслідок, можливе укріплення окремих структурних елементів кримінальної субкультури, поява нових традицій та звичаїв.

Отже, як бачимо, історія розвитку кримінальної субкультури свідчить про те, що звичаї адаптуються до змін мікросередовища, тобто ними можна управляти, на них можна впливати, хоча це і дуже складний, неоднозначний і тривалий процес. Реалії сьогодення безумовно впливатимуть на таке кримінальне явище, що визначає напрями для подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел:

1. *Виговський Д. Л. Проблеми визначення поняття «Кримінальна субкультура» в сучасній кримінології. Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. Вип. № 2. Хмельницький, 2003. С. 121–124.*

2. *Ларченко М. О. Кримінологічний аналіз впливу соціальних умов на злочинність в царській Росії кінця XIX – початку XX століття. Питання кримінального права, кримінології та кримінально-виконавчого права. Вип. № 6. 2013. С. 267–275.*

3. *Моро-Кристоф Л. М. Світ шахраїв. Фізіологія світу шахраїв / переклад з французького. Інтернет видання. URL: http://old.univer.km.ua/visnyk/754.pdf.*

4. *Орендарчук-Салєєва Л. М. Феномен кримінальної субкультури у сучасному суспільстві. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Вип. № 37. Ужгород, 2016. С. 64–67.*

Ковальова О. В.

завідувачка кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки факультету № 3
Донецького державного університету внутрішніх справ
м. Кропивницький, Україна

СУЧАСНІ ФОРМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В ПРОЦЕСІ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

На сьогоднішній день міжнародне співробітництво є невід'ємною частиною кримінального процесу, оскільки саме воно забезпечує взаємодію та обмін інформацією між зацікавленими у позитивному завершенні кримінального провадження державами. У зв'язку із цим логічним є удосконалення інформаційного забезпечення досудового розслідування в процесі міжнародного співробітництва, що надає можливість підійти до нього більш комплексно та завершити у максимально короткі терміни.

Так, відповідно до ст. 542 КПК України міжнародне співробітництво – це діяльність уповноважених органів під час кримінального провадження, що полягає у вжитті необхідних заходів із метою надання міжнародної правової допомоги шляхом вручення документів, виконання окремих процесуальних дій, видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, тимчасової передачі осіб, перейняття кримінального переслідування, передачі засуджених осіб і виконання вироків. На сьогодні немає жодного міжнародного договору України, у назву якого входило б формулювання «міжнародне співробітництво під час кримінального провадження». У теорії кримінального процесу це питання також недостатньо вивчено. Це пов'язано насамперед із тим, що серед учених-процесуалістів немає єдиного підходу щодо визначення змісту міжнародного співробітництва під час кримінального провадження. Одним із перших визначення міжнародного співробітництва у сфері кримінального процесу дав А. Г. Волеводз [1, с. 211]. Він визначив його як діяльність, здійснювану органом дізнання, слідчим, прокурором і судом відповідно до вимог законодавства, що регулює кримінальне судочинство, погоджену з компетентними органами й посадовими особами іноземних держав, а також міжнародними організаціями щодо отримання та надання допомоги в досудовому розгляді, а також у прийнятті інших заходів, необхідних для правильного вирішення кримінальних справ. Безпосередній зміст міжнародного співробітництва у сфері кримінального процесу становить отримання й надання допомоги в досудовому розгляді, а також у прийнятті інших заходів, необхідних для правильного вирішення кримінальних справ

[2, с. 302–303]. Отже, можна сказати, що вчені надто узагальнено підходять до сприйняття та визначення феномену міжнародного співробітництва в межах кримінального провадження, обмежуючи його розуміння виключно формами реалізації.

Важливою формою міжнародної взаємодії правоохоронних органів між державами в боротьбі зі злочинністю є співробітництво у сфері судочинства за кримінальними правопорушеннями різних видів. Така форма співробітництва має назву міжнародної правової допомоги. У ч. 1 ст. 541 КПК України вперше закріплено чітке визначення міжнародної правової допомоги, якій притаманні такі ознаки: 1) здійснюється компетентними органами; 2) полягає у вчиненні процесуальних дій; 3) вчинення таких дій є необхідним для: а) досудового розслідування; б) судового розгляду; в) виконання вироку, який винесено як судом держави, так і міжнародною судовою установою [1, с. 211]. Як відомо, основною метою криміналістики є сприяння боротьбі зі злочинністю на національному й міжнародному рівнях. Нині спільне для більшості країн абсолютне та відносне зростання злочинності є глобальною тенденцією, яка зумовлює зростання значення міжнародного співробітництва в боротьбі зі злочинністю в цілому та під час розслідування, розгляду й вирішення кримінальних справ [1, с. 213]. Ефективність взаємодії в цій галузі залежить від багатьох факторів, головним серед яких, на нашу думку, є створення дієвих правових механізмів надання міжнародної правової допомоги та інших видів співробітництва у сфері боротьби зі злочинністю. Міжнародна правова допомога є офіційною діяльністю державних органів, яка здійснюється на підставі міжнародних договорів. Договори про правову допомогу забезпечують найбільш повне здійснення національної юрисдикції й уникнення конфлікту юрисдикцій. Саме із цією метою держави їх укладають [1, с. 213]. Дійсно, на сьогоднішній день питання міжнародної взаємодії з питань боротьби з кримінально протиправною діяльністю є дуже гострим та саме воно має визначати курс процесуального гарантування правової допомоги між державами. На нашу думку, міжнародне співробітництво в досліджуваному контексті має розумітись як *нормативно-визначена та передбачена міжнародним правом діяльність, котра здійснюється уповноваженими суб'єктами та забезпечує отримання та надання допомоги у реалізації процесуальних дій та інших заходів (гарантування прав та свобод людини та громадянина в межах кримінального провадження, забезпечення безпеки учасників кримінального провадження, дотримання правил імунітету, надання правової допомоги тощо), необхідних та достатніх для встановлення істини у кримінальному провадженні.*

Таким чином, на сьогоднішній день інформаційне забезпечення досудового розслідування в процесі міжнародного співробітництва може бути реалізоване у таких формах: 1) ***вручення документів*** (ст. 564 КПК

України) – сутність вказаної форми полягає у сприянні компетентного органу іноземної держави у наданні інформації, котра стосується особливостей кримінального провадження особі, котра зазначається у запиті; вказане надає можливість проводити налагоджений обмін інформацією між державами, котрі мають відношення до певного кримінального провадження або особи, яка його вчинила. Отже, можна сказати, що такий документ і є джерелом інформаційного забезпечення досудового розслідування; 2) ***виконання окремих процесуальних дій***: а) *тимчасова передача особи, яка тримається під вартою або відбуває покарання у виді позбавлення волі на території іншої держави і не притягується до кримінальної відповідальності у цьому кримінальному провадженні* (ст. 565 КПК України) – інформативність вказаної процесуальної дії в межах міжнародного співробітництва полягає у залученні окремих фігурантів для створення доказової бази по кримінальному провадженню, якщо на час виникнення потреби у тимчасовій передачі необхідна інформація була відсутня; б) *виклик особи, яка перебуває за межами України для провадження слідчих чи інших процесуальних дій на території країни* (ст. 566 КПК України) та в) *допит за запитом компетентного органу іноземної держави шляхом проведення відео- або телефонної конференції* (ст. 567 КПК України) – вказані процесуальні дії надають можливість допитати осіб, котрі мають відношення до кримінального провадження та можуть сприяти процесу доказування як складової інформаційного забезпечення досудового розслідування; г) *контрольована поставка* (ст. 569 КПК України) – надає можливість слідчим та оперативним підрозділам організувати контроль за переміщенням заборонених до обігу предметів з метою встановлення ознак контрабанди та отримання доказової інформації; ґ) *створення і діяльність спільних слідчих дій* (ст. 571 КПК України) – надає можливість членам спільної слідчої групи взаємодіяти один із одним, у тому числі – в частині проведення процесуальних дій та обміну отриманою інформацією; 3) ***видача осіб, які вчинили кримінальне правопорушення (екстрадиція)*** (глава 44 КПК України) – загально-інформативна дія, необхідна для завершення кримінального провадження і призначення покарання винній особі.

Вказані форми інформаційного забезпечення досудового розслідування в процесі міжнародного співробітництва надають можливості виділити ***міжнародні стандарти його організації, реалізації та удосконалення***: 1) гарантування дотримання прав та свобод людини та громадянина в межах кримінального провадження; 2) чітко визначений процесуальний порядок інформативного обміну між зацікавленими державами; 3) гарантування безпеки учасникам кримінального провадження незалежно від їх процесуального статусу нормами кримінального, кримінального процесуального та міжнародного права; 4) гарантування непритягнення до кримінальної відповідальності осіб які перебувають за межами України, та викликані для провадження слідчих чи інших

процесуальних дій на території України, якщо ними виконані всі процесуальні умови; 5) захист інформації, що містить державну таємницю; 6) надання та отримання міжнародної правової допомоги чи іншого міжнародного співробітництва без договору.

Список використаних джерел:

1. *Мудряк Т., Потомьска Н. Міжнародне співробітництво щодо криміналістичного забезпечення розслідування злочинів. Юридичний вісник. 2014. № 6. С. 211–216.*

2. *Волеводз А.С. О некоторых направлениях совершенствования правового регулирования международного сотрудничества на досудебных стадиях уголовного процесса. Вопросы правоведения: Ереван, 2001. № 1. С. 29–39*

Когут І. А.

аспірант кафедри кримінального права та процесу
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова
м. Хмельницький, Україна

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧОГО ТА ДІЗНАВАЧА ІЗ ПРОКУРОРОМ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

В умовах реформування кримінального юстиції та відходу від радянської концепції кримінального процесу, де фундаментальні загальноправові принципи носили лише декларативний характер, досить важливим завданням видається уникнення історичних повторень та створення ефективної національної системи кримінального судочинства. Одним з основних засобів створення такої системи є забезпечення реалізації закріплених у законодавчих актах повноважень, якими наділені суб'єкти кримінального процесу. Регламентація повноважень сторони обвинувачення та спільність мети слідчого, дізнавача та прокурора породжують необхідність у їх взаємодії.

Назва теми зумовлена незавершеністю системи поглядів, які складалися відносно поняття взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування. Слід відзначити, що саме собі поняття, яке сформульовано в назві теми є значно вужчим, ніж поняття взаємодії учасників кримінального провадження загалом. Проте, в той самий час воно є специфічним, виходячи з того, що взаємодія яка відбувається на стадії досудового розслідування є своєрідною та суттєво відрізняється від такої взаємодії на інших стадіях кримінального провадження. Можна досить довго описувати процесуальні та організаційні аспекти взаємодії, але без визначення самого поняття взаємодії між досліджуваними суб'єктами під час досудового розслідування межі подальшого дослідження даної теми є досить розмитими.

Чому питання взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування є таким нагальним, оскільки в кримінальному провадженні також реалізують свої повноваження й інші суб'єкти, які також взаємодіють, але ця взаємодія різниться своєю специфікою. Відповідь на це питання міститься у положеннях чинного Кримінально процесуального кодексу України (далі – КПК України) [1].

Так, в ньому передбачено, що прокурор уповноважений: доручати проведення слідчих (розшукових) дій, приймати рішення відносно клопотань поданих слідчих щодо проведення слідчих (розшукових) дій, повідомляти про підозру та здійснювати інші повноважень визначені ч. 2 ст. 36 КПК України. Крім того, ч. 2 ст. 40 КПК України передбачає, що слідчий

уповноважений звертатися до слідчого судді з клопотаннями лише погодженими з прокурором, повідомляти за відповідним погодженням особі про підозру. Схожі норми містяться і для дізнавача у ч. 2 ст. 40-1 КПК України, лише враховується специфіка його діяльності щодо розслідування кримінальних проступків. Зазначений перелік норм, через які відбувається взаємодія не є вичерпним, ми навели тільки декілька з них задля того, щоб продемонструвати значення для зазначених суб'єктів взаємодії.

Для визначення підходів до визначення поняття взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування, одним з перших завдань перед нами постає аналіз законодавчої бази. Аналізуючи положення КПК України, Закону України «Про прокуратуру» [2], а також інших законодавчих актів, ми не знаходимо в зазначених актах легального закріплення поняття взаємодії. Виходячи з цього, постає необхідність в аналізі доктрини кримінального процесу, де науковці пропонують свої визначення поняття взаємодії. Слід зазначити про те, що відсутність легального закріплення поняття, не позбавляє його практичного значення і навіть навпаки дозволяє більш комплексно розглянути взаємодію між суб'єктами. Досить важко зрозуміти сутність діяльності, яку здійснюють слідчий, дізнавач та прокурор не систематизувавши відповідну інформацію.

Для розв'язання питання необхідності закріплення у чинному законодавстві такого визначення як взаємодія слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування і взагалі взаємодія, то однозначно можемо сказати, що у зв'язку з побудовою КПК України та норм, які там містяться як така потреба відсутня. Ми можемо зробити такий висновок виходячи з того, що закріплення понять є характерним для кодексів, які регулюють матеріальні галузі права (наприклад, кримінальне право, цивільне право). Проте, це не означає, що у КПК України відсутнє закріплення будь-яких термінів, так ч. 1 ст. 3 КПК України передбачає значний їх перелік, які вживаються у зазначеному кодексі. Тому, втілення сутності взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором може знаходити своє відображення у змінах до конкретних статей, які регулюють механізми їх взаємодії.

Щодо закріплення такого поняття в інших законодавчих актах, які регулюють діяльності слідчих органів, дізнання та прокурорів, це видається недоцільним, виходячи з того, що всі вони є учасниками кримінального провадження, а тому поняття повинно бути закріплене в універсальному нормативно-правовому акті (КПК України), які регулюють їх діяльність в рамках досудового розслідування.

Щодо самої сутності взаємодії, то можемо зазначити, що до важливого висновку, який обґрунтований аналізом думок науковців приходить Бортун М. І., який зазначає, що підхід при якому питання взаємодії стосується лише сторони обвинувачення є хибним. В той самий час, поняття «взаємодії» слід досліджувати через особливості правового статусу суб'єктів взаємодії,

спрямованість заходів, які вони вчиняють враховуючи загальну мету кримінального провадження [3, с. 54]. Розглянувши вищезазначене твердження, ми можемо погодитися з ним, оскільки взаємодія дійсно може відбуватися між будь-якими учасниками кримінального провадження, проте вона може суттєво різнитися. Так, взаємодія між стороною обвинувачення та захисту має відмінності, залежно від мети, які сторони переслідують сторони, тому в розрізі нашого дослідження відбувається взаємодія між учасниками сторони обвинувачення, де така мета збігається.

Крім того, важливо відзначити таку характерну рису взаємодії, як її існування у межах правовідносин, що виникають між суб'єктами кримінального провадження [4, с. 550]. Однією з проблем механізму взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором є те, що законодавець не завжди чітко визначає форму та порядок такої взаємодії. Взаємодія знову ж таки повинна відбуватися в певних рамках, оскільки триває в межах кримінального провадження, яке повинно відповідати загальним засадам кримінального судочинства, передбаченим ст. 7 КПК України [5, с. 171]. Тобто, взаємодія підпадаючи під кримінально-процесуальні правовідносини має відбуватися у встановленому порядку та відповідати приписам законодавства. В іншому випадку, у разі відхилення від процесуального порядку, про взаємодію досить важко вести мову, причому може мати місце і вчинення правопорушення (наприклад, надання (віддання) слідчому або дізнавачу незаконного наказу або вказівки чи його (її) виконання).

На основі аналізу підходів правової доктрини та етимології дефініції «взаємодія», Тищенко С. стверджує, що під взаємодією в кримінальному провадженні слід розуміти дії учасників кримінального процесу, які, реалізуючи свої повноваження стосовно один одного, сприяють виконанню загальних завдань кримінального провадження. В той самий час, характер взаємодії залежить від інтересів учасників, він може бути спільним або відмінним, головною залишається мета взаємодії суб'єктів кримінального провадження [6, с. 105].

Особливу увагу варто звернути на те, в яких формах проявляється взаємодія між слідчим та дізнавачем із прокурором. Так, Єрьоменко І. вказує на два аспекти взаємодії: процесуальний (передбачений безпосередньо нормами кримінального-процесуального законодавства) та організаційний (регламентований відомчими актами) [7, с. 159]. Розглядаючи дані аспекти в практичній діяльності, ми можемо навести такий приклад процесуального аспекту, як рішення прокурора про проведення негласної слідчої (розшукової) дії і організаційний аспект, який виявляється через саме проведення негласної слідчої (розшукової) дії, що регламентується Інструкцією про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні від 16.11.2012 р. [8].

Підсумовуючи можемо зазначити, що ми визначили концептуальні підходи до характеристики поняття взаємодії слідчого та дізнавача із прокурором під час досудового розслідування, результатом яких дійсно поки не стало єдина дефініція. Наявність різних підходів до формулювання поняття взаємодії в кримінальному провадженні, невизначеність чинним законодавством форми та порядку взаємодії, всі ці фактори зумовлюють актуальність питання та потребу в його подальшому вивченні.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон від 13.04.2012 № 4651-VI. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17 (дата звернення: 24.05.22).

2. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18 (дата звернення: 24.05.22).

3. Бортун М. І. Поняття «взаємодія» в кримінальному провадженні. Юридична Україна. 2017. № 9-10. С. 52-58.

4. Обшалов С. В. Правовідносини у взаємодії суб'єктів кримінального провадження. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2012. № 1. С. 544-551.

5. Кіпер О.О. Механізм взаємодії слідчого з прокурором: недоліки та шляхи вдосконалення. Юридичний науковий електронний журнал. 2017. №1. С. 169-173.

6. Тищенко С. Дефініція поняття взаємодії в кримінальному провадженні. Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2014. №3. С. 101-106.

7. Єрьоменко І. Взаємодія прокурора та слідчого у кримінальному провадженні: підстави, форми та принципи. Jurnalul juridic national: teorie şi practică. 2019. № 3 (37). С. 157-160.

8. Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні: Інструкція від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12 (дата звернення: 04.06.22).

Смірнова І. С.

аспірантка кафедри кримінального права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова м. Хмельницький, Україна

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ РІВНОПРАВНОСТІ ГРОМАДЯН ЗАЛЕЖНО ВІД ЇХ РЕГІОНАЛЬНОЇ НАЛЕЖНОСТІ

Історично так склалося, що Україна завжди була багатонаціональною країною. Традиційно український народ можна вважати віротерпимим та толерантним, що обумовлено різними факторами, в тому числі географічними, історичними, економічними та релігійним. Проте, це не означає, що періодично не виникали ситуації загострення в сфері дотримання принципу рівності та не відбувалося порушення рівноправності громадян.

Рівність відноситься до основних прав і свобод людини, які належать їй від народження. Так, в статті першій Загальної декларації прав людини закріплено: «Всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах. Вони наділені розумом і совістю і повинні діяти у відношенні один до одного в дусі братерства» [1].

Ігнорування будь-яких проявів посягань на принцип рівності громадян може призвести до вкрай негативних наслідків в тому числі і в цілому для країни. Розуміючи таку загрозу, в кримінальному законодавстві цілого ряду європейських країн історично склалася система кримінальної превенції злочинів, вчинених на ґрунті етнічної, релігійної, расової, національної ворожнечі, закріплено відповідальність за порушення рівноправності.

Аналогічним шляхом пішла і держава Україна, закріпивши в Кримінальному кодексі України (надалі – КК України) в статті 161 відповідальність за порушення рівноправності громадян.

Принцип рівноправності на національного законодавства походить від конституційної заборони будь-привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками (стаття 24 Конституції України) [3].

Вибір законодавцем захищених ознак є одним із найважливіших аспектів у сфері боротьби зі злочинами, направленими на порушення рівноправності громадян.

Таке рішення про криміналізацію діяння має прийматися законодавцем з врахуванням потреб кожної країни в конкретний проміжок часу. І у такому випадку мають бути враховані різні аспекти, основні з яких соціальний і історичний.

В останні часи, враховуючи військовий конфлікт на території України, в країні відбулися значні зміни та перетворення, які торкнулися політичної, економічної, соціальної, культурної сфер суспільних відносин, що вплинуло на загальний напрямок курсу держави.

У зв'язку з чим, розуміючи, що тільки держава може вплинути на можливість забезпечення рівності людей, для того, щоб протистояти незахищеності і нерівності окремих прошарків населення, з врахуванням запиту соціуму (існуючих та можливих в подальшому конфліктів, порушень), Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення кримінальної відповідальності за виготовлення та поширення забороненої інформаційної продукції» від 03.03.2022 року було внесено зміни до статті 161 КК України.

А саме, було запроваджено кримінальну відповідальність за порушення рівноправності громадян залежно від регіональної належності. Тобто за умисні дії, спрямовані на розпалювання регіональної ворожнечі та ненависті.

Крім того, зазначеними змінами закріплено примітку до статті 161 КК, де закріплено та розкрито зміст поняття «регіональна належність», а саме: «У цій статті під регіональною належністю слід розуміти належність особи за народженням чи проживанням до регіону - частини території України або території компактного розселення українців за межами території України, - що відрізняється від інших територій за низкою історичних, географічних, мовних та інших ознак» [2].

На рівні національного законодавства в статті 1 Закону України «Про стимулювання розвитку регіонів» закріплено поняття «регіон» під яким розуміють територію Автономної Республіки Крим, області, міст Києва та Севастополя.

В статті 1 Закону України «Про засади державної регіональної політики» крім іншого, закріплено: визначення «макрорегіон» під яким розуміють частину території України у складі декількох регіонів чи їх частин, об'єднаних за спільними ознаками, яким притаманні спільні проблеми розвитку, в межах якої реалізуються спеціальні для цієї території програми регіонального розвитку та визначення «мікрорегіон» - частина території регіону, що характеризується територіальною цілісністю та особливостями розвитку, в межах якої реалізуються спеціальні для цієї території проекти регіонального розвитку.

З аналізу діючого законодавства виникає, що розпалювання регіональної ворожнечі та ненависті може бути спрямовано на осіб (представників) з: Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя, частини території у складі декількох регіонів чи їх частин, частини території регіону.

Нажаль, внесені в статтю 161 КК України зміни не торкнулися криміналізації за пряме чи непряме обмеження прав або встановлення

прямих чи непрямих привілеїв громадян за ознакою регіональної приналежності, що суперечить назві зазначеної статті. Що в ситуаціях маніпулювання «мовними питаннями», перекручуванням історичних фактів може призвести до масової дискримінації, прямого чи непрямого обмеженням прав, встановлення прямих чи непрямих привілеїв осіб за їх регіональною ознакою.

Умисні дії, спрямовані на розпалювання регіональної чи ворожнечі та ненависті можуть мати кваліфікуючі ознаки такі як: поєднання з насильством, обманом чи погрозами, а також вчинення службовою особою.

В останньому випадку суб'єкт – службова особа, використовує свої службові повноваження для вчинення кримінального правопорушення. Наслідком чого є підрив довіри до влади, оскільки службова особа, як представник публічної влади, держави повинен беззастережно дотримуватися вимог законів і в першу чергу Основного закону держави. Тому, запровадження такої кваліфікуючої ознаки, як вчинення кримінального правопорушення службовою особою є цілком виправдано.

З аналізу міжнародних нормативно-правових актів в галузі захисту прав людини, можна зробити висновок, що Україна обрала шлях, направлений на запровадження цінностей міжнародного права та відповідності національного законодавства нормам міжнародного права.

Але вкрай важливим є не тільки формальне закріплення норм, а і реалізація цього права.

Наразі, враховуючи наявність військового конфлікту на території держави, існують реальні побоювання щодо порушення прав осіб, вказаної категорії (за регіональною приналежністю) та загострення ситуації у сфері забезпечення рівноправності громадян.

І хоча в такі складні для України історичні часи українське суспільство демонструє єдність, існують приклади порушення рівноправності громадян за регіональною ознакою. У зв'язку з реальністю такої загрози вкрай необхідним є ефективний механізм реалізації такої заборони. Оскільки рівень реалізації принципу рівноправності в країні є одним із важливих характеристик країни як демократичної та правової держави. І держава має вжити всіх необхідних заходів з метою недопущення порушення конституційних прав громадян.

Список використаних джерел:

1. *Загальна декларації прав людини.*

URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення 13.06.2022 року).

2. *Кримінальний кодекс України.*

URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n1072 (дата звернення 13.06.2022 року).

3. *Конституція України.*

URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення 13.06.2022 року).

Соколова Л.

курсант 312-го взводу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Одеського державного університету внутрішніх справ

ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ І ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ПОКАРАННЯ ТА ЙОГО ВІДБУВАННЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Дослідження понять «звільнення від кримінальної відповідальності» та «звільнення від кримінального покарання та його відбування» здійснюється з моменту становлення КК України [1], що слугувало подальшій його реформатизації у даному напрямку. Особливої уваги дане питання привернуло під час внесення нагальних змін до законодавства, впровадження яких зумовило введення воєнного стану на території України.

Слід детальніше розглянути зазначені поняття інститутів кримінального права як способу забезпечення прав та свобод громадян в умовах воєнного стану. Баулін Ю. В. слушно зазначає, що звільнення від кримінальної вілповідальності є альтернативним способом реакції держави на злочин, коли реакція має місце, однак поза традиційною дихотомією «злочин покарання», на якій ґрунтується класичне кримінальне право [4, С. 58].

Звільнення від кримінальної відповідальності або покарання не свідчить про виправдання особи, про визнання її невинуватою у кримінальному правопорушення. КК України [1], регламентуючи зазначені правові інститути, виходить із встановлення факту вчинення особою кримінально караного діяння, а тому передбачені законом підстави, зокрема, звільнення від кримінальної відповідальності, визнаються нереабілітуючими. Пленум Верховного Суду України у п. 2 постанови «Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності» [3] роз'яснює, що привирішенні питання про звільнення особи від кримінальної відповідальності суду необхідно переконатись у тому, що діяння, поставлене особі за провину, дійсно мало місце, що воно містить склад кримінального правопорушення, особа винна в його вчиненні, а також, що умови та підстави її звільнення від кримінальної відповідальності передбачені КК України [1].

Авжеж, вони слугують як засіб впливу на осіб, які вчинили крімінальне правопопорушення, але застосування щодо яких суворих заходів кримінально правового впливу є недоцільними або шкідливими за різних причин. Також в умовах воєнного стану зазначені інститути кримінального права здійснюються із дотриманням таких принципів, як:

1) гуманізму, втілює ключову ціль українського законодавства, а саме вдосконалення відповідно європейському у напрямку охорони кримінальним правом людини як вищої цінності. Адже, поєднання уважного і чуйного ставлення до людини, яка, можливо, «ненароком» вчинилакримінальне правопорушення, і застосування суворих заходів впливу щодо небезпечних правопорушників є справжній прояв гуманізму у кримінальному праві.

2) економії кримінально правової репресії, тобто прояв до особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, довіри, заснованої на можливості досягнення цілей покарання без реального його відбування або з частковим відбуванням покарання, його пом'якшенням.

3) справедливості, який передбачає адекватний вплив з боку держави за вчинення кримінального правопорушення, а також те, що покарання та інші заходи кримінально правового характеру, які застосовуються до особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, повинні відповідати характеру й суспільній небезпечності кримінального делікту, обставинам його вчинення та характеристикам особи правопорушника. Таким чином, якщо особа не вперше вчиняє тяжкий злочин, не кається у вчиненому, не бажає відшкодовувати завдані збитки, реакція держави повинна бути максимально суворою, з обов'язковим призначенням такій особі відповідного покарання та його реальним відбуванням. Одночасно і навпаки - особа, яка порушує кримінальний закон уперше і після цього співпрацює зі слідством і судом, сумлінно працює, має право претендувати на ліберальний підхід у вигляді звільнення від осуду та (чи) покарання.

За обох видів звільнення відповідне рішення (постанову про закриття кримінальної справи або обвинувальний вирок) ухвалює лише суд. Винятком є застосування амністії та помилування: оголошення амністії здійснюється Верховною Радою України у формі ухвалення відповідних законів (утім, рішення щодо конкретних осіб, керуючись положеннями цих законів, приймає суд); помилування здійснює Президент України.

Зазначені заходи, як зазначає Письменський Є.О., будучи покликаними забезпечувати встановлення істини і невідворотність кримінальної відповідальності за вчинене кримінальне правопорушення, не є заходами кримінально правового впливу і лише створюють необхідні передумови для застосування кримінально правових норм, а надалі – норм кримінально виконавчого права [6, С.16]. У зв'язку із цим важко погодитись з віднесенням звільнення від кримінальної відповідальності до формкримінальної відповідальності на тій підставі, що рішенню суду звільнити особу від кримінальної відповідальності може передувати застосування до особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, заходів кримінально процесуального примусу, наприклад, взяття її під варту.

Авжеж, потребою сьогодення стало внесення змін до КК України [1] і в сфері діяльності зазначених інститутів. Так, було запроваджено наступне:

Від кримінальної відповідальності можливе звільнення за вчинення діяння, яке втілює обов'язок захисту Вітчизни, а саме незалежності та територіальної цілісності України. Таким чином, 21.03.2022 набули чинності законодавчі зміни щодо визначення обставин, які виключають кримінальну протиправність діянь та забезпечують бойовий імунітет в умовах дії воєнного стану. У зв'язку з цим було доповнення положення статті 43-1 КК України [1], а саме умовою виключення кримінальної відповідальності за

1) діяння (дія або бездіяльність), яке вчинене в умовах воєнного стану або в період збройного конфлікту, та спрямоване на відсіч та стримування збройної агресії Російської Федерації або агресії іншої країни, якщо це заподіяло шкоду життю або здоров'ю особи, яка здійснює таку агресію, або заподіяло шкоду правоохоронюваним інтересам, за умови:

- відсутності ознак катування,
- відсутність ознак застосування засобів ведення війни, заборонених міжнародним правом, інших порушень законів та звичаїв війни.

2) застосування зброї (озброєння), бойових припасів або вибухових речовин проти осіб, які здійснюють збройну агресію проти України, та за пошкодження чи знищення у зв'язку з цим майна.

Але при цьому, навпаки законодавчо установлено у яких випадках за вчинення зазначених дій не можливо особу звільнити від кримінального покарання та його відбування, тобто в умовах, які не передбачають виконання обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України вчинення діяння, яке:

- явно не відповідає небезпечності агресії або обстановці відсічі та стримування;
- не було необхідним для досягнення значної суспільно корисної мети у конкретній ситуації;
- створило загрозу для життя інших людей;
- створило загрозу екологічної катастрофи;
- створило настання інших надзвичайних подій більшого масштабу.

Також звільнення від кримінальної відповідальності можливе за застосування вогнепальної зброї цивільними особами. 07.03.2022 з метою забезпечення участі цивільного населення (громадян України, а також іноземців та осіб без громадянства, які на законних підставах перебувають на території України) у відсічі та стримуванні збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав, КК України [1] було доповнено положеннями, які також виключають їх відповідальність за застосування вогнепальної зброї проти осіб, які здійснюють збройну агресію проти України, якщо така зброя застосована в порядку та відповідно до вимог ЗУ «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України» [2].

Отже, враховуючи різну юридичну природу та інші відмінності, законодавець передбачає регламентацію звільнення від кримінальної

відповідальності та звільнення від покарання і його відбування в різних розділах Загальної частини КК України [1]. Найважливішим є те, що дані інститути, які стали предметом дослідження наукової тези, відповідають світовим стандартам практики боротьби зі злочинністю, адже узгоджуються із гуманістичними тенденціями розвитку кримінального законодавства, широко застосовуються на практиці та довели свою ефективність. Неодмінно зазначені інститути кримінального права потребують подальшогт вдосконалення, ураховуючи можливі зміни ведення бойових дій на території України. Так, я вважаю, що їх паралельне існування та реформатизація є надалі доцільнии в умах воєнного стану, а також подальшого розвитку українського законодавства.

Список використаних джерел:

1. *Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. № 2341-14. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14 (звернення: 11.05.2022)*
2. *Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України» від 03.03.2022 № 2114-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2114-20 (звернення: 11.05.2022)*
3. *Постанова Верховного суду України «Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності» від 23.12.2005 № 12 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0012700-05 (звернення: 11.05.2022)*
4. *Баулін Ю. В. Звільнення від кримінальної відповідальності: моногр. / Ю. В. Баулін. – К. : Атака, 2004. – 154 с.*
5. *Житний О. О. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям : автореф. дис. ... канд. юрид.наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / О. О. Житний. – Х., 2003. – 36с.*
6. *Письменський Є.О. Звільнення від покарання та його відбування : коментар до кримінального законодавства та практики його застосування / Є.О. Письменський. – Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Дідоренко, 2012. – 216 с.*

Чорна А. Г.

старший викладач кафедри кримінального права та кримінології Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ м. Дніпро, Україна

ІНСТИТУТ ПОМИЛУВАННЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ В КОНТЕКСТІ ПОНЯТІЙНО-КАТЕГОРІАЛЬНОГО АПАРАТУ

Розвиток держави і права за принципами гуманізму призвів до появи таких інститутів звільнення від покарання як інститут амністії та інститут помилування. В зарубіжних країнах існує багато особливостей та власних традицій щодо застосування як амністії, так і помилування у законодавстві та у науковій теорії кримінального права. В дослідженні ми обрали за мету якраз висвітлити позиції авторів щодо поняття помилування в Україні, нормативного визначення змісту помилування.

Якщо звернутись до чинного законодавства України, то ст. 85 Кримінального кодексу України звільнення від покарання відбувається або на підставі закону України про амністію або акту про помилування. Вказується, що на підставі закону про амністію або акту засуджений або частково або повністю може бути звільнений від основного або додаткового покарань [3]. Як слушно зауважує С. Шевченко, на відміну від поняття «амністія», поняття «помилування» на законодавчому або рівні підзаконних актів не визначене саме категоріально [8, с. 73]. Якщо в Законі «Про застосування амністії в Україні» чітко зазначено, що «Амністія є повне або часткове звільнення від відбування покарання осіб, визнаних винними у вчиненні кримінального правопорушення, або кримінальні справи стосовно яких розглянуті судами, але вироки стосовно цих осіб не набрали законної сили» [5], в Положенні про порядок здійснення помилування натомість зазначаються види помилування (у вигляді заміни довічного позбавлення волі на позбавлення волі на строк не менше двадцяти п’яти років або повного або часткового звільнення від основного і додаткового покарань) або про суб’єктів, що мають право клопотати про помилування тощо [4].

У свою чергу, в науковій літературі не існує однозначного визначення поняття помилування та змісту інституту помилування. М. Денисовський та І. Томчук пропонують наступне нормативне визначення поняття помилування: «Помилування – це спеціальний вид повного або часткового звільнення від відбування покарання, або заміни невідбутої частини покарання більш м’яким індивідуально визначеної особи, засудженої за вчинення злочину, що здійснюється на підставі відповідного Указу про помилування, виданого Президентом України, попередньо доповнивши Положення та ст. 87 КК України таким видом помилування, як «заміна невідбутої частини покарання більш м’яким»» [1, с. 305]. Важливим

аспектом такого тлумачення поняття є акцентування уваги на можливості заміни на більш м'яке покарання, що значно є ширшим за заміну довічного позбавлення волі на позбавлення волі на строк не менше двадцяти п'яти років. С. Школа вважає помилування спеціальним видом звільнення від покарання (повне або часткове) індивідуально-визначеної особи, засудженої за вчинення злочину, що здійснюється на підставі відповідного акту [9, с. 10].

А. Чугаєвська наголошує, що помилування є окремою підставою звільнення засудження цілком або частково від основного і додаткового покарання, воно є індивідуальним правовим актом щодо конкретної особи та є виключною компетенцією Президента України, помилування є чи не єдиним шансом для особи, що засуджена на довічне позбавлення волі, оскільки на таких осіб амністія не розповсюджується.[7, с. 188].

А. Музика наводить наступне визначенння помилування: «це спеціальний вид звільнення від відбування покарання індивідуально визначеної особи, засудженої за вчинення злочину, що здійснюється на підставі відповідного акта (указу про помилування), виданого Президентом України» [2, с. 53], не акцентуючи уваги у виді чого воно відбувається.

Варто зауважити, що в зарубіжних державах зміст помилування може розглядатися інакше, ніж в Україні, наприклад, згідно Конституції Австрії Президент може в окремих випадках помилувати осіб, засуджених вироком суду, що набув чинності, пом'якшення й заміни призначених судами покарань, пом'якшення правових наслідків і погашення судимості в порядку помилування, припинення кримінального провадження по відношенню до осіб, які переслідуються в офіційному порядку за кримінальні діяння. У Франції та деяких інших країнах Європи окрім пом'якшення покарання під помилуванням розуміється також припинення кримінального переслідування на досудових стадіях [6].

Таким чином, нажаль, законодавчо не визначене поняття помилування, водночас, хоча й серед українських дослідників лунають різні трактування «помилування», усе ж за ключовими аспектами, що складають зміст терміну, погляди дослідників перетинаються (в питаннях індивідуального призначення акту про помилування, що це є звільненням від відбування покарання, це належить до компетенції Президента). В зарубіжних державах помилування може трактуватися більш широко, аніж в Україні, оскільки передбачає звільнення від кримінального переслідування на досудових стадіях тощо.

Список використаних джерел:

1. *Денисовський М.Д., Томчук І.О. Здійснення помилування за законодавством України та зарубіжних країн: проблемні аспекти. Часопис Київського університету права. 2020. № 1. С. 301–306.*

2. *Інститут помилування в Україні та світі: монографія / за ред. Є. Бараша, М. Рудницьких. Київ: ФОП Кандиба Т. П., 2018. 173 с.*

3. *Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text*

4. *Положення про порядок здійснення помилування: затв. Указом Президента України від 21 квітня 2015 року № 223/2015. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/223/2015#Text*

5. *Про застосування амністії в Україні: Закон України від 1 жовтня 1996 року № 392/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/96-%D0%B2%D1%80#Text*

6. *Сірий М. Актуально про помилування. Українське юридичне товариство: веб-сайт. URL: http://justice.org.ua/politika-i-pravo-podiji-fakti-komentari/aktualno-pro-pomiluvannya*

7. *Чугаєвська А. В..Процесуальний порядок звільнення від відбування покарання: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Нац. акад. внутр. справ. Київ, 2020. 263 с.*

8. *Шевченко С.І. Нормативно-правове забезпечення інституту амністії та помилування в Україні. Юридична наука. 2020. №2 (104). С. 72–79.*

9. *Школа С.М. Кримінально-правові проблеми застосування амністії та здійснення помилування в Україні: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.08/ Нац. акад. внутр. справ України. Київ, 2004. 22 с.*

Шульга А. О.

доцент кафедри державно-правових дисциплін та публічного управління Донецького державного університету внутрішніх справ м. Кропивницький, Україна

ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ НОСІННЯ НОЖІВ БЕЗ ПЕРЕДБАЧЕНОГО ЗАКОНОМ ДОЗВОЛУ

Сьогодні досить актуальною виявляється тема легалізації вогнепальної зброї [1]. Проте певну зацікавленість з цього приводу викликає не тільки вогнепальна, але і холодна зброя. Раніше в своїх роботах, в русі обговорення цієї теми ми звертали увагу на необхідність виключення із переліку холодної зброї всіх видів ножів. Адже на нашу думку, ножі відносяться до предметів багатофункціональних, а не тільки до знарядь, що можуть застосовуватися виключно для протиправного нанесення тілесних ушкоджень іншій особі [2, с.134]. Окрім того зазначали ми, намагання законодавця встановити кримінальну відповідальність за незаконне носіння ножа (холодної зброї) згідно до ч.2 ст. 263 КК України, вказує на пріоритетність обвинувального ухилу в кримінальному провадженні. Нами було зазначено, що в такому разі навіть саме кримінальне провадження за ч.2 ст.263 КК України ігнорує конституційну та процесуальну засаду презумпції невинуватості (усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на користь такої особи - 4 ст. 17 КПК України) [3,с.388]. Проте, перелік раніше заявлених нами пропозицій щодо декриміналізації ножів, як різновиду холодної зброї остаточно не вирішують проблем стосовно обігу холодної зброї. Отак пропонуємо обговорити ще одну проблему, яка пов’язана із притягнення до кримінальної відповідальності за ч.2 ст. 263 КК України. Для цього розглянемо кримінальне провадження у справі № 333/2341/19, по якій 25 травня 2021 р. Верховний Суд колегією суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду (далі Касаційний суд) скасував ухвалу апеляційного суду, який за рішенням Касаційного суду передчасно дійшов висновку про відсутность в діях особи складу кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 263 КК України за кваліфікуючою ознакою «носіння іншої холодної зброї без передбаченого законом дозволу». Сутність цієї справи в тому, що водій автобуса намагався перевозити в багажному відсіку зазначеного транспортного засобу щільно упаковані два ножі, які за висновком експерта були визнані холодною зброєю. Проте вироком місцевого суду, обвинуваченого було визнано невинуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 263 КК України, та виправдано. Мотивом виправдання було те, що під час переміщення особою ножів в транспортному засобі, їх неможливо

було швидко використати та застосувати як холодну зброю. А тому суд дійшов висновку, що прокурором у судовому засіданні не було доведено, що у діяннях обвинуваченого міститься склад кримінального правопорушення передбаченого ч. 2 ст. 263 КК України за ознакою «носіння іншої холодної зброї без передбаченого законом дозволу». Далі суд апеляційної інстанції розглянувши апеляційну скаргу прокурора на рішення суду першої інстанції залишив її без задоволення, а рішення суду першої інстанції без змін. Тоді прокурор (державний обвинувач) подав касаційну скаргу до Касаційного суду [4]. За результатами розгляду цієї касаційної скарги Касаційний суд виніс постанову про її задоволення і про те, що ухвалу апеляційного суду стосовно виправдання обвинуваченого за ч. 2 ст. 263 КК України за кваліфікуючою ознакою «носіння іншої холодної зброї без передбаченого законом дозволу» необхідно скасувати і призначити новий розгляд у суді апеляційної інстанції. Своє рішення Касаційний суд мотивував тим, що Постанова Пленуму Верховного Суду України № 6 від 08 липня 1994 року «Про судову практику в справах про розкрадання, виготовлення, зберігання та інші незаконні діяння зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами», якою керувався суд першої інстанції виправдовуючи обвинуваченого, відповідно до Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами» №3 від 26 квітня 2002 року втратила чинність. В новій же Постанові Пленуму Верховного Суду України, посилання на не можливість швидкого використання холодної зброї, як декриміналізуючого фактору було відсутнє. Інших якихось вагомих підстав для виправдання обвинуваченого Касаційний суд у вищезазначеній ухвалі апеляційного суду не угледів, що і стало підставою скасувати рішення апеляційного суду судом касаційної інстанції [5]. Проте проведений нами аналіз зазначеного рішення Касаційного суду, як мінімум викриває низку проблем. По-перше, з прийняттям вищезазначеної Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами» №3 від 26 квітня 2002 року, як на нас відбувся прецедент в бік погіршення становища обвинуваченої особи (фізичної особи). Тобто відбувся так би мовити феномен зворотної сили закону, який вже потенційно суттєво погіршив становище обвинуваченого (фізичної особи) в супереч статті 58 Конституції України. Зазначена норма Основного закону наголошує на тому, що закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом’якшують або скасовують відповідальність особи. По-друге, автомобіль, це не тільки рухоме майно (транспортний засіб), а згідно до Листа Міністерства Юстиції України №423-0-2-13/11 від 31.07.2013 р. автомобіль ще виявляється і іншим

володінням особи, зокрема як і об'єкти нерухомості, а саме сараї, і гаражі, підвали тощо [6]. Отже, вважаємо ми, що факт виявлення в салоні автомобіля, зокрема в його багажнику ножа, який за висновком експерта відноситься до розряду холодної зброї, з великою вірогідністю не дає права однозначно стверджувати, що особа здійснювала саме його носіння а не зберігання.

Звідси можна стверджувати, що практика правоохоронних органів стосовно притягнення до кримінальної відповідальності осіб, в салоні автомобілів яких були виявлені ножі, які згідно до висновку експерта відносяться до розряду холодної зброї є передчасною та такою, яка не відповідає конституційній і процесуальній засаді презумпції невинуватості. На прикладі вищевказаного кримінального провадження вбачається абсолютний обвинувальний ухил у випадках фактів виявлення в салонах автотранспорту ножів, які за висновком експерта відносяться до холодної зброї. Обумовлено це тим, що під час досудового розслідування та судового розгляду кримінального провадження за ч.2 ст. 263 КК України не розглядаються і не враховуються обставини, які б могли виключати кримінальну відповідальність. Наприклад те, що обвинувачений не мав умислу на незаконне носіння (переміщення) виявленого в салоні його автомобіля ножа, а лише зберігав там виявлений ніж. І такий варіант є цілком можливим, адже автомобіль згідно до вище зазначеного Листа Міністерства Юстиції України виявляється таким же іншим володінням особи, як і гараж, сарай тощо, в яких за звичай люди зберігають будь що. І по-друге, враховуючи принцип презумпції невинуватості особи, під час досудового розслідування та судового розгляду кримінального провадження за фактом виявленням незаконного носіння особою ножа, який за висновком експерта є холодною зброєю, одного факту носіння ножа не достатньо для притягнення особи до кримінальної відповідальності за ч.2 ст.263 КК України, адже ніж являється предметом багатофункціональним, який можна використовувати не тільки для протиправного нанесення тілесних ушкоджень іншій особі але і в побутових, спортивних, туристичних цілях, що як на нас обов'язково повинно бути з'ясовано під час досудового розслідування та в суді.

Список використаних джерел:

1. Проект Закону про право на цивільну вогнепальну зброю. № 5708 від 23.02.2022. URL: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/27190

2. Шульга А.О. Декриміналізація ножів як різновиду холодної зброї: кримінально-правовий аспект. Українська поліцеїстика: теорія, законодавство, практика №1. 2022. С.131-137.

3. Шульга А.О. Правові, спеціальні та моральні підстави декриміналізації ножів, як різновиду холодної зброї. Збірник матеріалів Міжнародного науково-практичного онлайн-семінару: Діяльність державних органів в умовах воєнного стану. (м. Кривий Ріг, 29 квітня 2022 року). Кривий Ріг, 2022. С. 387-390.

4. Носіння холодної зброї без передбаченого законом дозволу може мати місце незалежно від можливості швидкого використання цієї зброї. Юридична консультація. URL: https://lexinform.com.ua/sudova-praktyka/nosinnya-holodnoyi-zbroyi-bez-peredbachenogo-zakonom-dozvolu-mozhe-maty-mistse-nezalezhno-vid-mozhlyvosti-shvydkogo-vykorystannya-tsiyeyi-zbroyi/

5. Постанова колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду України по справі № 333/2341/19 провадження № 51- 418 км 21 від 25.05.2021 року. URL: https://iplex360.com.ua/sud/doc?regnum=97243043

6. Щодо роз'яснення терміну інше володіння особи. Лист Міністерства Юстиції України №423-0-2-13/11 від 31.07.2013 року.URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v423-323-13#Text

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА; ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕНЬ

Туренко О. С.

доктор філософських наук, доцент
професор кафедри загально-правових дисциплін
Донецького державного університету внутрішніх справ
м. Кропивницький, Україна

НАРИС ПРАВОВОЇ ТЕОРІЇ ХОСЕ ОРТЕҐІ-І-ҐАСЕТА

Свої правові концепти Ортеґа спирав на неокантіанську теорію права Ернста Бірлінга, на ідею «визнання» суспільством певної імперативної норми для виконання всіма. Тобто категорії «право» і «закон» в ортеґіанстві розглядаються в радикальній єдності соціально-історичного розвитку як породжені суспільством феномени, які існують на первісному рівні суспільної думки та мають надалі розвиток у державних законах. Природа права в мадридця має об'єктивно-історичну, культурологічну сутність, а суб'єктивні концепції права є вторинним феноменом правової ґенези суспільства.

Зважаючи на концепт двох протиборчих історичних тенденцій розвитку суспільства (традиційний і раціональний), філософ надає характеристику праву – його ранній формі – додержавній. Право не є продуктом інтелектуальної праці, воно є традиційною «реальністю», це, висловлюючись метафорично, «мимовільна секреція суспільства, продукт його життєдіяльності» [1, с. 255].

Право виникає разом із суспільством та суспільним примусом, з яких у категоричному сенсі воно й виходить. Тобто право є історичним продуктом суспільної думки, певною скам'янілістю традиції, призначеної для прямого використання. Слід зазначити, що поняття «використання» застосовується Ортеґою у веберівському сенсі – як обов'язкова дійсність, що схвалюється «Іншими». Це означає, що «використання» певної норми суспільної думки стає обов'язковим використанням, нормою, яка стає відчуженою від звичаю, від постійного повторення традиційної норми. Це правило інтелектуальної поведінки, яке накладається на індивіда, незалежно від того, подобається йому це чи ні [2, p. 41-42]. Отже, «використання» визначеної норми оформлюється як правова норма – як легітимізована суспільною думкою і суспільним примусом воля-обов'язок, що спрямована на індивідів, певні групи, спільноту загалом. Через цей процес формою утвердження права, його реальністю є динамічний наявний простір суспільного життя, і тому для Ортеґи вихідною аксіомою дослідження права є абсолютний пріоритет соціально-історичного над юридично-державним простором. Завдяки

інтенсивному використанню норми вони починають осмислюватися як нова функція – координація питань виживання спільноти, внутрішньої безпеки колективу. Ці норми сегрегуються від звичаєвих норм і перетворюються в соціальний закон – вольовий наказ, що визначає певні сфери життєдіяльності, і звідси формується поняття влади.

Інше коріння соціального закону, його історичне впровадження ґрунтується в одній з іпостасей життя, а точніше, у його сутнісному волевиявленні – примушувати людину до розумного й відповідального вибору. Наш світ, пише Ортеґа, це первісток приреченості, що входить у наше життя. Але ця «життєва приреченість не подібна до механічної долі. Нас не виряджене в буття, як кулю з рушниці, що її траєкторія абсолютно вирішена. Приреченість, у якій ми опиняємось, прийшовши в цей світ, – світ є завжди цей, себто теперішній, – полягає в цілком протилежному. Замість того щоб нав'язати нам одну траєкторію, вона нам нав'язує кілька й, відповідно, примушує нас вибирати… Жити – це відчувати фатальний примус користуватися свободою, вирішувати, чим будемо в цьому світі» [3, с. 40].

Осягнення фатального примусу життя до свободи закладає основи не тільки індивідуальної свободи, але передусім колективної свободи, тобто суверенітету народу, уявлення якого містилося в культурно-релігійних звичаях. Суверенітет народу існував як релігійний закон і привілей, який своєю чергою формував традицію ієрархічного устрою суспільства. У традиційному суспільстві кожний прошарок і стать отримали свої привілеї, які відстоювались індивідами через звичай. Верхні ієрархічні прошарки отримували релігійний статус управлінців. У цей історичний момент соціальний закон співпав з авторитетом, владою, синтез яких отримав форму легітимізованого насилля.

Як зауважує Еліас де Техада, завдяки синтезу з владою соціальний закон у правовій доктрині мадридця отримує нові ознаки: а) стає вищою, біокосмічною силою; б) сила, яка незаперечна у своїй жорстокості й суворості; в) відчужене від ритуалу, доктринальна основа якої строго вимагає робити саме так, а не інакше; г) норма прийнята засобом зовнішнього нав'язування [2. p. 49]. Нова форма закону тепер не розчиняється в суспільному, а авторитетно відокремлюється від нього. Це дозволяє кристалізувати владу в суспільстві, означити політичні горизонти нової інституції – механізм виконання закону – держави. Сам же закон отримав остаточну реальність: незважаючи на юридичну термінологію і конфігурацію, він є природньо-раціональним насиллям, нахилом або спрямованістю до визначеної соціальної поведінки, яку людина повинна прийняти без суперечок. Це груба, механізована й незаперечна сила, яка отримала легітимацію в суспільстві, у його колективній волі.

Втім у першу революційну добу європейської історії – час формування індивідуального мислення (6 ст. до н. е.) – виникає інший нормативний

феномен суспільства – державний закон, законотворчий процес. Це історичне явище іберієць пов'язує з утвердженням у Давній Греції першої тиранії Періандра і реформами Солона. Мислитель стверджує, що саме тиранія винаходить літературний жанр «написання законів», який став визначати стиль життя городян – громадян міст-полісів. А Геракліт своїм авторитетом закликав своїх сучасників поважати поряд із розумом людський закон. Цим закликом давньогрецький філософ легітимізував цей феномен у традиціоналістському суспільстві, затвердив першу суспільно-юридичну модернізацію [4, с. 266-267].

Продовжили правову модернізацію європейської цивілізації римляни. Вони остаточно закріпили цінність закону в його чіткій формі визначеності – вольовому використанні норми. Навіть більше, римляни звели право до абсолютного вірування у вищу справедливість а законотворчий процес – у вишукану техніку, використовуючи її як волю справедливості. Це надало їм основу для затвердження довготривалого стану суспільної консолідації.

Ортеґа звертав увагу, що римське право не залежало від самого змісту його норм і законів. Визначений зміст римського права передусім залежав від знайденої тимчасової згоди протиборчих груп щодо окремих спірних питань. Досягнута політична згода приймалась як норма закону, а значить, повинна беззастережно прийматися всіма членами суспільства. Зміст римського права змінювався дуже повільно. Римляни не тільки не любили, але просто не сприймали «інфляції законів». Закони змінювалися, головним чином, шляхом додавання нових, а старі в основному завжди зберігалися. Із часу складання «XII таблиць» до часу коли був складений «Кодекс Юстиніана», теоретично всі римські закони – старі й нові – бути чинними. Тому й сформувалося специфічне ставлення римського народу до самого права. Римський народ вірив в абсолютний пріоритет права – це було першою ознакою *civitasa*. І якщо, відповідно до древнього вислову, «де суспільство, там і право», то «там, де право, там і суспільство, а там, де немає права, там немає і суспільства».

Антиподами в ставленні до держави та затвердженого закону в римську добу були германці. Вони зверхньо ставилися до римських законів і базували своє право на принципі персональної свободи воїна, на традиції захищати свою гідність та славу силою. Сила виступала для них правосуддям. Тому вони не поспішали погоджуватися на втручання трибуналу, який розслідує і карає. Громадський суддя знеособлює тяжбу. Германці вважали, що тому, хто хоче мати права, слід самому їх захищати. У якомусь сенсі право й здатність його відстояти були для них єдиним поняттям. Саме германська концепція права стала домінантною надалі – у добу Середньовіччя.

Як механізм довіри, бо вся її діяльність спирається на безсумнівну мудрість минулого, традиціоналізм спонукав усю діяльність середньовічних спільнот орієнтуватися на досвід «предків», пристосовуватися до

сакрального минулого. Така світоглядна установка пронизує всю юриспруденцію того часу. Підвалиною норм звичаєвого права була не справедливість, а ірраціональний, тобто матеріальний, факт давнини. Але феодальне право не було тільки силою. Передусім сеньйор був педантичним знавцем традиційного права, як славетний Сід, який мав прізвисько «Кампеадор» – Знавець Закону. Сила ж у цю епоху виступала формою правосуддя [5, с. 104], корпоративною формою правосуб'єктності. Отже, феодальний персоналізм розкривається у формулі, відповідно до якої право є шляхетною здатністю захищати привілей, з якої своєю чергою сформувалася феодальна система взаємозв'язків, що спиралася на чесноти – вірність та честь [Там само, с. 114].

Структура традиційного суспільства та феодальне уявлення про право починає руйнуватися у XVIII ст. У цей час масами заволоділа ідея природного права, яка затверджує думку, що кожний індивід самим фактом свого народження, не потребуючи жодної особливої кваліфікації, посідає певні основні політичні права, так звані права людини й громадянина, і що, по суті, ці спільні для всіх права є єдиними, які існують. Усяке інше право, залежне від особливих дарів, засуджувалося як привілей.

У сучасному суспільстві, стверджує Ортега, природне право стало одним з основ гіпердемократії і перейшло межу вседозволеності, адже політичні й громадські права людини не визначають її обов'язку ні перед державою, ні перед суспільством. Отже, право в буржуазну добу обернулося на патерналістичну фікцію, яка гальмує прогресивний рух європейської цивілізації, заводячи її в глухий кут сенсів.

Список використаних джерел

1. *Ортега-и-Гассет Х. Из предисловия к французскому изданию «Восстания масс». Камень и небо. М. : Грант, 2000. С. 251–264.*

2. *Tejada de Elías Francisco. El concepto del derecho de José Ortega y Gasset. Anuario de filosofía del derecho. 1966. N. 12. Pp. 37-52. URL: https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=2060561 (Accessed 03.06.2019).*

3. *Ортега-і-Гасет Х. Бунт мас. Вибрані твори. К. : Основи, 1994. С. 15–139.*

4. *Ортега-и-Гассет Х. Возникновение философии (Послесловие к работе Х. Мариаса «История философии»). Что такое философия? М. : Наука, 1991. С. 210–289.*

5. *Ортега-и-Гассет Х. Наброски праздного лета. Камень и небо. М. : Грант, 2000. С. 101–122.*

Дацюк Т. К.

Кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри соціально-гуманітарних та загальноправових дисциплін Донецького державного університету внутрішніх справ м. Кривий Ріг, Україна

Кравцова М. О.

Кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри соціально-гуманітарних та загальноправових дисциплін Донецького державного університету внутрішніх справ м. Кривий Ріг, Україна

КАПЕЛАНСТВО: ПРОЦЕС ІНСТИТУАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Історія запровадження інституту військового капеланства в Україні триває з часів створення Збройних Сил України. Поштовхом до активізації військово-релігійних відносин став початок військової агресії Росії в Україні у 2014 році, коли лише за перший рік активних бойових дій через офіційні дозволи Міноборони на передову приїхало 350 капеланів, з них активними та постійними служителями у зоні АТО стали 150 духовних служителів. Відтоді особливо актуальним стало впровадження в ЗСУ служби військового духовенства (капеланської служби), впровадженої Міноборони в 2017 році. До повномасштабної війни у 2022 році українське оборонне відомство досліджувало функціонування цього інституту в інших країнах, щоб перейняти найкращі практики. Втім, війна прискорила події.

Загальної доктрини для капеланських служб не існує, навіть у країнах НАТО моделі капеланства різняться. Кожна держава має власний формат служби духовної опіки військовослужбовців, побудований відповідно до ментальності й історичного розвитку народу. При побудові своєї капеланської служби, Україна використовувала не тільки зарубіжний досвід, а в першу чергу врахувала духовні традиції, а також досвід, отриманий під час бойових дій на сході держави.

В сучасному Бундесвері (Німеччина) капелани є від католиків та протестантів (лютерани і євангелісти), якими керує католицький і протестантський військові єпископи, котрі підпорядковані безпосередньо міністру оборони (Управління католицького військового єпископа у справах Бундесверу й Управління Євангелістської Церкви у справах Бундесверу). Підбір у капелани Німеччини — тільки зі священників з вищою теологічною освітою, досвідом служіння на парафії не менше трьох років, вишколених на короткострокових капеланських курсах. Капелани в армії ФРН

супроводжують військо на польові заняття і вчення, ведуть працю з сім'ями військовослужбовців для підтримки професійної діяльності військових.

В сучасній армії США дотримуються того ж принципу багатоконфесійності капеланів. До того ж, капелани США мають три розряди, і якщо старший капелан сповідує католицтво чи протестантизм, а молодший буде належати до іншої конфесії — то відповідно регламентованої дисципліни він підпорядковується.[1]

В країнах (наприклад Італія та Польша), де понад 90% сповідує католицтво — при підборі на капеланську службу намагаються брати більше католицьких священників. Тому в Польщі їх 150, а православних 19.

У Великій Британії є королівська служба капеланів, на чолі якої — головний капелан Збройних Сил із званням генерал-майора. До складу його служби входить понад 350 капеланів (147 у регулярних військах, 109 у територіальній армії, близько 100 у кадетському корпусі

В арміях ісламських держав штатні військові мулли також служать як капелани (офіцери органу моральної орієнтації і виховання військовослужбовці.[2]

Закон України « Про службу військового капеланства» регулює відносини у сфері реалізації конституційного права на свободу світогляду та віросповідання військовослужбовців Збройних Сил України, Національної гвардії України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, Державної прикордонної служби України, а також визначає правові та організаційні засади і принципи діяльності Служби військового капеланства.[3]

Дія Закону поширюється на:

- Збройні Сили України;
- Національну гвардію України;
- інші утворені відповідно до законів України військові формування;
- Державну прикордонну службу України.

Військовим капеланом може бути громадянин України, який є священнослужителем зареєстрованої в Україні релігійної організації та отримав від керівного центру (управління) відповідної релігійної організації мандат на право здійснення військової капеланської діяльності. Обов’язковою вимогою для зайняття посади військового капелана є наявність вищої богословської освіти.

Історія виникнення терміну сягає IV століття н. е. та пов’язується з легендарною зустріччю святого Мартина Турського однієї зимової ночі з промерзлим жебраком. Не маючи що дати тому бідоласі, святий Мартин віддав йому половину свого плаща, перетявши його мечем. Тієї ж ночі святому Мартинові явився Ісус Христос, покритий його плащем. Ту подобу плаща-покривала (капели – capella) святого Мартина носили в бій як знамено на честь присутності Бога, а охоронцем її був священик, тобто його капелан (capellanus). Звідти й терміни «капелан» та «каплиця», тобто спочатку як

місце збереження хоругви, а надалі – боговшанування. Так дослідники трактують зародження інституту капеланів, в першу чергу, в арміях християнських держав Західної Європи, де переважними віросповіданнями були католицизм і протестантизм [4, с.5]

В західній традиції оформлено вже величезну кількість видів капеланства: військове, поліцейське, тюремне, медичне, академічне/студентське (в навчальних закладах), спортивне, судове, парламентське (в органах законодавчої/виконавчої влади), скаутське, «клубне» (якоїсь невеликої закритої спільноти), монастирське (для членів ордену чи окремого монастиря), хорове. Може також бути інституційний капелан (для окремої професійної групи), «корпоративний» (для керівництва та/чи клієнтів корпорації), «капелан емігрантів», «капелан заробітчан» чи капелан спільноти, виокремленої за мовною ознакою («капелан ромів», «український капелан» тощо). Ще є капелан (в значенні особистого духовника) у Папи Римського, інших єпископів, а подекуди досі існують капелани королівського дому [5, с. 4]

Основним призначенням військового священника (капелана) є релігійна опіка особового складу Збройних Сил України та членів їх сімей з метою заохочення, поглиблення релігійного життя, сприяння укріпленню позитивних рис характеру та моральних цінностей.

У Законі України «Про службу військового капеланства» визначаються основні принципи діяльності Служби військового капеланства

1) дотримання конституційного права військовослужбовців і працівників на свободу світогляду та віросповідання;

2) рівність представників усіх віросповідань, які проходять службу у Збройних Силах України, Національній гвардії України, в інших утворених відповідно до законів України військових формуваннях та в Державній прикордонній службі України, у задоволенні їхніх релігійних потреб;

3) рівність військових капеланів незалежно від їх приналежності до релігійної організації;

4) толерантне ставлення військових капеланів до представників інших релігійних організацій;

5) неприпустимість нав’язування релігійних чи інших переконань;

6) добровільність участі військовослужбовців, працівників та членів їх сімей у богослужіннях, релігійних обрядах;

7) рівність військових капеланів різних конфесій щодо використання духовних центрів;

8) пріоритетність бойової (спеціальної) підготовки під час планування та проведення заходів щодо задоволення духовно-релігійних потреб військовослужбовців.[3]

Крім того, в Україні позитивний досвід військового капеланського служіння запровадження душпастирства й в органах охорони правопорядку. Створення капеланської служби в підрозділах Національної поліції

зумовлюється специфічністю, складністю, морально-етичним навантаженням професійної діяльності поліцейських. Тому правоохоронцям теж потрібна допомога і підтримка капеланів, що полягатиме в:

- підвищенні рівня морально-психологічної підтримки та душпастирської опіки персоналу;
- попередженні можливих особистісних та міжособистісних проблем, професійної деформації, вигорання та інших негативних тенденцій поведінки співробітників;
- наданні допомоги персоналу у самопізнанні, адаптації до специфічних умов професійної діяльності, формуванні ціннісно-мотиваційної сфери, подоланні кризових ситуацій, розвитку емоційної стійкості;
- сприянні в самореалізації та особистісному розвитку персоналу на службі і побуті [6].

Згідно з Женевською конвенцією 1949 р. священнослужителі не вважаються особами, які беруть участь у бойових діях («нонкомбатанти»), і зберігають цей статус потрапляючи у полон, де мають право продовжувати своє служіння серед полонених. Під час військових дій їх, як і лікарів міжнародними законами заборонено вбивати.[7]

Таким чином , як у світовій так і у вітчизняній практиці є доволі усталеною наявність капеланів, які не лише надають духовну підтримку, а і виступають у ролі кризових психологів. Основним призначенням військового священника (капелана) є релігійна опіка особового складу Збройних Сил України та членів їх сімей з метою заохочення, поглиблення релігійного життя, сприяння укріпленню позитивних рис характеру та моральних цінностей.

Список використаних джерел:

1. *Американские раввины-капелланы в годы Второй мировой войны [Архівовано 8 травня 2018 у Wayback Machine.], пер. Е. Левин. // «Я Тора» (еврейская Библия и мир). NADAV Foundation.*

2. *(англ.) World War Ii Jewish Chaplain Fought Hard for His Religion, Soldiers [Архівовано 8 травня 2018 у Wayback Machine.]. August 29, 2006. NEW YORK. // Jewish Telegraphic Agency.*

3. *Закон України від 30.11.2021 № 1915-IX «Про службу військового капелана». URL: https: zakon.rada.gov.ua/laws/show/1915-20#Text*

4. *Здіорук С. І. Служба військових капеланів у воєнній організації української держави: необхідність, можливості та перспективи URL: www.niss.gov.ua/content/articles/files/Kapelany-3aa20.pdf*

5. *Калениченко Т., Коханчук Р. Бути поруч: Основи військового капеланства для військових і волонтерів / Т. Калениченко, Р. Коханчук. К.: «Київське Богоявленське Ставропігійне Братство», 2016. - 44 с.*

6. *Капеланство в поліції – практика реалізації. Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 12 березня 2021 р.). Дніпро : ДДУВС, 2021. 425 с. С. 217 – 219*

7. *Женевська конвенція про поводження з військовополоненими. URL: https: zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text*

Стеньгач Н. О.

кандидатка історичних наук, доцентка
професорка кафедри теорії держави і права Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

ЕВОЛЮЦІЯ МІСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ КОЗАЦЬКІЙ ДЕРЖАВІ (ДРУГА ПОЛОВИНА XVII- XVIII СТ.)

Суттєвий вплив на характер міського самоврядування (магістратський чи ратушний), його структуру та повноту повноважень, справляли як верховні правителі Великого князівства Литовського та Польщі, так і їхні представники на місцях (воєводи, старости, державці). А з початком Національної революції середини XVII ст. особливо помітно на міське самоврядування починає впливати гетьманська влада, а також полковники та сотники, які розмістили свої канцелярії в багатьох містах козацької України. Незважаючи на полково-сотенний устрій, гетьманська влада не пішла на руйнування традиційного міського самоврядування. У багатьох містах магістрати продовжували користуватися магдебурзьким правом (в Києві, Ніжині, Глухові, Чернігові, Коропі, Мені, Новгород-Сіверському, Стародубі, Козельці, Почепі, Погарі, Полтаві, Березні, Гадячі, Переяславі та ін.), хоча були і такі міста, які на кінець XVII та протягом XVIII ст. втрачали своє значення і переходили від магістратської до ратушної моделі самоврядування (Борзна, Городище, Гоголів, Кролевець, Лубни, Миргород та інші).

Основною передумовою збереження повнокровного міського самоврядування в даний період було отримання міськими магістратами підтверджувальних привілеїв на магдебургію та право вибору міських урядників. Тому міські громади докладали чималих зусиль, щоб новостворена гетьманська влада підтвердила їхнє право обирати війтів та затвердила останніх на своїх посадах. І дійсно, вже з перших років Національної революції гетьмани беруть під свою опіку органи міського самоврядування. Так, в 1649 р. (8 листопада) Богдан Хмельницький видає універсал м. Чернігову, яким затверджує на посаді обраного міщанами війта: „Всем вобец й кождому зособна... также месчанам черниговским й селяном, прото за обранем всего Посполства места Чернигова подлуг першого листу нашого, им даного, Иоанна Скиндера за войта і дозорцу места й волости, ведлуг права майдебурзкого, месчаном черниговским служачого... повагою нашою гетманскою за войта й дозорцу места... Чернигова постановляєм й ствержаем” [1, с.110]. Отже, як бачимо, гетьманська влада з повагою ставилася не лише до міського самоврядування, але й до його теоретичної основи — магдебурзького права та традицій останнього в Україні.

Гетьман Б. Хмельницький не лише підтримував міські магістрати, але й одразу намагався узаконити посаду війта поміж іншими козацькими урядовцями та врегулювати їхні взаємини і повноваження. Тому в згаданому універсалі він зазначав: „А тепер за сим универсалом нашим моцен єсть вишменований войт местом радити й правити й волосчанами... й иньшими, й их судити, порадки вмнайдовати, которого мают слухати й поважати; так месчане, яко й волосчане менование... Й товариство наше, полковник й сотник й вси козаки, мают шановати, яко намесника нашого, й ни в чом перешкоди не чинити”[1, с.110]. Захист прав органів міського самоврядування був особливо актуальний на перших порах національних змагань, коли йшли військові дії, та на постої у містах зупинялося чимало війська. З цього приводу було видано універсал Б. Хмельницького М.Ніжину 1650 р., яким гетьман попереджав полковників, сотників і отаманів, аби в подальшому не наважувалися „уряд меский зневажати й до шкоди убогих людей в Нежине месте приводити” [2, с.87]. Такий же охоронний універсал отримав у 1652 р. і Київ: „...место наше столечное... место Киев беремо под оборону нашу й тог универсал наш для вшелякое оборони оному даємо”, що було Києву підтверджено знову у 1653 р. (3 червня), а 2 червня 1653 р. Б. Хмельницький заборонив козакам втручатися в „грунта й сеножити”, які „от давньых часов до магістрату киевсого” належали [2, с.91]. У 1657 р. (9 березня) гетьман України зазначав у своєму універсалі: „місто Львов зо всіми обивателями взяли в свою оборону... аби ся з людьми міста Львова як з власними нашими обходили” [3, с.116].

Гетьманська влада неодноразово сприяла і будівництву ратуш в українських містах та організовувала фінансування ратушних урядів. Зокрема, це передбачав універсал Б. Хмельницького м. Козельцю від 10 жовтня 1656 р.: „...маючи взгляд й респект на утрепленных людей й всю громаду Козелскую, а на улжене тяжаров их й для розных расходов на побудоване ратуша в месте Козелце, зоставуем при мещанаех самих й при ратушу их возовое, померное, дегот, воскобойню й поведерщину от меду й горелки” [3, с.92].

Незважаючи на той вирішальний вплив, який мала на українські міські уряди новостворена гетьманська влада, все ж магістрати великих міст намагалися паралельно отримати також і підтвердження своїх магдебурзьких прав від королівської влади Польщі та російських царів. Зокрема, 12 січня 1650 р., король Ян-Казимир підтвердив магдебурзьке право Києву на основі поданих киянами 8 попередніх привілеїв [4, с.120]. А вже 16 липня 1654 р. київські міщани отримали жалувану грамоту царя Олексія Михайловича на підтвердження магдебурзьких привілеїв Києву [4, с.125]. З подібними проханнями до царського уряду зверталася і депутація Переяслава та інших міст України. Цим самим міські магістрати певною мірою виходили із підпорядкування гетьманському уряду України, що свідчило про значні прорахунки останнього, оскільки гетьмани України не лише не припинили

потік звернень українських міст до уряду у Москві, а й самі часто прохали царя підтримати вказані чолобитні листи (як це, приміром, неодноразово робив Б. Хмельницький).

Окрім того, значний вплив на повноваження та культуру міського самоврядування справляли й місцеві полкові та сотенні канцелярії, які в якості новоутворених органів влади намагалися підпорядкувати собі магістрати міст, як це було, приміром, у Чернігові, де місцевий полковник втручався у справи міського магістрату, про що міщани скаржилися в 1657 р. гетьману І. Виговському [5, с.23]. Охоронний універсал останнього, очевидно, не мав відчутних наслідків, тож міщани зверталися згодом і до царської влади. Подібну боротьбу вели між собою магістрати та полкові канцелярії Стародуба, Ніжина, Полтави та інших полкових міст, де полковники втручалися у справи міських урядників, нав'язували останнім виконання невластивих функцій.

В сотенних містах та містечках спостерігалося переплетіння функцій місцевих ратушних та сотенних урядів, коли, приміром, одна особа займала посади сотенного і міського писаря і т. п.. Так в Новгороді-Сіверському міське самоуправління та сотенна канцелярія засідали в одному приміщені церковного братства. Теж було і в Погарі, де міську ратушу підчинив собі місцевий сотник. Тим паче, що в містах частину повноважень магістратських та ратушних урядів перебирали на себе городові отамани. Тому типовою була в такій ситуації заява одного із міщан: „...пусть только здоров будет мне пан полковник, а я магистратских панов не слушаю” [6, с.262].

У міру підпорядкування Лівобережної України російському уряду, останній не лише все більше підпорядковував собі міське самоврядування, але й вдавався до зміни його традиційних історичних форм. Із запровадженням на початку XVIII ст. губернського правління відбулося перепідпорядкування ряду українських міст. У 1708 р. губернським містом став Київ, а до складу Київської губернії увійшли міста Чернігів, Ніжин, Переяслав. В самому Києві у XVIII ст. чітко окреслювалося кілька юрисдикцій. На території нижнього міста (Подолу) основним органом міського самоврядування залишався очолюваний виборним війтом та бурмистром магістрат у складі 12 урядовців (6 радників і 6 лавників), хоча із середини XVIII ст. традиція виборів міського війта втратила своє значення і останніх, як правило, царський уряд призначив пожиттєво. Міські думи вже не були незалежними органами міського самоврядування, а діяли під пильним контролем губернатора [6, с.270]. Із втратою автономних прав Гетьманщини магістрати вже не могли функціонувати як демократичні органи міського самоврядування, а на початку XIX століття російська влада остаточно ліквідувала Магдебурзьке право в українських містах.

Список використаних джерел:

1. *Кобилецький М. Магдебурзьке право в Україні. Історико-правове дослідження. Львів : ПАІС. 2008. 406 с.*

2. *Марочкін В. Українське місто від XV до середини XVII ст.(Звичаєво-правові атрибути як історичне джерело). Історична монографія .Hypertext Plus. Toronto. 1999. С.157.*

3. *Резніков А. Магдебурзьке право: українські варіації на тему європейських традицій (історико-правовий нарис): Монографія / МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ. Луганськ: РВВ ЛДУВС. 2006. 208 с.*

4. *Самоврядування в Києві: історія та сучасність: матеріали міжнародної конференції, присвяченої 500-річча надання Києву магдебурзького права. Київ, 26-27 листопада 1999р. Київська міська рада. Фонд імені Фрідриха Еберта. К. 2000, 180 с.*

5. *Савчук Н. Магдебурзьке право в Україні: історія та сучасність. // Вісник Хмельницького інституту управління та права. Хмельницький. 2002. №1. С.22-29.*

6. *Гурбик А. Місцеве самоврядуванняв суспільній свідомості і практиці / Українське суспільство на зламі Середньовіччя і Нового часу: нариси з історії ментальності та національної свідомості. К: Інститут Історії України НАН України. 2001. С.249-277*

Жуков В. О.

студент 1 курсу
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

ПОРУШЕННЯ ПРАВ СТУДЕНТІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Введення в Україні воєнного стану 24 лютого 2022 року виявило проблему співпраці державних органів, адже екстрене введення нових правових норм викликало різноманітні казуси та колізії в правозастосуванні. Прикладом є ситуація студентів, які захотіли покинути територію України, але зіткнулися з недопрацюванням ланок державної влади. В результаті були порушені їх права без вагомої потреби, а саме: право на виїзд за кордон, право на освіту, право на реалізацію академічної мобільності. Сам процес ще й переривався і відновлювався декілька разів

Вивчаючи це питання, я опрацював такі нормативно-правові акти: Конституція України, Указ Президента України №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», Закон України «Про вищу освіту» № 1556-VII , Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» № 3543-XII, Закон України "Про правовий режим воєнного стану» № 389-VIII, постанову Кабінету міністрів України від 01 квітня 2022 р. № 399 «Про внесення змін до Правил перетинання державного кордону громадянами України», рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями 49 народних депутатів України, 53 народних депутатів України і 56 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 4 розділу VII „Прикінцеві положення“ Закону України „Про Державний бюджет України на 2011 рік“ від 26 грудня 2011 року **№ 20-рп/2011**. Також я користувався власним досвідом роботи у Юридичному департаменті Студентського парламенту Київського національного університету імені Тараса Шевченка (далі - СПУ).

24 лютого 2022 року був підписаний Указ Президента України №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», де було постановлено: «військовому командуванню (… , ***Державної прикордонної служби України***, …), ***іншими органами виконавчої влади***, органами місцевого самоврядування запроваджувати та здійснювати передбачені Законом України "Про правовий режим воєнного стану" заходи і повноваження, необхідні для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави [3].

24 лютого 2022 року Державна прикордонна служба України на своєму офіційному сайті оприлюднила повідомлення, де зазначалось, що виїзд за

межі держави громадян України чоловічої статі віком від 18 до 60 років забороняється [1]. Попри те, що така норма є законною, оскільки під час воєнного стану право на пересування може обмежуватись, саме рішення про відповідне обмеження повинно було бути оформлено у вигляді закону Верховної Ради, адже тільки вона як законодавчий орган має на це право.

Однією з груп осіб, яких напряму стосувалися ці обмеження, стали студенти ВНЗ. Відповідно до ст. 40 ЗУ «Про вищу освіту» у закладах вищої освіти України діють органи студентського самоврядування, Київський національний університет імені Тараса Шевченка не є винятком [4].

Я, як Перший Заступник Голови Юридичного департаменту СПУ, неодноразово отримував звернення від студентів Університету щодо того, що здобувачі вищої освіти денної форми навчання по факту не можуть перетнути державний кордон. Працівники Державної прикордонної служби України відмовляють їм у виїзді, аргументуючи це воєнним станом та Указом Президента. Звернемось до нормативної бази: Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» ст. 23 зазначає, що «…Призову на військову службу під час мобілізації, на особливий період не підлягають також здобувачі фахової передвищої та вищої освіти, асистенти-стажисти, аспіранти та докторанти, які навчаються за денною або дуальною формами здобуття освіти…» [5]. Також, згідно з Конституцією України та Законом України «Про вищу освіту» передбачено, що здобувач освіти має право на академічну мобільність [2,4]. Тобто, узагальнивши всіх громадян України чоловічої статі віком від 18 до 60 років, Державна прикордонна служба України не врахувала, що студенти денної форми навчання не підлягають обов’язковому призову під час мобілізації і немає жодного сенсу забирати в них це право. Щоправда, 19 березня 2022 року на офіційному сайті Державної прикордонної служби України було опубліковано перелік осіб, які таки мають право виїзду за межі України, куди увійшли студенти, що також викликає дуже багато питань, оскільки правовий статус даної категорії громадян чомусь визначається датою та часом, а не єдиною нормою права [1]. Тим більше 1 квітня 2022 року Прем’єр-міністр України підписав постанову Кабінету Міністрів України, яка знову заборонила виїзд здобувачам вищої освіти за кордон [7]. Із цього випливає, що особи, які мали намір здійснити виїзд за державний кордон в один час і особи, які мали намір зробити те саме в інший час, хоча обидва випадки розглядаються в один період дії воєнного стану, який начебто повинен мати уніфіковане регулювання, опинились в нерівному правовому становищі. Згадаймо, що в Україні діє принцип верховенства права, закріплений Конституцією України, яке Конституційний Суд України визначає як «здійснення законодавчого регулювання суспільних відносин на засадах **справедливості** та розмірності з урахуванням обов’язку держави забезпечувати гідні умови життя кожному громадянину України» [8]. Виходячи з наведених фактів, державна влада недотрималась цього принципу.

Отже, у період воєнного стану державні органи України допустили утворення так званого «вікна» у межах певного періоду часу, що надав більший об'єм прав певній категорії громадян, а через деякий час повернулись до попередніх приписів. Міністерство освіти та науки України на цей аспект теж не відреагувало. Не виключно, що дана ситуація була спричинена складними корупційними схемами, та, як наслідок, виникнення прецеденту зловживання службовим становищем.

Наступним прикладом є звернення студента до Юридичного департаменту СПУ, занепокоєного тим, що він може бути мобілізованим, оскільки перебуває в академічній відпустці. Проаналізувавши Закон України «Про вищу освіту» та Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», ми з колегами таки не дійшли спільної думки, адже, перебуваючи в академічній відпустці, особа не втрачає статусу здобувача вищої освіти, тобто під призов вона не підпадає [5]. Але, з іншого боку, особа фактично на період академічної відпустки не здобуває вищу освіту, тому може підлягати мобілізації. Моє звернення до одного із військових комісаріатів відповіді також не дало. Як виявилося, таких прецедентів просто немає, тому що Міністерство оборони України не враховує норму про академічну відпустку та не розглядає такі варіанти. Отже, точної відповіді ми не знайшли. **Це вкотре доводить, що в умовах воєнного стану, коли законодавча база починає різко ускладнюватись, то з'являються прогалини та суперечності. Однією з їх причин є погана координація між різними органами державної влади.**

Введення в Україні воєнного стану продемонструвало недоліки законодавства та роботи державних органів. Виявлені проблеми терміново потребують вирішення. Я вважаю, що доцільним буде розробити спеціальний механізм, через створення органу, який при введенні нової норми права буде оперативно звіряти нормативно-правові акти та перевіряти діяльність різних державних органів щодо застосування новостворених норм. Цей же орган, згідно з Законом України «Про звернення громадян», повинен приймати звернення щодо подібних проблем для запобігання ситуацій, коли громадяни стають буквально невільниками недбалості посадовців [9].

Список використаних джерел:

1. Сайт Державної прикордонної служби України. URL: https://dpsu.gov.ua/ua/news/Do-kogo-z-cholovikiv-gromadyan-Ukraini-vikom-vid-18-do-60-rokiv-ne-zastosovutsya-obmezhennya-viizdu-za-kordon-/. Дата звернення: 27.02.2022.

2. Конституція України : офіц. текст. від 28.06.1996 р. Дата звернення: 24.04.2022 р.

3. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. №64/2022.

Веб-сайт: https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397

4. *Про вищу освіту: Закон України від 01.06.2014 р. № 1556-VII. Веб-сайт: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text. Дата звернення: 24.04.2022 р.*

5. *Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України від 21.10.1993 р. № 3543-XII. Веб-сайт: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text. Дата звернення: 24.04.2022 р.*

6. *Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. Веб-сайт: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text. Дата звернення: 24.04.2022 р.*

7. *Про внесення змін до Правил перетинання державного кордону громадянами України: Постанова Кабінету міністрів України від 01.04.2022 р. № 399. Веб-сайт: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/399-2022-п#Text. Дата звернення: 24.04.2022 р.*

8. *Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями 49 народних депутатів України, 53 народних депутатів України і 56 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 4 розділу VII „Прикінцеві положення“ Закону України „Про Державний бюджет України на 2011 рік“ від 26 грудня 2011 року* ***№ 20-рп/2011****. Веб-сайт: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v020p710-11#Text. Дата звернення: 24.04.2022 р.*

9. *Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 р. Веб-сайт: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-вр#Text. Дата звернення: 24.04.2022 р.*

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ; ПОЛІТОЛОГІЯ

Коруняк А. В.

аспірант кафедри публічного управління та адміністрування
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова
м. Хмельницький, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОВІДНОСИН СТАРОСТ ТА ГОЛІВ ГРОМАД ЯК ПОСАДОВИХ ОСІБ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Запровадження інституту старости як посадової особи місцевого самоврядування стало одним із ключових інструментів реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [1].

Реалізовуючи надані повноваження староста взаємодіє з широким колом органів державної влади, місцевого самоврядування та їх посадових осіб. Однак, ключовою посадовою особою, з якою старосту пов'язують найбільш тісні відносини, є голова громади. Це продиктовано, насамперед, положеннями Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» (далі – Закон), що визначають порядок затвердження старости на посаді. Так, згідно ч. 1 ст. 54-1 Закону староста затверджується відповідною місцевою радою на строк її повноважень за пропозицією голови громади, що вноситься за результатами громадського обговорення, яке може проводитися у формі громадських слухань, зборів громадян тощо у межах відповідного старостинського округу (далі – СО). Кандидатура старости вноситься на громадське обговорення головою громади та вважається погодженою з жителями відповідного СО, якщо в результаті громадського обговорення вона отримала відповідну підтримку в окрузі [4].

Таким чином, незважаючи на те, що завершальним етапом затвердження старости на посаді залишається голосування депутатського корпусу місцевої ради за відповідне рішення сесії, роль голови громади у вирішенні цього питання залишається ключовою, виходячи з такого:

1) саме голова громади вносить кандидатуру старости на громадське обговорення;
2) за результатами громадського обговорення голова громади вносить пропозицію щодо кандидатури старости на розгляд депутатів відповідної місцевої ради [4].

Отже, саме від голови громади фактично залежить чи розглядатиметься та чи інша кандидатура на посаду старости взагалі.

З проблемних питань, пов'язаних із затвердженням старости на посаду, привертає увагу відсутність механізму визначення кандидатур, які виноситимуться головою громади на громадське обговорення. Закон фактично відносить цю процедуру на розсуд голови громади, що в свою

чергу, в деякій мірі, нівелює основну функцію та покликання старости – представлення інтересів мешканців СО в місцевих органах влади, адже думка місцевих жителів щодо доцільності громадського обговорення того чи іншого кандидата на посаду старости не враховується взагалі. Крім того, враховуючи низький відсотковий бар'єр погодження кандидата на посаду старости в ході громадського обговорення жителями відповідного СО існує ризик погодження кандидатури, яку не підтримує більшість місцевих мешканців. Таким чином, враховуючи обов'язок місцевої ради затвердити порядок проведення громадського обговорення та фактичну можливість самостійно визначати зміст цього порядку, звертаємо увагу на гостру необхідність чіткої фіксації процедури відбору тих кандидатів на посаду старости, яких вноситиме голова громади для погодження з жителями відповідного СО. Це, в свою чергу, дозволить уникнути низки проблемних питань та спекуляцій, пов'язаних з відбором кандидатів на посаду старости відповідного СО саме на цьому етапі.

Крім того, згідно із нормою ч. 6 ст. 54-1 Закону староста є підконтрольним голові громади [4], що являє собою певний режим організаційних відносин, за яких відповідний голова уповноважений перевіряти роботу старости. Однак, ні Законом, ні іншими нормативно-правовими актами не визначено форму такого контролю, що, на нашу думку, є суттєвим недоліком, який може призвести до неправомірних дії з боку голови громади та вплинути на ефективність роботи старости в цілому. Таким чином, способи, процедури, терміни тощо контролю голови громади за діяльністю старости мають бути чітко прописані в Положенні про старосту.

Крім того, формами співпраці сільського, селищного, міського голови і старости населеного пункту(ів) є загальноприйняті в таких випадках відносини між керівником та підлеглим: виконання вказівок та доручень, спільна робота щодо покращення якості надання послуг, напрацювання спільної позиції щодо розвитку населених пунктів тощо. Головним у цьому випадку є дотримання основних принципів взаємодії, серед яких: взаємна повага, пріоритет інтересів мешканців територіальної громади, дотримання культури спілкування та етичних правил поведінки, прагнення до консенсусу та ефективної співпраці тощо.

Отже, ефективна взаємодія старости та голови громади потребує постійного пошуку актуальних та різнобічних підходів до співпраці цих посадових осіб місцевого самоврядування. Однак, враховуючи прогалини в законодавстві, наявний ризик виникнення різних проблемних аспектів починаючи із моменту затвердження старости на посаді. Для уникнення таких ризиків сільським, селищним, міським радам необхідно застосувати всі передбаченні законодавством можливості чіткої фіксації процедури затвердження старости на посаді, контролю діяльності старост тощо.

Список використаних джерел

1. *Децентралізація влади [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://decentralization.gov.ua.*

2. *Дробуш І.В. Староста як нова організаційна форма місцевого самоврядування та його участь у реалізації соціальної функції. Т.1 / І.В. Дробуш // Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. – 2014. - № 10-2. – С. 48-51.*

3. *Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 року № 333-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua.*

4. *Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 р. [Електронний ресурс]: – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80.*

Юричина І. А.

викладач – стажист кафедри публічного управління та адміністрування Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова м. Хмельницький, Україна

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ХМЕЛЬНИЧЧИНИ

Стратегічне планування місцевого економічного розвитку є органічною складовою частиною планування економічного й соціального розвитку країни, що відображає специфічний просторовий аспект процесів відтворення матеріальних благ, робочої сили, виробничих відносин і вирішення проблем соціального й економічного характеру. Воно є найважливішою функцією управління процесами територіального розподілу праці, спеціалізацією й комплексним економічним і соціальним розвитком регіонів.

В період повномасштабного вторгнення країни – агресори росії на територію нашої держави, особливо актуальною стає дана тема. На теренах Хмельниччини є достатньо напрямів економічного розвитку, що потребують вивчення та удосконалення, які в майбутньому зміцнять економічний розвиток регіону та держави в цілому.

До основних стратегічних напрямів, можемо віднести такі:

1. Малий та середній бізнес. На найближчі роки цей сектор є головним чинником збільшення кількості нових робочих місць, інвестицій та урізноманітнення послуг як у м. Хмельницькому так і у регіоні. Зважаючи на значну економічну роль малого підприємництва у наповненні бюджету, стабілізації економіки Хмельницької області й вирішенні проблеми зайнятості населення, завдання системного підходу до розвитку області та підтримки бізнесу з боку органів місцевого самоврядування є пріоритетним для вирішення. На кінець 2021 року в Хмельницькій області працює та активно розвивається 14087 малих та середніх підприємств. Варто відмітити, що значно зросли і доходи до бюджету, а саме в кінці 2021 року вони становили 92,4 млн грн, що на 33,4 млн грн. більше ніж у 2020 році [1].

2. «Зелений бізнес». Це концепція управління комерційною діяльністю, яка направлена на задоволення потреб людства, сприяння раціонального використання ресурсів і зменшення негативного впливу діяльності компанії на навколишнє середовище. Більшість підприємств переходять на енергозберігаючі, екологічно – конструктивні технології виробництва товарів та надання послуг.

Окрім мінімізації шкідливих екологічних ефектів від виробничої діяльності, у представників бізнесу формується екологічна свідомість, яка ґрунтується на забезпеченні екологічних потреб не лише сучасного

покоління, але й передбачає створення сприятливих умов життя для майбутніх поколінь.

Зелений бізнес включає впровадження динамічного та інноваційного сектору екологічних товарів та послуг. Він охоплює постачальників технології переробки відходів, виробників, які використовують екологічно дружні технології, тих, хто впроваджують енергоефективність та технології відновлювальної енергетики, постачальників послуг з екологічного моніторингу. На сьогодні Хмельниччина потребує нових інвестицій, які зможуть забезпечити ефективне впровадження енергозберігаючих носіїв, що приносили б найменшу шкоду довкіллю та суспільству.

3. Участь у зовнішньоекономічній діяльності. Одним з пріоритетів розвитку економіки області є посилення інтеграції у світовий економічний простір, активна участь бізнесу у зовнішньо - економічній діяльності, зокрема, у сфері експорту продукції. Для вирішення цього завдання необхідна підтримка експортних галузей регіону в їх зусиллях укласти відносини з іноземними партнерами, вийти на нові ринки збуту. Відповідно, підприємства – виробники області, потребують підтримки міської влади для поширення своєї продукції за межами області та країни, тому вважаємо за потрібне проводити тренінги, навчання з питань стандартизації аби продукція нашого регіону мала рівні конкурентні переваги з міжнародною продукцією.

4. Створення сприятливого бізнес-середовища. Необхідно впроваджувати дієві заходи з боку органів місцевого самоврядування щодо: дебюрократизації та дерегуляції; поліпшення адміністративних (дозвільних) послуг та створення інформаційних служб для підприємців з усією необхідною інформацією про ділянки, інфраструктуру, проєктні обмеження. Підвищення доступності будівель, виробничих та офісних приміщень є надзвичайно важливим для підтримки малих і середніх підприємств. Вважаємо за необхідне створити платформу, на якій зазначалася б інформація що є потрібною для ведення бізнесу та відкриття власної справи, а також надання публічності проектам та вислуховування пропозицій від населення.

5. Розвиток кадрового потенціалу та трудових ресурсів. Регулярна комунікація з представниками підприємницького середовища регіону надасть можливості визначити основні напрями підготовки та перепідготовки трудових ресурсів. Саме роботодавці мають визначати перелік спеціальностей, фахівців з яких готуватимуть місцеві навчальні заклади. Адже, для висококваліфікованих працівників зі значним досвідом роботи важливим фактором при виборі місця праці є не тільки матеріальна вигода, але й можливість працювати у динамічній, інноваційній і відповідальній компанії, яка не допускає жодних форм дискримінації. Вважаємо за необхідне, проводити зустрічі роботодавців із представниками закладів освіти задля обговорення питань, що стосуються працевлаштування

студентів та гідної оплати праці. А також створення - порталу з працевлаштування для молодих спеціалістів з числа випускників та студентів закладів освіти міста та регіону.

6. Розвиток туристично – рекреаційної галузі. Природно - ресурсний потенціал Хмельниччини у поєднанні з історико-культурною спадщиною, вигідним географічним розташуванням є достатньо вагомими передумовами розвитку індустрії туризму та відпочинку, спрямованого як на вітчизняних, так і на іноземних споживачів. Тому успішною має стати стратегія розвитку туризму, а саме, розробка і просування турів, орієнтованих на різні споживчі групи та оновлення формату подій свят, концертів, фестивалів, або туристам дійсно запам'яталося та хотілося повернутися. Але для цього потрібний пошук нових, творчих підходів до перетворення Хмельницької області на популярне місце відвідин туристами, їх відпочинку, розваг та дозвілля вимагає спільних зусиль місцевої влади і підприємницьких кіл. Щоб галузь туризму запрацювала максимально ефективно, необхідно застосовувати процес стратегічного планування в якому враховуються не лише потенціал та ресурси, але і інші чинники такі як людські, економічні, екологічні та інфраструктурні які теж мають вагомий вплив на розвиток регіону. Хмельниччина займає третє місце за напрямом туризму та рекреації в Україні. Найбільшим у Європі є Національний природній парк «Подільські Товтри», тому пропонуємо популяризувати наш регіон далеко за межами України, за допомогою медіа, телебачення та різних конференцій за участі органів влади та громадськості [3].

7. Інвестиційна привабливість. Інвестиції забезпечують приплив необхідних фінансових ресурсів до місцевої економіки, приносять з собою нові навички менеджменту, інновації та технології, нові ринки, нові можливості для бізнесу місцевих малих і середніх підприємств. Збільшення обсягів залучення інвестицій в економіку регіону – суттєвий чинник для економічного зростання. Є досить багато інвестиційних проектів та на реалізовані або потребують додаткових фінансових зусиль для їх реалізації, тому є визначений перелік інвестиційних проектів які планувалося реалізувати на Хмельниччині, але на жаль на сьогодні не всі виконанні [2].

Вважаємо, що прикладання зусиль у цьому напрямі має передбачати: підготовку якісних інвестиційних продуктів; створення позитивного інвестиційного іміджу регіону; підвищення якості інвестиційного супроводу; організаційне та інформаційне забезпечення інвестиційної діяльності та забезпечення активної взаємодії міської влади з діючими та потенційними учасниками інвестиційного процесу; підтримку сприятливого інвестиційного середовища; забезпечення ефективної промоції міста як надійного та ефективного партнера. На нашу думку, Хмельниччина має всі можливості стати інвестиційним центром України за рахунок свого вигідного географічного положення, кількості населення, туристично - рекреаційної

привабливості та інших чинників, які стають на покращення економічного та соціального розвитку регіону.

Отже, підсумовуючи варто відмітити, що основною рушійною силою нашого регіону є підприємництво, адже воно займає центральне місце в ринковій економіці. Тому, органам місцевої влади варто звертати значну увагу на розвиток бізнесу, співпрацювати та підтримувати, адже саме співпраця стає ключовим підходом до ефективної конкуренції на міжнародному рівні. Пропонуємо місцевій владі та бізнесу на засадах державно – приватного партнерства створювати та реалізовувати проєкти, що є соціально значущими для громадян, підтримувати та далі розвивати нові туристичні місця, залучати внутрішні та міжнародні інвестиції та розвивати кадровий та ресурсний потенціал.

Список використаних джерел:

1. *Головне управління статистики у Хмельницькій області. URL: http://www.km.ukrstat.gov.ua/ukr/index.htm*

2. *Незалежний громадський портал. URL: https://ngp-ua.info/2021/03/50028*

3. *Хмельницька обласна військова адміністрація. URL: https://www.adm-km.gov.ua/?page_id=20530*

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО; МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

Анікєєнко Г. В.

курсант 207 навчального взводу факультету № 3
Донецького державного університету внутрішніх справ
м. Кропивницький, Україна

ПРАВА ЛЮДИНИ: ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ

У сучасному світі не існує жодної країни, яка б мала бездоганну репутацію щодо дотримання прав людини. Випадки порушень можуть відбуватися в одній країні частіше, ніж у іншій, що може мати негативний вплив на більшу частину населення, але навіть єдине незначне порушення – це проблема, якої не повинно бути, і яку необхідно вирішити. Індивідуум, чиї права порушуються в одній із встановлених демократій, навряд чи почуває себе комфортніше від того, що його країна має «кращу» репутацію щодо ситуації з правами людини, ніж інші країни світу.

Права людини – це комплекс природних і непорушних свобод і юридичних можливостей, обумовлених фактом існування людини в суспільстві [4]. Питаннями прав, що закріплені в Загальній декларації прав людини, які порушуються у нашій країні, займалися: Олександра Матвійчук (Голова правління Центру Громадських Свобод), Віталій Касько (колишній заступник Генерального прокурора), Валерія Лутковська (колишня Уповноважена Верховною Радою з прав людини), Микола Кулеба (колишній Уповноважений Президента з прав дитини).

Політичні діячи неодноразово зазначали, що права людини як броня – вони захищають нас; вони як правила – говорять нам, як себе поводити; і вони як арбітри – ми можемо до них звертатися. Вони абстрактні – як емоції, і як емоції вони належать всім й існують, що б навколо не відбувалося [2].

Вони подібні до природи, тому що їх можна зневажити до духу, тому що їх неможливо зруйнувати. Подібно до часу, вони однаково ставляться до всіх нас: багатих і бідних, старих і молодих, білих і чорних, високих і низьких. Вони пропонують нам повагу, і вимагають від нас ставитися з повагою до інших. Вони подібні до доброти, правди і справедливості: ми можемо розходитися в думках стосовно їхнього визначення, але ми впізнаємо їх, коли бачимо, що їх порушують. Права людини і громадянина мають бути загальними і рівними для кожного. Права людини є загальними в тому відношенні, що вносять у суспільне життя єдиний вимір, який охоплює значну кількість, а в ідеалі – всіх людей як суб'єктів права [5].

Відомий німецький філософ Карл Ясперс відокремлював у цьому плані три можливих типи соціальності і, відповідно, три способи

організації суспільства: 1) на засадах приватного інтересу ізольованого індивіда; 2) органічну цілісність людей, об'єднаних на національних чи духовних засадах; 3) формально-правову організацію, де кожен розглядається лише в тому вимірі, в якому він рівний будь-якому іншому. Права людини повинні бути не тільки загальними, але й рівними для кожного, тобто без урахування належності до рас статі, національності, релігії, політичних переконань тощо. При цьому правова рівність трактується в міжнародних документах про права людини у двох аспектах: як рівність від народження в гідності і в правах і як рівність перед законом та судом незалежно від різних умов.

В Україні права людини закріплені в Конституції України:

1) всі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах;

2) права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними;

3) права і свободи людини і громадянина не є вичерпними;

4) Конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані;

5) прийняття нових законів або при внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод;

6) права будь-якої людини є універсальними (вони належать усім людям в будь-яких ситуаціях незалежно від соціального становища), вродженими(вони вже належать кожній людині лише за фактом народження) і невід’ємними (це означає неможливість позбавити індивіда цих прав чи неможливість його добровільної відмови від цих прав) [1].

Слід зазначати, що відповідно до ст. 3 Цивільно процесуального кодексу України кожна особа має право звернутися до суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів. Крім того, за захистом своїх порушених прав людина може звернутися до Європейського суду з прав людини [3].

Отже, права людини – це природні можливості індивіда, що забезпечують його життя, людську гідність і свободу діяльності у всіх сферах суспільного життя. Дотримання прав людини є ключовою національною ідеєю усіх демократичних країн світу. Незалежно від обраної формули національної ідеї, в її центрі має знаходитися людина, її інтереси, дотримання прав і свобод.

Список використаних джерел:

1. *Бисага Ю. М., Палінчак М. М., Бєлов Д. М., Данканич М. М. Права людини : підручник. Ужгород, 2003. 66 с. Відомості інформаційного ресурсу. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/5101.*

2. *Компас : посібник з освіти в області прав людини за участі молоді. Відомості інформаційного ресурсу.*
URL: https://www.coe.int/uk/web/compass/what-are-human-rights-.

3. *Права Людини і Парламенти : посібник. Відомості інформаційного ресурсу. URL: http://kompravlud.rada.gov.ua/uploads/documents/32361.doc.*

4. *Права, свободи та обов'язки людини і громадянина. Матеріали офіційного інтернет-представництва Президента України Володимира Зеленського. URL: https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-ii.*

5. *Реалізація прав людини. Відомості інтернет-ресурсу «Офіс великих платників податків». URL: http://officevp.sfs.gov.ua/diialnist/ya-mayu-pravo!/.*

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС; СІМЕЙНЕ ПРАВО; МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО

Нагнибіда В. І.

доктор юридичних наук, доцент,
завідувач наукової лабораторії адаптації національного законодавства України до права ЄС відділу міжнародного приватного права та правових проблем євроінтеграції Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ ІНТЕРЕСИ ІНТЕРНЕТ-КОРИСТУВАЧІВ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КОНЦЕПТУ

Вивчення змісту та складових елементів правового статусу Інтернет-користувачів, що досі перебуває на стадії формування та не має завершеного характеру, є неповним без аналізу їх цивільно-правових майнових та особистих немайнових інтересів, що поруч з правами та обов'язками дозволяють побачити цілісну картину досліджуваного концепту. При цьому необхідно одразу наголосити на достатньо широкому переліку інтересів, які входять до змісту такого статусу. Тобто, у цивільно-правовому статусі Інтернет-користувача з об'єктивних причин існує певна диспропорція в тому, що цей статус більшою мірою складається з правових інтересів, а не конкретних правомочностей. Слід враховувати і те, що, на нашу думку, обов'язки кореспондують чітко визначеним правам, але не кореспондують правовим інтересам. Відповідно ще однією рисою правового статусу Інтернет-користувача є значна перевага його правових можливостей над обов'язками. Окрім цього, досить багато правових можливостей, якими фактично наділений Інтернет-користувач і які вже тривалий час у повній мірі реалізуються на практиці у численних правовідносинах, пов'язаних із використанням мережі Інтернет, ми не знаходимо на рівні конкретних правових приписів в межах національної правової системи [1, с. 78]. У зв'язку з цим допустимо стверджувати, що такі правові можливості носять характер саме цивільно-правових інтересів Інтернет-користувачів, які, на сьогодні, є недостатньо визначеними в українському законодавстві.

У вітчизняній теорії цивільного права цивільно-правові інтереси розглядаються як юридично значимі та юридично виправдані прагнення особи на соціальні та інші блага, які не опосередковані безпосередньо змістом прав і свобод громадян [2, с. 172]. При цьому використовуються категорії «охоронюваних законом інтересів» або «суб'єктивних інтересів», що, на думку деяких вчених, поруч із суб'єктивними правами є складовими першого поняття (що вважаємо дискусійним), та не опосередковані конкретними правовими нормами, але через певні правові передумови

піддаються правовому регулюванню і є об'єктами правової охорони та захисту, з чим цілком погоджуємось. Відзначається, що в основі охоронюваного законом інтересу як категорії цивільного права лежать потреби, які формують його структуру і які спонукають особу, групу осіб, суспільство і, нарешті, державу здійснювати певні дії, в тому числі юридичні, або утримуватися від них, з метою задоволення цих потреб через вступ в уже існуючі цивільні правовідносини, або спрямовані на їх виникнення, зміну або припинення [3, с. 5].

Специфікою цивільно-правових інтересів Інтернет-користувачів є, власне, використання Інтернет-мережі як медіуму для їх задоволення, в умовах користування яким відносини далеко не завжди складаються за участі двох чи більше фізичних осіб, а часто перетікають у автоматизованому середовищі соціальних мереж, веб-сайтів та сервісів. І тут межі реалізації інтересів Інтернет-користувачів є майже безмежними настільки, наскільки дозволяють окремі веб-сервіси та розвиток технологій загалом. Як і стосовно «класичних» інтересів, інтереси Інтернет-користувачів можуть бути такими, що пов'язані та не пов'язані із відповідними суб'єктивними правами. В обох випадках інтерес виступає як прагнення особи реалізовувати свої потреби у мережі Інтернет, рушійна сила, яка стоїть за опосередкованою сучасними технологіями взаємодією Інтернет-користувачами із іншими користувачами або автоматизованими сервісами. Такий інтерес безпосередньо проявляється при збереженні та обробці персональних даних користувачів, захисті їх честі та гідності в Інтернеті, можливості здійснення електронних транзакцій, продовженні безперешкодного користування і загалом доступу до «мережевих благ» тощо.

Як бачимо, цивільно-правові інтереси Інтернет-користувачів значною мірою носять інформаційно-комунікаційний характер та пов'язуються із реалізацією відповідних прав і свобод: світогляду і віросповідання, думки і слова, прав на результати інтелектуальної, творчої діяльності, персоналізації особи у всесвітній мережі тощо. Вбачається, що доступ до Інтернету як такого та до окремих веб-сайтів і ресурсів, створення аккаунтів у соціальних мережах, їх індивідуалізація, комунікація за їх допомогою, здійснення покупок через Інтернет також конституюють цивільно-правові інтереси Інтернет-користувачів, особливо в аспекті продовження безперебійного, вільного та захищеного користування цими послугами. Безперечним є те, що реєструючись у тій ж соціальній мережі, особа виражає інтерес на продовження користування її можливостями у безпечний спосіб та у дозволених і одночасно визначених нею самою межах і надалі. Це ж стосується і електронних трансакцій та комунікацій, де цивільно-правові інтереси користувачів виражаються через очікування і прагнення до задоволення своїх потреб як у мережі, так і у «фізичному» світі, зважаючи на їх тісне переплетіння. Таким чином, цивільно-правові

інтереси Інтернет-користувачі за своєю правовою природою є тими ж традиційно визнаними охоронюваними законом інтересами, проте з особливими середовищем реалізації та широтою обсягів і можливостей їх реалізації, тісним зв'язком із інформаційно-комунікаційною складовою суспільних відносин.

З означеною проблематикою тісно пов'язані і питання захисту інтересів Інтернет-користувачів. Особливої актуальності вони набувають в умовах війни, спричиненої повномасштабною військовою агресією Російської Федерації проти нашої держави. Зважаючи на те, що ця тема заслуговує наступного окремого дослідження, відзначимо, що на сьогодні певні кроки у нормативній площині в цьому напрямі вже зроблені. Так, ще 5 жовтня 2017 року було прийнято Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», який спрямований на визначення правових та організаційних основ забезпечення захисту інтересів людини і громадянина, суспільства та держави, національних інтересів України у кіберпросторі, основних цілей, напрямів та принципів державної політики у сфері кібербезпеки України, повноважень і обов'язків державних органів, підприємств, установ, організацій, осіб та громадян у цій сфері, основні засади координації їх діяльності із забезпечення кібербезпеки України, а також дефініції базових термінів у сфері кібербезпеки [4].

Низка законів прийняті вже в умовах воєнного стану і є пов'язаними з інформаційними правами та інтересами Інтернет-користувачів, зокрема Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо заборони виготовлення та поширення інформаційної продукції, спрямованої на пропагування дій держави-агресора»[5], яким вносяться зміни до Законів України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про політичні партії в Україні», «Про захист суспільної моралі», «Про телебачення і радіомовлення», «Про громадські об'єднання», забороняє, серед іншого,використання друкованих засобів масової інформації для виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, у тому числі шляхом представлення збройної агресії Російської Федерації проти України як внутрішнього конфлікту, громадянського конфлікту, громадянської війни, заперечення тимчасової окупації частини території України, глорифікації осіб, які здійснювали збройну агресію Російської Федерації проти України, представників збройних формувань Російської Федерації, іррегулярних незаконних збройних формувань та ін.; заборонено виробництво та розповсюдження продукції, яка містить подібну інформацію, заклики, повідомлення тощо, заборона використання телерадіоорганізацій з цією метою.

Проте важливо наголосити, що зміни, які вносяться цим Законом та іншими нормативними актами, прийнятими за воєнного стану, напряму не зачіпають Інтернет-мережу та поширення у ній подібних закликів чи

інформації. Вважаємо, що не лише традиційні друковані ЗМІ та телерадіоорганізації, але й Інтернет-провайдери, соціальні мережі та інші великі за охопленням аудиторії веб-сайти повинні бути включені до обсягу відповідних заборон, як для реального досягнення важливих для держави цілей національної оборони, так і для захисту прав та інтересів Інтернет-користувачів, у тому числі їх законних інтересів щодо захисту від суспільно шкідливої інформації, прямої шкоди їх життю та здоров'ю через поширення у Інтернеті російської дезінформації і пропаганди тощо.

Список використаних джерел:

1. *Долінська А. М. Охорона прав користувачів у мережі Інтернет: дис. ... доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право. Хмельницький, 2021. 235 с.*

2. *Бабецька І. Я. Співвідношення «інтерес» та «право особи» як категорії цивільного права. Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького: Журнал. Серія Право. 2017. № 3(15). С. 167–174.*

3. *Катренко А. А. Охоронюваний законом інтерес як категорія цивільного права України та деяких зарубіжних країн: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Одеса, 2020. 23 с.*

4. *Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 05.10.2017 р. № 2163-VIII. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19*

5. *Про внесення змін до деяких законів України щодо заборони виготовлення та поширення інформаційної продукції, спрямованої на пропагування дій держави-агресора: Закон України від 03.03.2022 р. № 2109-IX. Верховна Рада України. Законодавство України. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2109-20#Text.*

Бондаренко О. О.

Доцент кафедри цивільного,
трудового права та прав соціального забезпечення, к.ю.н., доцент
Донецького державного університету внутрішніх справ
м. Кропивницький, Україна

ДІЯЛЬНІСТЬ СУДУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

24 лютого 2022 на території України введено воєнний стан. І це не могло не вплинути на здійснення судочинства на території держави, а особливо на забезпечення правосуддя на територіях, де ведуться активні бойові дії.

Відповідно до ст.1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» воєнний стан - це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [1].

У період воєнного стану, відповідно до статті 10 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», повноваження судів не можуть бути припинені, а частина друга статті 26 зазначеного Закону передбачає, що скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства забороняється. Але, разом з тим, судова гілка влади також зазнала впливу війни та її наслідків, що відповідно внесло свої корективи в процеси здійснення судочинства в Україні**.**

Звернемо увагу, що право людини на судовий захист не може бути обмежене. Тому здійснення цивільного судочинства є необхідною умовою для дотримання норм Конституції України.

Тому Радою суддів України було прийняте рішення №9 «Щодо вжиття невідкладних заходів для забезпечення сталого функціонування судової влади в Україні в умовах припинення повноважень ВРП та воєнного стану у зв'язку зі збройною агресією збоку рф» [2].

Відповідно до цього рішенням РСУ ухвалила:

- звернути увагу усіх судів України, що навіть в умовах воєнного або надзвичайного стану робота судів не може бути припинена;

- у випадку загрози здоров'ю, життю та безпеці відвідувачів та працівників суду здійснення судочинства певним судом може бути припинено до усунення обставин, які зумовили небезпеку;
- розробити рекомендації судам щодо порядку здійснення евакуаційних заходів та передачі справ;
- для вирішення невідкладних питань створити оперативний штаб у складі членів Ради суддів, голови ВС, керівника ДСА, голови Служби судової охорони.

Наступним кроком, забезпечення здійснення стабільного цивільного судочинства, було прийняття змін до ст. 147 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо визначення територіальної підсудності судових справ.

Згідно зі внесеними корективами необхідно у разі неможливості здійснення правосуддя судом з об’єктивних причин під час воєнного або надзвичайного стану, у зв’язку зі стихійним лихом, військовими діями, заходами щодо боротьби з тероризмом або іншими надзвичайними обставинами може бути змінено територіальну підсудність судових справ, що розглядаються в такому суді, за рішенням Вищої ради правосуддя, що ухвалюється за поданням Голови Верховного Суду, шляхом її передачі до суду, який найбільш територіально наближений до суду, який не може здійснювати правосуддя, або іншого визначеного суду. У разі неможливості здійснення Вищою радою правосуддя такого повноваження воно здійснюється за розпорядженням Голови Верховного Суду. Відповідне рішення є також підставою для передачі усіх справ, які перебували на розгляді суду, територіальна підсудність якого змінюється.

Також для постійної, неперервної роботи судової гілки влади Рада суддів України оприлюднила рекомендації роботи судів в умовах воєнного стану, в яких рекомендується:

- при організації роботи суду керуватися реальною поточною обстановкою, що склалася в регіоні, в якому відбувається судовий процес;
- роз'яснити судам, що на рівні областей створені оперативні штаби, які координують діяльність системи правосуддя та правоохоронних органів у відповідному регіоні (на рівні військових адміністрацій в областях, голів апеляційних судів та ТУДСА) та рекомендувати при прийнятті рішень щодо умов роботи суду узгоджувати їх з такими штабами, виходячи з можливості забезпечення організаційних питань роботи суду та здійснення процесуальної діяльності;
- у випадку загрози життю, здоров'ю та безпеці відвідувачів суду, працівників апарату суду, суддів оперативно приймати рішення про тимчасове зупинення здійснення судочинства певним судом до усунення обставин, які зумовили припинення розгляду справ та обов’язково інформувати про такі рішення оперативні штаби, Верховний Суд, Раду суддів України, ДСА України;

- визначити відповідальну особу, яка має забезпечити актуальний облік працівників апарату та суддів, а саме щоденно збирати інформацію про фактичне місцезнаходження суддів та працівників апаратів судів, з'ясовувати причини відсутності на роботі або причини неможливості явки на роботу;
- по можливості відкладати розгляд справ та знімати їх з розгляду, зважати на те, що велика кількість учасників судових процесів не завжди мають змогу подати заяву про відкладення розгляду справи через залучення до функціонування критичної інфраструктури, вступ до лав Збройних сил України, територіальної оборони, добровольчих воєнних формувань та інших форм протидії збройної агресії проти України, або не можуть прибути в суд у зв'язку з небезпекою для життя. Справи, які не є невідкладними, розглядати лише за наявності письмової згоди на це усіх учасників судового провадження;
- вернути увагу судів на необхідність брати на себе відповідальність, напрацьовувати відповідну судову практику, виходячи з реалій воєнного часу та необхідності дотримання загальних засад кримінального провадження.

Бувають випадки, що все ж таки, в результаті військових дій, провадження по справі може бути втрачене. Втратою провадження є повна або часткова втрата цивільної справи, якій присвоєно певний порядковий номер та заведено статистичну картку та у якій має місце відображення усіх процесуальних дій та актів в рамках такого провадження. Але треба розуміти, що процедура відновлення втрачених судових проваджень може бути застосована тільки до тих справ, у яких вже ухвалено рішення або постановлено ухвалу про закриття провадження. В інших випадках справи відновленню не підлягають, а позивачу у разі втрати провадження слід подавати позовну заяву заново та відповідно до актуальної на цей час підсудності.

Стаття 489 ЦПК України передбачає, що втрачене судове провадження у цивільній справі може бути відновлене:

- за заявою учасника справи
- за ініціативою суду [5].

При цьому заява про відновлення втраченого судового провадження подається до суду, який розглядав справу як суд першої інстанції.

Згідно з статтею 495 ЦПК України у справі про відновлення втраченого провадження заявник звільняється від оплати судових витрат, а у разі подання завідомо неправдивої заяви судові витрати, понесені іншими учасниками справи, відшкодовуються заявником у повному обсязі, про що суд постановляє ухвалу. Заява про відновлення втраченого судового провадження подається до суду в письмовій формі.

Як висновок можна сказати, що режим роботи кожного конкретного суду залежить від того, яка ситуація склалась у регіоні, де такий суд

розташований. Тому необхідно уважно слідкувати за оновленнями, які публікуються на сайтах судів.

Список використаних джерел:

1. *Про правовий режим воєнного стану. Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text (дата звернення: 10.06.2022)*

2. *Рішення Ради суддів України від 24.02.2022 №9 URL: http://rsu.gov.ua/uploads/news/risenna-rsu-no9-vid-240222-2de02988e4.pdf (дата звернення: 10.06.2022)*

3. *Про внесення зміни до частини сьомої статті 147 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо визначення територіальної підсудності судових справ. Закон України від 03.03.2022 № 2112-IX URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2112-20#Text (дата звернення: 11.06.2022)*

4. *Цивільний процесуальний кодекс України. Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#n9604 (дата звернення: 08.06.2022)*

Волянська О. І.

аспірант кафедри цивільного права та процесу
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова
м. Хмельницький, Україна

ВИЗНАЧЕННЯ ПОХОДЖЕННЯ ДИТИНИ В СІМЕЙНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ: ПОНЯТТЯ ТА ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА

Цивілізаційне формування сім'ї та виділення її з людського роду призвело до формування правил визначення кровно-спорідненого походження дітей від своїх батьків. З часом походження дитини здобуло соціального забарвлення через людські інститути взаємного сприйняття та процедури визнання «за свого». В цілому питання визначення походження дитини охоплює цілу гаму різноманітних аспектів майнового та особистого немайнового характеру та досі впливає на оцінку неофіційного «статусу» дитини.

Актуальним питанням, що привертало увагу, ще з часів появи перших державних утворень було визначення критеріїв визначення походження дитини. Якщо щодо матері такі критерії були у більшій мірі загальноприйнятими то щодо розуміння походження дитини від певного батька завжди виникали проблемні питання та суперечки. В другій половині XX століття арсенал доказових заходів визначення походження дитини було доповнено медико-генетичними дослідженнями, що з часом лише вдосконалюються. Так само останні десятиліття принесли істотні зміни у способах здійснення людської репродукції та розширення арсеналу засобів медичної допомоги при безплідді. Саме визначення походження дитини від батьків пройшло також різноманітні етапи, що відображають станові, класові, расові та національні особливості та цензи. Щодо останніх то найбільш тривалим виявився ценз так званого «незаконного народження» дитини.

В основу сім'ї покладена схема відносин між спорідненими особами - найперше внаслідок спільного біолого-генетичного походження. Наприклад, у рішенні Європейського суду з прав людини, ухваленому 19 лютого 1996 р. у справі «Гуль проти Швейцарії» було вказано, що від моменту народження дитини між нею та батьками виникає зв'язок, який визначається як «сімейне життя» і не може бути розірваний за винятком виняткових обставин [1]. *Отже, походження. - це в першу чергу кровний (біологічно-генетичний) зв'язок дитини та її батьків (переважно чоловіка та жінки, хоча сучасний світ не виключає і інших гендерних особливостей) та зв'язок соціального споріднення , що визнається суспільством через певні реєстраційні (посвідчувальні) процедури.*

Інформація про власне походження — важлива основа для розвитку особистості, що багато у чому визначає характер нашого життя та оточуючої з самого дитинства нас дійсності. Досить часто це є вагомим фактором, що впливає на прийняття важливих рішень (наприклад, складання заповіту, передання органів або анатомічних матеріалів для донорства та трансплантації). Самоідентифікація впливає на соціальні відносини, може їх обмежувати або навіть виключати (наприклад, укладення шлюбу). *Відповідно, у випадку* визначення походження дитини мова йде про комплекс соціальних відносин пов'язаних з материнством, батьківством, спільними правами батьків та дітей. Ці відносини підлягають правовому регулювання як з боку цивільного права так і збоку права сімейного. При цьому положення цивільно-правового характеру (у першу чергу маємо на увазі відносини особистого немайнового характеру) носять додатковий (субсидіарний) характер до відносин сімейно-правових. Відповідно, провідною сферою правового регулювання відносин щодо визначення походження дитини виступають відносини сімейно-правового характеру. Саме у структурі норм сімейного права міститься комплекс правил поведінки щодо становлення принципів походження дитини [2].

Розглядаючи правила визначення походження дитини необхідно наголосити, що вони регулюють суспільні відносини комплексного характеру, що відзначаються сукупність прав та обов'язків батьків та їх дітей та носять чітко виразний особистий немайнових характер.

Принципи визначення походження дитини у їх співвідношенні з особистими немайновими правами батьків та дітей, складається з таких взаємопов'язаних між собою рівнів: по-перше, це рівень організаційних відносин (визначення походження дитини від певних осіб є передумовою виникнення особистих немайнових прав батьків та дітей. Мова йде про укладення шлюбу між подружжям для майбутнього народження та виховання дітей, здійснення процедури усиновлення дитини, народження дитини матір'ю); по-друге, це рівень інформаційних відносин (безпосередньо пов'язані з сімейним вихованням, проживанням, спілкуванням та доглядом між батьками та дітьми); по-третє, це рівень захисних та представницьких правовідносин між батьками та дітьми, які випливають з здійснення права на сім'ю.

У випадку здійснення суб'єктивних прав батьків та дітей цей процес носить комплексний та взаємопов'язаний характер. Батьки так як і діти є носіями певних особистих немайнових прав, визначених у сімейному та цивільному законодавстві та закріплених за ними, як за фізичними особами. Проте, найбільшою відмінністю від інших суб'єктів є те, що окремі особисті немайнові права батьків та дітей «кореспондується» один одному і створюють окрему правову категорії. «особисті немайнові права батьків та дітей», яку необхідно розглядати у неподільній правовій

цілісності, що повною мірою втілюється саме у процесі визначення походження дитини.

Таким чином, визначення походження дитини це безумовно правовідношення комплексного сімейно-правового характеру, що відзначається особистим немайновим характером та пов'язане з здійсненням права на материнство та права на батьківство.

Як демонструє аналіз досвіду останніх досліджень, в результаті відсутності належної уваги до проблематики здійснення особистих немайнових прав батьків та дітей, маємо результат – правову невизначеність з низки принципово важливих питань особливо щодо визначення взаємних обов'язків батьків та дітей (обов'язки дитини навіть не позначені у діючому законодавстві крім обов'язків по матеріальному утриманню з боку повнолітніх працездатних дітей). В цілому оцінка правової природи особистих немайнових прав батьків та дітей доводить, що ці права є за своєю сутністю сімейно-правовими, відносяться до предмету правового регулювання сімейно-правової галузі права. Водночас вони органічно взаємодоповнюються правами визначеними у ЦК України, у «медичному» праві України, яке носить «субсидіарний» до сімейно-правового регулювання характер.

Як висновок наголосимо, що за своєю правовою сутністю визначення походження дитини це правовстановлююча процедура спрямована на нормативне закріплення юридичного факту споріднення між народженою дитиною та її батьками (при цьому наголосимо, що у практиці різних країн є варіативне ставлення до підходів визначення правил походження дитини як живонародженої та і тих сумних випадків якщо констатується факт мертвонародження).

В цілому, визначення походження дитини це правовідношення комплексного сімейно-правового характеру, що відзначається особистим немайновим характером та пов'язане з здійсненням права на материнство та права на батьківство. За своєю правовою сутністю визначення походження дитини це правовстановлююча процедура спрямована на нормативне закріплення юридичного факту споріднення між народженою дитиною та її батьками. Відповідно ці правовідносини необхідно віднести до особистих немайнових відносин батьків та дітей у сімейному праві.

Правовідносинам пов'язаним з визначення походження дитини властиві риси немайнового характеру, а їх наслідки можуть впливати як на матеріальні так і особисті немайнові права учасників сімейно-правових відносин. Їх реалізація пов'язана з таким право знати власне походження (батьків) та правом визначення власного походження (у випадку його здійснення дитиною).

Список використаних джерел:

1. Вибрані рішення Європейського суду з прав людини (1993-2002 рр.). Праці Львівської лабораторії людини і громадянина Науково-дослідного інституту державного будівництва і місцевого самоврядування Академії правових наук України. Серія II. Коментарі прав та законодавства. Вип. 3. / Редкол.: П.М.Рабінович Харків: Консум, 2003. 464 с.

2. Сімейний кодекс України : Закон України від 10 січня 2002 року № 2947-III. Верховна Рада України. База «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text

ТРУДОВЕ ПРАВО, ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Колєснік Т. В.

завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін,
трудового та аграрного права
доктор юридичних наук, професор
Державний біотехнологічний університет
м. Харків, Україна

ЗАХИСТ ТРУДОВИХ ПРАВ ПРАЦІВНИКІВ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СУДІ З ПРАВ ЛЮДИНИ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ

Україна, як демократична, соціальна, правова держава визначила для себе основні пріоритетні напрями євроінтеграційного розвитку в цілому, та зокрема й у сфері трудового права. В сучасних умовах європейської інтеграції та ринкових принципів господарювання перед державою постає завдання відповідати європейським трудовим стандартам в забезпеченні гідної праці і застосуванні правових механізмів при реалізації громадянами невід'ємного права на працю.

Набувши членства у Раді Європи, Україна ратифікувала ряд основних нормативних актів – Європейську Конвенцію про захист прав та основоположних свобод людини 1950 р. (*далі – Конвенція*), Європейську соціальну хартію (переглянуту) 1996 р. та інші, що поклало початок вагомим змінам у житті українського суспільства та надало можливість застосовувати міжнародні інструменти захисту при порушенні трудових прав [1].

Ратифікувавши Конвенцію та протоколи до неї, держава передусім зобов'язалася гарантувати кожному, хто перебуває під її юрисдикцією, права і свободи, визначені у Конвенції та цих протоколах. У пункті 1 частини першої Закону України № 475/97-ВР на підставі якого відбулася ратифікація Конвенції та окремих протоколів до неї, зазначено, що: «Україна повністю визнає на своїй території обов'язковою і без укладення спеціальної угоди юрисдикцію Європейського суду з прав людини в усіх питаннях, що стосуються тлумачення і застосування Конвенції» [2]. Таке законодавче визнання обов'язкової юрисдикції Європейського суду з прав людини (*далі – ЄСПЛ)* в усіх питаннях, що стосуються тлумачення і застосування Конвенції, зумовлює вивчення європейської практики та застосування національного законодавства з урахуванням позиції ЄСПЛ, оскільки саме в їх рішеннях розкривається зміст більшості положень Конвенції.

Принагідно відзначити, що 23 лютого 2006 р. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», що стало поштовхом до застосування

міжнародно-правового інструментарію на національному рівні при вирішенні трудових спорів. Згідно зі статтею 4 Конвенції Заборона рабства і примусової праці: “Нікого не можна тримати в рабстві або підневільному стані. Ніхто не може бути присилуваний виконувати примусову чи обов’язкову працю». Слід наголосити, що значення терміна “примусова чи обов’язкова праця” відповідно до цілей окресленої статті не поширюється: a) на будь-яку роботу, виконання якої зазвичай вимагається під час призначеного згідно з положеннями статті 5 цієї Конвенції «тримання в умовах позбавлення свободи або під час умовного звільнення; b) на будь-яку службу військового характеру або – у випадку, коли особа відмовляється від неї з мотивів особистих переконань у країнах, де така відмова визнається, – службу, яка вимагається замість обов’язкової військової служби; c) на будь-яку службу, що вимагається у випадку надзвичайної ситуації або стихійного лиха, яке загрожує життю чи благополуччю добробуту суспільства; d) на будь-яку роботу чи службу, яка є частиною звичайних громадських обов’язків”.

З урахуванням зазначеного, слід зауважити, що стаття 4 Конвенції закріплює абсолютне право, що не допускає жодних відступів чи винятків з нього. Так, пункт 1 статті 15 Конвенції передбачає, що під час війни або іншої суспільної небезпеки, яка загрожує життю нації, Договірні сторони можуть за певних умов відступати від своїх конвенційних зобов’язань. Проте пункт 2 статті 15 Конвенції зазначає, що дія цієї норми не поширюється на статтю 4 Конвенції. Отже, заборона рабства і примусової праці має абсолютний характер і поряд з правом на життя та забороною катування підпадає під особливо ретельний контроль з боку Європейського суду з прав людини. В свою чергу стаття 15 регламентує обставини при яких можна відступити від зобов’язань: «Під час війни або іншої суспільної небезпеки, яка загрожує життю нації, будь-яка Висока Договірна Сторона може вживати заходів, що відступають від її зобов'язань за цією Конвенцією, виключно в тих межах, яких вимагає гострота становища, і за умови, що такі заходи не суперечать іншим її зобов'язанням згідно з міжнародним правом».

Предмет регулювання і мета Конвенції як інструменту захисту конкретних людей і особистих прав людини вимагають такого тлумачення та застосування її положень, яке забезпечувало б реальність та ефективність її гарантій. Інакше кажучи, дія заборони статті 4 Конвенції має бути забезпечена відповідною Державою-учасницею Конвенції в межах її юрисдикції, щоби відповідне право було реальним та ефективним на практиці, а не теоретичним чи ілюзорним. Слід розуміти, що Європейський суд з прав людини тлумачить Конвенцію, як живий інструмент і робить це з урахуванням сьогодення і завжди на користь посилення захисту прав людини. Тому певні дії, які могли кваліфікуватися судом, наприклад, як примусова праця у минулому, можуть у подальшому, з урахуванням цього принципу тлумачення, вже бути кваліфіковані як тримання у підневільному

стані. Так, у своєму рішенні у справі Siliadin v. France [3]. Суд зазначив, що при визначенні того, чи застосовувалось заборонене статтею 4 Конвенції поводження до заявниці і в якій саме формі, слід зважати на особливості Конвенції, а також на те, що вона є живим інструментом, який має тлумачитись у світлі сьогодення, і що дедалі вищі стандарти у сфері захисту прав людини і основоположних свобод відповідно і неминуче вимагають більшої твердості в оцінках порушень основних цінностей демократичних суспільств.

Утім доцільно зауважити, що Суд при визначенні поняття «примусова чи обов'язкова праця» у своїх рішеннях керується тим, що у цьому словосполученні примусова праця стосується фізичного чи психічного примусу, тоді як обов'язкова праця не може стосуватися жодної форми законного примусу чи юридичного зобов'язання. Наприклад, робота, що має бути виконана на підставі вільно укладеної угоди, не може розглядатися як така, що підпадає під дію статті 4, лише тому, що одна зі сторін угоди зобов'язалась виконати роботу на користь іншої під загрозою санкцій у випадку порушення контракту. Натомість під цим визначенням мається на увазі робота, яка «виконується … під загрозою будь-якого покарання», і крім того, всупереч волі відповідної особи, яка не брала на себе це зобов'язання цілком добровільно. З іншого боку, у разі якщо послуга, яку необхідно надати для отримання певної професії, є тягарем настільки надмірним або непропорційним порівняно з перевагами виконання цієї професії в майбутньому, що зацікавлену особу не можна вважати такою, яка «цілком добровільно» взялася її виконувати, то ця послуга, якої вимагають, підпадає під дію заборони обов'язкової праці. Аналізуючи наведене, слід констатувати, що компетенція Європейського Суду з прав людини в трудових спорах досить обмежена правами, гарантованими Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод. Судова практика у сфері захисту трудових прав в цілому стосується заборони використання примусової праці.

Утім очевидно, що Конвенція не містить норм, присвячених позбавленню можливості працювати, а саме порядку та підставам припинення трудових відносин тощо. При цьому Європейський Суд в деяких справах визнавав звільнення і відсторонення працівників, що суперечать Конвенції, спираючисьна норми статті 8 про захист приватного і сімейного життя. Так, постанова Європейського Суду у справі «Олександр Волков проти України» об'єднала існуючу практику в цільну позицію, згідно якої зона дії статті 8 Конвенції поширюється і на професійне життя людини, а обмеження, накладені на доступ до професії, так само як і звільнення, впливають на приватне життя (Oleksandr Volkov v. Ukraine, 09/01/2013, № 21722/11, § 165, ECHR 2013; Özpınar v. Turkey, 19/10/2010, № 20999/04, §§ 43-48). У справі «Fernández Martínez проти Іспанії» Суд зазначив, що взаємодія між приватним життям stricto sensu і професійним життям була особливо важливою, оскільки характер професійної діяльності заявника і

наступне звільнення безпосередньо вплинули на його поведінку в приватному житті [4]. Також Європейський Суд у деяких справах визнавав звільнення і відсторонення працівників, що суперечать Конвенції, спираючись при цьому на норми ст. 9 про свободу віросповідання («Eweida and Others v. The United Kingdom») [5], стаття 11 про свободу зібрань («Palomo Sánchez v. Spain») [6], а дуже часто навіть у поєднанні зі статті 14 про заборону дискримінації.

Резюмуючи викладене слід зазначити, що основною складовою права на судовий захист є право доступу, в тому розумінні, що особі має бути забезпечена можливість звернутися до суду для вирішення певного питання, і що з боку держави не повинні чинитися правові чи практичні перешкоди для здійснення цього права. Слід зазначити, що у своїх рішеннях Європейський суд з прав людини постійно підкреслює цінність та важливість дотримання формалізованих норм цивільного процесу, за допомогою яких сторони забезпечують вирішення спору, оскільки завдяки цьому може обмежуватися обсяг дискреції, забезпечуватися рівність сторін, запобігати свавілля, забезпечуватися ефективне вирішення спору та розгляд справи судом упродовж розумного строку, а також забезпечуватися правова визначеність та повага до суду.

Список використаних джерел:

1. *Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text*

2. *Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції : Закон України від 17.07.1997. № 475/97-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/475/97-%D0%B2%D1%80*

3. *Siliadin – France № 73316/01. URL:https://www.legislationline.org/documents/id/7496*

4. *Довідник із застосування статті 8 Європейської конвенції з прав людини. Право на повагу до приватного і сімейного життя, житла і кореспонденції. Європейський Суд з прав людини. Страсбург. 2018. 118 с. URL: https://www.twirpx. com/file/3070809/*

5. *Case of Eweida and Others v. The United Kingdom. ECHR. Strasbourg. 25/05/2013. URL: https://hudoc.echr.coe.int/fre-press#{%22ite mid%22:[%22001-115881%22]}*

6. *Case Palomo Sánchez v. Spain. ECHR. Strasbourg. 12/09/2011. URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22dmdocnumber%22:[%22891672%22],%22itemid%22:[%22001-106178%22]}*

Шурда В. І.

Студентка 3-ого курсу,
спеціальності «Правоохоронна діяльність»
Донецького державного університету внутрішніх справ, факультету № 4
м. Кропивницький, Україна.

СПІВВІДНОШЕННЯ НОРМ ТРУДОВОГО Й АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА У ПРАВОВОМУ РЕГУЛЮВАННІ ЗАОХОЧЕННЯ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Служба в органах Національної поліції України є одним із різновидів державної служби, безпосередньо пов'язаної із забезпеченням публічної безпеки, охороною громадського порядку, захистом життя, здоров'я прав і свобод громадян. Правове регулювання проходження державної служби охоплюється різними галузями права: конституційним, цивільним, кримінальним, фінансовим тощо. Але найпоширенішими галузями права, які спрямовані на впорядкування суспільних відносин, що виникають у процесі функціонування інституту державної служби, є адміністративне і трудове право. Норми зазначених галузей урегульовують службові відносини, які за своєю природою та змістом є неоднорідними, різноплановими і мають свої характерні ознаки. У разі врегулювання процесу проходження державної служби трудовим правом державна служба є різновидом праці вільного найма, який регулюється Кодексом законів про працю України. Норми трудового права визначають статус державних службовців як учасників трудового процесу; у разі ж врегулювання правовідносин у сфері проходження державної служби нормами адміністративного права має місце діяльність особового складу органів державної влади з виконання владних державних функцій.

Служба в органах Національної поліції є одним з видів державної служби. Говорячи про державно - службові відносини загалом, необхідно зазначити, що в науковій літературі є дві позиції з питання їх правового регулювання. Перша стверджує, що службові відносини повинні регулюватися нормами законодавства про працю, з урахуванням специфіки цього виду професійної діяльності, встановленої спеціальним законодавством про державну службу. Друга позиція вважає державно - службові відносини адміністративними, вилучаючи зі сфери правового впливу норми законодавства про працю. Державна служба у цьому випадку розглядається як публічно - правовий інститут, що має цілісну систему, основану на служінні державі, а не окремому державному органу. На практиці державно - службові відносини виступають як трудові й адміністративні правовідносини.

З огляду на специфічний характер діяльності органів Національної поліції, держава встановлює підвищені вимоги до службового поводження працівників органів Національної поліції.

Державна служба і трудові правовідносини мають чимало спільного, але за своєю суттю є принципово відмінними правовідносинами. Так, спільними є такі правові інститути та категорії, як: оплата праці, відпустки, безпечні умови праці, просування по службі, переведення, відрядження, зміна істотних умов служби (праці), стаж служби (роботи), припинення служби (трудового договору), соціальні гарантії, преміювання та інші види заохочення, соціально-побутове забезпечення, пенсійне забезпечення та грошова допомога, робочий час та час відпочинку, дисциплінарна та майнова відповідальність тощо. Помилкове ототожнення правовідносин, що виникають у сфері проходження державної служби, та трудових правовідносин спричиняє поширене помилкове застосування законодавства про працю у правовідносинах про державну службу, і навпаки. Таке ототожнення може призводити до помилок у виборі судової юрисдикції, виборі суду загальної юрисдикції, який повинен захистити порушені суб'єктивні права, свободи, інтереси.

На думку О.Ю. Оболенського, специфіка діяльності державного службовця полягає в його роботодавці – державі, і тому вона має регулюватися нормами не трудового законодавства, а адміністративного права і права державної служби як його складової частини. Це право традиційно передбачає нерівність сторін, особливий порядок вирішення трудових спорів, додаткові обмеження, що накладаються на службовця в обмін на моральну та матеріальну компенсації. Такі відносини, як стверджує автор, називають державно-службовими [1, с. 162].

Традиційно фахівці у галузі адміністративного права вважають інститут державної служби виключно предметом адміністративного права [2, с. 184].

Так, В. Б. Авер'янов до предмета адміністративного права включає п'ять груп суспільних відносин, однією з яких є група відносин, що формуються в процесі внутрішньої організації та діяльності апаратів усіх державних органів, адміністрацій державних підприємств, установ та організацій, а також у зв'язку з проходженням державної служби або служби в органах місцевого самоврядування [3, с. 71].

Включення державних службовців до переліку суб'єктів адміністративного права не викликає сумнівів і у представників трудового права. Наприклад, М І. Іншин із цього приводу зазначає таке: виконавча влада знаходить вияв у державному управлінні. Державне управління реалізується через функціонування у кожній із його сфер спеціально із цією метою утворених державних органів, а діяльність кожного окремо взятого органу державного управління об'єктивується, проявляється в реальних умовах і конкретних життєвих обставинах, у діях його повноважних представників – державних службовців [4, с. 303]. Він стверджує, що

державна служба є особливим різновидом трудової діяльності певної категорії зайнятого населення України, яка характеризується двома найважливішими ознаками. З одного боку, державна служба покликана виконувати завдання і функції держави, а з іншого – це трудова діяльність щодо здійснення цих функцій і вирішення конкретних завдань [5, с. 12-13].

Але трудове право України розглядає державну службу як один з видів «професії». Тобто, державна служба як професія нічим по суті не відрізняється від інших професій, тому що вона також будується на основі договірних відносин. В таких відносинах сторонами виступають державний орган і громадянин, які мають та реалізують кожен свій інтерес. Предметом адміністративного права є відносини управлінського характеру, які виникають між державою та фізичними особами на підставі юридичних актів. Отже, за предметом правового регулювання трудове та адміністративне право суттєво відрізняються одне від одного і це вже достатній аргумент для їх розмежування.

Поліцейські є такими самими носіями суб'єктивних трудових прав і обов'язків, як і будь-які інші працівники, що уклали трудовий договір. І тільки відносини працівників поліції щодо їхньої виконавчо − розпорядчої діяльності від імені державних органів у відносинах управлінського характеру з громадянами, юридичними особами, державними органами тощо регулює адміністративне право. Питання про обсяг застосовуваних до співробітників органів Національної поліції під час проходження ними служби норм трудового законодавства в сучасній вітчизняній науці залишається дискусійним, що великою мірою обумовлено Законом України «Про Національну поліцію».

Доводиться констатувати, що інститут позитивної дисциплінарної відповідальності, тобто застосування заохочувальних заходів в діяльності Національної поліції в його існуючому вигляді не повною мірою забезпечує вирішення завдання стимулювання професійної діяльності поліцейських. Таким чином, застосування заохочень до працівників Національної поліції України врегульоване як нормами трудового, так і адміністративного права. Норми трудового права регламентують наявність у особи суб'єктивного права на реалізацію своїх здібностей, отримання відповідно до них гідного грошового забезпечення, отримання преміювання, винагороду, цінного подарунку, моральне стимулювання за сумлінне виконання службових обов'язків. Крім того, застосування заохочень до працівників Національної поліції здійснюється з урахуванням дії загальних принципів трудового права. За для реалізації принципів трудового права нормами адміністративного права встановлено види заохочень, які застосовуються до поліцейських за успішне виконання ним обов'язків, а також за інші заслуги перед державою та суспільством, а також порядок їх реалізації.

Список використаних джерел:

1. *Адміністративне право України. Академічний курс : підручник : у 2 т. / редкол.: В. Б. Авер'янов (голова) та ін. Київ : Юрид. думка, 2004. Т. 1: Загальна частина. 584 с.*

2. *Іншин М. І. Державна служба як сфера регулювання трудового права. Форум права. 2011. № 3. С. 303–308. URL: http://nbuv.gov.ua/jpdf/FP_index.htm_2011_3_54.pdf (дата звернення: 01.06.2022).*

3. *Іншин М. І. Правове регулювання службовотрудових відносин в Україні : монографія. Харків : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2004. 337 с*

4. *Оболенський О. Ю. Державна служба : підручник. Київ : КНЕУ, 2006. 472 с.*

5. *Чавикіна Т. І. Державна служба: трудовий аспект. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2016. № 2 (73). С. 183–188.*

ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО; АГРАРНЕ ПРАВО; ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО; ПРИРОДОРЕСУРСНЕ ПРАВО

Місінкевич А. Л.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри трудового, земельного та господарського права
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова
м. Хмельницький, Україна

ДЕРЖАВНО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ВИРОБНИЦТВА ОРГАНІЧНОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ НА ЗЕМЛЯХ УКРАЇНИ

У зв’язку із завершенням земельної та аграрної реформи в України та активним рухом нашої держави до європейської площини, урядом нашої країни розпочалися переговори з ЄС щодо імплементації Європейського зеленого курсу у наше земельне, аграрне й екологічне законодавство. Основною програмою Європейського зеленого курсу є ведення стійкої аграрної політики, яка має назву «Від лану до столу» [1]. Цей документ передбачає зниження використання пестицидів (на 25% - до 2030 року), добрив та антибіотиків (на 25% - до 2030 року) у сільському господарстві, а також введення заборони на імпорт харчової продукції з ринків, де держави не дотримуються законодавства ЄС з охорони довкілля [1]. Для України це серйозний аграрно-промисловий виклик, який передбачає приведення у відповідність національне аграрне законодавство до вимог ЄС, а саме виробництво екологічно-чистої сільськогосподарської продукції та розвиток органічного землеробства.

Сьогодні в агропромисловому комплексі України правове регулювання виробництва органічної сільськогосподарської продукції регулюється Законом України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» [2], а також Постановою Кабінету міністрів України «Про затвердження порядку (детальних прави органічного виробництва та обігу органічної продукції» [3]. Варто відзначити, що у цих документах не приділяється значної уваги щодо раціонального використання та охорони земель для ведення органічного землеробства, а це в свою чергу суперечить основним принципам земельного законодавства, які закладені у ст. 5 Земельного кодексу України. Як зазначається у науковій доктрині, що у нашій державі мало земель, які за своїми екологічними характеристиками можуть бути придатними для ведення органічного виробництва. За словами П. Ф. Кулинича для повного відновлення родючості земель та її придатності для органічного землеробства після хоча б кількох років застосування на ній ядохімікатів потрібно 15 років [4, с.131]. Виходячи з такої екологічної

ситуації, то ми вважаємо за необхідність виділити окремо у Земельному кодексі України у ч. 2 ст. 22 підкатегорію сільськогосподарських земель як для ведення органічного виробництва сільського сільськогосподарських культур. Це дасть можливість розробити окрему правову процедури їхньої охорони та раціонального використання. Окрім того, ми вважаємо, що потрібно розробити окрему технічно-правову процедуру щодо консервації та меліорації такої категорії земель та внести відповідні зміни у чине земельне законодавство.

Варто також зазначити, що аналізуючи чине земельне та аграрне законодавство ми бачимо відсутність державної фінансової підтримки для малого та середнього агробізнесу щодо виробництва органічної сільськогосподарської продукції. Натомість, вивчаючи закордонний досвід ведення органічного виробництва сільськогосподарської продукції у країнах ЄС ми спостерігаємо розроблення спеціальних державних програм підтримки органічного землеробства. Відповідно до положень таких програм допомога на здійснення такої діяльності надається щорічно та компенсує бенефіціарам всі або частину додаткових витрат та недоотриманих доходів. Її розмір коливається у межах 450 – 900 євро за га земель сільськогосподарського призначення. Варто також додати, що щорічні такі платежі можуть отримати фермери або група фермерів, які добровільно беруть на себе зобов’язання перейти або підтримати практику та методи органічного землеробства [5, с.37].

Отже, підсумовуючи вищезазначене для ефективного розвитку органічного землекористування та виробництва екологічно чистої сільськогосподарської продукції Україні потрібно імплементувати Європейський зелений курсу у наше чине законодавство. Нам також необхідно на законодавчому рівні розробити та прийняти державні програми щодо фінансово-правової підтримки органічного виробництва сільськогосподарської продукції для малого й середнього агробізнесу. Окрім цього, ми переконані для ефективного виробництва екологічно чистої сільськогосподарської продукції нам на законодавчому рівні потрібно забезпечити охорону та раціональне використання земель для такого виду сільськогосподарської діяльності.

Список використаних джерел:

1. *Європейський зелений курс. Представництво України при Європейському Союзі. URL: https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/galuzeve-spivrobitnictvo/klimat-yevropejska-zelena-ugoda*

2. *Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції. Закон України від 10. 07.2018 р. № 36. Верховна Рада України. Законодавство України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19#Text*

3. *Про затвердження порядку (детальних правил) органічного виробництва та обігу органічної продукції. Постановою Кабінету міністрів України від 23.10.2019 р. № 970.*

Верховна Рада України. Законодавство України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/970-2019-%D0%BF#Text

4. *Кулинич П. Ф. Формування агроекологічного іміджу України як країни органічного землеробства: земельно-правові проблеми: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції «Правові засади ведення органічного землеробства» (29 – 30 вересня 2017 р.) / за ред. Шульги М. В. – Х.: «Доміно», 2017 р. – 246 с.*

5. *Гафура О. В. Деякі аспекти правового регулювання державної підтримки виробників органічної сільськогосподарської продукції за законодавством України та ЄС землеробства: земельно-правові проблеми: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції «Правові засади ведення органічного землеробства» (29 – 30 вересня 2017 р.) / за ред. Шульги М. В. – Х.: «Доміно», 2017 р. – 246 с.*

Луцюк О. В.

аспірант кафедри трудового, земельного та господарського права Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова м. Хмельницький, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЄЗДАТНОСТІ СУБ'ЄКТА ПРАВ У МАСИВІ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

В умовах запровадження в Україні повноцінного обігу прав на земельні ділянки сільськогосподарського призначення особливого змісту набувають інститути покликані забезпечити узгодження приватних та суспільних інтересів у відповідній сфері. Зокрема, новелою земельного законодавства у відповідному напрямку стало правове регулювання "масиву земель сільськогосподарського призначення", що зумовило низку особливостей здійснення прав на земельну ділянку в межах такого масиву. Водночас окремі механізми реалізації відповідних прав не знайшли свого достатнього законодавчого та підзаконного вирішення, враховуючи брак наукового обґрунтування. Відтак актуальною є необхідність проведення пропонованого дослідження з метою удосконалення правового регулювання порядку здійснення прав власниками та користувачами земельних ділянок у межах масивів сільськогосподарських земель.

Проблеми аграрного права та формування ринку землі значною мірою відображені в наукових працях В. І. Андрейцева, Н. О. Багай, А. Г. Бобкової, І. О. Костяшкіна, П. Ф. Кулинича, А. М. Мірошниченко, В. В. Носіка, В. Ю. Уркевича, М. В. Шульги та інших. Однак, питання здійснення прав суб'єктами землекористування у масиві земель сільськогосподарського призначення не було предметом детального аналізу у роботах вітчизняних науковців. Тож метою нашого дослідження є аналіз особливостей земельної дієздатності суб'єкта прав у масиві сільськогосподарських земель в Україні.

Національне земельне законодавство не передбачає загальних вимог, яким повинні відповідати суб'єкти земельних відносин. Вони передбачені в цивільному законодавстві й містяться в таких цивільно-правових поняттях, як "правоздатність", "дієздатність" і "правосуб'єктність" [7]. При цьому, здійснення правомочностей щодо реалізації прав на певну земельну ділянку відбувається на підставі загальноцивільної дієздатності.

Щодо поняття земельної дієздатності, то вона, на думку І. І. Каракаша, означає здатність своїми діями набувати суб'єктивні права і виконувати юридичні обов'язки відносно конкретної земельної ділянки [5, с. 15]. У нашому випадку, така здатність суб'єкта правовідносин стосується земельної ділянки, розташованої у масиві земель сільськогосподарського призначення.

У правовій доктрині прийнято вважати, що суб'єктами прав на землі сільськогосподарського призначення є землевласники та землекористувачі. Водночас, ураховуючи специфіку правовідносин щодо використання та розпорядження земельними ділянками, розташованими у масиві земель сільськогосподарського призначення, окрему увагу слід звернути на істотного землекористувача. Наведеним поняттям ми визначили особу, якій належить право користування істотною частиною масиву земель сільськогосподарського призначення, тобто, ураховуючи норми частини четвертої статті 37-1 Земельного кодексу України (далі - ЗК України) [1], право користування земельними ділянками загальною площею не менш як 75 % усіх земель масиву.

Нормами частини першої статті 2 ЗК України визначено земельні правовідносини як суспільні відносини щодо володіння, користування і розпорядження землею [1]. Серед інших, правомочність розпорядження означає юридично забезпечену можливість визначення і вирішення юридичної долі майна шляхом зміни його належності, стану або призначення [6], тобто така правомочність полягає, зокрема, у можливості продажу земельної ділянки, її дарування, міни, спадкування, передачі в оренду, застави чи вчинення інших дій, передбачених законом. Разом з тим, земельне законодавство визначає певну специфіку реалізації вказаних правомочностей в земельних відносинах у масиві земель сільськогосподарського призначення.

Так, виходячи із змісту статті 78 ЗК України, можна зробити висновок, що власнику земельної ділянки належать всі перелічені правомочності, а саме: права щодо володіння, користування та розпорядження. Користувач земельної ділянки (на праві оренди, суперфіцію, емфітевзису), у свою чергу, наділений лише двома з таких правомочностей – володіння та користування. Попри це, аналіз земельного законодавства свідчить про існування визначених законом випадків щодо обмеження вільної реалізації особою права її власності на землю. Наведене стосується, серед іншого, прав користувачів та власників земельних ділянок, розташованих в межах масиву земель сільськогосподарського призначення.

Нагадаємо, що запровадження поняття "масив земель сільськогосподарського призначення" у процесі земельної реформи супроводжувалось доповненням земельного законодавства України відповідними нормами, що визначають такий масив як самостійний об'єкт цивільних прав. Такі зміни були наслідком прийняття Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вирішення питання колективної власності на землю, удосконалення правил землекористування у масивах земель сільськогосподарського призначення, запобігання рейдерству та стимулювання зрошення в Україні" [3]. Ураховуючи вказані зміни, норми частини третьої Закону України "Про оренду землі" (кореспондується із частиною четвертою статті 37-1 ЗК України [1]) визначають, що особа, якій належить право користування

істотною частиною масиву земель сільськогосподарського призначення, має право орендувати інші земельні ділянки сільськогосподарського призначення, розташовані у такому масиві, а у разі якщо інші земельні ділянки перебувають в оренді, - на одержання їх у суборенду, за умови передачі їх власнику (орендарю) у користування (оренда, суборенда) і ншої земельної ділянки, розташованої у цьому ж масиві, на такий самий строк та на таких самих умовах, якщо внаслідок черезсмужжя невикористання таких земельних ділянок створює перешкоди у раціональному використанні земельних ділянок, що перебувають у користуванні цієї особи [2].

Тобто, з однієї сторони вказані правові норми передбачають обмеження вільного здійснення своїх прав власником/орендарем таких земельних ділянок, а з іншої сторони − розширення прав істотного землекористувача-орендаря/суборендаря та надання можливості укладення договору оренди/суборенди за рішенням суду незалежно від волі власника, але за необхідності дотриманням певних умов, визначених законом. Варто зазначити, що вказані вище обмеження є спеціальними, адже стосуються здійснення прав землекористувачів ділянок саме у межах масиву земель сільськогосподарського призначення та не є притаманними іншим видам земельних правовідносин.

На практиці є зрозумілим, що вищенаведений правовий механізм примусового обміну (обміну за судовим рішенням) правами користування земельними ділянками шляхом укладання договорів оренди/суборенди був впроваджений законодавцем задля вирішення конфліктних ситуацій між власниками та орендарями земельних ділянок в межах одного масиву земель, зокрема у випадку відмови власника/орендаря на відповідну пропозицію істотного землекористувача. Поряд з цим, можемо стверджувати, що такий правовий механізм може мати й більш широкі правові наслідки як для власника земельної ділянки, так і для істотного землекористувача-орендаря.

Так, Законом України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи управління та дерегуляції у сфері земельних відносин" впроваджено певні зміни, спрямованих на захист прав користувачів земельних ділянок, зокрема [4]: (1) врегульовано умови обігу переважного права купівлі земель сільськогосподарського призначення (визначено дві категорії суб'єктів, які мають переважне право купівлі вказаних земельних ділянок: у першу чергу – особи, які мають спеціальний дозвіл на видобування корисних копалин загальнодержавного значення (за визначених умов); у другу чергу – орендарі земельної ділянки сільськогосподарського призначення; (2) визначено, що без згоди суб'єкта переважного права купівлі земельних ділянок сільськогосподарського призначення власники не можуть передати такі землі у заставу, внести їх до статутного капіталу, обміняти їх на земельні ділянки поза масиву земель сільськогосподарського призначення.

Отож, можна стверджувати, що за відсутності чи відмови від переважного права купівлі землі особою, яка має спеціальний дозвіл на видобування корисних копалин, орендар (зокрема істотний землекористувач) набуває таке право. Відтак можемо спостерігати, що правовий механізм примусового обміну (обміну за судовим рішенням) правами користування земельними ділянками має наслідком розширення прав істотного користувача за одночасного обмеження вищеназваних прав власника земельної ділянки у масиві сільськогосподарських земель.

Із вищезазначеного можна зробити висновки, що правовий режим масиву земель сільськогосподарського призначення породжує відповідні правові наслідки у питанні здійснення прав власниками та користувачами земельних ділянок у межах цього масиву.

Список використаних джерел:

1. Земельний кодекс України : Закон України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III/ Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text (дата звернення 10.06.2022).

2. Про оренду землі : Закон України від 6 жовтня 1998 р. № 161-XIV / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-14#Text (дата звернення 10.06.2022).

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вирішення питання колективної власності на землю, удосконалення правил землекористування у масивах земель сільськогосподарського призначення, запобігання рейдерству та стимулювання зрошення в Україні : Закон України від 10 липня 2018 р. № 2498-VIII / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2498-19#Text (дата звернення 10.06.2022).

4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи управління та дерегуляції у сфері земельних відносин: Закон України від 28 квітня 2021 р. № 1423-IX/ Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1423-20#Text (дата звернення 10.06.2022).

5. Каракаш И. И. Право собственности на землю и право землепользования в Украине: Научно-практ. пособие / Каракаш И. И. – К.: Истина, 2004. 216 с.

6. Правомочності мають межі. Узагальнення Верховного Суду України. Закон і Бізнес. 06.09—12.09.2014. №36 (1178). URL: https://zib.com.ua/ua/99680-vsu_proanalizuvav_zastosuvannya_norm_pro_pravo_vlasnosti.html (дата звернення 10.06.2022).

7. Специфіка управління земельними ресурсами як об'єктом права власності. Студентська бібліотека : Букліб. URL: https://buklib.net/books/35367/ (дата звернення 10.06.2022).

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

Буга В. В.

кандидат юридичних наук, доцент декан факультету №4 Донецького державного університету внутрішніх справ

ГАЛУЗЬ БУДІВНИЦТВА ЯК ОБ'ЄКТ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

На сучасному етапі розвитку національної економіки галузь будівництва покликана забезпечувати розв'язання цілої низки важливих соціально-економічних проблем, зокрема: модернізація та створення нових основних засобів виробництва; реконструкція та переоснащення; сприяння структурній перебудові економіки; забезпечення житлом громадян країни тощо. На сьогодні в Україні функціонування будівельної галузі пов'язано із рядом проблем, які потребують пошуку науково обґрунтованих шляхів розв'язання [1, с. 18].

Необхідно зазначити, що в Україні сформована достатньо розвинена система будівельного законодавства, яка охоплює ключові аспекти організації та здійснення даної діяльності. Разом з тим, за загальним визнанням науковців і практиків, сучасний стан правового регулювання будівельних відносин є далеким від досконалості. Багатьом рівням правового регулювання будівельних відносин властиві системні недоліки, серед яких: недостатня узгодженість регуляторних актів, «розпорошеність» нормативного матеріалу, нечітке формулювання законодавчих положень, наявність колізій, прогалин і дублювань. Вади законодавчої регламентації негативно відбиваються на всіх сферах організації та здійсненні будівельної діяльності, знижуючи їх продуктивність та гальмуючи їх розвиток [2, с. 58].

В умовах трансформаційних процесів сучасної економічної системи до вимог європейського економічного простору особливої актуальності набувають процеси реформування механізмів державного управління різними галузями економічної діяльності. Будівельна галузь є локомотивом економічного розвитку, адже інвестиційні вливання у будівництво забезпечують розвиток супутніх галузей економіки, як наприклад, транспорту, розвитку інфраструктури, зв'язку, промисловості будівельних матеріалів, активізують фінансово-економічні процеси та забезпечують підвищення соціальних стандартів та розвиток малого і середнього бізнесу шляхом забезпечення їх цивільними будівельними об'єктами і комерційною нерухомістю. Державне управління має на меті забезпечення стабільного розвитку економічних систем через сталість фінансово-

економічних показників окремих галузей. Раціоналізація економічних процесів забезпечується шляхом впровадження політичних, соціальних, економічних механізмів на рівні держави, що покликані раціоналізувати витрати виробництв та знизити навантаження на державний бюджет шляхом забезпечення приросту ВВП через збільшення доходів реального сектору економіки. Отже, ключовою роллю перетворень, які мають бути забезпеченні через запровадження інноваційних механізмів державного регулювання, є проведення якісно нових змін та забезпечення якісно нового рівня виробничого процесу через механізми державного регулювання. Будівельна галузь забезпечує розвиток економічної системи через створення основних фондів виробничого і невиробничого призначення, забезпечуючи побутові, соціальні потреби, споживаючи продукцію інших галузей народного господарства, збільшуючи кількість робочих місць та забезпечуючи застосування інноваційних виробничих технологій. Отже, питання розробки ефективних механізмів державного управління будівельною галуззю для забезпечення її сталого розвитку є актуальним та має практичну значущість в умовах соціально-економічної кризи [3, с. 233].

Наразі стан будівельної галузі як об’єкта державного регулювання обумовлено змінами в політичній, правовій та економічній сферах. Будівництво є сферою залучення державних і приватних інвестицій, що сприяють економічному росту країни та її розвитку. Окремим видам будівництва властива особлива значимість у вирішенні завдань соціальної політики держави, спрямованої на створення сприятливих умов життя і діяльності населення, насамперед, у формі забезпечення громадян житлом. Поєднання публічних і приватних інтересів у сфері будівництва визначає виникнення і функціонування різних правових регуляторів, основним з яких є адміністративно-правова регламентація суспільних відносин, спрямованих на створення об’єктів нерухомості [4, с.3].

Науковці зазначають, що будівельна галузь посідає одне з основних місць в економіці держави. Вона створює основні фонди як виробничого, так і невиробничого характеру для функціонування всіх галузей національної економіки, забезпечує побутові, соціально-культурні потреби населення, сприяє створенню великої кількості нових робочих місць та реалізації продукції інших галузей народного господарства, які споживаються в процесі здійснення основної діяльності – будівництва. Однак ефективність функціонування будівельної галузі залежить від державної політики щодо її підтримки та регулювання, спрямованого на інформаційне забезпечення, створення та нормативно-правової бази оптимального податкового навантаження тощо [5, с. 5].

Однак, Гарат М.Р зазначає, що разом з тим, за загальним визнанням науковців і практиків, сучасний стан правового регулювання будівельних відносин є далеким від досконалості. Багатьом рівням правового регулювання будівельних відносин властиві системні недоліки, серед яких:

недостатня узгодженість регуляторних актів, «розпорошеність» нормативного матеріалу, нечітке формулювання законодавчих положень, наявність колізій, прогалин і дублювань. Вади законодавчої регламентації негативно відбиваються на всіх сферах організації та здійсненні будівельної діяльності, знижуючи їх продуктивність та гальмуючи їх розвиток [6, с. 15].

Резворович К.Р., зазначає, що будівництво як об'єкт адміністративно-правового регулювання являє собою комплекс суспільних відносин, учасниками яких є фізичні та юридичні особи (у т.ч. органи державної влади та органи місцевого самоврядування) наділені цивільно-правовими й публічними правами, призначенням діяльності яких є досягнення високоякісних, позитивних змін життєдіяльності суспільства, створення об'єктів нерухомості різного призначення та застосування заходів адміністративного впливу (у тому числі адміністративного стягнення) до осіб, які порушують встановлений порядок здійснення будівельної діяльності [4, с.6].

Отже, слід зробити висновок, що не дивлячись на те, що поняття та правове регулювання будівельної галузі як об'єкта адміністративно-правового дослідження вже досліджувалась багатьма науковцями все ж таки, дане питання потребує подальшого вивчення та удосконалення.

Список використаних джерел:

1. *Мелко В. Галузь будівництва як об'єкт державного регулювання. Global world : науковий альманах. Vol. 2 (II), 2016. С. 18-22.*
2. *Гарат М.Р. Сучасний стан науково-правових досліджень в галузі будівництва. Пріоритетні напрями модернізації системи права. м. Одеса, 17-18 травня 2019 р. С.58-61.*
3. *Прав Ю.Г. Будівельна галузь як об'єкт державного управління. Публічне урядування. 2019. №, (2 (17), С.230-240.*
4. *Резворович К.Р. Адміністративно-правове забезпечення реалізації державної політики у сфері будівництва. 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Київ 2016. 21с.*
5. *Шутенко Л. М. Будівельна галузь як об'єкт державного регулювання. Синергетичні аспекти формування економічних параметрів будівельних структур в умовах ринку : матеріали міжнар. наук.- практ. інтернет-конф. Харків. обл. держ. адм., Харків. нац. акад. міськ. госп-ва. Харків : ХНАМГ, 2011. С. 5-6.*
6. *Гарат М.Р. Будівельна діяльність як об'єкт науково-правових досліджень. Правова держава. 2019. №34. С.15-22.*

Буга Г. С.

кандидат юридичних наук, доцент, начальник відділу організації наукової роботи Донецького державного університету внутрішніх справ

ПОНЯТТЯ ТА ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ В УКРАЇНІ

Роль держави в діяльності небанківських фінансових установ не обмежується лише регулюванням порядку реєстрації, ліцензування та допуску до діяльності. Суттєвою складовою всього адміністративно-правового, зокрема процедурного, регулювання порядку діяльності таких установ є організація державного контролю, адже їх функціонування є одним із багатьох різнопланових напрямів суспільних відносин, на які поширюється державний контроль. Такий контроль з боку держави спрямований на провадження законної, стабільної та відповідальної діяльності небанківських фінансових установ.

Суспільство реалізує контрольну діяльність в першу чергу через державу, яка, як офіційний представник суспільства, бере на себе регулювання процесів, що відбуваються у ньому, і здійснює контроль за їх доцільністю відповідно до поставлених завдань, здійсненням їх в межах діючих норм і правил. Держава, регулюючи «загальні справи», контролює здійснення їх різними органами і організаціями, захищає інтереси особи і суспільства, здійснює заходи по охороні їх інтересів.

Досить поширеним є положення про те, що поняття «контроль» походить від латинського слова contra («протилежний», «проти», «протидія», «протилежність»), яке вплинуло на утворення французького controle («перевірка», «спостереження з метою перевірки») [1, с. 447]. Юридичний енциклопедичний словник містить визначення «контролю» як однієї з форм здійснення влади, яка забезпечує дотримання встановлених приписів [2, с. 468].

При характеристиці контролю деякі автори розглядають його як один із принципів діяльності органів держави, або відносять до методів управління, вбачаючи в контролі лише певний спосіб діяльності і можливість впливу за його допомогою на поведінку об’єкта контролю. Такий підхід є наслідком «невиправданого змішування принципів, методів і форм діяльності органів держави» [3, с. 18]. В.Г. Горшенев, І.Б. Шахов вважають, що контроль і перевірку виконання доцільніше кваліфікувати як конкретну форму діяльності (роботи) конкретного органу держави, що контроль – це вже не керівна ідея, а сама діяльність, в основу якої покладені основні наукові ідеї, вихідні об’єктивно обумовлені положення, і яка здійснюється конкретними методами [3, с. 21]. На думку В. М. Плішкіна,

контроль є функцією управління, яка передбачає спостереження та перевірку відповідності діяльності об'єкта прийнятим управлінським рішенням (законам, планам, нормам, стандартам, правилам, наказам). Він спрямований на виявлення результатів впливу суб'єкта на об'єкт і допущених відхилень від названих рішень, від принципів організації та регулювання [4, с. 240]. О. М. Бандурка дає визначення контролю як процесу забезпечення досягнення об'єктом управління поставлених перед ним цілей [5, с. 21]. Також у науковій літературі наявний розгляд поняття контролю крізь призму форм здійснення державної влади, забезпечення додержання законів та інших нормативних актів, що видаються органами держави, системи державних органів перевірки [6, с. 68]. Основною метою контролю Л. Л. Попова вважає дотримання органами виконавчої влади та їх посадовими особами законодавства, забезпечення цільового й економного витрачання коштів, підтримання стабільності державного устрою, підвищення ефективності державного регулювання, а основними принципами – законність, об'єктивність, незалежність, гласність, економічність, дотримання державної, комерційної та іншої охоронюваної законом таємниці [7, с. 132].

З приводу існуючих в літературі думок щодо контролю, М. С. Студенікіна [8, с. 12] звертала увагу на те, що різними авторами контроль тлумачиться по-різному, внаслідок чого складається враження, що мова йде про різні речі. Розглядаючи таке явище як контроль, автори характеризують його як перевірочну діяльність і розглядають її в різних аспектах, з різних точок зору. Уважний аналіз аргументації і думок, що висловлюються, приводить до висновку, що протиріччя в них немає.

Проведений аналіз юридичної літератури дав змогу зробити загальний огляд різних точок зору на сутність і призначення державного контролю. У кожній з них присутній той чи інший переважаючий фактор чи позиція, яку автори намагаються розкрити при дослідженні проблеми контролю. Це засвідчує багатоплановість державного контролю та притаманну йому різнобічність, яку слід розуміти як здатність аналізувати, спостерігати та перевіряти загальні явища та ситуації і можливість акцентувати увагу на конкретних питаннях з глибоким їх аналізом у різних сферах суспільних відносин. На основі здійсненого аналізу існуючих поглядів на проблему можна зробити висновок, що при розгляді державного контролю слід керуватися поняттям його, як об'єктивної функціональної діяльності, яку держава здійснює з метою перевірки дотримання і виконання поставлених завдань, прийнятих рішень та їх правомірності.

Державний контроль завжди здійснюється на основі норм права і має правові наслідки. Правова природа державного контролю проявляється в тому, що він проводиться органами держави та їх посадовими особами у межах, визначених правовими нормами, на підставі норм права і у відповідності з ними. Тому можна сказати: державний контроль здійснюється у чітких правових межах, керується у своїй діяльності чинними

нормами права і завжди викликає певні правові наслідки. Це свідчить про те, що в основі його виникнення і в процесі здійснення лежать правові засади. Вони проявляються і характеризуються певними ознаками. Перш за все, такими ознаками є те, що контроль здійснюється уповноваженими державними органами і закріплюється в нормах, що визначають діяльність і повноваження контролюючого суб'єкта. Держава наділяє такі органи відповідними повноваженнями по здійсненню конкретних дій і закріплює їх у нормах права.

Отже, результати контролю і рішення по них реалізуються самим контролюючим органом або іншим уповноваженим на це державним органом. Контроль при цьому, через вказані в нормах права дії, здійснюється у межах вже існуючих або таких, що лише виникають, відносин і змінює чи коригує їх зв'язки, приводить у відповідність з чинним законодавством. Якщо ж при правовій оцінці дій, що контролюються, виявиться неправомірна поведінка суб'єкта контролю, тоді застосовуються правоохоронні заходи. При цьому норми права відіграють як регулюючу, так і охоронну функцію.

І останнє, що визначає правову природу контролю, – це необхідність детальної процедурної регламентації його здійснення, починаючи з визначення контролюючого органу, його завдань і сфери діяльності, місця в структурі державних органів до безпосереднього проведення контрольних дій — визначення об'єкту контролю, прийняття рішення про проведення перевірки, аналіз існуючого стану, визначення методів і форм та прийняття рішення за результатами контролю.

Таким чином, державний контроль за наданням фінансових послуг небанківськими фінансовими установами в Україні – це постійна діяльність органів публічного адміністрування (з використанням специфічних форм та методів), що включає їх оперативне втручання в діяльність небанківської фінансової установи та полягає у спостереженні за їх функціонуванням, в отриманні об'єктивної та достовірної інформації про стан законності та дисципліни в їх діяльності, застосуванні заходів щодо попередження, припинення та усунення порушень законодавства, виявленні причин та умов, що сприяли порушенням, застосуванні заходів відповідальності до суб'єктів правопорушення, виявленні фактичного стану справ у сфері надання фінансових послуг небанківськими фінансовими установами, виконанні прийнятих рішень.

Список використаних джерел:

1. Сучасний словник іншомовних слів. Уклад.: О. І. Скопненко, Т. В. *Цимбалюк. Київ, 2016. 1214 с.*

2. *Великий енциклопедичний юридичний словник: А–Я за ред. Ю. С. Шемшученка. Київ, 2012. 1017 с.*

3. *Горшенев В. Г., Шахов И. Б. Контроль как правовая форма деятельности. М.: Юрид. лит, 1986. 176 с.*

4. *Плішкін В. М. Теорія управління органами внутрішніх справ : підручник за заг. ред. Ю. Ф. Кравченка. Київ, 1999. 702 с.*

5. *Бандурка О. М. Управління в органах внутрішніх справ України : підручник. Харків, 1998. 480 с.*

6. *Мельник Р. С. Забезпечення законності застосування заходів адміністративного примусу, не пов'язаних з відповідальністю : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2012. 211 с.*

7. *Административное право : учебник для вузов под ред. Л. Л. Попова. М., 2006. 728 с.*

8. *Студеникина М. С. Государственный контроль в сфере управления. М., 1974. 164 с.*

Гузенко О. П.

кандидат економічних наук, доцент , доцент кафедри цивільного та господарського права
Криворізького навчально-наукового інституту
Донецького державного університету внутрішніх справ
м. Кривий Ріг, Україна

МУЛЬТИМОДАЛЬНІ ПЕРЕВЕЗЕНЯ В УКРАЇНІ: СУТНІСНИЙ ТА ЗАКОНОДАВЧИЙ АСПЕКТ

Сучасність доводить, що транспортна залізнична система України потребує не лише оновлених позицій щодо власного розвитку, а, й стикується з низкою викликів, які здатні вказати напрямок покращення її дієвості. На погляд науковців Б.Я.Остапюк , А.В.Кузуб , В.Л.Овчінніков , М.В. Радіонова [1] серед основних проблем варто відзначити: підвищення пропускної спроможності мережі залізниць України; оновлення та модернізація рухомого та нерухомого складу основних фондів; технічне і технологічне відставання українських залізниць від залізниць європейських країн; недостатність власних джерел для оновлення основних фондів, відсутність державної підтримки інноваційного розвитку залізничної галузі та низький рівень інвестиційної привабливості у частині залучення інвестицій, що обумовлює граничний фізичний знос та невідповідність технічного оснащення залізниць сучасним вимогам, а як наслідок, забезпечення якісного рівня перевезення пасажирів та вантажів практично унеможливлюється.

Постає питання обрання напрямку розвитку залізничного транспорту з огляду виклики, що реально існують в його практичній діяльності. З цього приводу заслуговує на увагу думка О.Г.Кухарчик [2] і О.А. Липинської та І.В.Познанської [3]. На їх погляд варт звернутися до більш активного впровадження мультимодальних перевезень. Таку позицію науковці обґрунтовують тим, що саме «...розвиток мультимодальних перевезень є одним з потенціалів збільшення обсягів перевезень вантажів всіма видами транспорту (залізничним, автомобільним, водним, повітряним), розвиток яких обумовлюється світовими тенденціями ї х динамічного зростання, евроінтеграціи ними пріоритетами України, де мультимодальні перевезення виступають одним з головних напрямів сучасної європейської транспортної політики».

Крім того, одним зі стратегічних напрямків «Національної транспортної стратегії України до 2030 року» [4] є розбудова ефективної конкурентоспроможної мультимодальної національної транспортної системи та зміцнення транзитного потенціалу транспортної галузі з метою

перетворення України на сучасний міжнародний транспортний хаб між Європою та Азією.

Необхідно підкреслити, що у 2021 році було прийнято Закон України «Про мультимодальні перевезення»[5] в якому законодавець звернув увагу на той факт, що «...цей Закон визначає правові та організаційні засади мультимодальних перевезень і спрямований на створення умов для їх розвитку та вдосконалення, заохочення використання більш екологічно чистих видів транспорту з метою охорони довкілля, запобігання змінам клімату та надмірному споживанню енергії». При цьому, законодавець наводить у статті 1 законодавчого акту тлумачення дефініції «мультимодальне перевезення» та пропонує розуміти його як «...перевезення вантажів двома або більше видами транспорту на підставі договору мультимодального перевезення, що здійснюється за документом мультимодального перевезення».Водночас, у п.1 статті 3.даного правового акту законодавець конкретизує види правових регуляторів, котрі супроводжують відносини при мультимодальних перевезеннях, а саме Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України, Кодекс торговельного мореплавства України, Митний кодекс України, закони України «Про транспорт», «Про залізничний транспорт», «Про автомобільний транспорт», «Про транзит вантажів», «Про зовнішньоекономічну діяльність», «Про транспортно-експедиторську діяльність», «Про державну допомогу суб'єктам господарювання», а також інші нормативно-правові акти, які було прийнято відповідно до них [5].

Проведені дослідження показали, що на даний момент існує безліч варіантів для визначення сутнісного змісту дефініції «мультимодальні перевезення». Так, на думку О.М. Гуцалюк та Н.А. Ремзіна [6] мультимодальні перевезення представляють собою різновид змішаних перевезень, що здійснюється на підставі договору між замовником послуги з перевезення вантажів та оператором, що забезпечує процес перевезення від пункту відправлення до пункту призначення та несе повну відповідальність за вантаж. Натомість О.Є. Соколова [7] пропонує розуміти дефініцію «мультимодальні перевезення» як інтегрована та взаємозв'язана транспортну систему, завданням якої є прискорення, здешевлення та спрощення технологічних процедур упродовж повного ланцюга доставки «від дверей до дверей» за умов організаційно-технологічної взаємодії всіх ланок перевізного процесу. У свою чергу, О. І. Петренко та Т. В. Дереповська [8] конкретизують зміст дефініції «мультимодальні перевезення» з позиції змішаного видів транспорту, котрі обрано для перевезення вантажів. Науковці вважають, що сутнісна характеристика зазначеної дефініції має полягати в наступному: внутрішньодержавні та міжнародні перевезення вантажу змішаним транспортом за умови доставки вантажу до пункту призначення двома або більше видами транспорту на підставі єдиного договору. Також у своїх дослідженнях М. Б. Курган, В. Г. Вербицький та Д. М. Курган [9] надають власне бачення змістовності дефініції

«мультимодальні перевезення». З одного боку, науковці пропонують розширене тлумачення дефініції, а саме «...перевезення вантажів двома або більше видами транспорту на підставі договору мультимодального перевезення, що здійснюється за документом мультимодального перевезення» і одночасно висвітлюють її зміст у вузькому розумінні як «... вид транспортування вантажів, який передбачає використання як мінімум двох різних видів транспорту».

Враховуючи вищевикладене пропонуємо розуміти дефініції «мультимодальні перевезення» як вид комбінованого забезпечення процесу перевезення вантажів обраними видами транспорту з метою підвищення якісного рівня надання транспортних послуг. Такий підхід має певні переваги: передбачено комбіноване забезпечення процесу перевезення вантажів на основі самостійного визначення замовником тих видів транспорту, котрі повністю відповідають виду вантажу; збережено правило використання декількох видів транспорту та зазначено кінцеву мету мультимодального перевезення.

На даний час в Україні гостро стоїть питання дотримання принципів запропонованих Міністерством транспорту та зв’язку України, з метою забезпечення ефективного функціонування та оптимального розвитку мультимодальної системи перевезення вантажів, а саме: однаковий комерційно-правовий режим; комплексне рішення фінансово-економічних аспектів функціонування системи; використання систем електронного обміну даними (ЕОД), що забезпечують спостереження за пересуванням вантажу, передачу інформації і зв‘язок; єдність всіх ланок транспортного ланцюга в організаційно-технологічному аспекті, єдина форма взаємодії і координація всіх ланок транспортного ланцюга, що забезпечують цю єдність;кооперація всіх учасників транспортної системи; 6) комплексний розвиток транспортної інфраструктури різних видів транспорту [10].

На закінчення зазначимо, що сьогодні пріоритетним завданням для України має стати реалізація її транспортного потенціалу, в контексті мультимодальної системи перевезення вантажів та створення транзитного транспортного мосту, що поєднуватиме країни Європи, Азії та Сходу. Саме на основі мультимодальної системи перевезення вантажів транспортна система України спроможна в майбутньому досягти підвищення ефективності надання транспортних послуг, за умови активного впровадження існуючих новацій та досвіду провідних країн світу.

Список використаних джерел:

1. Проблеми розвитку залізничного транспорту України та їх вирішення / [Б.Я.Остапюк , А.В.Кузуб , В.Л.Овчінніков , М.В. Радіонова]. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2018. № 63. С 119 – 127.

2. Кухарчик О.Г. Сутність та особливості розвитку регіонального ринку мультимодальних перевезень. Вісник ХНАУ. Серія : Економічні науки. 2019. Вип. 1. С. 146-160.

3. Липинська О.А., Познанська І.В. Пріоритетні заходи з забезпечення розвитку інтермодальних та мультимодальних перевезень. Інноваційна економіка.2018. Вип. 3 (4). 2018. С. 49-53.

4. Про схвалення Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року . Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.05.2018 № 430-р URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/430-2018-р.

5. Про мультимодальні перевезення: Закон України від 17.11.2021 № 1887-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1887-20.

6. Гуцалюк О.М., Ремзіна Н.А. Методичні основи формування єдиного наскрізного тарифу мультимодальних перевезень. Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки, 2020, вип. 4(37)С. 169 – 176.

7. Соколова О.Є. Концептуальні засади формування мультимодальної системи перевезення вантажів. Наукоємні технології, 2014. № 1. С. 114-118.

8. Петренко О.І., Т. Дереповська Т.В. Проблеми розвитку мультимодальних перевезень в україні та шляхи їх розв'язання Ефективна економіка. 2017. № 5, URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5582

9. Курган М.Б., Вербицький В.Г, Курган Д.М. Дослідження відмінностей української та європейської залізничної інфраструктури. URL: http://stp.diit.edu.ua/article/download/184497/193664?inline=1

10. Mizhhaluzevi pytannia – Mul'tymodal'nyj transport. Zakliuchnyj zvit 7.1. Hruden' 2010 [Cross-cutting issues – Multimodal transport. URL: Final report 7.1. December 2010], Ministerstvo transportu ta zv'iazku Ukrainy, Kyiv, Ukraine.

Кадала В. В.

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри господарсько-правових дисциплін та економічної безпеки
Донецького державного університету внутрішніх справ
м. Кропивницький, Україна

КЛЮЧОВІ СЕГМЕНТІВ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ МУЛЬТИМОДАЛЬНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ ЗАЛІЗНИЧНИМ ТРАНСПОРТОМ

На даний час в Україні гостро постало питання підвищення якісних перевезень вантажів і багажу залізничним транспортом. Тобто постало питання покращити вже існуючу систему транспортно-логістичних послуг, котрі здатні сприяти розвитку мультимодальних перевезень вантажів. Дієздатність системи транспортно-логістичних послуг, за допомогою залізничного транспорту, як правило, сприяє уніфікації торгово-правового режиму та створює можливість координації та організаційно-технологічної взаємодії всіх ланок ланцюга доставки вантажів залізничним транспортом. Разом з тим, головним напрямком вирішення поставленого питання залишається дієва законодавча платформа в сфері мультимодальних перевезень вантажів.

Питання правового регулювання перевезення вантажів залізничним транспортом не є новим, проте не залишає дискусійні наукові дискусії та доволі часто виступає предметом монографічних досліджень. Слід зазначити, що вирішенню поставленої проблеми приділили свою увагу такі вчені, як Е.М. Деркач [1], Ю.М. Цвєтов, М.В. Макаренко, М.Ю. Цвєтов, О.В. Левченко [2], Б.В.Буркинський [3], Д.К. Прейгер, О.В. Собкевич, О.Ю. Ємельянова [4], Т. Сирийчик [5] та інші. Віддаючи належне науковим працям, слід зазначити, що стан процесу перевезення вантажів залізничним транспортом залишається незадовільним, технологічний рівень перевезень низький. Тому можна зазначити те, що проблеми, пов’язані з подальшим успішним функціонуванням залізничної галузі в сфері перевезень вантажів, залишаються досі вирішеними не в повному обсязі.

Необхідно підкреслити, що на законодавчому рівні питання перевезення вантажів залізничним транспортом не залишалося поза увагою. Так, у 2006 році наказом Мінтрансзв'язку України було затверджено правила перевезення пасажирів, багажу, вантажобагажу та пошти залізничним транспортом України [6], а в 2019 році наказом від 01.02.2019 № 74 [7] внесено зміни до даного правового документу з метою вдосконалення даних правил. Крім того, у 2021 році постановою Кабінету Міністрів України від 19.05.2021 № 491 [8] затверджено зміни до порядку обслуговування

громадян залізничним транспортом, в яких розкриває особливості перевезення та збереження їх багажу.

Ми вважаємо, з позиції покращення вантажних перевезень залізничним транспортом найбільш мотивованим та обґрунтованим став Закон України від 17.11.2021 р. №1887-IX «Про мультимодальні перевезення», який набрав чинності з 19.12.2021 року [9].

Зазначений законодавчий акт розкрив правові та організаційні засади мультимодальних перевезень і був спрямований на створення умов для їх розвитку та вдосконалення, заохочення використання більш екологічно чистих видів транспорту з метою охорони довкілля, запобігання змінам клімату та надмірному споживанню енергії. На наш погляд цінність правового документу полягає в тому, що законодавець в 1-й статті надає тлумачення наступним понятійним категоріям [9]:

- внутрішнє мультимодальне перевезення – мультимодальне перевезення без перетину державного кордону України;
- міжнародне мультимодальне перевезення – мультимодальне перевезення з перетином державного кордону України;
- мультимодальне перевезення – перевезення вантажів двома або більше видами транспорту на підставі договору мультимодального перевезення, що здійснюється за документом мультимодального перевезення;
- мультимодальний термінал – виробничо-перевантажувальний комплекс будь-якої форми власності, який використовується під час мультимодального перевезення для зміни видів транспорту, виконання операцій навантаження, розвантаження, зберігання вантажів тощо, а під час міжнародного перевезення також може бути пунктом пропуску (пунктом контролю) через державний кордон України;
- оператор мультимодального перевезення – суб’єкт господарювання, який укладає договір мультимодального перевезення, приймає на час перевезення під свою відповідальність вантаж, оформлює документ мультимодального перевезення та здійснює чи забезпечує здійснення перевезення вантажу до місця призначення.

Такий підхід надав можливість адаптувати ключові сегменти Закону України «Про мультимодальні перевезення» на більш предметній основі і більшого розуміння в період прийняття відповідних рішень в системі перевезення багажів.

Статтею 5 Закону України законодавець закріплює Кабінет Міністрів України, як правовий суб’єкт, що уповноважений проводити державне регулювання мультимодальних перевезень. При цьому п.2. статті 5 звертає увагу на те, що «... Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах автомобільного, залізничного, морського та внутрішнього водного транспорту, забезпечує: формування та реалізацію державної політики у сфері мультимодальних перевезень; нормативно-правове регулювання у сфері мультимодальних перевезень та

визначення пріоритетних напрямів розвитку мультимодальних перевезень»[9].

У цьому правовому документі статтею 8 законодавець розкриває порядок проведення мультимодальних перевезень вантажів за допомогою використання мультимодальних терміналів. Водночас п.3. даної статті законодавець конкретизує наступне:

- мультимодальні термінали можуть знаходитися на території залізничних станцій та інших об'єктів залізничного транспорту, аеропортів, морських та річкових портів і не входять до меж пунктів пропуску (пунктів контролю) через державний кордон України;

- у мультимодальних терміналах можуть створюватися зони митного контролю для проведення митних формальностей з митного контролю та митного оформлення.

Стаття 9 Закону України «Про мультимодальні перевезення» [9] законодавець розкриває особливості міжнародні мультимодальних перевезень. При цьому п.1. даної статті конкретизує той факт, що «...під час міжнародного мультимодального перевезення, при ввезені на митну територію України залізничним транспортом вантажів в автомобільних транспортних засобах, у пунктах пропуску (пунктах контролю) для залізничного сполучення проводяться прикордонний контроль та заходи офіційного контролю товарів, які здійснюються митними органами шляхом попереднього документального контролю», а також зазначає «... такий контроль може проводитися спільно з прикордонними і митними органами суміжних держав».

Крім того, статтями 13 – 17 Закону України № 1887-IX» [9] законодавець конкретизує права та обов'язки: оператора мультимодального перевезення, замовника послуги мультимодального перевезення, фактичного перевізника, власників мультимодальних терміналів або суб'єктів господарювання, у володінні та користуванні яких на законних підставах знаходяться мультимодальні термінали та права та обов'язки інших учасників мультимодального перевезення. При цьому в статті 18 передбачено порядок страхування при мультимодальних перевезеннях. Необхідно підкреслити, що законодавець не лише наводить ключові сегменти мультимодальних перевезень, а й статтею 19 закріплює правила відповідальності оператора та замовника послуги мультимодального перевезення.

На основі проведеного аналізу ключових положень Закону України «Про мультимодальні перевезення», можна дійти висновку, що на даний час у сфері проведення перевезення вантажів залізничним транспортом цей правовий документ має ряд важливих положень здатних покращити лише частково поставлену проблему. Таке твердження витікає з того, що даний законодавчий акт має узагальнені положення для всіх видів транспортних перевезень вантажів. Ми вважаємо існує нагальна потреба в розробці більш предметного законодавчого акту, котрий би деталізовано

розкривав зміст мультимодальних перевезень вантажу саме залізничним транспортом.

Список використаних джерел:

1.Деркач Е. М. Концептуальні засади господарсько-правового регулювання транспортної діяльності: монографія. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2021. 376 с.

2. Цвєтов Ю. М., Макаренко М. В., Цвєтов М. Ю., Левченко О. В. Трансформація економіки та транспорт України: монографія/ [Ю. М. Цвєтов, М. В. Макаренко, М. Ю. Цвєтов, О. В. Левченко] К: ДЕТУТ, 2012. 180 с.

3. Асиметрія ринків транспортних послуг: теоретичні основи визначення та управ-ління : монографія / за наук. ред. Буркинського Б. В. Одеса: ІПРЕЕД НАНУ, 2018. 266 с.

4. Стратегічні напрями розвитку транспортної галузі України у післякризовий період / [Д. К. Прейгер, О. В. Собкевич, О. Ю. Ємельянова]. К.: НІСД, 2011. 48 с

5. Сирийчик Т. Транспортна політика України та її наближення донорм Європейського Союзу / за ред. Марчіна Свєнчіцкі. К. : Аналіт.-дорадч. центр Блакитної стрічки, 2015. 102 с.

6. Про затвердження Правил перевезення пасажирів, багажу, вантажобагажу та пошти залізничним транспортом України: Наказ Мінтрансзв'язку України від 27.12.2006 № 1196. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0310-07

7. Про затвердження Змін до Правил перевезення пасажирів, багажу, вантажобагажу та пошти залізничним транспортом України: Наказ Мінтрансзв'язку Ураїни від 01.02.2019 № 74. URL:. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0243-19

8. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 19 березня 1997 р. № 252 «Про Порядок обслуговування громадян залізничним транспортом»: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.05.2021 № 491. URL: 1https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/491-2021-п

9. Про мультимодальні перевезення: Закон України від 17.11.2021 № 1887-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1887-20

Сахно А. П.

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін факультету № 2
Донецького державного університету внутрішніх справ,
м. Кропивницький, Україна

ДО ПИТАННЯ ПРО ЗМІСТОВНЕ НАПОВНЕННЯ ПРАВОВИХ ПРИНЦИПІВ У НАУЦІ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

Поряд із предметом та методом правового регулювання суспільних відносин, показником самостійності будь-якої галузі права слугує наявність специфічних галузевих принципів, спрямованих на визначення основоположних правових ідей, втілених у норми права та встановлення прав і обов'язків суб'єктів правовідносин.

«Значення принципів права, - твердить П.Т. Полежай, - що саме в них найяскравіше виражена його сутність у всій багатоманітності утворюючих її сторін і закономірностей, відображені найбільш істотні риси змісту правового регулювання суспільних відносин» [1, с. 49].

М.В. Цвік твердить, що правові принципи загалом виступають своєрідними «нервовими центрами права», вимогами, яким повинні відповідати і підкорятися усі правові норми, щодо яких принципи мають пріоритет [2, с. 58].

За влучним твердженням О.О. Уварової, завдання формулювання поняття принципів потребує встановлення, через яку родову категорію вони можуть бути охарактеризовані, оскільки «будь-яка юридична категорія має право на існування, але кожна з них має відшукати собі відповідний її сутності методологічний ряд, попередньо пройшовши через процес аналітичного розкладу і за можливістю отримати диференційовану назву» [3, с. 27].

Вимогу щодо необхідності змістовного наповнення принципів права також висловлює й В.Г. Чорна. «Певна річ, - твердить авторка, - принципи є самостійною правовою конструкцією права, однак форма і зміст повинні мати наповнення, що базується на основоположних закономірностях, які сприяють розвитку суспільства й держави та визначають місце особи в правовій державі. Принцип визначає вибір засобу публічного адміністрування» [4, с. 96].

Слід підкреслити, що протягом тривалого часу зазначена дефініція мала традиційний характер, однак останніми роками погляди теоретиків права щодо сутності досліджуваного поняття зазнали істотних змін. Ключове питання, яке слугує предметом жвавої наукової полеміки пов'язано із гіпотетичною можливістю сприйняття адміністративно-правових принципів суто в якості «керівних ідей», безпосередньо не пов'язаних із

змістом правових норм, або ж, навпаки, доцільністю закріплення адміністративно-правових принципів в нормах права.

Таким чином, під час дослідження категорії адміністративно-правових принципів, розкриваючи її загальнонауковий зміст, виникає комплекс проблем як теоретичного, так і практичного характеру, пов'язаних не тільки з відсутністю єдиних теоретичних напрацювань щодо змістовного наповнення категорії «принципи права», але й завданнями щодо виявлення, визначення кордонів і практичного здійснення адміністративно-принципів права в законотворчій діяльності та в юридичній практиці.

Зауважимо, що в науці адміністративного права здобув широкого розповсюдження дуалістичний підхід щодо поділу правових принципів на загально-правові та спеціально-галузеві. Таку концепцію підтримують, наприклад, Ю.П. Битяк, В.М. Гаращук та В.В. Зуй, які поділяють зовнішні принципи формування і функціонування адміністративного права на загально-соціальні (рівність, свобода, гуманізм, справедливість) і спеціально-галузеві (служіння державної адміністрації суспільству та людині, обмеження втручання органів виконавчої влади в громадянське і особисте життя людини, повнота прав і свобод громадян в адміністративно-правовій сфері, взаємна відповідальність, мінімально необхідні повноваження органів виконавчої влади з повноваженнями органів місцевого самоврядування) тощо [5].

Аналогічну позицію можна зустріти й у науковій праці В.В. Галунька, який застосовує поділ принципів на загальні та спеціально-галузеві. Зокрема, вказаний автор пропонує відносити до числа загальних принципів адміністративного права: пріоритет прав і свобод людини і громадянина, верховенства права, законності, рівності громадян перед законом, демократизму правотворчості й реалізації права, взаємної відповідальності держави і людини, гуманізму і справедливості між державою та людиною. Своєю чергою, спеціально-галузеві принципи В.В. Галунько поділяє на основні галузеві та принципи окремих інститутів адміністративного права [6, с. 63-70]. Тотожні судження висловлені в роботах В.К. Колпакова, Т.О. Коломоєць, В.Б. Авер’янова та інших провідних учених у галузі адміністративного права [7-9].

Залежно від формального закріплення чи не закріплення у нормативних актах розрізняють принципи права і принципи правосвідомості, принципи права і правові принципи, принципи загальносоціального і принципи юридичного права [10, с. 23, 24], норми-принципи, що відносяться до спеціалізованих установчих норм, і принципи права [11, с. 283] тощо. Далеко неоднозначно трактуються взаємозв’язки принципів права з цінностями загалом і правовими цінностями зокрема [12, с. 314-370], з наукою [11, с. 284] та іншими формами освоєння дійсності — мораллю, релігією, мистецтвом. Принципи права, навіть загальні, нерідко «прив’язують» виключно до характеристики національної правової системи України [13, с. 284], а їхньою класифікацією охоплюють доволі різнорідні за

своєю природою і призначенням ідеї – від політичних, ідеологічних, релігійних, естетичних до спеціально-юридичних [13, с. 287]. Думається, що різниця у співвідношенні «принципів права» та «правових принципів» полягає у нормативній природі останніх, тобто закріпленні принципів у нормативно-правових актах (так званих нормах-принципах) та відображенні в інших елементах правової системи суспільства, таких як правосвідомість, правова культура і т.д.

Відтак, цілком обґрунтованою вважаємо позицію тих авторів, які притримуються судження про неможливість існування адміністративно-правових принципів поза межами правових норм [14, с. 43].

Незважаючи на те, що й дотепер адміністративно-правовою наукою не вироблено єдиного підходу щодо вирішення окресленої проблематики, слід констатувати відсутність єдиних критеріїв та підстав для застосування тих чи інших положень у якості аксіоми. Відтак, зазначена дискусія не чинить негативного впливу на загальну оцінку значимості принципів права для правового регулювання суспільних відносин.

Таким чином, аналіз вищевказаних наукових позицій дозволяє зробити висновок, що під принципами адміністративного права слід розуміти основні ідеї та положення, що відображають закономірності розвитку суспільних відносин, відображені в адміністративно-правових нормах, що забезпечують функціонування права та праворозуміння та визначають сутність і соціальне призначення права.

Список використаних джерел

1. Полежай П. Т. Сущность права / П. Т. Полежай. Х.: Юрид.институт, 1964. 147 с.

2. Цвік М. В. Фундаментальні проблеми теорії права. / Антологія української юридичної думки. В 10-ти томах. Т. 10: Юридична наука незалежної України. К.: Юридична книга, 2005. 547 с.

3. Уварова О. О. Принципи права у правозастосуванні: загальнотеоретична характеристика: монографія / О. О. Уварова. Харків: «Друкарня МАДРИД», 2012. 196 с.

4. Чорна В. Г. Обмеження в адміністративному праві : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2019. 517 с.

5. Адміністративне право : підручник / [Ю.П. Битяк, В.М. Гаращук, В.В. Богуцький та ін.] ; за заг. ред. Ю.П. Битяка, В.М. Гаращука, В.В. Зуй. Харків : Право, 2010. 624 с.

6. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / В. Галунько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко та ін. ; за ред. В. Галунька, О. Правоторової. Видання четверте. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 656 с.

7. Курс адміністративного права України: підручник / В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко, І.Д. Пастух, В.Д. Сущенко / За ред. В.І. Коваленка. К.: Юрінком Інтер, 2012. 808 с.

8. Адміністративне право України. Академічний курс: Підруч.: / Т.О. Коломоєць. К.: Юрінком Інтер, 2011. - 576 с.

9. Адміністративне право України. Академічний курс: Підруч.: У 2 т. / Ред. колегія: В.Б. Авер'янов (голова). К.: Юридична думка, 2004. Т. 1. Загальна частина. 584 с.

10. Колодій А. М. Принципи права України : монографія / А. М. Колодій. Київ : Юрінком Інтер, 1998. 208 с.

11. Скакун О. Ф. Теория государства и права. Энциклопедический курс / О. Ф. Скакун. Харьков : Эспада, 2005. 839 с.

12. Поляков А. В. Общая теория права. Проблемы интерпретации в контексте коммуникативного подхода : учеб. / А. В. Поляков. 2-е изд. М. : Проспект, 2016. 832 с.

13. Кельман М. С. Загальна теорія держави і права / М. С. Кельман, О. Г. Мурашин, Н. М. Хома. Львів : Новий світ, 2003. 584 с.

14. Кондратьєв Р. Принципи права та їх роль у регулюванні суспільних відносин. Право України. 2000. №2. С. 43-45.

Сторожук І. П.

доцент кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, кандидат юридичних наук, доцент м. Хмельницький, Україна

КІБЕРПРОПАГАНДА ЯК ЕЛЕМЕНТ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Пропаганда (лат., те, що підлягає розповсюдженню): поширення і постійне, глибоке та детальне роз'яснення певних ідей, поглядів, знань; агітація, популяризація. Ідейний вплив на маси або певні групи людей, що має політичний або релігійний характер; проповідь, проповідування [1].

Пропаганда є однією з форм комуникації, що поширюється через різні засоби масової інформації, щоб досягнути бажаного результату. На відміну від об'єктивної подачі інформації, пропаганда подає інформацію насамперед для впливу на аудиторію [2].

Спочатку пропаганда була способом донести певну ідею чи модель поведінки до якомога більшої кількості людей. Засобами поширення пропаганди були газети, плакати, книги, радіо та телебачення. З появою диктатур пропаганда набула ідеологічного значення і все більше використовувалась для поширення напівправдивих фактів бо ж відвертої брехні з метою маніпулювання громадською свідомістю.

Останнім часом слово пропаганда, у свідомості людей остаточно набуло негативного відтінку. Це пов'язано з глобальними світовими подіями, в яких політичні лідери за допомогою пропагандистських методик маніпулювали свідомістю народних мас, внаслідок чого, почалися багато військових конфліктів [3].

З появою глобальної мережі Інтернет пропагандиська інформація стала більш оперативна і всеосяжна. Якщо раніше пропагандиську інформацію спрямовували на певне коло осіб, що мали доступ до того чи іншого джерела інформації і були обмежені певними чинниками (територія, мова, доступ до друкованих джерел чи мас-медіа) то сьогодні, простори Інтернету зняли всі ці обмеження і зробили цю інформацію вседоступною. Перейшовши в віртуальний простір пропаганда стала кіберпропагандою і набула більш локанічної, колоритної та емоційної форми.

Кіберпропаганда стала більш ефективною, як визначив Рене Гоббс за рахунок того, що активує сильні емоції; спрощує інформацію до мінімума; апелює до страхів, надії, мрій цільової аудиторії; виконує атаку на опонента [4].

Відповідно до результатів, отриманих у рамках проєкту дослідження кіберпропаганди, що здійснювався Оксфордським університетом, понад 70

країн мають принаймні одну політичну партію або державне агентство, які використовують соціальні медіа для впливу на внутрішню аудиторію. Разом з цим, у деяких країнах є більш розвинуті державні структури, здатні діяти за кордоном. До них належать Китай, Індія, Іран, Пакистан, Росія, Саудівська Аравія та Венесуела [5].

Потрібно зазначити, що кіберпропаганда ведеться не лише на інформаційних чи новинних ресурсах, а й у соцмережах та порталах з піратськими продуктами (відео, музика).

Кіберпропаганда почала дуже швидко наповнювати інтернет-контент з 2014 року з початком гібридної війни росії проти України. Новий виток російської кіберпропаганди розпочався з початком повномаштабної війни росії проти України. Саме зараз інформація в віртуальному просторі є зброєю яка направлена не лише на українську аудиторію але й на власне російську. Серед населення Росії поширюється паніка про можливий наступ Америки чи НАТО з боку української території, міфічних «бандерівців», які заполонили владу в Україні, та нацистів, які не дозволяють російськомовним громадянам розмовляти російською. Так пропагандисти намагаються переконати свій народ в необхідності ведення війни в Україні.

Розпізнати пропагандиську інформацію у кіберпросторі можна за такими критеріями [6]:

✓ **Чітке оцінювання** –якщо простій інформації характерний нейтральність висвітлення подій аби читач міг сам зробити висновок дивлячись на об’єктивні факти, наведені автором то у пропаганді ж все подано в “чорно-білому” світлі. Хтось в цьому матеріалі поганий, а хтось – хороший. Є чіткий розподіл на «друг» і «ворог». У пропагандистській статті нема невизначеностей. Все чітко й однозначно.

✓ **Ярлики** – аби підсилити розуміння про “хороших” і “поганих”, пропагандист придумує назви, які б вказували на людину і підсвідомо формували позитивне чи негативне ставлення до неї. Російська пропаганда використовує: у Києві править “хунта”, а на сході воюють “ополченці.

✓ **Захист «своїх», приниження «ворогів»** – Публікація лише хороших новин про чиновників, що виступають прихильниками пропаганди та негативу про тих, кого пропагандист вважає ворогом.

✓ **Підміна понять** – спотворення або використання не за призначенням слів. Наприклад, анексію Криму російські ЗМІ назвали “поверненням у рідну гавань”. Війну проти України «спецоперацией по освобождению украинцев от нацистов». Це формує хибне поняття про подію в суспільстві.

✓ **Розділення понять** – Російська пропаганда активно просуває тезу, що на Україні є «обіжені рускоязичні українці яких треба спасати» і «националіст яких треба денацифікувати».

✓ **Узагальнення** – окрема подія узагальнюється висновками агітатора: “Всі вони однакові” або “Якщо поганий той, то всі інші з ним заодно”.

✓ **Пропагандистські кліше –** це шаблонні вислови, що коротко у формі гасел (для кращого запам'ятовування) дають однозначну оцінку суспільно-політичним явищам і часто паралельно є закликом до певних вигідних пропагандисту дій. Приклади: «Крим наш!».

✓ **Багаторазове повторення меседжу з незначними варіаціями –** це коли незручну правду важко приховати, включається режим множинності версій і цілої конспірології. Це робиться для розмиття справжніх обставин певних подій і відволікання суспільної уваги від реальної версії. Свіжий приклад: росія напала на Україну з метою «предотвратить нападение на россию», «денацифицировать и демилитаризировать Украину», «пришли спасать население ДНР и ЛНР»…

Отже, кіберпропаганда – це систематичне маніпулювання фактами, дезінформацією чи підміною понять в кіберпросторі з метою вплинути на свідомість людини чи групи людей для досягнення певного, заздалегідь визначеного результату.

Список використаних джерел:

1. *Словник іншомовних слів. URL: https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Qry=%CF%F0%EE%EF%E0%E3%E0%ED%E4%E0*
2. *Методи пропаганди. Studall.org. 2015. URL: http://studall.org/all-149473.html.*
3. *Пропаганда – що це таке та хто такі пропагандисти. URL: https://termin.in.ua/propahanda/*
4. *Хмельницька В. Що таке пропаганда: її вплив на людей та як вона працює в умовах війни. URL: https://tsn.ua/ato/scho-take-propaganda-yiyi-vpliv-na-lyudey-ta-yak-vona-pracyuye-v-umovah-viyni-2068972.html*
5. *Науковці Оксфорду дослідили, як Росія використовує молодь для кіберпропаганди. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2799687-naukovci-oksfordu-zasuvali-ak-rf-vikoristovue-molod-dla-kiberpropagandi.html*
6. *Критерії розпізнавання пропаганди. URL: https://www.ea.org.ua/2020/02/21/propaganda-kryterii/*

Denysenko K.V.

candidate of sciences in public administration, docent, associate professor at the department of administrative, civil and economic law of the Academy of the State penitentiary service
Chernihiv, Ukraine

Borko I. S.

the cadet of the Academy of the State penitentiary service
Chernihiv, Ukraine

ESTABLISHING OF THE INSTITUTION OF THE DIGITAL OMBUDSMAN AS THE GUARANTEE OF THE SECURITY OF HUMAN DIGITAL AND INFORMATION RIGHTS

Under the asset 3 of the Constitution of Ukraine, the passage and the security of human rights and freedoms is the central duty of the state [1]. The establishment of the guaranties of the security of human rights is vital important in the 21 century because digital technologies is the essential part of every human`s life. Digital technologies are the basic of our activity.

Confirmation of the above is the research of Digital 2021: Global Overview Report, according to it 1.3 billion years spent using the internet and the number of users of the Internet is 4.66 billion of people [2].

The essence of human digital and information rights is more liberal than just the using the Internet by the computer for information retrieval. Opinions of scientists about the essence of definitions «human digital rights» and «human information rights» is different.

Bratasyuk O.B. and Mentuha O.F. ascribe that human digital rights is the specific group of human rights, which connected with the using and/or the realization in the Internet by special apparatus (computers, smartphones others) [3, p. 59]. Luci Pangrazio and Julian Sefton-Green ascribe that digital rights can refer to rights that simply pertain to activities that are solely digital such as with reference to signing the terms and conditions when using new software [4, p. 16].

Information rights are rights that define specific claims and duties. These rights are based on communication, collection, access, use, and control of information. Information rights can include to the rights to privacy, intellectual property, free expression, and access to information [5].

In our opinion, after analysis of references, the most successful approach is the definition of Tkachuk N.I. that human and citizen information rights and freedoms are ensured by the state human`s opportunities to supply necessity in receiving, using, distributing, defence and the security of necessary amount of the

information, communication rights, the right to a secure information environment etc. [6, p. 28].

Based on the above, we can conclude that human digital and information rights are interdependent and interconnected. Firstly, digital rights are the instrument of the realization of human information rights because often we research the information by the Internet, we communicate by social media. Secondly, the theme of human information rights is the basic of the existence of the digital space.

Today we can see a lot of infringements of human digital and information rights. In especial, within the project «The Monitoring of the situation with the freedom in the Internet in Ukraine» with the financial support of ABA ROLI Ukraine was monitored infringements of human digital rights during November of the 2021 year. During this monitoring were fixed 16 infringements of individual human digiral rights of which 13 violations of the right to freedom of expression in the digital space and 3 violations of the right to protection of privat life. 7 potential violations of digital rights were recorded [7].

According to the decree of the President of Ukraine №119/2021 since 24.03.2021 «About National strategy in the scope of human rights» the target of this strategy is the security of the priority of human rights and freedoms as a determining factor in the formation and implementation of public policy, the authorities of powers of public and local authorities, economic activity [8]. But effectually this document doesn’t have concrete legal mechanism of the security of human digital and information rights.

For abidance of this target we propose to establish the institution of the digital ombudsman. This person will be to respond for the security of human digital and information rights and effective abidance of national and international laws.

Authorities of the digital ombudsman will be:

1) the reception of citizens` appeals about infringements of human digital and information rights;

2) the preparation of annual reports about infringements of human digital and information rights, which will be indicated results about the emilination of these infringements;

3) the promotion of the development of the digital competence of the population of Ukraine;

4) the creation of conditions for legal education of the population of Ukraine in the issue of human digital and information rights;

5) providing the development of organization and legal bases of the security of human digital and information rights.

For accomplishment of the above is important the cooperation of the Ministry of digital transformation of Ukraine with The Parliament of Ukraine. These bodies of state power need to create new law of Ukraine about the digital ombudsman. And very important is to make clear professional duty of local and public powers to provide the digital ombudsman with the information on the state

of observance and infringements of human digital and information rights at his request.

References:

1. *Konstytucija Ukrajiny, 1996. (Verkhovna Rada Ukrayiny). [The Constitution of Ukraine 1996 (Verkhovna Rada Ukrayiny)].* Ofitsiynyy sayt Verkhovnoyi Rady Ukrayiny.*[The official website of the Verkhovna Rada of Ukraine]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text [in Ukrainian] (2022, June, 11).*

2. *Digital 2021: Global Overview Report. Retrived from: https://datareportal.com/reports/digital-2021-global-overview-report [In English]. (2022, June, 09).*

3. *Bratasyuk O.B., Mentuha O.F. (2021) Ponjattja ta klasyfikacija cyfrovykh prav v Ukrajini [The concept and classification of digital rights in Ukraine]. Jurydychnyj naukovyj elektronnyj zhurnal [Legal scientific electronic journal], No.10. P. 58-61. [In Ukrainian].*

4. *Pangrazio L., Sefton-Green J. (2021) Digital Rights, Digital Citizenship and Digital Literacy: What's the Difference?. Journal of new approaches in educational research, Vol. 10, No. 1. P.15-27. [In English].*

5. *Information rights. Retrived from: https://www.contractscounsel.com/g/269/us/information-rights [In English]. (2022, June, 09).*

6. *Tkachuk N.I. (2018) Informacijni prava i svobody ljudyny i ghromadjanyna v Ukrajini: vyznachennja terminiv, spivvidnoshennja ponjatj [Information rights and freedoms of human and citizen in Ukraine: definition of terms, correlations of concepts]. Informacija i pravo [The information and the law], Vol. 25, No. 2. P. 17–30. [In Ukrainian].*

7. *Monitoryngh porushennja cyfrovykh prav v Ukrajini [Monitoring of infringements of digital rights in Ukraine]. Retrived from: https://www.ppl.org.ua/wp-content/uploads/ 2021/12/%D0%86%D0%BD%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81-%D0%B7%D0%B0-% D0%BB%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BF%D0%B0%D0%B4-2021-%D1% 80%D0%BE%D0%BA%D1%83.pdf [In Ukrainian]. (2022, June, 09).*

8. *Pro Nacionaljnu strateghiju u sferi prav ljudyny 2021 (Ukaz Prezydenta Ukrajiny) [About National strategy in the scope of human rights 2021 (the decree of the President of Ukraine)].* Ofitsiynyy sayt Verkhovnoyi Rady Ukrayiny. *[The official website of the Verkhovna Rada of Ukraine]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/119/2021#Text [In Ukrainian]. (2022, June, 09).*

Владовська К. П.

аспірантка кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова
м. Хмельницький, Україна

ДО ПИТАННЯ ПРО ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ПРИНЦИПІВ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ

Питання оновлення підходів до діяльності публічної служби залишається актуальним і, значною мірою, невирішеним концептуально елементом усіх реформ публічного управління від часу відновлення незалежності України. Як вірно зазначає В. О. Галай, в адміністративно-правовій доктрині відсутня єдина узгоджена позиція у до диференціації принципів публічної служби, існуючі принципи систематизовані шляхом додавання без належного логічного та змістового поєднання; ряд класифікацій містять самодублювання принципів з різних груп [1, с. 29]. Зазначене викликане й тим, що єдиного законодавчого переліку принципів публічної служби в законодавстві України немає. Частина з принципів публічної служби визначена в Конституції України, частина – в Законі України «Про державну службу», свій перелік принципів служби міститься і в законах «Про Національну поліцію», «Про прокуратуру», «Про Державну прикордонну службу України», «Про судоустрій та статус суддів», «Про дипломатичну службу» тощо). У зв’язку із цим, питання визначення поняття та видів принципів публічної служби залишається актуальним, оскільки публічна служба виявляється у принципах, основних засадах її функціонування та здійснення. А тому реформування публічної служби невіддільне без виявлення її правової природи, яку можна розкрити саме через категорію принципів публічної служби.

Принципи публічної служби в адміністративно-правовій доктрині визначаються як: основоположні ідеї, які відбивають об’єктивні закономірності та визначають напрямки реалізації компетенції, завдань і функцій органів публічної влади, статусу публічних службовців [2, с. 25]; основні керівні положення, які визначають основи формування та функціонування не тільки інституту державної, а й публічної служби [3, с. 50]. Принципи публічної служби спрямовані на просування, підтримку й захист соціальних цінностей в період її реалізації та проходження; мають найбільш поширений, абстрактний характер; визначають сутність і зміст державної служби, а також напрямки їх подальшого розвитку; мають пріоритет (вищість) щодо верховенства закону у сфері державної служби; означені підвищеною стабільністю та стійкістю; закріплені в тексті Закону України «Про державну службу» [4, с. 56].

Серед принципів публічної служби в адміністративно-правовій доктрині виділяють зокрема наступні: верховенства права; законності; патріотизму і публічності; професійності; політичної нейтральності; прозорості і відкритості; стабільності; доброчесності [5, с. 18-19; 6, с. 115-116]; служіння народу України (аналогічний за змістом принципу патріотизму); пріоритету прав і свобод людини та громадянина в діяльності публічної служби; гуманізму та соціальної справедливості [7, с. 235]; розподілу праці, повноважень, компетенції суб'єктів здійснення служби; підпорядкованості, ієрархії [8].

Особливої думки на систему принципів публічної служби С. М. Серьогін: він виділяє три групи таких принципів:

1) антропні (конституційні) принципи: верховенства права; законності; пріоритету прав і свобод людини і громадянина; рівного доступу громадян до публічної служби;

2) операціональні принципи, визначені спеціальними законами («Про державну службу в Україні», «Про прокуратуру», «Про Державну прикордонну службу України», «Про Національну поліцію» тощо): професіоналізму і компетентності публічних службовців; захисту публічних службовців від неправомірного втручання в їх професійну службову діяльності як державних органів і посадових осіб, так і фізичних і юридичних осіб тощо;

3) інституційні принципи (принципи публічної служби як правового інституту): єдності правових і організаційних основ публічної служби, яке передбачає законодавче закріплення єдиного підходу до організації публічної служби; відкритості публічної служби та її доступності громадському контролю; об'єктивного інформування суспільства про діяльність публічних службовців [3, с. 51-61].

П. О. Комірчий виділяє тільки дві групи принципів публічної служби: загальноправові (фундаментальні засади права, що відображають сьогочасний етап розвитку суспільства й вимог суспільства до правової дійсності), до яких він відносить зокрема принципи: верховенство права; законність; гуманізм; справедливість; правова рівність; загальнослужбові (що поширюються на всю публічну службу, набуваючи особливих властивостей у контексті їх реалізації публічною службою в певній сфері діяльності держави), до яких він відносить принципи: забезпечення рівного доступу до публічної служби з дотриманням встановлених законодавством застережень й обмежень; прозорості (гласності, відкритості) публічної служби, а також професійності, ефективності, доброчесності, патріотизму, політичної неупередженості (нейтральності), стабільності публічної служби [9, с. 428].

В. О. Галай виділяє дві групи принципів публічної служби:

1) змістові принципи як загальні, базові, притаманні усім суб'єктам публічної служби, на яких ґрунтується виконання їх обов'язків як представників публічної влади – принципи верховенства права (до якого

відносяться підпринципи законності, юридичної визначеності, заборони свавільного розсуду, доступу до правосуддя у вирішенні спірних питань публічного управління, примату дотримання прав людини під час здійснення публічної служби), рівності та персональної відповідальності;

2) процедурні принципи, на підставі яких формуються процеси забезпечення діяльності суб'єктів публічної служби як між собою, так і з урахуванням особливостей їх статусу та взаємовідносин з іншими суб'єктами публічного права – принципи доброчесності, відкритості, підконтрольності, клієнтоорієнтованості, ефективності [1, с. 125-126, 128, 133, 406].

На підставі проведеного наукового дослідження, можна визначити, що можна констатувати наявність дискусії у адміністративно-правовій доктрині щодо видів та змісту принципів публічної служби, однак спільним є їх групування на конституційні принципи, принципи, визначені окремими законами, якими визначені особливості здійснення окремих видів публічної служби або публічної служби в окремих органах державної влади; особливою є класифікація принципів публічної служби на загальні та процедурні (останні мають специфіку залежно від виду органу державної влади чи місцевого самоврядування, правоохоронного органу або військового формування). Дана дискусія викликана зокрема й тим, що єдиного переліку принципів публічної служби в законодавстві України немає, а ті, які вказані у окремих законах часто суперечать одне одному за змістовим наповненням.

На нашу думку, можна виділити такі принципи публічної служби: дотримання конституційних принципів верховенства права, законності, пріоритету прав і свобод людини та громадянина, гуманізму та соціальної справедливості в діяльності публічної служби; професійності, політичної нейтральності та стабільності адміністративної служби; прозорості і відкритості публічної служби; доброчесності публічної служби; патріотизму та публічності публічної служби; єдності правових і організаційних основ публічної служби; клієнтоорієнтованості та ефективності публічної служби при наданні адміністративних послуг населенню; громадського та державного контролю за публічною службою; об'єктивного інформування суспільства про діяльність публічних службовців; інші принципи, які є специфічні для конкретного виду публічної служби, державного органу, органу місцевого самоврядування, правоохоронного органу або військового формування.

Список використаних джерел:

1. *Галай В. О. Сучасна концепція принципів публічної служби в адміністративному праві України. Дис. ...докт.юр.наук. спец. 12.00.07 адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Ірпінь, 2020. 581 с*

2. *Публічна служба. Зарубіжний досвід та пропозиції для України. Заг. ред. В. П. Тимощука, А. М. Школика. К. : Конус-Ю, 2007. 735 с.*

3. *Публічна служба : навч. посіб. / С. М. Серьогін, Н. А. Липовська, Є. І. Бородін [та ін.] ; за заг. ред С. М. Серьогіна. Дніпро : ГРАНІ, 2018. 384 с.*

4. *Drozd O. The Rule of Law as a Principle of State Service in Ukraine. Наукові записки. Серія Право. 2017. Вип. 2. Р. 52–61.*

5. *Цуркан М. І. Правове регулювання публічної служби в Україні. Особливості судового розгляду спорів : монографія. Харків : Право, 2010. 216 с.*

6. *Недобор І. В. Теоретичні основи становлення публічної служби в Україні. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія Державне управління. 2018. № 1. Том 29 (68). С. 114-117.*

7. *Ковальова Д. В. Державна служба України як суб'єкт професійної соціалізації. Державне управління та місцеве самоврядування. 2015. № 3. С. 228–237.*

2. *Карпа М. Принципи здійснення публічної служби. Демократичне врядування. Науковий вісник. 2010. Випуск 6. URL: https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/jan/26646/karpa.pdf.*

3. *Комірчий П. О. Адміністративно-правові засади публічної служби у правоохоронній сфері. Дис. ... докт.юр.наук. Спец. 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; міжнародне приватне право. К., 2020. 611 с.*

Дмитрієв Д. А.

аспірант кафедри адміністративно-правових дисциплін Донецького державного університету внутрішніх справ

КЛАСИФІКАЦІЯ РЕЛІГІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЮРИДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇХНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Класифікація релігійних організацій може бути проведена на підставі різних критеріїв: конфесійної приналежністю, територією, на яку поширюється діяльність релігійної організації, організаційно-правовими формами, засадами членства та способами утворення, метою діяльності, складом засновників, органом реєстрації статуту (положення) релігійної організації, тощо [1, с. 69].

Релігійні організації за територією, на яку поширюється їх діяльність можна розподілити на місцеві релігійні організації та релігійні центри та управління. Місцевими релігійними організаціями є релігійні громади, до релігійних центрів та управлінь можуть бути віднесені консисторії, єпархії, митрополії тощо. За національною ознакою розрізняються національні та іноземні релігійні організації. Національною є така релігійна організація, яка створена на території України відповідно до її законодавства, а іноземною – організація, що створена за межами України відповідно до законодавства іноземної держави [2, с. 7-8]

За організаційно-правовою формою релігійні організації можна поділити на релігійні громади, релігійні управління та центри, монастирі, релігійні братства, місії, духовні навчальні заклади.

За порядком створення релігійні організації можна класифікувати на:

первинні – релігійні організації, які можуть бути створені лише безпосередньо громадянами (релігійні громади);

вторинні – релігійні організації створені іншими релігійними організаціями (релігійні управління та центри, місії, духовні навчальні заклади, об’єднання релігійних організацій);

змішаного типу – релігійні організації, які можуть бути створені як в порядку, передбаченому для релігійних громад, так і релігійними управліннями та центрами, об’єднаннями релігійних організацій (монастирі, релігійні братства).

Залежно від місцезнаходження керівних центрів розрізняють: релігійні організації, керівні центри яких знаходяться на території України, релігійні організації, керівні центри яких знаходяться за межами України.

Залежно від органу реєстрації статуту (положення) релігійної організації можуть бути поділені на:

релігійні організації статути, яких реєструються обласними, Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями та Урядом Криму (релігійні громади, монастирі, братства);

релігійні організації статути, яких підлягають реєстрації у Державному органі України у справах релігій (релігійні центри, управління, монастирі, релігійні братства, місії та духовні навчальні заклади).

Також, залежно від терміну діяльності релігійні організації, наприклад місіонерські товариства (місії), можуть бути поділені на: постійні та тимчасові, які припиняють свою діяльність при досягненні поставленої мети.

Необхідно підкреслити, що чинний Закон містить визначення понять лише релігійної організації та релігійної громади. Тому розробка та надання законодавчих визначень понять інших організаційно-правових форм релігійних організацій є досить важливим та невідкладним питанням не лише для юриспруденції, але і для відповідних органів у справах релігій.

На нашу думку, особливу увагу слід приділити релігійним центрам і управлінням, оскільки чинним законодавством не надається визначення цим поняттям, висвітлюються лише окремі положення щодо реєстрації їх статутів. В чому полягає різниця між управліннями та центрами законодавство не передбачає.

Побудова релігійного об’єднання, взаємини їхніх органів, система управління, порядок відправлення культу та інші елементи, які визначають характер їхньої діяльності, залежать переважно від віросповідання. Водночас, законодавство, виходячи з потреби охорони інтересів особистості, суспільства та держави, визначає порядок створення та діяльності релігійних об’єднань, встановлює їхні права та обов’язки. Ефективність контролю за дотриманням законодавства про релігійні об’єднання залежить від правильного розуміння соціального та правового характеру релігійних об’єднань.

Вживаючи поняття «релігійне об’єднання», необхідно мати на увазі, що воно може бути використане в двох аспектах. По-перше, як релігієзнавче поняття, що відображає суть і закономірності відносин, які виникають у процесі організації релігії. По-друге, термін «релігійне об’єднання» як юридичне поняття, хоча й розроблене з урахуванням даних релігієзнавства, визначає правовий статус згаданих об’єднань із сукупності зовнішніх факторів і формальних ознак.

Більшість теоретичних визначень релігійного об’єднання, що існують сьогодні, сформульовані до прийняття Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» (1991 р.), мають різні недоліки, що не дозволяють ідентифікувати релігійне об’єднання як специфічний суб’єкт адміністративного права.

Для визначення суті процесів, результатом яких є поява та функціонування релігійного об’єднання, повинен слугувати аналіз

суспільних відносин, в яких утворюється релігійне об'єднання. Використання поняття релігійного об'єднання необхідне для правового регулювання сукупності суспільних відносин, які виникають у процесі організації релігії, виникнення та функціонування релігійно-інституціональних утворень.

Таким чином, в законодавстві України та юридичній літературі відображена специфіка релігійних організацій як соціального інституту, функціонування якого спрямоване на досягнення релігійних цілей. Релігійна організація, незалежно від наявності в неї статусу юридичної особи, за своєю природою є колективним суб'єктом адміністративного права. Поняття «організація» стосовно релігійних формувань є більш точним, ніж «об'єднання». Під ***релігійною організацією слід розуміти добровільне, некомерційне об'єднання осіб, створене для задоволення своїх релігійних потреб, яке діє відповідно до свого статуту.***

Список використаних джерел:

1. *Пристінський І. О. Адміністративно-правовий статус релігійних організацій в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2010. 16 с.*

2. *Фучеджі В. Д. Релігійні організації як суб'єкти цивільного права: автореф. дис… канд. юрид. наук: 12.00.03. Харків, 2006. 13 с.*

Личкатий А. К.

слухач магістратури 501 навчальної групи факультету № 1
Донецького державного університету внутрішніх справ
м. Кропивницький, Україна

ДОЦІЛЬНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЄДИНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ МІНІСТЕРСТВА ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Використання інформаційних ресурсів, систем та технологій в діяльності Національної поліції та інших структурних підрозділах системи Міністерства внутрішніх справ України (далі – МВС України) є доцільним та навіть необхідним інструментом для виконання службових обов'язків. Сьогодні досить складно уявити роботу будь-якого підрозділу без інформаційної підтримки, технічного забезпечення та систематизованої інформації в базах даних.

Відповідно до Положення про єдину інформаційну систему МВС, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14 листопада 2018 року за № 1024, єдина інформаційна система МВС – це багатофункціональна, інтегрована, автоматизована система, що безпосередньо забезпечує реалізацію функцій її суб'єктів, інформаційну підтримку та супроводження їх діяльності і становить сукупність взаємопов'язаних функціональних підсистем, програмно технічних та технічних засобів телекомунікації, які забезпечують логічне поєднання визначених інформаційних ресурсів, обробку та захист інформації, внутрішню та зовнішню взаємодію [1].

Єдина інформаційна система поділяється на функціональні підсистеми, що являють собою сукупність технічних засобів та програмних комплексів, які автоматизують службові процеси суб'єктів єдиної інформаційної системи МВС до рівня стандартів операційних процедур та автоматизованого робочого місця користувача, забезпечують формування, зберігання, спільне використання і верифікацію інформаційних ресурсів єдиної інформаційної системи.

До функціональних підсистем єдиної інформаційної системи МВС належать такі, як: національна система біометричної верифікації та ідентифікації громадян України, іноземців та осіб без громадянства; Інформаційний портал Національної поліції України; Єдиний державний реєстр транспортних засобів; Реєстр адміністративних правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху; система фіксації адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в автоматичному режимі; система екстреної допомоги населенню за єдиним телефонним номером 112; інтегрована міжвідомча інформаційно-

телекомунікаційна система щодо контролю осіб, транспортних засобів та вантажів, які перетинають державний кордон; інформаційно-телекомунікаційна система прикордонного контролю «Гарт-1»; інтегрована інші системи, реєстри та бази (банки) даних, створені суб'єктами єдиної інформаційної системи МВС в межах реалізації владних повноважень [1].

На нашу думку, пріоритетними інформаційними системами, що найбільш часто використовуються в діяльності Національної поліції, є Єдиний реєстр досудових розслідувань, основне призначення якого це збирання, зберігання, захист облік, пошук та узагальнення даних про кримінальні правопорушення і хід досудового розслідування у кримінальних провадженнях, а також інформаційно-пошукова система «АРМОР». Результати роботи з цими ресурсами, як правило, мають допоміжний характер в запобіганні та протидії злочинної діяльності.

Слід зазначити, що інформаційно-пошукова система «АРМОР» має такі інформаційні підсистеми:

- АІС «Особа», використовується для обліку осіб криміногенних категорій та для проведення оперативно-розшукових дій;
- АІС «Нерозкриті злочини», використовується для отримання інформації про ідентичні нерозкриті злочини за їх описом;
- АІС «Ф-26» – для обліку осіб, які відбули покарання;
- АІС «Арсенал», АІС «Зброя мисливців» тощо.

Загалом інформаційно-пошукова система «АРМОР» об'єднує 19 комп'ютерних інформаційних підсистем, кожна з яких відіграє важливу роль під час пошуку та перевірки інформації щодо об'єкту [2].

Отже, використання єдиної інформаційної системи та інших інформаційних ресурсів є обов'язковою умовою. Це один з основних чинників ефективного функціонування підрозділів МВС України. Доцільно враховувати, що задля покращення роботи інформаційної системи необхідне постійне оновлення її програмного забезпечення, спрощення у користуванні та, за можливістю, налагодження швидкого доступу до інформації.

Список використаних джерел:

1. *Положення про єдину інформаційну систему Міністерства внутрішніх справ та переліку її пріоритетних інформаційних ресурсів. Постанова Кабінету Міністрів України від 14.11.2018 № 1024. Верховна рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1024-2018-n#Text.*

2. *Інформаційні пошукові системи. Інформаційний ресурс. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/ Армор(система)#:~:text=«АРМОР»%20(укр.,обласних %20МВСУ%20з%202003%20року.*

Пискун О. В.

аспірант кафедри адміністративно-правових дисциплін
Донецького державного університету внутрішніх справ
м. Кропивницький, Україна

ПОНЯТТЯ ТА ЗНАЧЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ З ВІЙСЬКОВИМИ ТА ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ

Взаємодія як управлінська категорія виступає в якості пріоритетного напрямку діяльності командувача Національної гвардії, з огляду на те, що призначення цього військово-правоохоронного органу у переважній більшості випадків полягає у підтримці сил та засобів інших силових структур. Аналогічної позиції притримується й О.В. Агапова, коли стверджує, що «НГУ виконує допоміжну роль та сприяє у виконанні завдань із: а) забезпечення міжнародної стабільності та безпеки; б) забезпечення кібербезпеки та захисту інформації тощо» [1, с. 167]. Доповнюючи думку авторки, слід підкреслити, що допоміжний характер службової діяльності Національної гвардії не обмежується лише вищевказаними завданнями, оскільки передбачає взаємодію також під час реалізації інших функцій у військовій та правоохоронній сфері. Зокрема, реалізація завдання Національної гвардії щодо захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від кримінальних та інших протиправних посягань, охорони публічного порядку та безпеки, передбачає залучення сил та засобів НГУ під час взаємодії з Національною поліцією; функція захисту державного кордону зумовлює необхідність задіяння підрозділів НГУ для допомоги Державній прикордонній службі і т.д.

Саме тому взаємодія виступає пріоритетним врегульованим на законодавчому рівні напрямком управлінської діяльності командувача НГУ. Так, відповідно до статті 1 Закону № 876, взаємодія Національної гвардії з правоохоронними органами передбачає реалізацію завдань із забезпечення державної безпеки і захисту державного кордону, припинення терористичної діяльності, діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), терористичних організацій, організованих груп та злочинних організацій (частина 1 статті 1); взаємодія НГУ зі Збройними Силами України націлена на здійснення завдань щодо відсічі збройної агресії проти України та ліквідації збройного конфлікту шляхом ведення воєнних (бойових) дій, а також виконання завдань територіальної оборони (частина 2 статті 1) [2].

Крім того, головний орган військового управління Національної гвардії України, відповідно до пункту 7 Положення про нього, в процесі виконання покладених на нього завдань взаємодіє в установленому порядку

з Управлінням державної охорони України, іншими правоохоронними органами, Збройними Силами України, іншими утвореними відповідно до законів України військовими формуваннями, органами місцевого самоврядування, органами прокуратури, органами державної влади, громадськими об'єднаннями та релігійними організаціями, а також з адміністрацією і режимними органами об'єктів, що охороняються, та населенням [3].

Будучи невід'ємним елементом державного управління, взаємодія між органами державної влади має свою специфіку, яка проявляється у статусі суб'єктів адміністративно-правових відносин, які, як правило, є рівнозначними та не підпорядковуються один одному. Іншими словами, відсутність відомчого підпорядкування слугує характерною рисою взаємодії суб'єктів адміністративних правовідносин.

Наприклад, відповідно до наказу МВС України від 10.08.2016 № 773 «Про затвердження Порядку організації взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України під час забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку», взаємодія між вказаними державними органами передбачає:

- спільне патрулювання нарядами вулиць, площ, парків, скверів, вокзалів, аеропортів, морських та річкових портів, інших публічних (громадських) місць;
- забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку під час проведення зборів, мітингів, вуличних походів, демонстрацій, інших масових та спортивних заходів, а також під час заходів у публічних (громадських) місцях за участю осіб, щодо яких здійснюється державна охорона;
- проведення спільних заходів з метою стабілізації оперативної обстановки в разі її загострення в межах території однієї чи декількох адміністративно-територіальних одиниць [4].

Також, відповідно до наказу МВС України від 01.10.2018 № 802 «Про затвердження Порядку організації взаємодії Державної прикордонної служби України та Національної гвардії України під час забезпечення захисту державного кордону України в мирний час», взаємодія двох вищевказаних державних органів передбачає трирівневу структуру реалізації спільних заходів на державному, регіональному та місцевому рівні.

Зокрема, на державному (стратегічному) рівні взаємодія здійснюється між центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону, і головним органом військового управління Національної гвардії; на регіональному (оперативному) рівні - між територіальними органами центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону або органами охорони державного кордону, які безпосередньо підпорядковуються Адміністрації Держприкордонслужби, та органами військового управління оперативно-територіальних об'єднань Національної

гвардії; на місцевому (тактичному) рівні - між органами охорони державного кордону та військовими частинами Національної гвардії [5].

Взаємодія НГУ та Збройних Сил України має місце виключно за умови виконання завдань із забезпечення національної безпеки у мирний час, коли Національна гвардія, відповідно до частини 5 статті 18 Закону України «Про національну безпеку», входить до складу сил безпеки і виконує правоохоронні функції, а також розвиває спроможності, необхідні для виконання завдань у складі сил оборони. Однак, із введенням воєнного стану Національна гвардія України приводиться в готовність до виконання завдань за призначенням в умовах дії правового режиму воєнного стану, входить до сил оборони, виконує завдання та підпорядковується відповідно до положень Закону України "Про правовий режим воєнного стану" та Закону України "Про Національну гвардію України" [6].

Але у подальшому, звертаючись до статті 6-1 Закону України «Про Національну гвардію України» стає очевидною правова колізія, адже перехід НГУ у підпорядкування органів військового управління Збройних Сил України здійснюється в особливий період [7].

Думається, що розуміння особливого періоду у порівнянні із правовим режимом воєнного стану, має більш широке значення, оскільки, відповідно до статті 1 Закону України «Про оборону України», особливий період – це період, що настає з моменту оголошення рішення про мобілізацію (крім цільової) або доведення його до виконавців стосовно прихованої мобілізації чи з моменту введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях та охоплює час мобілізації, воєнний час і частково відбудовний період після закінчення воєнних дій [8]. Тому вважаємо, що положення частини 5 статті 18 Закону України «Про національну безпеку» має бути приведено у відповідність до норм Закону України «Про Національну гвардію», в частині визначення особливого періоду в якості єдиної підстави щодо участі Національної гвардії у забезпеченні територіальної оборони.

Таким чином, до основних суб’єктів взаємодії з Національною гвардією України відносяться: а) правоохоронні органи; б) Збройні Сили України та інші, утворені відповідно до законодавства, військові формування; в) органи державної виконавчої влади та органи місцевого самоврядування. Аналіз вищевказаних нормативно-правових приписів МВС України дозволяє зробити важливий висновок про те, що механізм взаємодії НГУ у найбільш повному обсязі врегульовано, в частині співпраці з правоохоронними органами.

Разом з тим, організація взаємодії НГУ зі Збройними Силами України, іншими, утвореними відповідно до законодавства, військовими формуваннями, а також органами державної виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, визначена, переважно, на законодавчому рівні. Однак, специфіка такої взаємодії потребує детальної відомчої регламентації.

Список використаних джерел:

1. *Агапова О.В. Адміністративно-правові засади діяльності Національної гвардії України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Харківський національний університет внутрішніх справ. Харків, 2017. 244 с.*

2. *Про Національну гвардію України: Закон України від 13.03.2014 № 876-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 17. Ст. 594.*

3. *Питання головного органу військового управління Національної гвардії України: Указ Президента України від 28.03.2014 № 346/2014. Офіційний вісник України. 2014. № 28. Ст. 785.*

4. *Про затвердження Порядку організації взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України під час забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку: наказ МВС України від 10.08.2016 № 773. Офіційний вісник України. 2016 р. № 77. Ст. 2582.*

5. *Про затвердження Порядку організації взаємодії Державної прикордонної служби України та Національної гвардії України під час забезпечення захисту державного кордону України в мирний час: наказ МВС України від 01.10.2018 № 802. Офіційний вісник України. 2018. № 86. Ст. 2856.*

6. *Про національну безпеку: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 31. Ст. 241.*

7. *Про Національну гвардію України: Закон України від 13.03.2014 № 876-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 17. Ст. 594.*

8. *Про оборону України: Закон України від 06.12.1991 № 1932-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 9. Ст. 106.*

Роговий С. В.

слухач магістратури 501 навчальної групи факультету № 1
Донецького державного університету внутрішніх справ
м. Кропивницький, Україна

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Сьогодні інформаційні технології впроваджуються не тільки у всіх сферах суспільного життя, а й створюють нові професії, напрями діяльності та самореалізацію людини. Застосовуються вони для полегшення роботи чи поліпшення результатів праці державних органів влади та неурядових організацій. І так як екологічна безпека є однією з найважливіших сфер суспільного життя, розроблення інноваційних методів її підтримки є важливим завданням для прогресивних держав.

Цим питанням займалися такі провідні вчені, як: В. В. Морозов, А. І. Салманов, Р. І. Салманова, Г. Т. Даненова, Едгарс Пузо та інші. Науковці виділяють декілька технологічних засобів, що потребують впровадження в охорону довкілля: введення єдиних реєстрів, встановлення технічних засобів контролю якості природних ресурсів, впровадження і оновлення експертних і геоінформаційних систем.

Створення єдиних реєстрів даних обумовлено тим, що в нашій країні немає єдиних баз даних щодо стану екологічної безпеки, наприклад, відсотку вирубки лісових ресурсів на окремих ділянках, даних щодо розведення та вилову рибних ресурсів, кількості підприємств, що можуть загрожувати оптимальному стану довкілля та кількості відходів їхнього виробництва. Проте більшість цих даних збираються в Україні чи державними органами контролю, чи передаються безпосередньо суб’єктами підприємницької діяльності, у той час, коли єдині реєстри досі відсутні. Упровадження реєстрів дозволило б більш комплексно, по відношенню до території, відстежувати і регулювати стан навколишнього середовища. Аналогічну думку висловила А. А. Коробецька: «Інформаційне забезпечення екологічних досліджень реалізується головним чином за рахунок двох інформаційних потоків:

1. інформація, що виникла під час проведення екологічних досліджень;
2. науково-технічна інформація щодо світового досвіду розробки екологічних проблем з різних напрямків.

Загальною метою інформаційного забезпечення екологічних досліджень є вивчення інформаційних потоків та підготовка матеріалів для прийняття рішень на всіх рівнях управління у питаннях виконання

екологічних досліджень, обґрунтування окремих науково-дослідних робіт, а також розподілу фінансування» [2].

Встановлення технічних засобів контролю якості природних ресурсів необхідно для автоматичного опрацювання системою показників і передання даних у випадку погіршення показників, оперативного втручання у ситуацію відповідальних осіб, мінімізації наслідків несправності.

Важливість встановлення таких засобів визнається і суб'єктами законодавчої влади. Так, у 2019 році Кабінетом Міністрів України була прийнята постанова, що встановлює порядок здійснення державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря. Постанова містить пункт щодо здійснення спостережень за забрудненням атмосферного повітря (далі – пункт спостережень) – комплекс, що включає фіксовану ділянку з встановленими засобами вимірювальної техніки та обладнанням, яке забезпечує автоматичну реєстрацію рівня забруднювальних речовин та метеорологічних параметрів або регулярний відбір проб атмосферного повітря для їх подальшого аналізу.

Розміщення та кількість пунктів спостережень для проведення оцінювання визначаються у програмі державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря для кожної зони та агломерації відповідно до порядку, що встановлюється МВС за погодженням з Міндовкіллям. Для забезпечення точності вимірювальних приладів усі суб'єкти моніторингу атмосферного повітря, що ведуть спостереження за рівнями забруднювальних речовин, здійснюють оцінювання якості атмосферного повітря, забезпечують здійснення регулярного калібрування та технічного обслуговування засобів вимірювальної техніки, що використовуються ними для здійснення моніторингу атмосферного повітря [3].

Щодо експертних і геоінформаційних систем, то географічна інформаційна система (ГІС) – це сучасна комп'ютерна технологія для картографування об'єктів навколишнього природного середовища, і навіть реальних подій, що відбуваються у ньому. Комп'ютери та програмне забезпечення ГІС дають можливість зберігати, аналізувати та вміло користуватися зображеннями, отриманими супутниками. Ця інформація разом із наземними спостереженнями та іншими даними може допомагати дослідникам вивчати забруднення та інші екологічні небезпеки, знаходити багаті на окремі ресурси регіони та моделювати зміни у навколишньому середовищі. Це також може допомогти тим, хто планує та приймає рішення, краще будувати наші відносини з навколишнім середовищем. До того ж, дослідники використовують комп'ютери вивчення різних екологічних сценаріїв – від альтернативних транспортних засобів для міських перевезень до спалювання викопного палива у світі. Маючи унікальні можливості для повноцінного аналізу та оперування географічною інформацією, ГІС є тим реальним інструментом, що здатний забезпечувати інформаційну основу для прийняття оптимального управлінського рішення. Здатність обробляти

інформацію просторового характеру, представлену на географічних картах, принципово відрізняють ГІС з інших інформаційних систем [1].

Географічні інформаційні системи розраховані, як правило, на встановлення та підключення великої кількості автоматизованих робочих місць, що мають власні бази даних та засоби виведення результатів. Екологи на автоматизованому робочому місці на основі просторово прив'язаної інформації можуть вирішити завдання різного спектру:

– аналіз зміни довкілля під впливом природних та техногенних факторів;

– раціональне використання та охорона водних, земельних, атмосферних, мінеральних та енергетичних ресурсів;

– зниження збитків та запобігання техногенним катастрофам;

– забезпечення безпечного проживання людей, охорона їхнього здоров'я [2].

Отже, усі вищезазначені засоби повинні становити єдину цілу систему контролю і охорони екологічної безпеки. Міжнародний досвід доводить ефективність впровадження новітніх технологій: виведення супутників на орбіту Землі допомогло виявити багато екологічних проблем, таких як зменшення щільності озонового шару над Антарктидою, опустелювання територій, зменшення рівня води в Аральському морі.

Список використаних джерел:

1. *Використання інформаційних технологій для довкілля. Інтернет ресурс. URL: https://studbooks.net/56676/ekologiya/ispolzovanie_informatsionnyh_ tehnologiy_dlya_okruzhayuschey_sredy.*

2. *Коробецька А. А. Використання інформаційних технологій для діагностики та покращення стану навколишнього середовища та здоров'я людини. URL: https://works.doklad.ru/view/AHNBkr-IN74.html.*

3. *Порядок здійснення державного моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря. Постанова Кабінету Міністрів України від 14 серпня 2019 року № 827. Верховна рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ 827-2019-%D0%BF#Text.*

Федосєєва К. Г.

слухачка магістратури 501 навчальної групи факультету № 1
Донецького державного університету внутрішніх справ
м. Кропивницький, Україна

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЮРИДИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

XXI століття – це сучасний етап «електронної революції», розвитку людської цифровізації, поширення інформаційних систем і технологій.

На території України глобалізацією інформаційного простору займались такі провідні вчені, як: В. В. Годін, І. К. Корнєєв, В. В. Лапінський, О. В. Спіковський, В. М. Стратонов, М. І. Шерман та інші. Результати їх наукових доробок свідчать про те, що першим етапом створювання інформаційних технологій була ручна технологія збору й обробки інформації, що панувала до другої половини XIX століття. Основними інструментами в той час були перо, чорнило і найпростіші рахункові апарати, а для прискорення передачі інформації використовували поштовий зв'язок. З появою електронних друкарських машинок, копіювальних машин і диктофонів в 40-х роках XX століття підвищилась якість, кількість та швидкість обробки документів. А вже з середини XX століття було винайдено перший комп'ютер, завдяки якому й почалось спрощення життя всього світу, адже рахункові машини, як і той самий комп'ютер, надавали перевагу у зчислювальних операціях. Попит на комп'ютерну техніку став підґрунтям для розвитку інформаційних технологій.

Що ж саме являють собою інформаційні технології? Інформаційні технології — це сукупність методів, виробничих процесів і програмно-технічних засобів, інтегрованих з метою збирання, опрацювання, зберігання, розповсюдження, показу і використання інформації в інтересах її користувачів [1, с. 9]. Іншими словами, інформаційні технології визначають способи, методи і засоби збирання, реєстрації, передачі, зберігання, оброблення і видачі (розповсюдження або публікації) інформації в інформаційних системах, що, безумовно, сприяє економії часу в усіх сферах людської діяльності, зокрема в юридичній.

У свою чергу, юриспруденція, як одна з найважливіших суспільних наук, має на меті вивчення відносин, що виникають між людьми, між людиною і державою. Інформаційні технології дають можливість прискорити пошук, обробку і подальший аналіз потрібної інформації задля вирішення її конкретних задач.

Слід зазначити, що наразі кожне робоче місце працівника юридичної сфери (адвоката, юристконсульта, поліцейського тощо) оснащено комп'ютерною технікою з виходом до мережі Інтернет. Відбулось це в

рамках Указу Президента України від 20.10.2005 № 1497/2005 «Про першочергові завдання щодо впровадження новітніх інформаційних технологій», вміст якого містить завдання щодо розвитку інформаційних технологій:

– удосконалення нормативно-правової бази з питань розроблення та впровадження новітніх інформаційних технологій та адаптацію законодавства України з цих питань до законодавства Європейського Союзу;

– організацію роботи з надання юридичним та фізичним особам адміністративних послуг на основі використання електронної інформаційної системи «Електронний уряд» [3].

Сприяння такому процесу Міністерством цифрової трансформації України започаткувало формування та реалізацію державної політики у сфері цифровізації, відкритих даних, національних електронних інформаційних ресурсів, інтероперабельності — взаємодії мережевих систем, бази уніфікованих інтерфейсів або протоколів, впровадження електронних послуг та розвитку цифрової грамотності громадян.

Наприклад, для потреб правоохоронних органів у 2012 році було створено Єдиний реєстр досудових розслідувань. Цей Реєстр ведеться відповідно до вимог Кримінального процесуального кодексу України з метою забезпечення:

– реєстрації кримінальних правопорушень (проваджень) та обліку прийнятих під час досудового розслідування рішень, осіб, які їх учинили, та результатів судового провадження;

– оперативного контролю за додержанням законів під час проведення досудового розслідування; аналізу стану та структури кримінальних правопорушень, вчинених у державі;

– інформаційно-аналітичного забезпечення правоохоронних органів [2].

Отже, як бачимо, на сьогодні інформаційні технології вже зробили великий крок щодо розвитку інформаційного простору завдяки своїм функціональним можливостям, що свідчить про ефективність збору, реєстрації, обробки, передачі, зберігання та видаванню інформацію, зокрема для потреб юридичної діяльності.

Список використаних джерел:

1. *Інформаційні технології в юридичній діяльності : навчальний посібник / Б. А. Заплотинського. Київ, 2018. 108 с.*

2. *Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань. Наказ Генерального прокурора від 30.06.2020 № 298. Відомості Верховної ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0298905-20#Text.*

3. *Про першочергові завдання щодо впровадження новітніх інформаційних технологій. Указ Президента України від 20.10.2005 № 1497/2005. Відомості Верховної ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1497/2005#Text.*

Хозлу І. К.

викладач кафедри адміністративно-правових дисциплін факультету №2 Донецького державного університету внутрішніх справ, м. Кропивницький, Україна

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ПІДРОЗДІЛІВ ПОЛІЦІЇ НА ВОДІ

Проблема підготовки фахівців підрозділів поліції на воді постала у 2017 році коли у структурі Національної поліції України було утворено новий структурний підрозділ апарату НПУ – Управління організації діяльності підрозділів поліції на воді та повітряної підтримки, який у 2020 році було реформовано в Управління авіації та поліції на воді Національної поліції України.

Створення в структурі Національної полії України нового підрозділу зумовило необхідність нагального опрацювання питання щодо організації підготовки у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, висококваліфікованих фахівців та фахівчинь для виконання службових обов’язків у сфері протидії правопорушенням, які вчиняються на водних об’єктах та інфраструктурі водного транспорту.

З огляду на відсутність єдиної професійної програми навчання поліцейських, вкрай важливим є вивчення позитивних закордонних практик організації діяльності навчальних установ, з метою визначення перспектив імплементації їх досвіду для вдосконалення підготовки фахівців та фахівчинь підрозділів поліції на воді в Україні.

Так, у Франції з 1965 року Національний центр морської підготовки Антібської жандармерії (прим. – мовою оригіналу Le Centre national d’instruction nautique de la gendarmerie d’Antibes) здійснює підготовку поліцейських Морської жандармерії Франції. Навчальний заклад готує фахівців для Національної жандармерії, Морської жандармерії, Префектури поліції Парижа, Відділу морської та аеропортової поліції Князівства Монако, а також поліцейських служб країн, що мають угоди про співпрацю з Національною жандармерією.

Програма підготовки розрахована на 24 місяці та поділяється на 2 курси. Перший курс «Морська жандармерія» складається з теоретичної підготовки: ознайомлення з морським законодавством Франції, участь в конференціях під керівництвом магістратів, адміністраторів морських справ та судово-медичних експертів. Також під час навчання вивчаються питання, пов’язані з переміщенням товарів і людей у Шенгенській зоні, Дисциплінарно-кримінальним кодексом торгового флоту Франції та

забруднення моря. Програма також включає тренування стрільби з гвинтівки Famas та пістолета PA HK Marine.

Друга частина курсу підготовки базується на спеціальностях морської складової – це підвищення рівня кандидатів за допомогою технічної підтримки, регулярного тестування та остаточної перевірки, яка охоплює всю програму навчання.

Слід зазначити, що до вступу на навчання кандидат має відповідати наступним вимогам: диплом бакалавра, навички з плавання, мати посвідчення штурмана та стаж роботи у посаді унтер-офіцера жандармерії [1]. Вважаємо, що позитивним прикладом для використання французького досвіду підготовки може бути чимале приділення уваги теоретичній підготовці у частині вивчення національного законодавства, що дає змогу максимально запобігти порушенням законності під час виконання службових обов'язків правоохоронцями. Також слід відзначити структурований розподіл програми навчання на 2 частини, що дозволяє пройти відповідну спеціальну підготовку для правомірної, влучної та безпечної стрільби з різних видів зброї

У свою чергу в Сполучених Штатах Америки провадить свою діяльність Морська академія правопорядку Берегової охорони США (прим. – мовою оригіналу U. S. Coast Guard Maritime Law Enforcement Academy).

Підготовка працівників правоохоронних органів у ній триває протягом 5 тижнів та навчальна програма складається с наступних дисциплін: повноваження і юрисдикція, застосування сили, тактичні навички, кримінальне право, конституційне право, тактика самозахисту, процедура арешту, морське законодавство з правомірности висадки на судна, робота у замкнутому просторі, правила безпеки пересування на човнах, правила ведення комерційного рибальства, ситуації із заручниками, виявлення підроблених документів.

Під час вступу на навчання кандидат має відповідати наступним вимогам: перебувати в межах максимально допустимої ваги відповідно до стандартів берегової охорони, успішно скласти фізичне випробовування, пройти практичний курс із стрільб з пістолета, пройти обстеження на стан здоров'я [2]. Перевагою американського досвіду підготовки є приділення першочергової уваги тактико-спеціальний підготовці та навичкам самозахисту, що в подальшому вплине на ефективне та безпечне виконання працівниками поліції своїх функціональних обов'язків.

Окрему увагу слід приділити міжнародному досвіду, зокрема реалізації Глобальної програми по боротьбі зі злочинністю на морі, розпочату у 2007 році Управлінням Організаціїї об'єднаних націй з наркотиків і злочинності, котра розповсюджує свою діяльність на Атлантичний океан, Тихий океан, Схід та Захід Індійського океану, Латинську Америку та Карибський басейн, Аденську затоку і Червоне море, Середземне та Чорне моря.

Загальний термін навчання за програмою складає 6 місяців так включає у себе теоретичні та практичні заняття. Програма навчання

складається з: ознайомлення з морським фахом; базового курсу морської підготовки; курсу рульового патрульного судна; курсу для спеціалістів з управління персональним водним транспортним засобом (гідроциклом); курсу з відвідування, посадки, обшуку та конфіскації абордажної команди; курсу для офіцерів з планування та керівництва операцією при висадці на судно; СОЛАС (Міжнародна Конвенція з охорони людського життя на морі) та ефективність прийнятих мір на морі; курсу з операції посадки на риболовне судно; методів пошуку судна на причалі; курсу виконання річкових операцій; курсу для інструкторів з відвідування, посадки, обшуку та конфіскації; курсу з хімічного, біологічного, радіологічного та ядерного захисту; курсу роботи з саморобними вибуховими пристроями; курсу підвищення кваліфікації з відвідування, посадки, обшуку та конфіскації [3].

Підсумовуючи зарубіжний досвід підготовки поліцейських для підрозділів поліції на воді ми доходимо висновку, що професійна програма підготовки морських правоохоронців включає в себе дієву синергію теоретичної та практичної підготовки морських правоохоронців, для подальшого вдалого поєднання знань, умінь та навичок у працівників поліції для успішного виконання завдань, які ставляться перед підрозділами поліції на воді.

На нашу думку, використання зарубіжного досвіду підготовки підрозділів поліції на воді є необхідним для його впровадження до єдиної професійної програми навчання поліцейських в системі закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання у закладах вищої освіти системи Міністерства внутрішніх справ України.

Список використаних джерел:

1. *Le Centre national d'instruction nautique de la gendarmerie d'Antibes (CNING). URL: URL: https://www.gendarmerie.interieur.gouv.fr/notre-institution/nos-composantes/centres-de-formation/le-centre-national-d-instruction-nautique-de-la-gendarmerie-d-antibes-cning;*

2. *Basic Boarding Officer Course (BBOC). URL: https://www.forcecom.uscg.mil/Our-Organization/FORCECOM-UNITS/MLEA/Course-Offerings/Boarding-Officer-Course/;*

3. *UNODC-GMCP Maritime Law Enforcement Training Catalogue. URL: https://www.unodc.org/documents/Maritime_crime/UNODC-GMCP_Maritime_Law_Enforcement_Training_Catalogue.pdf.*

Halus O. O.

Associate Professor of Constitutional, Administrative and Financial Law Department of Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law, Khmelnytskyi, Ukraine

ON THE ISSUE OF IMPLEMENTATION OF CONTRACTUAL MUNICIPAL-LEGAL REGULATION OF LOBBYING

With the implementation of the reform of decentralization of power public in Ukraine, more and more issues of local importance are regulated in municipal legal acts [1, c. 26]. The municipal reform initiated the process of forming effective local self-government and territorial organization of power in order to create and maintain a full value living environment for citizens, provide high quality and affordable public services, establish institutions of direct democracy, meet the interests of citizens in all spheres of vital activity in the relevant territory, coordination of the interests of the state and territorial communities. The legal regulation of local self-government relations, which also takes place at the municipal level, plays an important role in this process [2, c. 39]. The process of municipal-legal regulation is influenced by both objective and subjective factors. The objective factors do not depend on the will of the subject of municipal law-making and are determined by historical, national-cultural, socio-economic, geographical and other features of making local self-government in the territorial community. The subjective factors depend on the will of the subject of municipal law-making. These can be such phenomena as political confrontation, lack of political will, lobbying, corruption, and so on.

Various institutions of civil society, enterprises, organizations and others are involved in the decision-making process of local self-government bodies. Since the procedure for initiating issues submitted to local governments is only superficially prescribed in the regulations of their activities, lobbying leads to the fact that in their decisions local governments do not rely on the interests of the local community (or common interests of local communities), but other public, often corporate or political interests.

Yu. Hanzhurov rightly singles out 3 types of lobbying activities: the first type is actually lobbying activity (direct lobbying), when purposeful work is carried out with the representatives of government institutions to achieve a certain goal. The second type is indirect lobbying, when events are organized in the form of large-scale actions in the media, petitioning, and other public methods of forming public opinion as a means of putting pressure on the authorities, especially parliament. Finally, the third type is internal lobbying, when certain interests in governmental bodies are protected by those who work in them or have direct access to them [3, c. 51]. These types of lobbying can also be distinguished in relation to local self-government bodies.

Direct lobbying for making government decisions at the municipal level can also be expressed in the direct exercise of the right of certain subjects in their interests to initiate consideration of certain issues. Thus, the Law of Ukraine "On Local Self-Government in Ukraine" in section 13 of the article 46 stipulates that proposals on issues for consideration by the council may be submitted by the village, settlement, city mayor, standing commissions, deputies, executive committee of the council, head of local state administration, head of district, regional council, general meeting of citizens. Section 8 of this article contains a provision that the session of the council is convened to consider the electronic petition that has received the required number of signatures, within the period established for its consideration.

At the municipal level, these issues are also regulated, in particular, at the level of regulations of local councils and executive committees of local councils. In them, bodies of local governments can determine additional range of subjects of municipal law-making initiative.

In this case, direct lobbying by citizens - members of the local community decision-making by local governments can be seen as a manifestation of local direct (immediate) democracy, which can take the form of local initiatives, public hearings, general meetings of citizens at the place of their residence, e-petitions, appeals of citizens (petitions), peaceful assemblies, etc.

If direct lobbying is carried out by the bodies of public authorities, other bodies of local self-government, their officials, it is necessary to distinguish whether they have this right at the constitutional and legislative levels. After all, in accordance with article 19 of the Constitution of Ukraine, bodies of public authority and bodies of local self-government, their officials are obliged to act only on the basis, within the powers and in the manner prescribed by the Constitution and laws of Ukraine. Thus, in particular, the Law of Ukraine "On Local Self-Government in Ukraine" establishes the norm that proposals on the issues for consideration by the council can be submitted only by the village, settlement, city mayor, standing commissions, deputies, executive committee of the council, head of local state administration, head of the district, regional council. In other cases, we can talk about the illegal interference of other bodies of public authority, their officials in the activities of local self-governments, which would be a violation of the principle of their legal independence enshrined in the European Charter of Local Self-Government.

Actions of a public authority official who abuses power or official position by lobbying a local government for a decision in his / her favour, i.e. intentionally uses power or official position against his / her interests in order to obtain any illegal benefit for themselves or another person services, if it caused significant damage, should be classified as a crime under the article 364 of the Criminal Code of Ukraine - abuse of power or official position.

Indirect lobbying of making government decisions at the municipal level is to carry out activities to promote government decision-making by stakeholders indirectly, i.e. through other bodies of public authority, civil society institutions

and more. For this purpose, illegitimate (not reflecting the real will of their members) paid peaceful assemblies, information campaigns in the media, social networks, etc. can be held in order to encourage local governments to make certain decisions.

If an official of a public authority proposes or promises (agrees) for improper benefit to themselves or a third party to influence the decision-making person authorized to perform the functions of local self-government, then these actions should be classified as a crime - abuse of influence under the article 369-2 of the Criminal Code of Ukraine.

Internal lobbying for making government decisions at the municipal level can take place when certain interests in local governments are protected by those who work for them or have direct access to them. So, for example, it can be manifested in illegal influence of the village, settlement, city mayor on deputies of local council, members of executive committee of council, or at illegal influence of the municipal employee of executive body of local council on decision-making by this body, etc.

Actions of such officials of a local self-government body, which lobbies for the adoption of an authoritative decision by the body in its favour, abuses power or official position, i.e. intentionally uses power or official position against the interests of the service, if it caused significant damage, should be classified as a crime under the article 364 of the Criminal Code of Ukraine - abuse of power or official position.

Therefore, in order to prevent illegal actions, including corruption offenses, in promoting local self-government decision-making, lobbying should be legally defined as only direct, legitimate cooperation of local governments with professional lobbyists.

We agree with I.V. Bovsunivska, who claims that lobbying as a complex political process has positive and negative sides. The boundary between them can be drawn only in a legislative way [4]. The Anti-Corruption Strategy for 2014-2017 and the draft Anti-Corruption Strategy for 2020-2024 enshrined the legislative regulation of lobbying in Ukraine as one of the expected results.

Lobbying of the process of adoption of legal acts by the bodies public authority in Ukraine is not regulated at the constitutional, legislative and by-law levels. Four bills related to the issue of lobbying were submitted to the Verkhovna Rada of Ukraine of the last convocation, but three of them were returned to the subjects of the legislative initiative. It is worth agreeing with the drafters of the Law of Ukraine “On Legal and Transparent Regulation of Lobbying Activities”, who in the explanatory note to it indicate that the recognition at the legislative level of lobbying, the introduction of the single register of lobbyists will make their activities transparent and regulated. Society will be able to openly demonstrate its market of lobbying services, expose “shadow” lobbyists, give them the opportunity to change the form of their activities, attract additional tax revenues [5].

So, in order to avoid corruption manifestations and in order to make the process of the lobbying at the municipal level public and transparent, the lobbying agreement should be understood as a multilateral agreement between the customer, lobbyist and local government, which has a public law nature, establishes contractual rules of lobbying influence on the process of making normative municipal-legal acts. Lobbying for the adoption of municipal-legal acts can also be manifested in lobbying for the conclusion by local self-governments of agreements on cooperation of territorial communities. The future law should also make it mandatory to publish such agreements on the official websites of local self-governments. Such a multilateral lobbying agreement, one of the parties to which is a local self-government body, should also be considered a municipal or municipal-law agreement.

References:

1. *Галус О.О, Поняття та види муніципально-правових актів. Конституційно-правові академічні студії. 2017. №3. С.26-32.*

2. *Галус О.О. До питання про визначення меж муніципально-правового регулювання. Університетські наукові записки. 2019. № 69-70. С. 38-49.*

3. *Ганжуров Ю. Парламентське лобіювання в контексті політичної комунікації. Політичний менеджмент. 2005. №4. С. 50-62.*

4. *Бовсунівська І. В. Конспект лекцій з дисципліни "Лобізм в органах публічної влади". К. 2019. 51 с.*

5. *Проект Закону України "Про правове та прозоре регулювання діяльності з лобіювання" № 3059-2 від 02.03.2020. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68275*

Moroz V. O.

Postgraduate Student, Department of Constitutional, Administrative and Financial Law, Leonid Yuzkov Khmelnytsky University of Management and Law Khmelnytsky, Ukraine

ADMINISTRATIVE PROCEDURE: ON THE CONTENT OF THE LEGAL CATEGORY

Today, as never before, it is important that the country has an effective legal regulation of administrative procedures, this is certainly important for the protection of the rights and freedoms of individuals in legal relations with public authorities. Given that the status of individuals and legal entities in relations with public authorities still differs, only in the presence of clear legislation that would establish the procedure for administrative procedure, as well as the regulation of all possible behaviors of civil servants would prevent violations rights of individuals by the public administration.

This issue of legal regulation of administrative procedures is devoted to a significant number of scientific studies of such scientists as: K. Afanasyev, Y. Bytiak, O. Bukhanevich, I. Holosnychenko, T. Kolomoyets, I. Koliushko, V. Kolpakov, S. Stetsenko, V. Tymoschuk and others.

However, despite the fact that there is already a lot of work in the legal literature on this topic, there are still many issues in this area that force scientists to discuss again and need more detailed research and analysis.

First of all, I think it is necessary to note that the legal consolidation of the principles of public administration in the administrative relations between public administration and individuals will allow to fully analyze the situation of the individual. Moreover, these principles must be based on the position of individuals, as such, to whom the state is responsible for its activities. That is, the codification of legislation in the field of administrative procedure is important for regulating the provision of administrative services, the legislation on administrative procedure determines the basic principles of relations between administrative bodies and citizens, including the provision of administrative services [1, p.129].

A major step in this area was the signing by the President of Ukraine of the Law of Ukraine "On Administrative Procedure" (Bill №3475 of 14.05.2020). Prior to that, for the last twenty years, the Cabinet of Ministers of Ukraine has submitted to the Verkhovna Rada at least four drafts of the Administrative Procedure Code of Ukraine: draft of December 29, 2001 № 8413, draft of April 29, 2004 № 5462, draft of July 18, 2008 № 2789, project dated December 3, 2012 № 11472.

Thanks to the Law of Ukraine "On Administrative Procedure" the following will be achieved:

– approximation of Ukraine to the standards of the European Union;

– protection of people from the arbitrariness of state bodies (an example of this may be the reduction of pension benefits without informing the person);

– creating conditions prevent "building scandals", as it involves the involvement of "stakeholders";

– create effective out-of-court protection;

– provide honest employees with a clear procedure for making balanced and legitimate decisions;

– complete the formation of the system of basic legislation for the sphere of administrative procedure.

In the legal literature, the concept of administrative procedure is understood as the procedure established by law for consideration and resolution of individual administrative cases by bodies of administrative jurisdiction [2, p. 24].

O. Bukhanevych defines the administrative procedure as the procedure established by law for consideration and resolution by the administrative body of individual cases related to the application of individuals and legal entities in order to exercise their rights, freedoms and legitimate interests [3, p. 128].

O. According to the results of the dissertation research, Lagoda defines the administrative procedure as the procedure established by law for consideration and resolution of individual administrative cases by the executive and local self-government bodies, which ends with the adoption of an administrative act or the conclusion of an administrative agreement [4, p. 9].

According to the draft Law of Ukraine "On Administrative Procedure" [5], administrative procedure is a procedure for administrative proceedings established by law.

As can be seen from the definitions given above, the legal literature hopes for a more complete definition of administrative procedure, which in turn allows for a clearer understanding and definition of types of administrative proceedings and the range of relations that will be subject to legal regulation.

Legal regulation of administrative procedures is of great importance for the protection of the rights and freedoms of individuals in legal relations with public authorities. Until recently, Ukraine was one of the few countries in the post-Soviet space that had uncodified administrative and procedural legislation.

In turn, improving the legal regulation of administrative procedure is an important element of administrative and legal reform. Moreover, it is obvious that the codification of administrative and procedural legislation for Ukraine is important for the implementation of the Association Agreement between Ukraine and the EU.

References:

1. Mykhailiuk Ya.B. Administratyvni posluhy u krainakh Yevropeiskoho Soiuzu ta Ukraini: porivnialno-pravovyi analiz; za zah. red. k.iu.n., dots. A.A. Pukhtetskoi. Kyiv : Kyivskyi un-t im. Borysa Hrinchenka, 2016. 224 p.

2. Administratyvna protsedura ta administratyvni posluhy. Zarubizhnyi dosvid i propozytsii dlia Ukrainy / avt.-uporiad. V.P. Tymoshchuk. Kyiv: Fakt, 2003. 496 c.

3. Bukhanevych O.M. Poniattia ta sutnist protsedury nadannia administratyvnykh posluh. Pravo i suspilstvo. 2015. № 5. С. 126-131.

4. Lahoda O.S. Administratyvna protsedura: teoriia i praktyka zastosuvannia : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. yuryd. nauk : 12.00.07 «Administratyvne pravo i protses; finansove pravo; informatsiine pravo» ; Nats. un-t derzh. podatk. sluzhby Ukrainy. Irpin, 2007. 21 с.

5. Proekt Zakonu «Pro administratyvnu protseduru». URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68834

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

Данілова А. В.
аспірантка кафедри кримінального права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова
м. Хмельницький, Україна

ВПЛИВ ВООЗ НА ПРОТИДІЮ ВИНИКНЕННЮ ТА ПОШИРЕННЮ ОСОБЛИВО НЕБЕЗПЕЧНИХ ІНФЕКЦІЙНИХ ХВОРОБ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабне вторгнення російської федерації на територію України, яке розпочалось 24 лютого 2022 року і триває до сьогодні призвело до загибелі, поранень та масового переміщення людей. Війна практично завжди супроводжується спалахами інфекційних хвороб, у тому числі й тих, які є особливо небезпечними. Всесвітньо відомий епідеміолог Майкл Остерхольм стверджує, що «війна – це найкращий друг інфекційних хвороб» [1]. Це й не дивно, адже ситуація, коли сотні, а подекуди й тисячі людей змушені перебувати у бомбосховищах, підвалах, метро, масово евакуюватися потягами, не може не сприяти поширенню інфекційних хвороб. Ситуація в Україні ускладнюється і надалі, адже внаслідок постійних обстрілів та бомбардувань руйнуються заклади охорони здоров’я, гинуть лікарі. За повідомленням Міністра охорони здоров'я України Віктора Ляшка наразі підтвердженими є пошкодження або пограбування 672 закладів охорони, із них 115 є повністю зруйнованими, без можливості подальшого відновлення. Окупантами було вбито 12 лікарів, 47 є тяжко пораненими [2]. До того ж, у районах ведення активних бойових дій, унеможливлюється проведення моніторингу даних щодо захворюваності, своєчасних кампаній з вакцинації, виводяться з ладу системи водопостачання та інші важливі об’єкти критичної інфраструктури. Воєнний конфлікт перешкоджає своєчасним поставкам предметів першої необхідності та доступу населення до них. Своє побоювання щодо загрози виникнення та поширення інфекційних хвороб внаслідок розпочатої війни росії проти України ще у березні 2022 року висловлювали провідні спеціалісти епідеміологи у статті для журналу Nature [3], які нажаль починають справджуватися.

У ситуації, яка склалася на сьогодні в Україні, найбільш уразливими є ті, хто не може переїхати в безпечне місце, і ті, хто перебуває на окупованих росією територіях. Так, окрім COVID-19, підтверджені випадки якого продовжують фіксуватися на території України, назріває загроза поширення ще однієї особливо небезпечної інфекційної хвороби. У тимчасово окупованому українському місті Маріуполь, за даними військової розвідки міністерства оборони Великої Британії, епідемічна

ситуація є надзвичайно складною через ризик великого спалаху холери. Цьому сприяє відсутність централізованого водопостачання та каналізації, розкладання тисячі трупів, брак придатної для пиття води. Міський голова Маріуполя Вадим Бойченко, посилаючись на такі обставини, стверджує, що у Маріуполі до завершення 2022 року від хвороб може померти більше 10 тисяч людей та просить про повну евакуацію міста [4].

Як ми бачимо, виклики для здоров'я суспільства з'являються один за одним викриваючи при цьому глибинні проблеми у системі захисту населення від виникнення та поширення особливо небезпечних інфекційних хвороб. Стає зрозуміло, що протистояти такій загрозі силами однієї країни, тим більше тієї яка перебуває у стані війни, практично неможливо, тому актуалізується питання поєднання зусиль провідних держав світу, покращення нормативних механізмів протидії епідеміям та пандеміям на глобальному рівні. До того ж вимушена міграція населення, спричинена військовою агресією, виводить цю проблему на міжнародний рівень.

Основна координуюча роль у боротьбі з поширенням особливо небезпечних інфекційних хвороб на міжнародному рівні належить Всесвітній організації охорони здоров'я (далі − ВООЗ). Водночас такі ключові питання як принципи та основні засади здійснення міжнародного співробітництва у цій сфері досить часто підлягають розгляду і Генеральною Асамблеєю ООН.

Діяльністю ВООЗ охоплено усі напрямки міжнародної охорони здоров'я, серед яких: надання допомоги у надзвичайних гуманітарних ситуаціях, попередження надзвичайних ситуацій, поліпшення санітарних умов, встановлення міжнародних медико-санітарних правил, якими повинні послуговуватися країни під час моніторингу спалахів захворювань і боротьби з їхнім поширенням, тощо. Статут (Конституція) ВООЗ визначає для цієї організації досить широкий правовий інструментарій для реалізації її завдань. Зокрема, це можливість прийняття конвенцій (стаття 19), регламентів (стаття 21) та рекомендацій (стаття 23) [5]. Проте, варто зауважити, що ВООЗ використовує такі механізми досить рідко. Так, ВООЗ дотепер ухвалила лише одну конвенцію – Рамкову конвенцію ВООЗ із боротьби проти тютюну [6] у зв'язку з глобальним поширенням тютюнопаління. Натомість сфера протидії інфекційним захворюванням, разом з іншими глобальними викликами для здоров'я людей, сьогодні не має окремого, конвенційного регулювання. Будучи однією з ключових організацій у сфері охорони здоров'я ВООЗ зобов'язана ефективніше використовувати механізмами утвердження нормативно-правових норм, зокрема і через прийняття конвенцій.

Фактично, Міжнародні медико-санітарні правила (далі − ММСП) є єдиним нормативно-правовим документом ВООЗ у напрямку боротьби з інфекційними хворобами [7]. Серед найбільш значущих положень ММСП варто виокремити зобов'язання держав-учасниць інформувати про події,

які, відповідно до визначених ММСП критеріїв, можуть становити надзвичайну ситуацію міжнародного масштабу у напрямку охорони громадського здоров'я. ВООЗ може брати до уваги повідомлення і з інших джерел, намагаючись отримати від держав-учасниць підтвердження наявності таких подій на їх території [7]. Однак, вважаємо, що про дієвість ММСП можна вести мову лише у випадку передбачення санкцій за їх недотримання чи порушення. Натомість ММСП не передбачають відповідальності держав за недодержання їх вимог.

Під час 75-ї сесії Всесвітньої асамблеї охорони здоров'я 26 травня 2022 року більшістю голосів було прийнято резолюцію, запропоновану Україною та рядом країн-союзників, під назвою «Надзвичайна ситуація у сфері охорони здоров'я України, країн, що приймають та розміщують біженців, спричинена агресією російської федерації» [8]. Така резолюція є надзвичайно важливою, оскільки у ній засуджується військова агресія росії проти України, включаючи напади на об'єкти охорони здоров'я, які є зареєстрованими в системі ВООЗ зі спостереження за фактами нападів на медичні об'єкти, а також вказується на те, що агресія росії проти України є винятковими обставинами, які спричиняють серйозні проблеми для здоров'я населення, та виходять за регіональні рамки. 88 країн підтримали резолюцію, 12 − виступили проти, 53 − утрималися. Резолюція України закладає механізми подальшої ізоляції російської федерації, в тому числі через позбавлення членських прав та права голосу у ВООЗ, у разі невиконання висунутих у резолюції вимог. Однак це недостатньо сприяє санкціям проти росії в ВООЗ, адже незрозуміло, чи будуть прихильники резолюції вживати заходів, якщо росія продовжить свої атаки, оскільки юридично такого обов'язку у них не виникає.

Таким чином, вважаємо, що для міжнародної спільноти, з метою протидії викликам для глобального здоров'я населення, надзвичайно важливо внести зміни в міжнародно-правове регулювання боротьби з інфекційними хворобами, як тими, що існують наразі так і тими, що можуть виникнути в майбутньому. Зокрема шляхи покращення ми вбачаємо у необхідності прийняття конвенцій у напрямку запобігання виникненню та поширення інфекційних хвороб, а також у запровадженні конкретних видів відповідальності держав у випадку недотримання Міжнародних медико-санітарних правил та законних вимог ВООЗ. Окрім призупинення членства в організації, вважаємо за доцільне передбачити обов'язок усіх держав-учасниць ВООЗ вводити жорсткі санкції проти держави-порушниці у сфері захисту здоров'я населення, аж до моменту припинення незаконних дій останньої. Необхідність внесення таких змін є особливо відчутною під час боротьби з особливо-небезпечними інфекційними хворобами в умовах воєнного стану, коли Україні бракує власних зусиль, та необхідно заручитися підтримкою та допомогою міжнародної спільноти.

Список використаних джерел:

1. Alice Park. Why Ukraine's COVID-19 Problem Is Everyone's Problem. URL: https://time.com/6153254/ukraine-russia-war-covid-19/.

2. Ми платимо велику ціну. Віктор Ляшко про наслідки війни для медичної системи й українців та ефективність роботи ВООЗ.

3. Leslie Roberts. Surge of HIV, tuberculosis and COVID feared amid war in Ukraine. URL: https://www.nature.com/articles/d41586-022-00748-6?fbclid=IwAR1 txFdXZVxFQJAMhckzjQK2eBlGyIM5qXdsz6pnzyaxOXv4z3OEBCnDPB0.

4. У Маріуполі від антисанітарії може померти понад 10 тисяч людей – мерія. URL: https://www.slovoidilo.ua/2022/05/11/novyna/suspilstvo/mariupoli-antysanitariyi-mozhe-pomerty-10-tysyach-lyudej-meriya.

5. Статут (Конституція) Всесвітньої організації охорони здоров'я від 22.07.1946 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_599#Text.

6. Рамкова конвенція ВООЗ із боротьби проти тютюну від 21.05.2003 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/897_001#Text.

7. Міжнародні медико-санітарні правила від 23.05.2005 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/897_007#Text/.

8. Надзвичайна ситуація у сфері охорони здоров'я України, країн, що приймають та розміщують біженців, спричинена агресією російської федерації : Резолюція від 23.05.2022 року. URL: https://apps.who.int/gb/ebwha/pdf_files/WHA75/A75_ACONF6-ru.pdf.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА

Краснощок А. В.

к.п.н., доцент кафедри спеціальних дисципін
та професійної підготовки факультету №1
КННІ ДонДУВС
м. Кривий Ріг, Україна

ВИМОГИ ДО ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Відповідно до указу Президента України В. Зеленського №64/2022 від 24.02.2022 р. на території України діє воєнний стан [1].

З моменту набрання чинності даного нормативно-правового акту діяльність державних органів влади та місцевого самоуправління зазнала певних змін. По-перше, дії вище перелічених органів на даний момент зумовлені сприянню органам управління, створеним на визначеній території, в безпосередньому вирішенні завдань оборони держави. Працівники цих органів в цій ситуації займають провідну роль через завдання, які були поставлені на них з урахуванням розглянутих умов діяльності. Від ефективності їх роботи вирішальною мірою залежить безпосереднє забезпечення внутрішньої безпеки. Водночас за таких умов особливої актуальності набуває питання особистої безпеки поліцейського, адже від цього в тому числі залежить якісне і професійне виконання поліцейськими своїх професійних обов’язків.

Для визначення особливостей повноважень поліцейського та відповідно вимог до його особистої безпеки потрібно спочатку визначити правовий статус воєнного стану. Чинне законодавство дає дане визначення. Отже, посилаючись на статтю 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» можемо визначати, що воєнний стан - це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [2].

Саме в цих цілях і необхідно уточнити компетенцію органів внутрішніх справ, бо тільки наявність уточнених повноважень дає юридично обґрунтовані гарантії законності в реалізації функцій служб і підрозділів органів внутрішніх справ. Безсумнівно, що для успішного виконання завдань, поставлених перед Національною поліцією в умовах воєнного стану, їхні обов'язки і права повинні відповідати основному принципу – нові обов'язки кореспондуються з новими правами. Надзвичайно важливою є та обставина, що розширення компетенції Національної поліції при введенні воєнного стану є в системі заходів примусу. Співробітники Національної поліції не можуть переступити меж дозволеного в методах і засобах своїй діяльності щодо забезпечення безпеки. Їх коло в цих умовах, на наш погляд, має бути розширено, бо застосування їх не завжди пов'язане з правопорушеннями, а може бути результатом оцінювання обстановки, що складається. Ускладнення компетенції Національної поліції проявляється і у внутрішньому управлінні кожним з них. [3].

Статтею 10 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» встановлено, що у період воєнного стану не можуть бути припинені повноваження, зокрема органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність і досудове розслідування [2].

Згідно з пунктом 24 частини першої статті 23 Закону України «Про Національну поліцію» поліція відповідно до покладених на неї завдань бере участь відповідно до повноважень у забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану у разі його введення на всій території України або в окремій місцевості. Крім того, статтею 24 цього Закону визначено додаткові повноваження поліції та встановлено, що у разі виникнення загрози державному суверенітету України та її територіальної цілісності, а також у ході відсічі збройної агресії проти України органи та підрозділи, що входять до системи поліції, відповідно до законодавства України беруть участь у виконанні завдань територіальної оборони, забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану у разі його оголошення на всій території України або в окремій місцевості [4].

Особиста безпека поліцейського під час воєнного стану забезпечується виконанням Інструкції про порядок переведення органів Національної поліції України на посилений варіант службової діяльності [5].

У зв'язку з викладеним 15 березня 2022 року було прийнято Закон України «Про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії воєнного стану».

Законом доповнено статтю 23 Закону України «Про Національну поліцію» новими пунктами та наділено поліцію повноваженнями, необхідними для виконання покладених на неї завдань, у тому числі в умовах воєнного стану.

Зокрема, доповнення стосуються питань взаємодії органів і підрозділів Національної поліції з державними органами, органами місцевого

самоврядування, юридичними особами державної форми власності, у тому числі щодо військовополонених, забезпечення конвоювання та утримання затриманих осіб, розмінування та допуску поліцейських до проведення спеціальних вибухотехнічних робіт, а також представництва в Міжнародній організації кримінальної поліції – Інтерполі.

Крім того, відбулися зміни спрямовані на врегулювання питання збирання біометричних даних осіб, у тому числі шляхом дактилоскопіювання, а також розширення переліку підстав для зупинки поліцейським транспортного засобу та його перевірки, а також перевірки водія та пасажирів. Крім того, доповнено Дисциплінарний статут Національної поліції України новим розділом, який визначає особливості проведення в Національній поліції службового розслідування в період дії воєнного стану [6].

Таким чином було оптимізовано і врегулювано питання діяльності поліції та особистої безпеки поліцейського, передусім, в умовах воєнного стану, що є надзвичайно акутуальним в наш час.

Список використаних джерел:

1. *Указ Президента України №64/2022 [Електронний ресурс] Режим доступу: https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397 (дата звернення 20.04.2022).*
2. *Закон України «Про правовий режим воєнного стану» [Електронний ресурс] Режим доступу: https://ips.ligazakon.net/document/t150389?an=1&ed=0000_00_00 (дата звернення 10.06.2022).*
3. *М. В. Ковалів, В. О. Іваха. Діяльність органів внутрішніх справ в умовах воєнного стану [Електронний ресурс] Режим доступу: https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal paper/2017/jun/4948/vnulpurn201683712.pdf (дата звернення 10.06.2022).*
4. *Закон України «Про Національну поліцію» [Електронний ресурс] Режим доступу: https://ips.ligazakon.net/document/T150580?an=1 (дата звернення 20.04.2022).*
5. *Наказ Міністерства внутрішніх справ від 10 грудня 2015 року № 1560, зареєстрованою у Міністерстві юстиції України 05 січня 2016 року за № 12/28142 [Електронний ресурс] Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0012-16#n14(дата звернення 10.06.2022).*
6. *Закон України «Про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії воєнного стану» [Електронний ресурс] Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2123-20#Text(дата звернення 10.06.2022).*

Джантіміров М. О.

курсант 107 навчального взводу факультету № 3
Донецького державного університету внутрішніх справ
м. Кропивницький, Україна

FUNDAMENTALS OF UKRAINIAN NATIONAL SECURITY

National security is one of the fundamental tasks of the state, solving a number of issues and phenomena related to the preservation of sovereignty and protection of state interests.

According to the Law of Ukraine "On National Security of Ukraine", national security is aimed at protecting state sovereignty, territorial integrity, democratic constitutional order and other national interests of Ukraine from real and potential threats [2].

National security also includes the protection of the individual, his life and health, honor and dignity.

The legal basis of state policy in the field of national security and defense is the Constitution of Ukraine, international treaties approved by the Ukrainian Parliament, as well as other regulations issued to implement the Constitution and laws of Ukraine.

The main principles of national security are:

1) The rule of law, accountability, legality, transparency and adherence to the principles of democratic civilian control over the functioning of the security and defense sector and the use of force;

2) Compliance with international law, participation in the interests of Ukraine in international efforts to maintain peace and security, interstate systems and mechanisms of international collective security;

3) Development of the security and defense sector as the main tool for implementing state policy in the field of national security and defense [1].

The fundamental principles define Ukraine as a democratic European state, which primarily puts the policy of democracy and the rule of law at the heart of every aspect of its activities.

Control over the observance of fundamental principles is exercised at both the state and civil levels. Carried out by the President of Ukraine, the Ukrainian Parliament, the Cabinet of Ministers of Ukraine. There is also judicial control over appeals against decisions, actions and inaction of officials in this area. Public supervision is carried out through public organizations or local deputies.

The security sector includes such state institutions as Ministry of Defense of Ukraine (main body), Armed Forces of Ukraine, State Special Transport Service, Ministry of Internal Affairs, Security Service of Ukraine, Intelligence Bodies of Ukraine, State Security Service of Ukraine, Judicial Protection Service, Civil

Service special communication and information protection of Ukraine, International Cooperation on National Security [2].

All of these institutions play a role and perform well-defined tasks. Thanks to them, the country is always ready for any internal and external threats. Today, the military conditions demonstrate a coordinated mechanism for the functioning of state institutions, ensuring public order, maintaining the rule of law and protecting the sovereignty and independence of Ukraine.

It should be noted that national security is an important aspect in every state, on which its continued existence and prosperity depend. Therefore, at the state level it is necessary to make every effort and pay close attention to ensure national security. After all, a nation cannot determine itself and exist without creating its own state. However, it is not enough to create a state, first it is necessary to take care of its security by defending national interests. Advocating them is a response to internal and external challenges. In order for it to be effective, it is necessary to determine the interests of the nation, its values, goals, priority.

Thus, ensuring national security, being a whole system of values and objectives of public policy, is the cause of international relations. Clearly defined national goals and their defense in the international political arena is a decisive force in the development and formation of the state and an indicator of its strength. A strong state is a rich state. Its role and place on the world stage, as well as its geopolitical and strategic position depend on the level of wealth of the state. All these aspects are provided and established depending on the level of security and effectiveness of national security [3].

Список використаних джерел:

1. *Богданович В. Ю. Теоретико-методологічні засади забезпечення національної безпеки держави у її визначальних сферах : монографія. Київ: Видавництво «Кий», 2007. 370 с.*

2. *Про національну безпеку України. Закон України. Відомості Верховної ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text.*

3. *Циганов В. В. Національна безпека України : посібник. Київ: НАВС, 2004. 100 с.*

Шильке К. А.

Студентка 3-ого курсу,
спеціальності «Право»
Донецького державного університету внутрішніх справ, факультету № 4

ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПІВ ДЕМОКРАТІЇ, ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Поняття про воєнний стан мешканці України пізнали ще у 2018 році, у відповідь на інцидент у Керченській протоці, указом президента України затвердженим Верховною Радою України, військовий стан введений у 10 областях та територіальному морі України з 14:00 за місцевим часом «з метою посилення оборони України на тлі зростаючої агресивності з боку Росії». Наразі у 2022 році - це поняття є доволі актуальним, через новий напад Російської Федерації на Україну, але як і раніше у більшості громадян України виникає питання, які є обмеження чи будуть дотримуватись їх права та свободи. [1]

Захист законних прав і свобод громадян є одним із ключових обов'язків держави. Однак існують ситуації, коли їх обмеження є невідворотним і здійснюється виключно у спосіб та за допомогою засобів, передбачених чинним законодавством. Стаття 64 Конституції України встановлює виключення, за яких можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод людини. Такою підставою безпосередньо виступає впровадження воєнного або надзвичайного стану. [3, с. 328]

Воєнний стан є тимчасовою ситуацією, за якої виконавчій владі надають виняткових повноважень, а також застосовують виняткові правила у відповідь на виклики надзвичайної ситуації, яка становить серйозну загрозу для країни, та з метою подолання такої ситуації. Згідно з ЗУ «Про правовий режим воєнного стану» правовою основою введення воєнного стану є Конституція України, цей Закон та указ Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях, затверджений Верховною Радою України. [5]

Особливості дії нормативно-правових актів в умовах воєнного стану:

- нормативно-правові акти Верховної Ради Автономної Республіки Крим,
- рішення Ради міністрів Автономної Республіки Крим,
- рішення місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, які стосуються прав і свобод людини і громадянина, що обмежуються у зв'язку з введенням воєнного стану, тимчасово не застосовуються.

Засадничий принцип верховенства права. Наявність воєнного стану базується на дихотомії між нормою (звичним станом) та винятком. Згідно з

так званим підходом, що базується на суверенності, воєнний стан перебуває поза межами правового регулювання та не підпадає під його дію.

Відповідно до підходу, що базується на верховенстві права, військовий стан сам собою є правовою інституцією, яка підлягає правовому регулюванню, хоча норми, які застосовують щодо нього, можуть до певної міри відрізнятися від тих, що застосовуються в часі звичного стану. Чинне міжнародне законодавство, як і практично всі національні правові системи, дотримуються останнього зазначеного підходу.

Гарантії законності в умовах воєнного стану полягають у тому, що в умовах воєнного стану забороняються:

- зміна Конституції України;
- зміна Конституції Автономної Республіки Крим;
- проведення виборів Президента України, а також виборів до Верховної Ради України, Верховної Ради Автономної Республіки Крим і органів місцевого самоврядування;
- проведення всеукраїнських та місцевих референдумів;
- проведення страйків, масових зібрань та акцій.

Отже, вказані заходи повинні бути проведені у відповідності із чинним законодавством і не можуть суттєво обмежувати основоположні права громадян. Крім цього, будь-які обмеження повинні бути спів-мірними з цілями, які вони переслідують.

Визначально, що Конституція України як основний гарант забезпечення і захисту прав і свобод громадян містить перелік прав, які не можуть обмежуватися навіть в період дії воєнного стану. [2, с. 1108]

Зокрема, – не може бути обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками;

– громадяни України не можуть бути позбавлені громадянства і права змінити громадянство;

– не можуть бути порушеними невід’ємне право на життя; на повагу до гідності, на свободу та особисту недоторканність;

– не підлягає обмеженню право направляти індивідуальні або колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади та місцевого самоврядування;

– не можуть бути обмеженими право на житло, на шлюб і рівні права та обов’язки в шлюбі і сім’ї;

– неприпустимим є порушення рівності дітей у своїх правах незалежно від походження;

– не підлягає обмеженню право на захист прав і свобод у суді; на відшкодування коштами держави або органів місцевого самоврядування матеріальної і моральної шкоди, заподіяної незаконними рішеннями органів державної влади;

– не може бути обмеженим право на професійну правничу допомогу; право не притягуватися двічі до юридичної відповідальності одного виду за одне і те ж правопорушення; презумпція невинуватості; право на захист і відмову свідчити або давати пояснення чи показання щодо себе, членів сім'ї або близьких родичів, коло яких визначено законом.

Крім того, Закон України № 389-VIII закріплює гарантію дотримання таких стандартів, як **мінімальна заробітна плата, мінімальний строк відпустки та час відпочинку між змінами на час залучення громадян до виконання трудової повинності та відшкодування вартості майна у разі його примусового відчуження.**

Відповідно до ст. 3 Закону України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» примусове відчуження майна в умовах правового режиму воєнного стану може здійснюватися з попереднім повним відшкодуванням його вартості. У разі неможливості попереднього повного відшкодування за примусово відчужене майно таке майно примусово відчужується з наступним повним відшкодуванням його вартості. Майно, що підлягає примусовому відчуженню обов'язково оцінюється у порядку, встановленому законодавством. Саме завдяки цій процедурі і можливе повне відшкодування його вартості власнику. [4]

Гідність людини, беззаперечно, є однією із основоположних цінностей людства. Порушення цього уставу неприпустиме за жодних умов, навіть у період дії воєнного стану.

Абсолютна заборона катування є імперативною нормою міжнародного права, і, як постійно підкреслює у своїй практиці Європейський суд з прав людини, — «відображає одну з фундаментальних цінностей демократичного суспільства». Вона знайшла своє закріплення в усіх основних міжнародних інструментах, починаючи від загальних принципів міжнародного права, міжнародних документів звичаєвого права до міжнародних договорів на універсальному та регіональному рівнях.

Застосування катувань і жорстоке поводження повністю нівелюють принцип людської гідності. Тому їх використання є абсолютною забороною на теренах усього цивілізованого світу, навіть коли мова йде про війну.

Таким чином, основоположні права людини і громадянина не підлягають обмеженню навіть у період дії воєнного стану. Адже без їх забезпечення і гарантування неможливим є існування людини і держави у правовому демократичному полі.

Список використаних джерел:

1. *Правова доктрина України : у 5 т. / В. Я. Тацій, О. Д. Святоцький та ін. ; за заг. ред. О. В. Петришина. - 976 с. URL: http://ippi.org.ua/pravova-doktrina-ukraini-tom-1(дата звернення: 10.06.2022)*

2. *Болл Т., Деґер Р. Демократичний ідеал: історія становлення / пер. з англ. П. Таращука //Демократія : антологія / упоряд. О. Проценко. К., 2005. XXVIII. 1108 с.*

3. *Конституційно-правові засади становлення української державності : моногр. / за ред. В. Я. Тація, Ю. М. Тодики. Х., 2003. 328 с.*

4. *Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану. Закон України від 17.05.2012 № 4765-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4765-17#Text (Дата Звернення: 10.06.2022]*

5. *Про правовий режим воєнного стану. Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text (Дата звернення: 10.06.2022)*

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА

Сирмаміїх І. В.

кандидат економічних наук, доцент, заступник начальника відділу організації наукової роботи Донецького державного університету внутрішніх справ,
м. Кропивницький, Україна

ІНФОРМАЦІЙНА СКЛАДОВА В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

В сучасних умовах, коли зростає роль інформаційних технологій, в системі управління економічною безпекою підприємства велике значення набуває інформаційна безпека. Варто зазначити, що проблемам у сфері інформаційної безпеки на рівні підприємства в своїх роботах розглядали такі вчені, як Баланда А., Білоус В., Гевко В., Герасименко О., Ковальчук А., Кобилін А., Сороківська О. та інші.

Відповідно до точки зору Сороківської О. та Гевка В., інформаційна безпека підприємства – це «суспільні відносини щодо створення і підтримання на належному рівні життєдіяльності інформаційної системи суб'єкта господарської діяльності» [1]. Для досягнення належного рівня, перш за все, необхідно ліквідувати навмисні, ненавмисні загрози, у результаті настання яких може бути недоотримання підприємством прибутку або отримання збитків.

Інформаційна безпека підприємства є багаторівневим явищем, метою якої є збереження цілісності, повноти та точності інформації, мінімізація ризику несанкціонованих змін у інформаційних системах [2].

Стратегія забезпечення механізму інформаційної безпеки є невід'ємним елементом системи безпеки підприємства, повинна гарантувати його не тільке стабільне ефективне функціонування, але і високий потенціал розвитку.

Система інформаційної безпеки на підприємствах реалізується на двох рівнях: безпека даних та безпека комп'ютерних систем. В період режиму воєнного стану (згідно з статтею 8 Закону «Про правовий режим воєнного стану»), в Україні військове командування разом із військовими адміністраціями може використовувати потужності та трудові ресурси підприємств, установ і організацій усіх форм власності для потреб оборони, примусово відчужувати або вилучати майно, змінювати режим роботи, проводити інші зміни виробничої діяльності, а також умов праці відповідно до законодавства про працю, проводити огляд речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень. Також у разі порушення вимог або невиконання заходів правового режиму воєнного стану вилучати у

підприємств, установ і організацій усіх форм власності, окремих громадян електронне комунікаційне обладнання, телевізійну, відео- і аудіоапаратуру, комп'ютери, а також у разі потреби інші технічні засоби зв'язку [3]. Тому актуальними для підприємств є технологічні та адміністративні дії, що: по перше, унеможливлюють несанкціонований доступ до даних, запобігають їхній втраті у разі виникнення збоїв; по-друге, зменшують розміри збитків, яких може зазнати підприємство у разі розголошення конфіденційної інформації; по-третє, забезпечують якісну роботу апаратного та програмного забезпечення.

При створенні стратегії забезпечення інформаційної безпеки підприємства необхідно своєчасно вирішувати коло питань: аналізувати ситуації, що становлять загрозу; визначати загрози і оцінювати їх характер; адекватно оцінювати витрати для реалізації заходів безпеки; аналізувати та контролювати рівень економічної безпеки в цілому.

По суті, для забезпечення інформаційної безпеки підприємств терміново потрібно запроваджувати суттєві заходи з захисту та зміни підходів до нього на більш ефективні: постійний моніторинг програмного забезпечення, з метою виявлення напрямків удосконалення; розробка правил та принципів роботи мереж підприємств, особливо модернізація системи аутентифікації співробітників з неможливістю несанкціонованого доступу до захищених даних, ідентифікація їх дій в системі, особливо роботи зі знімними носіями (CD/DVD/USB); використання засобів криптозахисту електронного документообігу, електронної пошти, електронної звітності, електронних реєстрів та інших прикладних систем.

Для реалізації на підприємствах стратегії посилення інформаційної безпеки необхідно або перевести підтримку і захист IT-систем на аутсорс (як спільного керування, так і повної передачі), або удосконалити діяльність власного IT-підрозділу, здатних своєчасно і ефективно зреагувати і вжити міри щодо захисту інформаційного середовища підприємства.

Таким чином, ураховуючи складну ситуацію в країні в умовах збройної агресії з боку росії, для забезпечення інформаційної безпеки підприємств незалежно від їх форм власності, як важливої складової економічної безпеки, необхідно з позиції системного аналізу створити єдину систему методів і механізмів захисту, що буде відповідати рівню потенційних загроз для належного рівня захисту інформаційних ресурсів.

Список використаних джерел:

1. *Сороківська О.А., Гевко В.Л. Інформаційна безпека підприємства: нові загрози та перспективи// Вісник Хмельницького національного університету: Економічні науки, 2010. № 2. Т. 2. С. 32–35.*

2. *Герасименко О. В. Інформаційна безпека підприємства: поняття та методи її забезпечення. URL: http://surl.li/ccjcb*

3. *Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 24.05.2022. № 389-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text.*

4. *Маркіна, І. А. Інформаційна безпека підприємства та організаційні заходи її забезпечення// Український журнал прикладної економіки, 2019. Том 4. № 4. С. 209–215.*

ПСИХОЛОГІЯ

Мороз Л. І.

Доктор психологічних наук, професор
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Сафін О. Д.

Доктор психологічних наук, професор
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ: ЗАРУБІЖНИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД

Сучасні несприятливі соціально-політичні реалії знову і знову повертають науковців до питання впливу війни на психічне здоров'я особистості. Не дивлячись на прогрес системи світової безпеки після закінчення Другої світової війни, протягом останніх 70 років у світі не припиняються локальні військові конфлікти. На жаль, не виключенням стала і Україна, в яку наразі відбувається російське повномасштабне військове вторгнення, що примушує страждати тисячі цивільних, мирних людей, які потерпають від жорстоких бойових дій. Безумовно військові дії, безпосередньо загрожуючи життю та здоров'ю індивіда, життю та здоров'ю значущих для нього людей, руйнуючи звичний життєвий уклад, належать до розряду екстремальних, кризових для людини подій, характеризуються катастрофічним впливом на її життя та, відповідно, мають інтенсивний психотравмуючий вплив на суб'єктів життєдіяльності, призводять до численних психологічних порушень, що носять гострий, інтенсивний характер перебігу. Серед них тривожно-фобічні та психосоматичні розлади, панічні розлади, тужливо-депресивні стани, інтенсивні реакції горя та відчаю, порушення сну, посттравматичні стресові розлади [5; 6; 7]. R. Murthy та R. Lakshminarayana, спираючись на дані ВООЗ зазначають, що в умовах збройних конфліктів у всьому світі 10% людей, які переживають травматичні події, матимуть серйозні проблеми з психічним здоров'ям, а ще в 10% буде проявлятися поведінка, що вплине на якість їх життя: депресія, тривога та психосоматичні проблеми, такі як безсоння або больовий синдром [6, с. 25]. Вируючий на території України військовий конфлікт кардинальним чином позначається на психоемоційному стані як його безпосередніх учасників, так і тих громадян, які мешкають на віддалених від активних бойових дій територіях, що робить питання необхідності надання їм кваліфікованої, якісної та ефективної психологічної допомоги дуже актуальним.

Феноменологію кризових переживань під час війни, психологічні наслідки перебування у зонах вогневого ураження, особливості та методи психологічної допомоги постраждалим від військових конфліктів вивчали як зарубіжні, так і вітчизняні науковці, серед яких C. Antonaccio, N. Betancourt, T. Betancourt, J. Falcone, J. Farrar, R. Frounfelker, N. Islam, R. Lakshminarayana, R. Murthy, Ch. Ra, C. Torre, Ю. Александровський, Х. Алієв, Е. Виржанська, Л. Гребінь, В. Захаров, В. Знаков, Д. Калдеш, Т. Католик, З. Кісарчук, О. Кокун, І. Корнієнко, Г. Лазос, С. Максименко, М. Мюллер, Я. Омельченко, О. Романчук, Н. Степанова, Л. Царенко тощо.

В умовах війни на психоемоційний стан особистості починає діяти ряд потужних чинників, що носять виключно стресогенний характер та значно збільшують вірогідність її психологічного травмування:

- безпосередня загроза життю та здоров'ю;
- кардинальна зміна умов життя у зв'язку з евакуацією, руйнуванням домівки, загибеллю або каліцтвом інших членів родини, мобілізацією в армію тощо;
- стрімке погіршення соціально-економічної ситуації, відсутність можливості задовольнити базові потреби;
- маніпулятивний інформаційно-психологічний вплив на свідомість громадян, що здійснюється ворожою країною.

Необхідно зазначити, що на тлі дії нових потужних психогенних чинників, що випробовують емоційну стійкість та навички емоційної саморегуляції суб'єктів життєдіяльності, у них починають видозмінюватися провідні ціннісні пріоритети. Під час війни в ієрархії ціннісних орієнтацій на перші позиції виходять такі цінності як цінність власного життя, здоров'я, життя та здоров'я близьких людей, цінність спілкування з рідними, цінність свободи та незалежності, цінність єдності та дружби, цінність власної держави та її символів.

Бачення щодо принципових теоретичних підвалин та практичних методів психологічної підтримки цивільного населення, що страждає від військового конфлікту, дещо відрізняється серед зарубіжних та вітчизняних дослідників. На Заході психологічна допомога постраждалим від війни носить комплексний, системний характер, описується в термінах психосоціального супроводу та спрямована на повне відновлення психічного здоров'я постраждалої людини, а також, що дуже важливо, її соціальне зцілення [6, с. 25]. При цьому автори рухаються у руслі концепцій психічного здоров'я, що почали стрімко розвиватися на початку XX століття внаслідок двох світових воєн. Тобто на думку західних вчених психологічна та соціальна реабілітація є взаємопов'язаними та органічно доповнюють одна одну. Наприклад, психосоціальна підтримка дітей війни здійснюється у рамках моделі SAFE, що передбачає відновлення 4 елементів, які втілюють реалізацію основних потреб та прав дітей у ситуації повної безпеки: 1) безпека / свобода від загрози та будь-якої шкоди (S – safety); 2) доступ до медичної допомоги та задоволення основних

фізіологічних потреб (A – access); 3) сім'я та зв'язок з рідними (F – family); 4) освіта та економічна безпека (E – education) [5, с. 487]. Конкретні психотерапевтичні методи та прийоми (арт-терапія, когнітивні техніки, тренінги релаксації, наративний вплив) в західній традиції як би вплітаються в загальну систему надання психосоціальної підтримки, яка не зводиться виключно до психологічної допомоги. Одним з критеріїв ефективності здійсненого втручання є відновлення у постраждалих просоціальної поведінки [7].

Вітчизняна традиція надання психологічної допомоги постраждалим від війни у більшій мірі орієнтується на роботу з симптомами наслідкових психоемоційних розладів, що виникли як реакція на гостру стресову ситуацію, наприклад з ПТСР. У вітчизняній літературі широко представлені різноманітні стратегії психологічної допомоги конкретним категоріям громадян, яких торкнулась війна: внутрішньо переміщені особи, військовослужбовці, діти війни, поранені особи тощо [1; 3]. При цьому рекомендується використовувати увесь спектр накопичених світовою психологічною наукою методів психологічної допомоги: техніки психоаналізу, гештальт-терапія, когнітивні техніки, арт-терапія, групова психотерапія тощо. Вітчизняна література також рясніє практичними рекомендаціями щодо боротьби з окремими симптомами ПТСР на кшталт безсоння, негативних думок, пригніченого настрою, гніву, дратівливості, тривожності тощо [2].

Позитивною стороною такої орієнтації вітчизняних науковців є розробка та вдосконалення дієвих психотерапевтичних, корекційних технік і прийомів. З іншого боку українським психологам дещо не вистачає західної системності та комплексності, врахування усієї множини аспектів та чинників здійснення підтримки постраждалих, концентрація виключно на психологічних засобах надання їм допомоги.

Зважаючи на зближення України з західними країнами, стрімкого переорієнтування нашої держави на західні цінності, відмінності західної та вітчизняної стратегій надання психологічної допомоги постраждалим від військових конфліктів поступово згладжуються та нівелюються, чому сприяє планомірне впровадження західних стандартів організації психологічного супроводу осіб, що перебувають у кризових життєвих обставинах.

Список використаних джерел:

1. *Католик Т. В., Корнієнко І. О. Техногенні катастрофи: психологічна допомога очевидцям та постраждалим. Практична психологія та соціальна робота, 2003, №6, С. 30-51*

2. *Мюллер М. Якщо ви пережили психотравмуючу подію. Львів : Видавництво Українського католицького університету: Свічадо, 2014. 120 с.*

3. *Психологічна допомога постраждалим внаслідок кризових травматичних подій: методичний посібник / за ред. З. Г. Кісарчук. Київ : ТОВ «Видавництво «Логос», 2015. 207 с.*

4. *Соціально-педагогічна та психологічна допомога сім'ям з дітьми в період військового конфлікту: навчально-методичний посібник. / за ред. К. Б. Левченко, В. Г. Панок, І. М. Трубавіна. Київ : Агенство «Україна», 2015. 175 с.*

5. *Frounfelker R. L., Islam N., Falcone J., Farrar J., Ra Ch., Antonaccio C. M., Betancourt N. E., Betancourt T. S. Living through war: Mental health of children and youth in conflict-affected areas. International Review of the Red Cross, 2019, Vol. 101(911), P. 481-506.*

6. *Murthy R. S., Lakshminarayana R. Mental health consequences of war: a brief review of research findings. World psychiatry : official journal of the World Psychiatric Association (WPA), 2006, Vol. 5(1), P. 25-30.*

7. *Torre C. Psychological Support (PSS) in War-affected Countries: A Literature Review. Politics of return working paper, 2019, No3, 32 p.*

Гурський В. Є.

кандидат психологічних наук,
завідувач кафедри тактико-спеціальної підготовки
Донецького державного університету внутрішніх справ
м. Кропивницький, Україна

Миронов Ю. О.

т.в.о. завідувача кафедри спеціальної фізичної та домедичної підготовки
Донецького державного університету внутрішніх справ
м. Кропивницький, Україна

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ

Заклади вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, проводять заходи із психологічного забезпечення освітньо-виховного процесу. Метою даної діяльності є набуття курсантами та курсантками (слухачами та слухачками) необхідних професійно-психологічних якостей. Ця діяльність направлена на формування особистості майбутніх офіцерів поліції, зокрема: слідчого, дізнавача, оперуповноваженого кримінальної поліції, дільничного офіцера поліції, інспектора ювенальної превенції тощо. Також слід зазначити і доцільність психологічного забезпечення слухачів та слухачок курсів первинної підготовки поліцейських, які попередньо вже здобули певний освітній рівень і мають, в більшості, сформований світогляд та відповідні морально-етичні риси характеру.

Здобувачі та здобувачки вищої освіти навчаються в закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання за різними спеціальностями, зокрема: 081 «Право» та 262 «Правоохоронна діяльність» та іншими.

Завдання, засади організації, принципи, напрями, функції системи психологічного забезпечення поліцейських, працівників Національної поліції України та курсантів і курсанток (слухачів та слухачок) закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, повноваження психологів, а також принципи та механізм організації роботи з особами, які потребують психологічної підтримки та допомоги визначені Порядком організації системи психологічного забезпечення поліцейських, працівників Національної поліції України та курсантів (слухачів) закладів вищої освіти із специфічними умовами

навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, який затверджений наказом МВС України від 06.02.2019 № 88 [1].

Зазначаємо, що психологічне забезпечення формування особистості майбутнього офіцера поліції в закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання системи МВС України виступає як комплекс заходів, спрямованих на забезпечення адаптації курсантів та курсанток (слухачів та слухачок) до умов як навчальної так і майбутньої практичної службової діяльності в підрозділах поліції, сприяння їх особистісному зростанню та професійному становленню [1].

Парадигму психологічного забезпечення формування особистості майбутнього офіцера поліції визначає формування готовності діяти в умовах ризику, психологічної та фізичної протидії злочинців, діяти як у складі команди так і автономно. На нашу думку це вимагає відповідної психологічної підготовки з формування вольових якостей особистості, а також оволодіння прийомами рукопашного бою, навичками поводження зі спеціальними засобами та вогнепальною зброєю, забезпечення особистої безпеки та безпеки оточуючих громадян тощо. Готовність застосувати прийоми рукопашного бою, спеціальні засоби та вогнепальну зброю залежить не лише від знань правових засад застосування заходів примусу, а також і від сформованості вольових якостей та психологічної стійкості, емоційної стриманості у стресових ситуаціях, в обмежений час прийняти вірне правове рішення щодо своїх дій. Курсанти та курсантки закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання виступають як об’єкти системи психологічного забезпечення. Відповідно психологічна підготовка об’єктів системи психологічного забезпечення – це процес формування у курсантів - майбутніх офіцерів поліції професійно-психологічної надійності, стійкості, готовності до різноманітних умов службової діяльності, навичок конструктивної комунікації з різними соціальними групами населенням.

З цією метою, на нашу думку навчальні заняття з дисциплін спеціалізацій повинні відбуватися з елементами тренінгів, ділових ігор, моделювання ситуацій. Останніми роками в освітній процес впроваджуються різноманітні поліцейські квести, які довели свою значущість у процесі формування особистості майбутнього офіцера поліції [2]. Також, доречним є використання елементів бінарних занять з навчальних дисциплін за спеціалізаціями підготовки поліцейських за участю викладача та психолога.

Актуальним є розвиток комунікативної компетенції в діяльності майбутнього поліцейського. Як приклад, діяльність поліцейського полягає в його спілкуванні з:

- потерпілими особами, які можуть за наслідками вчинення щодо них кримінального правопорушення бути як збудженні так і навпаки загальмованими;
- свідками та очевидцями кримінального правопорушення;

- підозрюваним (встановлення з ним контакту вимагає наполегливості, витримки і міцних нервів), його оточуючим середовищем - друзями, родичами тощо;
- злочинцем в момент затримання (вміння швидко орієнтуватися в ситуації, щоб затриманим був саме той, хто скоїв кримінальне правопорушення);
- особою, яка виконує спеціальне завдання під час досудового розслідування тяжких або особливо тяжких злочинів, згідно положень ст. 272 Кримінального процесуального кодексу України [3];
- особами, які конфіденційно співробітничають зі слідчим, згідно положень ст. 275 Кримінального процесуального кодексу України [3].
- іншими категоріями громадян, тощо.

Працівник поліції повинен вміти спілкуватися з людьми різного соціального статусу, віку, стану здоров'я. Це забезпечується не шаблонним підходом, а застосуванням індивідуального підходу до кожної особи.

При психологічному забезпеченні формування особистості майбутнього офіцера поліції необхідно безпосередньо враховувати в якому підрозділі планується подальше проходження служби курсантом чи курсанткою. Дефініцією виступає необхідність врахування особливості кожного підрозділу, як територіального так і міжрегіонального, служба буде проходити у місті чи у сільській місцевості.

Окрім того, слід зазначити необхідність якісного кадрового забезпечення підрозділів Національної поліції. Вважливою складовою якісного кадрового забезпечення підрозділів Національної поліції України кваліфікованим персоналом є добір на основі об'єктивного оцінювання наявності необхідних компетенцій, належних професійно важливих якостей (як ділових, так і морально-особистісних) [4].

Отже, нами в даному повідомленні окреслені окремі аспекти психологічного забезпечення формування особистості майбутнього офіцера поліції в закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання системи МВС України. Дане питання, з урахуванням специфіки діяльності різних підрозділів Національної поліції в умовах сучасного воєнного стану, є актуальним і на нашу думку потребує ґрунтовного дослідження з метою запобігання негативним проявам в майбутній правоохоронній діяльності сучасних курсантів та курсанток.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Порядку організації системи психологічного забезпечення поліцейських, працівників Національної поліції України та курсантів (слухачів) закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських: наказ МВС України від 06.02.2019 № 88. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0348-19#Text.

2. Дії співробітників карного розшуку, спрямовані на з'ясування обставин кримінальної події та встановлення особи, яка вчинила злочин : навчально-методична розробка до міжпредметних оперативно-тактичних вчень у формі поліцейського квесту / О. О. Волобуєва,

О. В. Ковальова, С. П. Пекарський, А. О. Ткаченко. Маріуполь : Донецький державний університет внутрішніх справ, 2021. 43 с.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI (редакція від 20.05.2022). Відомості Верховної ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text.

4. Професіограми за основними видами поліцейської діяльності (слідчого, оперуповноваженого карного розшуку (кримінальної поліції), дільничного офіцера поліції): науковий довідник. Частина 1. Київ: ДНДІ МВС України, 2018. 108 с.

Г. В. Мухіна

кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Донецького державного університету внутрішніх справ
м. Кропивницький, Україна

ЗАЛУЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ РЕСУРСІВ ЖИТТЄЗДАТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ВПСИХОТРАВМІВНИХ СИТУАЦІЯХ

Війна Росії проти України спричинила низку важких ситуацій, які для різних верств населення стали стресовими, кризовими, травмованими. Особливих випробувань зазнають мирні жителі, що перебувають у зоні бойових дій, вимушені переселенці, родини загиблих, поліцейські, працівники ДСНС, медичні працівники, військовослужбовці та їхні сім'ї, волонтери йусі інші, хто працює з потерпілими.

Цим людям важко адаптуватися до нових складних обставин, нелегко йу повсякденному житті. У них може погіршуватися і фізичне, і психічне здоров'я, загострюватися наявні проблеми та з'являтися нові.

Саме тому питання адаптування громадян України до нових складних обставин тісно перетинаєтьсяз проблемою дослідження ресурсів життєздатності особистості майбутніх поліцейських, які дають змогу формувати в них необхідні навички психологічного відновлення та самореабілітації.

Ґрунтовний аналіз корпусу дослідницького матеріалу підтвердив тезу про те, що життєздатність як предмет вітчизняного наукового пізнання є порівняно новою категорією. Піонером у дослідженні ризику та стійкості людини був Норман Гармезі, який зосереджував свою увагу на особливостях прояву стійкості в процесі адаптації дітей до психотравмованих подій [3, с. 96].

Психотравмована подія – це будь-яка особисто значуща ситуація (явище), що має характер патогенного емоційного впливу на психіку людини і може, у разі недостатньої сформованості захисних психологічних механізмів, зумовити психічні розлади. Психотравмівними вважають події, що загрожують життю і фізичній цілісності людини: поранення, контузії, фізичне травмування; важкі медичні процедури; загибель чи смерть близьких людей, побратимів, мирного населення; картини смерті, поранень і людських страждань; суїциди і вбивства тощо [2, с. 7].

Тому цілком природною є думка, що життєздатність є реабілітаційним ресурсом психологічного здоров'я та благополуччя людини, що дає їй змогу протистояти руйнівним наслідкам психотравматизації. Позитивна установка на самозцілення та самовідновленняє запорукою успіху щодо

відновлення соціально-психологічних ресурсів особистості майбутнього поліцейського.

На думку дослідників, розвинена життєстійкість зумовлює вибір певних стратегій розподілу особистісних ресурсів під час постановки та реалізації життєвих завдань [3, с. 98].Цікавими, на наш погляд, є дослідження щодо визначення шляхів подолання кризових ситуацій, які проводили ізраїльські вчені та на їх основі створили модель BASIC Ph.

BASIC Ph – це модель, ґрунтована на визнанні здатності особистості протистояти катастрофам, зберігати своє психічне здоров'я в будь-яких екстремальних ситуаціях [1].У зазначеній моделі поєднанішість елементів, а саме: *B (belief)* – віра й переконання; *A (affect)*– емоції; *S (social)*– соціальність; *I* (imagination) – уява; *C (cognition)*– когнітивні стратегії; *Ph(hysiology)* – фізіологія, фізична активність. Ці ресурси характеризують індивідуальну, унікальну для кожної людини стратегію опірності в умовах кризи.

Аналізуючи модель BASIC Ph, акцентуємо на тому, що поєднання зазначених елементів може змінюватися в різні моменти життя йу різних ситуаціях, і майбутні поліцейські можуть обрати той чи тойресурс як домінантний для них.

Аналіз даних, які було отримано в процесі вивчення здатності майбутніх поліцейських протистояти психотравмівним ситуаціям за допомогою методики BASIC Ph, свідчить, що переважна більшість курсантів (понад 70 %) обирають когнітивні стратегії. Когнітивні стратегії – активний збір інформації, вирішення практичних проблем, пошуки виходу через «самонавігацію», внутрішні діалоги і дискусії, визначення пріоритетності нагальних справ тощо [2, с. 29].

Друге місце (понад 40%) у курсантівсеред зазначених ресурсів посідає фізична активність (Ph). І це, звичайно, не дивує, ураховуючи специфіку їхнього навчання та службової діяльності. Зменшення негативних переживань відбувається через активізацію тілесних ресурсів, а саме: зайняття спортом, вправи на релаксацію, здійснення практичної діяльності тощо. Фізичне навантаження, що допомагає зняти напруження, є важливим компонентом підвищення опірності в стресовій ситуації [2, с. 29].

І на третьому місці (понад 30 %),відповідно, визначено соціальний ресурс як спосіб взаємопідтримки, прагнення долучитися до якоїсь групи, відчути себе частиною соціальної групи, прагнення до спілкування. Цей ресурс передбачає звернення за підтримкою до сім'ї, друзів чи психологів. Також можна кардинально переорієнтувати свою діяльність: допомагати іншим постраждалим, займатися волонтерською роботою тощо. Важливим моментом є занурення в соціальнуроботу: прагнення бути серед людей, почувати себе частиною системи, організації тощо. І як результат, – отримання від інших людей підтвердження, що ти живий/жива, чимось корисний/корисна, можеш на щось впливати [1]. Отже, такий ресурс

соціальної підтримки та допомоги, як «відчуття ліктя», сприяє збереженню психологічного здоров'я особистості у складних ситуаціях [3, с. 99].

У процесі опитування недомінантними в ієрархії згаданих ресурсів визначені такі:

- A (affect)– емоційний, афективний спосіб протидії стресу – відкритий прояв емоцій, плач, сміх, обговорення пережитого з іншими, або невербальне вираження почуттів через художню діяльність, читання або написання текстів;
- B (belief) – віра й переконання. Цей ресурс стосується не лише релігійних переконань, а й патріотичних цінностей, відчуття своєї місії у світі, переконання, що в житті є сенс тощо.
- I (imagination) – один із ресурсів протидії стресу– уява, мрії та спогади про щасливі моменти й обставини для зменшення інтенсивності переживання страшних життєвих реалій.

Отже, уважаємо, використання моделі BASIC Ph допомагає зрозуміти, що стрес можна долати різними способами, оскільки універсальних способів долання стресу не існує. Будь-яка особистість має свої ресурси життєдіяльності, але важливо знати певний перелік ресурсів для подальшого їх залучення під час переживання психотравмівних ситуацій та ефективного комбінування їх між собою.

Список використаних джерел:

1. *Гавриловська К.П. Модель BASIC Ph у роботі психолога. Розвиток обдарованої особистості в освітньому просторі: ціннісний вимір: тези доповідей X наук.-практ. семінару., 23 квіт. 2020 р. Київ: Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2020. 92 с. http://eprints.zu.edu.ua/31196/1/ Havrylovska_BASIC%20Ph.pdf.*

2. *Основиреабілітаційноїпсихології: подоланнянаслідківкризи. Навчальнийпосібник. Том 2. Київ, 2018. 240 с.*

3. *Соціально-психологічні технології відновлення особистості після травматичних подій : практичний посібник / за наук. ред. Т. М. Титаренко. Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2019. 220 с.*

Шутяк І. А.

Заслужений вчитель України
Доцент кафедри соціально-гуманітарних наук та фізичного виховання
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова
м. Хмельницький, Україна

ПРОБЛЕМА ПОБУТОВОГО НАСИЛЛЯ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

На сьогодні в нашому суспільстві життя багатьох людей наповнене насильством, з них велика кількість може просто сховатися у своїх власних будинках, але бувають особливі випадки, де люди всього-на-всього не можуть ніде сховатися через те що насилля чекає їх вдома.

Тема домашнього (побутового) насилля є дуже важливою для дослідження, тому що насильство найчастіше вважається приватною справою, тобто багато жертв не повідомляють про такі випадки правоохоронним органам, через таку причину держава не спроможна відстоювати та захищати право людини на життя та фізичну недоторканність. Більшість випадків закінчуються мінімальним покаранням, тільки деякі з них доходять до суду.

Поняття «побутове насильство» здається простим та зрозумілим, але насправді воно є дуже складним, особливо для тих, хто стикнувся з ним. Проблематика цього виду насильства є те, що воно майже не виходить за рамки поняття «сім'я». У сім'ї формуються та підтримуються матеріальні та духовні цінності людини, традиції, створюється особистість людини, проте виникають різні розбіжності, гострі проблеми переходять у конфлікти, а вони переростають у посягання на об'єкти, що охороняються.

Сім'я в якій присутні постійні конфлікти, неспроможна надати психологічний захист особистості, що врешті-решт призводить до порушення відпочинку та заспокоєння людини, найбільше завдаються удари дітям, рани від яких супроводжують їх все подальше життя.[4, с. 86]

Домашнє насильство тісно пов'язане з кримінологією, це питання включає соціальні, політичні, правові, педагогічні та світоглядні ситуації.

Для нейтралізації побутового насильства відбувається активне його дослідження, що включає: аналіз, систематизацію знань, механізми, що формують насильство та його ліквідатори. Згідно з Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» визначається декілька форм домашнього насильства:

1. Економічне насильство – це насильство, що включає умисне позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна, коштів чи документів або можливості користуватися ними, залишення без догляду чи піклування, перешкоджання в отриманні необхідних послуг з лікування чи реабілітації,

заборону працювати, примушування до праці, заборону навчатися та інші правопорушення економічного характеру

2. Психологічне насильство, що включає словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, контроль у репродуктивній сфері, якщо такі дії або бездіяльність викликали у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи

3. Фізичне насильство, що включає ляпаси, стусани, штовхання, щипання, шмагання, кусання, а також незаконне позбавлення волі, нанесення побоїв, мордування, заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, залишення в небезпеці, ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, заподіяння смерті, вчинення інших правопорушень [2, с. 9].

Побутове насильство може здійснюватися між подружжям, чоловік – жінка, переважно здійснює насильство чоловік, хоча інколи зустрічаються жінки; між батьками та неповнолітніми дітьми, коли батько, чи мати можуть здійснювати насильство над своєю дитиною; між дорослими дітьми та батьками (дорослі діти знущаються над своїми батьками, інколи бувають ситуації, коли дитина росла в атмосфері насильства, в дорослому житті ці діти проявляють насильство над своїми батьками; між членами іншими членами сім'ї: між тещою або тестем і зятем, свекром або свекрухою і невісткою, онуками та дідусем або бабусею тощо [5, с. 234].

Наслідки систематичного насильства можуть виражатися у багатьох формах: фізичні або психологічні страждання, що супроводжуються болем, тривогами та стражданнями, часткова, або повна втрата працездатності, проблеми зі здоров'ям, емоційна залежність, погіршення якості життєдіяльності людини [1, с. 100].

Наразі в Україні функціонують велика кількість центрів соціально-психологічної допомоги, де жертви сімейного насильства можуть звернутися за допомогою, отримати соціальні консультації, послуги.

Реабілітаційна робота з постраждалими від побутового насильства є складною, вона зосереджена на подолання психологічних бар'єрів постраждалого, відновити систему життєвих цінностей, створити мотиваційну сферу для покращення життя. Реабілітаційна робота проводиться в декількох формах:

- групова психотерапія, що включає створення середовища, яке формує в постраждалого довіру та підтримку до навколишніх;
- тренінг спілкування – це вид тренінгу, що допомагає формувати діалог, допомагає вирішити життєві ситуації за допомогою партнерства;
- рольовий тренінг допомагає жертві змінити свою роль, по іншому пережити ситуацію;

- творча терапія та ігрова терапія – терапії, що спрямовані на самовираження людини шляхом малювання, танців тощо.

За допомогою реабілітаційних центрів надається допомога постраждалим від побутового насилля, відновлюється їхня самооцінка і навички самореалізації.

Слід сказати, що побутове насильство є однією із найскладніших сучасних проблем суспільства, воно здійснює акт умисного систематичного протиправного впливу на людей. Домашнє насильство присутнє в будь-якій країні й дуже часто не виходить за рамки сім'ї, цей злочин призводить до страждання, розладів здоров'я, емоційної залежності чи погіршення якості життя потерпілої особи.

Список використаних джерел:

1. *Біленко П. С. Домашнє насильство як прояв кримінального насильства / П. С. Біленко // Правовий часопис Донбасу. - 2019. - № 3. - С. 95–102.*
2. *Вознюк А. А. Кримінальна відповідальність за домашнє насильство: актуальні питання теорії та практики / А. А. Вознюк // Форум права. - 2019. - № 2. - С. 6-14.*
3. *Собко Г.М. Сімейно-побутове насильство як кримінологічна проблема./ Собко Г.М. // Південноукраїнський правничий часопис. - 2019. - № 2. - С. 85-89.*
4. *Юрків Я. Сутність та зміст соціального феномену "насильство в сім'ї" / Я. Юрків // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. - 2013. - Вип. 27. - С. 234-237.*

ПЕДАГОГІКА (в т. ч. ФІЛОЛОГІЯ)

Короткова Ю. М.

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Донецького державного університету внутрішніх справ
м. Кропивницький, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО З ПІДЛІТКАМИ

Для успішного виконання своїх професійних обов'язків поліцейський повинен точно, логічно, змістовно висловлюватися, уміти створювати сприятливу професійну атмосферу, розуміти культуру та менталітет представників інших культурних середовищ, дотримуватися правил поведінки та норм етикету, володіти засобами психологічного впливу, навичками самоконтролю за своїм психічним станом. Особи, які здійснюють правоохоронну діяльність, постійно спілкуються з людьми різних професій і різного рівня культури, оскільки щоденного вирішення потребують поточні професійні питання, які виникають у робочому процесі. Кожного разу фахівцям правоохоронної галузі доводиться добирати потрібний тон, відповідні слова, аргументувати сказане та правильно висловлювати думки. Відтак особливої значущості набуває проблема готовності поліцейського до продуктивного ділового спілкування з різними категоріями громадян, у тому числі з дітьми-підлітками.

Під час спілкування з дітьми підліткового віку (10-15 років) необхідно враховувати, що вони здатні мислити критично, можуть висловлювати незгоду з діями дорослих, потребують фактів та аргументації. Діти цього віку дуже чутливі до зовнішності, одягу, манер. Особистісно значущим для них є збереження статусу у власній соціальній групі. Варто пам'ятати, що в підлітків спостерігаються різкі зміни емоційних станів – запальність, дратівливість, конфліктність з дорослими (батьками, вчителями, представниками влади), у тому числі через гормональні зміни у зв'язку із статевим дозріванням. У спілкуванні з цією категорією потрібно бути чесними, відвертими, прислуховуватись до їхньої думки та поважати як особистостей, обережно використовувати зауваження, повчальний тон чи наказ. Використовуючи пропозицію, прохання, домовленість можна отримати певну довіру підлітка [3, с. 23-24].

Якщо ви спілкуєтесь з групою підлітків, у жодному разі не можна прилюдно принижувати лідера цієї групи. Для останнього вкрай важливим буде збереження свого лідерства серед однолітків, він ніколи не погодиться з Вами з будь-якого питання, буде демонструвати агресивну поведінку, навіть

знаючи, що його можуть за це суворо покарати. Втратити свої лідерські позиції для підлітка набагато гірше, ніж можливе покарання. Краще з такою дитиною поспілкуватись наодинці, і в жодному разі не принижувати її гідності.

Під час спілкування з підлітками досить корисно застосовувати метод сторітелінг. У науковій літературі цей метод визначають як «спосіб впливу на людину через уміле розказування історій» [1], ефективний інструмент передачі знань, інформації та обміну досвідом.

Правоохоронці можуть використовувати цей метод під час профілактичної бесіди як засіб впливу з метою попередження кримінальних правопорушень. Ця бесіда потребує ретельної попередньої підготовки, зокрема складання плану, визначення структури та основного змісту. Під час створення тексту необхідно враховувати статевовікові особливості підлітка, його життєвий та кримінальний досвід, освіту, характер вчиненого правопорушення, ступінь морально-психологічної занедбаності, а також суспільної небезпечності.

Профілактичні бесіди, як правило, мають стабільну структуру (вступ, основну частину й заключну).

На початку бесіди поліцейському необхідно встановити психологічний контакт із підлітком та зазначити, про що буде йти мова.

Зміст основної частини профілактичної бесіди визначається, виходячи з правового становища профілактованої особи, оцінки її протиправної поведінки або можливості її виникнення. Профілактичну бесіду з підлітками не можна зводити до загальних гасел з абстрактними побажаннями, необхідно добирати таку лексику й аргументи, щоб вони були зрозумілими й ефективними. Для кращої образності й виховного впливу можна використовувати різні техніки сторітелінгу:

1. Мономіф, або шлях героя. Поліцейський може скласти історію про те, як, наприклад, хлопець був бешкетником, а потім познайомився з волонтерами, які допомагали військовим, почав їздити з ними в зону військових дій і зрештою став медбратом, який врятував не одне життя.

2. Sparklines – історія-порівняння. Удаючись до такого прийому, доцільно скласти історію про життя й можливості дітей навчатися й розвиватися у 90-ті роки та в нинішній час. У такій історії необхідно зробити акценти на реальному й правильному, підказати способи перетворення реального в правильне.

3. Пелюстки. Орієнтовними варіантами застосування такого різновиду сторітелінгу можуть бути розповіді, об’єднані в єдину «оповідну квітку» темою, «Затримання небезпечного злочинця», «Запобігання правопорушенню», «Врятоване життя».

4. Фальстарт. Для ілюстрації цього виду сторітелінгу можна скласти історію про людину, яка ледве не стала злочинцем, але вчасно це зрозуміла й виправилась.

У профілактичних бесідах метод сторітелінгу має виконувати такі функції:

1. Мотиваційну. Як спосіб переконання підлітків у тому, що вони мають поводитись у суспільстві відповідно до правил, норм і законів.

2. Об'єднуючу. Коли історії є інструментом розвитку дружніх, колективних міжособистісних стосунків у класі, групі.

3. Комунікативну. Історії здатні підвищити ефективність спілкування на різних рівнях.

4. Інструменту впливу. Дозволяє впливати на підлітків із метою формування в них суспільно корисних переконань.

5. Утилітарну. Один із найпростіших способів донести до підлітків зміст бесіди [2, с. 49-50].

Таким чином, під час спілкування з дитиною-підлітком необхідно враховувати її вікові, статеві та психологічні особливості, її життєвий та кримінальний досвід, освіту, характер вчиненого правопорушення, ступінь морально-психологічної занедбаності, а також суспільної небезпечності. Украй важливим є врахування умов, у яких відбувається спілкування. За останні місяці в Україні зросла кількість дітей, які загубились, втратили близьких, які дні або навіть місяці провели в бомбосховищах. Цілком зрозуміло, що в спілкуванні з такими підлітками поліцейський має демонструвати розуміння, чуйність, бути терплячим, але й водночас спокійним і стабільним.

Список використаних джерел:

1. *Гич Г. М. Сторітелінг як інноваційна методика формування мовної компетентності учнів ЗНЗ. Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки. № 4 (51). 2015. С. 188-191.*

2. *Голопич І. М. Застосування правоохоронцями методу «Сторітелінг» у профілактичних бесідах із підлітками. Education and science of today: intersectoral issues and development of sciences: Collection of scientific papers «ΛΌГОΣ» with Proceedings of the II International Scientific and Practical Conference (Cambridge, October 29, 2021). Cambridge-Vinnytsia: P.C. Publishing House & European Scientific Platform, 2021. Vol. 2. P. 49-50.*

3. *Юрченко-Шеховцова Т. І., Галустян О. А., Захаренко Л. М. Особливості професійного спілкування патрульних поліцейських з різними категоріями осіб: методичні рекомендації. К.: НАВС, 2017. 45 с.*

Новікова О. О.

доктор філологічних наук, доцент,
професор кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Донецького державного університету внутрішніх справ
м. Кропивницький, Україна

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ВИЯВИ ПОЛІТИЧНОЇ РЕКЛАМИ ЗА ЧАСІВ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Політична реклама в соціокомунікативному просторі є невід'ємним складником політичної культури суспільства. Створюючи політичну рекламу, необхідно враховувати рівень політичної культури електорату, а також політичні (національні) традиції та рівень освіченості громадян. Водночас не слід забувати, що формування політичної культури значною мірою відбувається під впливом ЗМІ, тож політична культура, політична реклама та ЗМІ тісно пов'язані між собою.

Політичну рекламу дефінуємо як систему комунікацій, покликаних змінювати свідомість і поведінку людей відповідно до політичних цілей рекламодавця (політичних партій, рухів, лідерів, держави тощо). До політичної реклами зараховують мовні конструкції, зображені на візуальних спорудах на зразок банерів, білбордів, плакатів, афіш, скролерів.

На сьогодні роль політичної реклами в житті українського суспільства значно зросла, адже вона не лише впливає на культуру різних соціальних вікових і професійних груп, а й демонструє їхнє ставлення до подій сьогодення й безпрецедентну віру в перемогу української держави.

У тексті політичної реклами кожне слово несе велике семантичне й аксіологічне навантаження, тому під час вивчення мовних засобів політичних рекламних текстів насамперед слід звертати увагу на властивості лексики, що використовують у таких конструкціях. Аналізуючи одиниці політичного тезауруса, М. Епштейн постулює, що «…в їхньому лексичному значенні семантичний аспект – співвідношення слова до явища, яке воно позначає – нерозривно пов'язаний із прагматичним аспектом – співвідношення промовця до предмета повідомлення…» [1, с. 23.]. Погоджуємося з дослідником у тому, що такі конструкції мають широкі текстоутворювальні можливості, дуже місткі щодо змісту, тобто такі, що «вбирають контекст чи прагматичну ситуацію до ядра свого лексичного змісту» [Там само].

У нашій науковій розвідці закцентуємо увагу на лексико-семантичному аспекті сучасної політичної реклами, оскільки саме семантика повно й глибоко передає сьогоденні емоції громадян України. Фактичний матеріал дав змогу диференціювати розглядані конструкції на такі семантичні групи:

1) конструкції, які передають гордість, захоплення, пор.: *Сміливість має два кольори* (м. Черкаси); *Україна – це ти!* (м. Луцьк); *Ми – українці! Це наша земля!* (м. Кривий Ріг); *Ми разом, ми – харків'яни!* (м. Харків); *Слава ЗСУ* (м. Харків, м. Кропивницький, м. Черкаси, м. Львів, м. Луцьк));

2) конструкції, що містять слова подяки, пор.: *Харків, спасибі!* (м. Івано-Франківськ); *Дякуємо захисникам Харкова!* (м. Львів); *Дякуємо!* (м. Київ, м. Кривий Ріг, м. Полтава);

3) конструкції, що передають рішучість, упевненість, віру, пор.: *Місто готове до перемоги! Перемога буде за нами!* (м. Кривий Ріг); *Життя переможе!* (м. Дніпро); *Разом переможемо! Ми на своїй Богом даній землі* (м. Тернопіль); *Росія знищила нашу стару «Мрію», а нову ми збудуємо!* (м. Харків); *Віримо в перемогу! Слава Україні! Героям слава!* (м. Івано-Франківськ);

4) конструкції, що передають спонукання, заклик, пор.: *Зберігайте спокій, не панікуйте! Усе буде Україна!* (м. Кривий Ріг); *Єднаймося заради перемоги! Усе буде Україна!* (м. Дніпро); *За волю!* (м. Тернопіль); *Ми працюємо та вас закликаємо* (м. Черкаси); *На що ти готовий заради окупантів?* (м. Київ); *Відстоїмо рідне місто! Слава Україні!* (м. Кривий Ріг); Молись богу! *Служи народу! Захищай Україну* (м. Черкаси);

5) конструкції, що містять наказ, пор.: *Руський солдате! Повертайся додому, поки живий!* (м. Миколаїв); *Руський солдате, читай і знай! Україна – це партизани! Херсон – це Україна!* (Херсонська область);

6) конструкції на привернення уваги, пор.: *Сміливість* (м. Київ); *Воля* (м. Черкаси, Бровари, Миколаїв); *Руський солдате! Замість квітів на тебе чекають кулі!* (м. Миколаїв, Дніпро, Черкаси);

7) конструкції, що містять іронію, пор.: *Русскій воєнний корабель, ну що, ти дійшов?* (м. Дніпро, Кривий Ріг, Тернопіль, Черкаси);

8) конструкції-звернення до Бога пор.: *Боже, врятуй Україну! Ти нас прости – милість свою нам яви!* (м. Кривий Ріг); *Господь, дай силу нашим воїнам* (м. Тернопіль); *Христос Воскрес! Воскресне Україна! З Богом переможемо* (м. Черкаси); *Просимо, Господи, оберігай наших воїнів* (м. Полтава);

9) конструкції, що містять слова підтримки, пор.: *Бердянськ – це Україна* (м. Кривий Ріг, Черкаси, Івано-Франківськ); *Херсон – це Україна* (м. Черкаси, Івано-Франківськ, Тернопіль, Київ, Бровари); *Мелітополь – це Україна* (м. Черкаси, Івано-Франківськ, Львів, Дніпро); *Ми з вами!* (м. Варшава);

10) конструкції, що вказують на ідентифікатори української нації, пор.: *Єдність – наш фундамент!* (м. Львів, м. Київ, м. Кропивницький); *Ми на своїй землі! За нами правда, за нами перемога!* (м. Львів); *Моє ім'я – Україна* (м. Львів, м. Тернопіль, м. Дніпро, м. Кропивницький, м. Черкаси); *Сміливість – бути українкою* (м. Кривий Ріг); *Вільні люди зроблені в Україні* (м. Кривий Ріг); *Ми незламні, ми могутні, ми – українці!* (м. Черкаси); *Не*

треба мене «асвабаждать»! Я – вільна Україна! (м. Кропивницький, м. Харків, м. Полтава);

11) конструкції-політичні топоніми, пор.: *Кривий Ріг в надійних руках* (м. Кривий Ріг); *Кривий Ріг – це Україна!* (м. Кривий Ріг); *Бердянськ – це Україна* (м. Полтава, м. Кривий Ріг, м. Львів, м. Тернопіль, м. Черкаси); *Херсон – це Україна* (м. Полтава, м. Кривий Ріг, м. Львів, м. Тернопіль, м. Черкаси); *Черкаси будуть чинити опір* (м. Черкаси); *Я чекаю тебе під моїми каштанами. З мене торт. Твій Київ* (м. Київ); *Дякуємо захисникам Харкова! Ми разом, ми – харків'яни!* (м. Харків); *Харків, приймаємо ваших. Тримаймося!* (м. Львів, м. Івано-Франківськ); *Маріуполь, приймаємо ваших. Тримаймося!* (м. Львів, м. Івано-Франківськ); *Вистоїмо! За нами Харків і Україна!* (м. Харків, м. Кременчук) тощо.

Особливо актуальною наразі є ще одна семантична група, на якій варто зупинити окрему увагу, – група, що містить синтаксичні одинці із закликом до спілкування виключно державною мовою. Після повномасштабного вторгнення РФ в Україну для багатьох громадян питання мовної самоідентифікації постало дуже гостро. Українці почали масово відмовлятися від спілкування російською мовою ще до 24 лютого. А вже березневе опитування показало, що лише 18% громадян розмовляють у побуті виключно російською [2]. За три місяці війни тенденція до переходу на українську не лише зберіглася, а й пожвавилася. На підтримку цієї ситуації у більшості регіонів України розташовано білборди, що містять заклик до спілкування українською мовою, пор.: *Ми здобудемо перемогу! Мова – теж зброя! Долучайтеся! Розмовляйте українською!* (м. Кропивницький*); Тут Україна! Шановні! Прохання розмовляти виключно українською! Не знаєте – вчіть! Для нас є різниця!* (м. Львів); *Шановні переселенці, тут Україна! І ми розмовляємо виключно українською! Не знаєте – вчить!* (м. Луцьк); *Війна змінила все! «Ні» мові окупанта!* (м. Кропивницький); *Мова – теж зброя! Долучайтеся! Розмовляйте українською!* (м. Луцьк, м. Львів); *Борітеся – поборете! У нашій мові – наша сила. Тепер це знає весь світ!* (м. Кропивницький, м. Львів, м. Черкаси*); Переходь на рідну мову! Ти зможеш! Українська – це круто!* (м. Кропивницький, м. Черкаси, м. Полтава, м. Кривий Ріг); *Говори українською, бо ворог не може* (м. Полтава, м. Черкаси, м. Луцьк, м. Львів).

Цікавими з огляду семантики є мовні одиниці політичної реклами, що містять рядки творів відомих українських письменників, пор.: *Згинуть наші вороженьки, як роса на сонці* (Тарас Шевченко, м. Тернопіль); *Боріться – поборете, вам бог помагає!* (тарас Шевченко, м. Тернопіль, Черкаси, Івано-Франківськ); *В ріднім краю панувати не дамо нікому* (м. Львів); *Лиш боротись – значить жить!* (Леся Українка, м. Івано-Франківськ); *Одвага наша – меч политий кров'ю* (Іван Франко, м. Івано-Франківськ). Такі конструкції підкреслюють національну ідентичність українців, упевненість у перемозі. Для посилення значення розгляданих мовних одиниць на білбордах зображено письменників у військовій формі.

Іще одним важливим прикладом, який знаходиться за межами зазначених семантичних груп, є конструкція-графічний репрезент, що закликає до спокою, пор.: *4.5.0.** (*Усе спокійно (військовий сленг)) (м. Харків, м. Тернопіль, м. Полтава, м. Кременчук, м. Львів, м. Кривий Ріг, м. Дніпро).

Необхідно закцентувати й на тому, що українську державу в боротьбі з російською агресією підтримує більшість країн світу. Підтвердженням цього є гасла на підтримку українського народу на білбордах міст Європи та США, пор.: *Be brave like Ukraine* (м. Торонто, м. Нью-Йорк); *Warszawa solidarna z Ukraina* (м. Варшава); *Jesteśm z wami* (м. Варшава); *Stand for Ukraine* (м. Бонн); *Hands off Ukraine, Putin!* (м. Прага) *Solidarni z wolna Ukraina* (м. Вроцлав, м. Варшава, м. Краків) тощо.

Дослідження показує, що політичний рекламний дискурс належить до одного із способів вираження загальнокультурних норм, саме в ньому виявкравлена українська національна специфіка. Розгляданий матеріал дає змогу вирізнити дванадцять лексико-семантичних груп мовних одиниць патріотичних рекламних текстів. Водночас ця класифікація є невичерпною, адже щодня з'являються нові конструкції, що презентують політичну волю громадян нашої держави та їхнє ставлення до воєнної російської агресії. Надалі плануємо більш глибоко дослідити структурні й функційні особливості мовних одиниць політичної рекламної продукції різних українських регіонів.

Список використаних джерел:

1. *Епштейн М. Идеология и язык. (Построение модели и осмысление дискурса). Вопросы языкознания. 1991. № 6. С. 19–33.*

2. *Українська правда. URL: https://life.pravda.com.ua/society/2022/05/28/ 248842/*

3. *Щепка О. Особливості мовної організації слогана української політичної реклами. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія Філологія. Соціальні комунікації. Том 30 (69). № 3. Ч. 1. 2019. С. 74–78.*

Зубченко Л. В.

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри спеціальних дисциплін та професійної підготовки
факультету №1 Криворізького навчально-наукового інституту Донецького
державного університету внутрішніх справ,
м. Кривий Ріг, Україна

ВПРОВАДЖЕННЯ ГЕНДЕРНОГО ПІДХОДУ В РОБОТУ З ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ З ДІВЧАТАМИ-КУРСАНТКАМИ

Центральним етапом трансформаційних змін у діяльності органів Національної поліції України є перезапуск системи вищої освіти та професійної підготовки майбутніх поліцейських. Так, одним із найбільш важливих кроків у реформуванні поліцейської освіти є пошук стратегій щодо моделі чіткого механізму вдосконалення програм підготовки для всіх напрямів навчання, у тому числі, фізичної підготовки курсантів закладів вищої освіти системи МВС України. За сучасними тенденціями реформування системи вищої освіти в Україні особливої уваги приділено необхідності вивчення та осмислення різних аспектів гендерної проблематики, зокрема, формування гендерної ідентичності курсантів ЗВО системи МВС України у процесі фізичної підготовки [1, с. 5].

Як свідчить аналіз науково-методичної літератури, основні питання спеціальної фізичної підготовки правоохоронців у закладах вищої освіти системи МВС України розглядалися у наукових працях таких вчених, як: Ю. Бородін, І.Закорко, О. Камаєв, М.Корольчук, Г.Ложкін, С.Романчук, Ю. Сергієнко та ін. Про актуальність наукового вирішення проблеми підвищення рівня спеціальної фізичної підготовленості та фізичної працездатності жінок йдеться у багатьох наукових дослідженнях (В.Добровольський, Т.Круцевич, М.Линець, А.Магльований, В.Пічугін).

У роботах О. Боярчука, С. Романчука доведено, що результати цілеспрямованої фізичної підготовки підвищують тренованість організму, що сприятливо впливає на вдосконалення різних функцій організму, в тому числі і психічних.

Отже, фізична підготовка є важливим чинником, який підвищує рівень здоров’я і працездатність працівників системи МВС України, а також сприяє оволодінню професією. Проте найбільшу користь фізичні вправи принесуть лише за умови, якщо поряд із вирішенням першочергового завдання - усебічного фізичного розвитку буде здійснюватись і прикладна фізична підготовка, спрямованої на підвищення рівня рухової активності та в цілому продуктивності праці (Р.Раєвський).

Мета фізичної підготовки жінок-поліцейських полягає у збереженні здоров’я, творчої та трудової активності, забезпечення належного рівня

фізичної готовності та всебічний розвиток фізичних якостей, набуття теоретичних знань, формування спеціально-прикладних та життєво важливих умінь і навичок, необхідних для виконання оперативно-службових завдань [2, с. 27].

Поняття "гендер" стало в кінці XX століття центральною категорією міждисциплінарної наукової області під назвою "гендерні дослідження". Гендерний дискурс позначив новий рівень теоретичного осмислення соціальних процесів. Як наголошує директор Інституту інноваційних технологій і змісту освіти К.Лемківський «…гендерний підхід – це відносно нова фундаментальна стратегія досягнення рівності між статями, яка не заміняє традиційного розуміння політики, що здійснюється в інтересах рівності між чоловіками та жінками. Згідно з таким підходом, для досягнення рівності політичні дії організовуються як процес урахування відмінностей між статями, а не «зрівнялівки» [3]. Такий підхід в цілому передбачає, що відмінності в поведінці, мисленні і сприйнятті чоловіків і жінок визначаються не лише їх психологічними особливостями, але і соціальними чинниками, такими, як виховання у дусі поширених в кожній культурі про чоловіче і жіноче призначення. Справжня рівність не передбачає нівелювання статі [3, 5].

Варто зазначити, що гендерний підхід повинен враховувати: 1) основні фактори навчально-виховного процесу (зміст, методи навчання, організація виховної роботи, добір навчальних дисциплін, різнорівневе міжособистісне спілкування), які не повинні бути обтяженим гендерними і статеворольовими стереотипами; 2) обґрунтування неможливості роздільного навчання; 3) відмову від тенденції культурно-сформованих у суспільстві гендерних схем [4, с. 66].

Отже, гендерний підхід – це концепція, на основі якої розвивається новий напрям у науковому знанні – гендерні дослідження, що має універсальний, міждисциплінарний характер.

Фізична підготовка дівчат-курсанток Донецького державного університету внутрішніх справ (ДонДУВС) організовується та проводиться впродовж усього періоду навчання та здійснюється в таких формах: навчальні заняття (лекції, теоретичні та практичні заняття) та позанавчальні заняття (спортивно-масова робота, ранкова гімнастика (зарядка), самостійні індивідуальні або групові фізичні тренування).

Традиційно фізичну підготовку у закладах вищої освіти системи МВС України можна розмежувати у двох аспектах: 1) як навчальну дисципліну, що передбачає фізкультурно-спортивну діяльність; 2) як навчальну дисципліну, спрямовану на підготовку всебічно розвиненої особистості, яка має міцне здоров'я та необхідну фізичну підготовленість. Основною формою навчальних занять з дисципліни «СФП» є практичні заняття. Вони є ключовою формою підготовки майбутніх жінок-поліцейських до виконання оперативно-службових завдань. Тематичний розділ з дисципліни «СФП» під назвою «Загальна фізична підготовка» дівчат-курсанток складається з

вивчення комплексу гімнастичних та легкоатлетичних вправ. Позанавчальні заняття є важливою запорукою нормального фізичного розвитку дівчат-курсанток - майбутніх поліцейських, обов'язковою умовою виховання їхніх орієнтацій на зміцнення здоров'я і мотиваційним стимулом до регулярних самостійних занять фізичними вправами [1]. Отже треба відмітити, що фізична підготовка дівчат-курсанток ДонДУВС залежить в основному від рівня розвитку базових фізичних якостей і сформованості рухових умінь і навичок, оптимальне функціонування яких у чоловіків і жінок йде по-різному.

Експериментальна робота проводилась на базі Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного університету внутрішніх справ (м.Кривий Ріг) викладачами кафедри спеціальних дисциплін та професійної підготовки з дівчатами-курсантками. Протягом усього педагогічного експерименту (з вересня по грудень 2021/2022 н.р.) проводилися спостереження за фізичним станом дівчат, їх відвідуванням практичних занять з фізичної підготовки.

Основний акцент у роботі робили на правильний підбір методики підготовки дівчат-курсанток, який проявляється у підборі комплексу вправ, спрямованих на розвиток м'язової системи, необхідних саме для жінки задля формування жіночого вигляду та статури, а також у підборі спеціальних прийомів затримання злочинця та самозахисту.

В основу експериментальної методики, викладачами кафедри були покладені такі етапи: - I етап – адаптація (вересень). Основне завдання - вдосконалення загальної фізичної підготовленості дівчат-курсанток; - II етап – професійна-прикладна фізична підготовка (жовтень-листопад). Основне завдання – формування прикладних фізичних навичок у дівчат для виконання завдань за призначенням майбутньої професійної діяльності; - III етап – вдосконалення функціональної підготовленості (листопад-грудень). Завдання: вдосконалення показників фізичного здоров'я, функціонального стану, формування мотивації курсанток до самостійних занять фізичними вправами.

На кожному етапі за опитуваннями дівчат-курсанток та наявною матеріальною базою викладачами кафедри пропонувалося також виконувати елементи з новітніх програм фізичного вдосконалення: такі як фітнес, степ-аеробіка, кросфіт.

Рівень фізичної підготовленості курсанток оцінювали за результатами поточної успішності та підсумкових заліків та іспитів з дисципліни «СФП». Наприкінці експерименту, майже всі дівчата-курсантки відмітили позитивний вплив системи фізичної підготовки на вдосконалення фізичних якостей та підвищення рівня фізичної підготовленості в цілому. Також збільшилась кількість дівчат-курсанток, які стали систематично зверталися до викладачів кафедри спеціальних дисциплін та професійної підготовки з метою отримання консультації щодо змісту індивідуальних занять фізичною підготовкою.

Отже, дані експериментальної роботи свідчать про ефективність запропонованих умов організації фізичної підготовки дівчат-курсанток із використанням гендерного підходу.

Таким чином, проведене дослідження не вичерпує всіх проблем, однак допускає рекомендувати ряд наступних заходів щодо покращення організації занять з фізичної підготовки дівчат-курсанток з урахуванням гендерного підходу.

По-перше, стає очевидним, що використання різних елементів та засобів фізичної підготовки (фізичних вправ) для підтримання рівня здоров я та естетичного вигляду при мотивованому ставленні дівчат-курсанток до занять, які проводяться зазвичай на високому емоційному рівні, є дуже ефективними.

По-друге, різний зміст занять на кожному етапі створюють адекватні режими рухової активності та позитивно впливають на темпи розвитку основних фізичних здібностей, а в цілому – удосконалюють фізичну підготовленість кожної здобувачки вищої освіти.

Список використаних джерел:

1. Дідковський В.А., Бондаренко В.В., Кузенков О.В. Фізична підготовка працівників Національної поліції України: навч. посіб. Київ: ФОП Кандиба Т.П., 2019. 98 с.

2. Добровольський В.Б. Вплив авторської програми на фізичну підготовку курсанток-жінок Науковий часопис НПУ імені М.Драгоманова: зб. наук. пр. Київ, 2017. Вип. 9 (91). С. 27-30.

3. Логвиненко М.Л. Гендерний підхід до фізичної підготовки жінок-курсантів у закладах вищої освіти системи Міністерства внутрішніх справ України: теоретичне осмислення Молодий вчений : зб. наук. пр. з галузі фіз. виховання, спорту і здоров'я людини. Київ, 2020. Вип. 2 (78). С. 243–246.

4. Самойленко Н.І. Роль гендерного виховання у формуванні особистості школяра Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Чернігів. 2014. Вип. 17. С. 65-68.

5. Bem SL. Gender schema theory and its implications for child development: Raising gender – schematic chidren in a gender – schematic society. Journal of women in culture and society. 1983. P.65-78.

Павлиш Т. Г.

к.п.н., доцент кафедри
спеціальних дисциплін та професійної підготовки
Криворізького навчально-наукового інституту
Донецького державного університету внутрішніх справ
м. Кривий Ріг, Україна

АКАДЕМІЧНА МОБІЛЬНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ, ЯК ОДНА ІЗ УМОВ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ ТА КАР'ЄРНОГО ЗРОСТАННЯ

В українському суспільстві є затребуваним подальше поглиблення процесів мобільності студентів, викладачів, науковців, адміністраторів навчальних закладів з метою наповнення європейської інтеграції України реальним змістом. Розбудова єдиного європейського простору вищої освіти не уявляється нами без українського досвіду, який наше суспільство і українська освіта можуть дати нашим європейським партнерам [1, с. 5].

Реформаційні процеси в суспільстві обумовлюють потребу модернізації орієнтованої на інноваційний розвиток вищої освіти. Це об'єктивно вимагає нових підходів до організації підготовки викладачів з високим рівнем професіоналізму та творчої активності в педагогічній діяльності. Тому визначальними в характеристиці сучасного викладача закладу вищої освіти, є мотивація до безперервної освіти і постійного професійного вдосконалення, здатність самостійно й ефективно виконувати варіативні професійні завдання будь-якої складності та оперативно приймати ситуативно виправдані педагогічні рішення, адаптація до мінливих умов освітнього середовища [2].

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» академічна мобільність – можливість учасників освітнього процесу навчатися, викладати, стажуватися чи проводити наукову діяльність в іншому закладі вищої освіти (науковій установі) на території України чи поза її межами [3].

На думку М. І. Олійник, «академічна мобільність – комплексна діяльність, що передбачає не лише самовдосконалення викладачів шляхом набуття нових знань і вмінь у західних університетах, а й трансформацію отриманого досвіду в навчальний процес вищого навчального закладу, його аналіз, обрання найбільш ефективних компонентів та шляхів удосконалення освіти, адаптація їх до реалій українського академічного простору; можливість учасників освітнього процесу навчатися, викладати, стажуватися чи проводити наукову

діяльність в іншому закладі вищої освіти (науковій установі) на території України чи поза її межами» [4].

Перевагами академічної мобільності викладачів закладів вищої освіти є: підвищення кваліфікації в контексті глобальних трендів розвитку науки; залучення до кращих світових практик; професійний діалог; підвищення конкурентоспроможності на внутрішньому та міжнародному ринку праці [5].

В науковій літературі ототожнюються поняття «академічна мобільність» та «професійна мобільність». Професійна мобільність викладача ЗВО розглядається, як інтегрована якість особистості, що виявляється в здатності успішно переключатися на іншу діяльність або змінювати види діяльності, вмінні ефективно поєднувати знання з різних дисциплін (наприклад, інформаційних технологій і права) і використовувати систему узагальнених професійних прийомів для виконання будь-яких завдань на високому професійному рівні, спираючись на передові технології та досвід.

Слід зазначити, що професійна мобільність виступає інноваційною умовою розвитку закладів вищої освіти, тому вимагає від викладача професійного зростання, інновацій, гнучкості, динамічності. Вона також передбачає відкритість усьому новому та впевненість у власних можливостях щодо його засвоєння; широту й багатогранність мислення; здатність змінювати способи діяльності; гнучкість особистісних установок викладача, які дозволяють регулювати дії в умовах, що постійно змінюються; критичність, здатність адекватно оцінювати свої результати та бачити нові перспективи [2, с.135].

В закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання діє програма академічної мобільності для викладачів та здобувачів вищої освіти. Програма спрямована на оволодіння навичками аналізу теоретичного підґрунтя в галузі викладання права та їх застосування в освітньому процесі, використання нових методик викладання навчальних дисциплін, вивчення досвіду застосування інноваційних методів для підвищення правової культури та запровадження правової свідомої поведінки.

Формами академічної мобільності для науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання можуть бути наукове стажування, участь у спільних проектах, наукових дослідженнях, взаємовідвідування та участь у проведенні навчальних занять, підвищення кваліфікації та ін.

Таким чином, метою програми академічної мобільності між закладами вищої освіти України є покращення викладацької діяльності у вищих навчальних закладах через обмін і запозичення досвіду освітньої діяльності, а також розвиток професійної мобільності викладачів закладів вищої освіти, що виявляється у процесі набуття викладачем нових знань, умінь і навичок, компетенцій і застосування інноваційних методів у педагогічній діяльності.

Список використаних джерел:

1. *Свириденко Д.Б. Академічна мобільність: відповідь на виклики глобалізації: монографія/ Д.Б. Свириденко. К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2014. 279 с.*

2. *Павлиш Т.Г. До проблеми розвитку професійної мобільності викладача закладу вищої освіти зі специфічними умовами навчання. Правовий часопис Донбасу. № 1 (66). 2019. С.133-138.*

3. *Про вищу освіту: Закон України від 06.04.2022. № 1556-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18?find=1&text=академічна+мобільність#w1_1 (дата звернення 26.04.2022).*

4. *Академічна мобільність викладача закладу вищої освіти: методичні рекомендації для студентів спеціальності «Дошкільна освіта»/ М.І. Олійник, К.С.Кузнєцова, Т.А. Колтунович, І.Р. Перепелюк. Чернівці: Видавничий дім «РОДОВІД», 2019. 140 с.*

5. *Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/579-2015-n#n8*

Подолянчук О. В.

кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри мовознавства, старший науковий співробітник науково-редакційного відділу Хмельницького університту управління та правава імені Леоніда Юзькова м. Хмельницький, Україна

ОПТИМАЛЬНІ ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ НАСЛІДКІВ ЗРОСІЙЩЕННЯ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

В умовах сьогодення на часі гостро постає мовне питання, яке потребує нагального вирішення. Саме мовна політика та мовне законодавство покликані вирішити його. На тлі сучасних реалій ми спостерігаємо переоцінку пріоритетів, переосмислення ставлення до історичного минулого, зростання рівня мовної самоідентифікації українців, усвідомлення власної стійкої мовної позиції, розуміння того, що мова є не лише засобом спілкування та відображення культури, а й засобом безпеки.

Тому сьогодні досить актуальним є вирішення означеного питання. Сьогодні досить значним є окреслення шляхів подолання наслідків зросійщення та окреслення напрямів на зміцнення українізації, позаяк доки існує мова, доти є нація як така.

Вивчивши чимало дсліджень з цього питання, ознайомившись з низкою нормативно-правових актів, вважаємо за доцільне окреслити такі шляхи подолання наслідків зросійщення та окреслення напрямів на зміцнення українізації у всіх сферах діяльнсті:

1. Складання іспиту на рівень володіння державною мовою. Вважаємо за необхідне посилити контроль особливо в освітній, політичній сферах, державних установах, хоча робітничі сфери не повинні залишитись поза увагою. Варто визначити різні рівні володіння для допуску до обіймання відповідних посад.
2. Посилити контроль за обов’язковим послуговуванням українською мовою (в тому числі для особистих потреб за межами житлової площі) для спілкування в громадських місцях, освітніх закладах, у тому числі на перервах, на вулиці.
3. Посилити контроль за вимогою обслуговувати клієнтів усіх сфер винятково українською.
4. Пропагувати популярність професії перекладача для потреб тих, хто не спікується українською або ще не опанував її.
5. Ввести жорсткі санкції для громадян України, які проживають на території України понад один рік і не вивчили мову, зокрема це можуть бути штрафи в кілька неоподатковуваних мінімумів або ж позбавлення громадянства.

6. Запозичити досвід Польщі щодо мовного питання.

Саме використання зазначених вище шляхів дасть змогу на законодавчому рівні зняти всі мовні непорозуміння, дозволить врегулювати мовне питання та поставити крапку щодо мовних перипетій.

Dzevytska L. S.

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Social Sciences and, General Legal Disciplines, Kryvyi Rih Educational and Scientific Institute Donetsk State University of Internal Affairs of Ukraine Kryvyi Rih city, Ukraine

PEDAGOGY IN THE SYSTEM OF STUDYING ENGLISH CRIMINAL LEGAL TERMINOLOGY OF FUTURE LAW ENFORCEMENT SPECIALISTS

The subject of research is English as a means of professional communication. The author substantiates the role of a foreign language in the training of police officers.

One of the main tasks of the educational organizations of the Ministry of Internal Affairs is to train competent, responsible police officers who are able to work at the level of international standards. The police officers gain professional communication skills by developing a linguistic culture through the learning of foreign languages.

Knowledge of the language, its competent use, the ability to communicate, to reach success in the process of communication are themes of success that will positively affect the professional activities of law enforcement officers where language is not an obstacle but the key to understanding.

The method of research used in the work is a single cognitive pedagogical approach, which includes methods of logical analysis, conceptual analysis, personal and activity and communicative approaches, as well as cultural and terminological approaches, revealing the unity of axiological and personal and creative qualities.

The novelty of the research is determined by the choice of tasks and the object of research. Cognitive methods “close up” with the functional and pragmatic approach, which involves the study of language in terms of its use in connection with the addressee of the language, goals and situation of communication, i.e. extralinguistic factors. Since language is a part of humanitarian knowledge, its study qualitatively introduces us to the other “apparatus” of knowledge of the world, brings us into the humanitarian culture through the language with traditionally aesthetic criteria, thereby raising the professional level of students.

Nowadays, the scientific and technical fields are growing. It is the result of expansion of the vocabulary of terms used in a particular scientific field. There are many special words that have other, more common names – terms in different languages, the perception and correct translation of which in another language is now particularly relevant.

The terminological vocabulary plays a very important role at the stage of accuracy and correctness of translation. Having an extraordinary sphere of application and a special object of determination, terms are part of any terminology. Within the vocabulary, this is primarily the use of scientific and technical terminology and the previously mentioned special vocabulary. Terms can be both words that are used mainly in the context of a particular style, and special meanings of commonly used words [1].

There are different methods of classifying terms. The term is a symbolic unit and it can be considered from different points of view: by structure and form, meaning, intralinguistic and extralinguistic function, historical features, peculiarities of use.

The phenomenon of classification is of great importance for terminological activity, because it is through different classifications that the most important components of a particular scientific field can be distinguished.

Recently, education in our country has become one of the priorities of the state. In many aspects it is connected with the integration and focus on innovative types of social and economic development [1].

The changes taking place in Ukraine, the political, economic and international situation poses a set of fair problems related to foreign policy, among which the special position is taken by the problem of learning foreign languages in higher education institutions that train specialists in law enforcement. The problem is, of course, global, not encircled by the territorial boundaries. It touches one of the most pressing and almost unresolved issues of foreign language teaching - in particular, the much-needed today English as a means of professional communication. There is also a tendency of insufficiently high motivation of students to study foreign languages. Language skills, the ability to communicate, to succeed in the process of communication are the characteristics of the individual that affect the achievements of a specialist in professional activities.

The issues of professional culture are very important for public officers, including law enforcement officers [2].

Formation of professional culture is the main, system-forming factor of becoming of the future employee of law-enforcement bodies. Nowadays, a specialist is considered competitive if he or she not only has special knowledge, but also shows computer skills and knowledge of a foreign language.

The basis of professional legal culture includes language culture, which is realized in the ability to select and use optimal language tools in each situation of lawmaking and law enforcement in both native and foreign languages. Language culture is a guideline of professional behavior, so the speech of a police officer has high requirements: accuracy, logic, correctness, compliance with the rules of language etiquette.

The study of the discipline “Foreign Language” is aimed at forming a number of competencies: linguistic, communicative and social and cultural. The process of learning a foreign language is often pragmatic [3]. This means that the

language is studied only for communication with the representatives of different countries.

It is important to both learn and understand during the use: to communicate (orally and in writing) in English, clearly and logically express your thoughts, be able to persuade, reasonably prove your position and at the same time listen and understand the opponent's speech. This is a difficult task that is complicated by the fact that the communication is not just a process. The ability to use professional terminology plays an important role in the conversation.

It is known that scientists have developed many different approaches to the classification of terminological vocabulary, however, there are three key linguistic classifications: morphological, syntactic and stratificational. It is on the basis of these types of classifications and methods that the systematization of terminological units is carried out.

Due to the stratificational classification, terminological vocabulary can be divided into two groups:

- Normative terminology;
- Non-normative terminology [3].

Thus, the part of normative terminology includes such terms, with the distinctive features of which one can note orderliness and lack of emotional pattern, the presence of only one correct meaning in a particular scientific field.

Non-normative terminology is not used in official documents, but its use is acceptable during oral communication.

Morphological classification divides terminological vocabulary into terms-words and terms-phrases [4].

Terms-words, in turn, are divided into:

- derivatives, which mean terminological units formed from other cognate words in the form of morphological ways of word formation (defendant - to defensa).
- non-derivatives, which are the terms that were formed from another cognate word in the form of morphological ways of word formation.

Most often they are borrowed from other languages (arrest).

- abbreviations are terms formed from the initial letters of words by shortage (CA - Class Action).
- complex are units of terminological vocabulary, consisting of two morphemes, written either together or through a hyphen (bribetaker, house-breaking).

It is also worth to study the varieties of terms-phrases:

- simple terms-phrases usually consist of two equivalent words, the main and subordinate one (deadly weapon).

Current issues of philology and methods of teaching foreign languages

- complex terms-phrases, as a rule, consist of more than two words (to carry a law into effect).

The above-mentioned various approaches to the classification of terms from the example of terminological units of criminal law are necessary for better

mastering of the discipline “Foreign Language” during the training of future law enforcement specialists.

Based on the above, it should be noted that the study of English as a means of professional communication should get more attention in the universities of legal orientation.

The knowledge of the language and its competent use, the ability to understand the language in a particular communication situation, are the elements of success that will positively affect the professional activities of law enforcement officers. And that’s when the language will not be an obstacle, but a key to understanding. After all, it is not only that the further development of science and technology depends on competent communication of specialists, but also the security of the whole country [3].

Refernces:

1. *Зеленська, О. П. Навчання усного іншомовного мовлення здобувачів вищої освіти в нелінгвістичній магістратурі. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5 : Педагогічні науки : реалії та перспективи : зб. наук. праць. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018.*

2. *Бочевар А. Г. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі викладання іноземної мови за професійним спрямуванням у вищій юридичній школі. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. 2017.*

3. *Čavoški A. Interaction of law and language in the EU: Challenges of translating in multilingual environment, Issue 27, Universityof Birmingham, 2017.*

4. *Pielmus C. G. Innovation in teaching english for law enforcement: a technology-integrated approach. SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION. International Scientific Conference. Vol. III, May 25th-26th, 2018. P. 566-579.*

Логвин Р. О.

асистент кафедри мовознавства
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова
м. Хмельницький, Україна

ПРЕДМЕТ ВИВЧЕННЯ ЛІНГВІСТИЧНОЇ СЕМАНТИКИ

Ще у XIX столітті Х. К. Райзиг увів поняття *семасіологія*, що означало наука про значення. Розвиток семантики припадає на середину XX століття. У цей час відбувається відхід від традиційних теорій та поглядів на вивчення значення, що призводить до розширення дослідницьго поля семантики. Таким чином виникає така сфера досліджень як лінгвістична семантика [1; 2].

Семантика це вчення про значення, стоїть воно у самому центрі лінгвістики, метою якої є зрозуміти природу мови та мовні здібності людини. Тому що вираження значень, їх передача - це те, що є основною функцією усіх мов. Все в мові - слова, граматичні конструкції, інтонації – взаємодіє між собою щоб реалізувати цю функцію найповніше, найбагатше і найточніше. Семантика має вирішальне значення для опису та обліку мовної компетенції - тобто знань, якими люди повинні володіти, щоб розмовляти та розуміти мову.

Інший аспект вивчення семантики полягає у висвітленні взаємозв’язку між мовою та культурою, а точніше, між мовами та культурами. Значна частина словникового запасу будь-якої мови і навіть частин граматики відображатиме культуру її носіїв. Дійсно, специфічні для культури концепції та способи розуміння значень, закладені в мові, є важливою частиною того, що становить культуру.

Важко повірити в колосальну різницю значень слів у різних мовах. Наприклад, можна припустити, що, оскільки всі люди мають однакові тіла, усі мови мають слова з однаковим значенням, як наприклад, англійське слово "hand", що відноситься лише до долоні. Але це далеко не так. У багатьох мовах слово, яке позначає руку людини, може стосуватися як всієї руки, так і лише долоні; українське слово *рука*, наприклад, є одним з таких слів.

Якщо навіть конкретні речі і матеріальні незмінні предмети мають розбіжності в значеннях у різних мовах, то наскільки широким може бути спектр значень для абстрактних понять або таких, які відносяться до певної культури. Скільки мов мають однакове визначення англійського слова «privacy», або «sorry» чи «work». У скількох мовах існує разюча відмінність між поняттями *провина* та *сором*? Звичайно дуже важко назвати точну цифру, проте можна припустити, що вона може бути більша ніж людина далека від лінгвістики може уявити [4].

Як узагальнює О. О. Селіванова основними предметами вивчення у семантиці є: змістовні властивості мови у контексті її зв'язку з культурою, мисленням та свідомістю; види семантичних змін (звуження, розширення, переміщення значення тощо); ідеї системності лексики; відтворення словом уявлень, образів, смислів; зв'язок між зміною значень та психологією народу чи індивіда [3].

Існує думка, що значення слова чи висловлювання це всього на всього те, що це слово описує чи означує в навколишньому середовищі. Це може бути правдою по відношенню до імен чи власних назв, наприклад Ангела Меркель, Лондон або описові іменникові фрази, як наприклад президент України. Але щоб довести віддаленість поняття «значення» від поняття «відношення» потрібно лише взяти до уваги такі слова як *ніхто, ніколи, пустий, і, зазвичай, привіт* тощо. Ці слова не мають жодних конкретних матеріальних втілень у навколишньому світі але все ж вони не є беззмістовними.

І ще одна причина повністю відкинути твердження, що значення це те ж саме, що й відношення, це те що встановлення відношення до чогось це не є функція слова, як самостійної одиниці мовлення, лише у певних випадках вони можуть набувати таких якостей. Наприклад слова *цей, той, ті, тут, зараз* можна прив'язати до будь-яких речей, часу або осіб в залежності від ситуації але стверджувати, що від цього ці слова змінять своє значення буде неправильно.

Звичайно беручи до уваги, що значення і відношення це різні поняття, ми можемо сказати, що вони все ж є пов'язані між собою в деяких випадках. Іноді за допомогою певного висловлювання проводиться відношення до якоїсь конкретної речі чи поняття. Некоректним було б також вважати, що значення це якесь загальне знання. Адже люди використовують слова відповідно до свого власного світобачення та багажу знань, який відрізняється у кожної особи.

Деякі люди вважають, що значення слова - це "його вживання в мові", гасло, взяте з праці великого філософа XX століття Людвіга Вітгенштейна. Як і у випадку з теорією про рівність значення і відношення, можна зрозуміти корінь її виникнення. Діти вивчають більшість значень слів просто спостерігаючи за їх використанням і формуючи зв'язки, без спеціальних словесних пояснень. Немає сумнівів, що значення слова пов'язане з його вживанням; насправді можна стверджувати, що значення слова є головною детермінантою його вживання.

Існують різні види значень, які відповідно підпадають під область вивчення семантики і не підпадають. Наприклад іменник «значення» та дієслово «означати» в англійській мові (відповідно *meaning* та *mean*) можуть вживатись в цілому ряді різноманітних контекстів. Розглянемо для прикладу речення «I meant no harm», що перекладається як «Я не мав наміру/не хотів нашкодити». У цьому випадку слово «meant» означає мати намір або бажання. Ця ж імплікація відсутня в реченнях, з тим самим

словом, як от «Red light means that you must stop», що в перекладі означає «Червоне світло значить, що ти маєш зупинитись». В останньому реченні слово «means» не означає, що червоне світло має намір когось зупинити. Схоже значення має і наступний приклад «Smoke means fire», в перекладі «Дим означає вогонь». В другому і в останньому прикладах відповідно щось є знаком/ознакою чогось. Звичайно є фундаментальна різниця між другим та третім прикладом. У випадку з димом наявність попередньої домовленості не потрібна для того щоб зрозуміти значення цього явища, адже природньо диму не буває без вогню і це відомо усім. В той же час червоне світло це знак культурно обумовлений і встановлений соціумом.

З вище сказаного можна підсумувати, що іменник «значення» та дієслово «означати» мають дуже багато значень, які взаємопов'язані між собою та переходять з одного в інше різними способами. Тому дослідження значення цих слів важливе для багатьох дисциплін, а саме для семантики як науки про значення.

В англійській мові значення слова «лінгвістичний» (англ. linguistic) має декілька відтінків. Його можна розтлумачити як «такий, що відноситься до мови» або «такий, що стосуються лінгвістики». Таким чином термін лінгвістична семантика також може бути розтлумачений різними способами. Враховуючи те, що семантика це наука про значення, то можна сказати, що лінгвістична семантика може вивчати як значення слів в процесі використання їх у живому мовленні, так і значення в межах лінгвістики як дисципліни.

З усіх дисциплін, які займаються дослідженням значення, найбільшу цінність воно має для лінгвістики. Значимість або семантичність, зазвичай вважається однією з основних властивостей мови, це твердження не піддається жодним сумнівам з боку лінгвістів. Зазвичай лінгвісти вважають, що апріорі всі мови в світі по суті своїй є комунікативними. Тобто їх розвиток і еволюція базувалась і була чи є спрямована на задоволення комунікативних потреб людей, досягнення ефективної взаємодії. Таким чином усі властивості мови як граматичні так і семантичні створені таким чином, щоб задовольняти усі вище перераховані потреби. Це твердження видається абсолютно логічним, проте зараз в лінгвістиці та філософії його піддають сумніву та намагаються вдосконалити [4].

Список використаних джерел:

1. *Желязкова В. В. Семантика: теорія і практика : навч.-метод. посіб. для студ. спец. 035 Філологія («Прикладна лінгвістика») / В. В. Желязкова. – Миколаїв : Іліон, 2018. – 180 с*

2. *Лозова Н. Г. Ідеографічна репрезентація когнітосемного простору назв суб'єктів культурної діяльності в українській мові : дис. канд. філ. наук : 10.02.01 – українська мова / Лозова Наталія Григорівна – Луцьк, 2016. – 235 с.*

3. *Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: Підручник / Олена Олександрівна Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2008. – 712 с.*

4. *Goddard C. Semantic Analysis: A Practical Introduction / Cliff Goddard. – New York: Oxford University Press, 2011. – 490 c. – (Second Edition).*

Лопатинська І. С.

завідувач кафедри соціально-гуманітарних та загальноправових дисциплін факультету №1
Криворізького навчально-наукового інституту
Донецького державного університету внутрішніх справ
м. Кривий Ріг

ЕМОЦІЙНІ КОНФЛІКТИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ, ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Сучасна система освіти України потребує переорієнтації на гуманістичні цінності. Основним положенням гуманістичного підходу є захист гідності особистості, визнання її прав і свобод, прояв і розвиток здібностей особистості, створення всіх сприятливих для цього умов.

Гуманістичний підхід у педагогіці передбачає затвердження і закріплення самоцінності й унікальності особистості студента, звернення до внутрішнього світу підлітка, розвиток позитивного ядра його особистості. Відкритість емоційного життя, увага до емоційних станів і проявів студента актуалізує проблему емоційних аспектів виховання і навчання в педагогічній практиці. Гуманістичний підхід не передбачає тиск і примус особистості вихованців.

Однак, на час воєнного стану, при всій очевидності негативних факторів, що оточують всіх учасників освітнього процесу, гуманістичний підхід у вихованні та навчанні є вкрай необхідним. В Україні всі педагоги зацікавлені в дотриманні гуманістичних ідей у процесі навчання, але звичайно набагато легше використовувати педагогічний авторитаризм в роз’ясненні проблем виховання. Саме авторитаризм викладача дозволяє управляти процесом виховання і навчання студентів, не допускаючи виявів волі і придушуючи будь-яке обурення особистості. Наслідком авторитарного підходу до виховання виступає емоційний дискомфорт особистості студента.

Питання емоційного дискомфорту в даний час набуває все більшої значущості в зв'язку з напруженим ритмом під час дистанційного навчання і емоційними навантаженнями студентів, які в цих умовах є найбільш беззахисними і вразливими. Юнаки та дівчата не завжди можуть долати стресові ситуації, які безпосередньо впливають на їхню психіку. Опора педагогами на авторитарні принципи виховання та засоби спілкування зі студентами служить живильним ґрунтом для конфліктних ситуацій в системі відносин «викладач- студент». На тлі несприйняття студентами позиції педагога «Я - викладач. Ти повинен так робити і таким бути!», емоційні конфлікти служать спонукальною причиною негативного ставлення їх до навчання, а в цілому до навчального закладу. Тому виникає необхідність розглянути емоційні конфлікти в освітньому процесі та в системі відносин

«викладач - студенти», конкретизувати зміст поняття емоційний конфлікт і виявити причини виникнення та шляхи подолання їх в освітньому процесі. Проблема полягає в тому, щоб навчити студента чинити опір несприятливим впливам соціального середовища, навчити його долати конфліктні ситуації, справлятися з негативними емоціями й зберігати свій емоційний добробут за будь-яких життєвих обставин.

Проблема конфліктів у педагогічному процесі привертала увагу багатьох дослідників (Анцупов А.Я., Баникін С.В., Гришина І.В., Журавльова В.І., та ін .) які обґрунтували свої теоретичні основи, підходи до класифікації конфліктів, методи і засоби профілактики виникнення конфліктів в студентському колективі і в системі відносин «викладач - студенти».

Аналіз педагогічної практики показує, що конфлікти в сфері емоційно - особистісних взаємин вивчені найменше, що і викликало інтерес досліджувати це питання. Педагогічний досвід дає підстави стверджувати, що формування успішних або неуспішних емоційних відносин між студентами та викладачами, залежить від особистості педагога. Емоційний стан, стиль спілкування, педагогічна тактика викладача впливають на формування міжособистісних взаємин викладачів і студентів під час навчальної дисципліни. Емоційний стан передається словами, способом побудови фрази, характером інтонації. Емоції добре виражаються через міміку і пантоміму. Найбільш загальний емоційний стан (настрій), який забарвлює поведінку викладача впливає на те, яку, емоційну атмосферу створить викладач під час заняття. Настрій викладача може бути різноманітним: радісним і сумним, веселим, бадьорим або пригніченим, спокійним або роздратованим. Розпочинаючи онлайн заняття, викладач має зрозуміти настрій студентів, враховувати всі можливі технічні проблеми, щоб правильно скоординувати свої дії.

Педагогічний досвід роботи в університеті показує, що більшість студентів відчувають напружений емоційний стан перед початком онлайн заняття. Це супроводжується підвищенням їх тривожності, занепокоєння, дратівливості, імпульсивності. Такий емоційний стан може виникати через технічні несправності, непідготовленість до заняття, невиконання поставленого завдання, фізичної неготовністю до передбачуваних навчальних навантажень, завищених очікувань і негативної оцінки викладача. Кожен студент у групі вимагає уваги, розуміння, шанобливого ставлення до себе з боку викладача, а також одногрупників. Для студента має велике значення те, як оцінює викладач його вчинки, риси характеру, його здібності. Ігнорування викладачем потреби студента у повазі почуття його власної гідності викликає у останнього образу, негативний емоційний стан, неадекватну реакцію на педагогічну взаємодію.

Педагогічна ситуація може призвести до конфлікту, якщо викладач не з'ясував характер мотиву. Потрапляючи в конфліктну ситуацію, викладач повинен направити свою активність або на розуміння студента, або на

регуляцію власного емоційного стану з метою погашення конфлікту. Викладачі з досвідом роботи, знають, що необхідно сказати, як сказати (емоційний супровід розмови), коли сказати, щоб досягти мети, при кому і навіщо. У спілкуванні вчителя з учнями важливо вміти слухати і чути учня. Говорити з підлітком складніше, ніж з дорослим, потрібно адекватно оцінювати його суперечливий внутрішній світ, своєчасно прогнозувати емоційну реакцію на педагогічний вплив.

Конфліктні ситуації, що мають місце на занятті, виконують як стимулюючу, так і негативну функцію у вирішенні педагогічних проблем, становленні здорових відносин учасників освітнього процесу. Спонукальні можливості конфліктних ситуацій викладач має вміти бачити і розвивати, а негативні наслідки конфлікту своєчасно знімати.

Для запобігання та розвитку негативної спрямованості конфлікту викладачеві необхідно вміти організувати колективну навчальну діяльність, будувати ділові взаємини зі студентами під час заняття. Конфліктна ситуація буде успішно подолана, якщо не аналізувати, прогнозувати реакцію студентів на педагогічний вплив.

Для подолання труднощів у емоційній сфері розвитку студента і корекції його емоційного стану, викладач повинен вміти використовувати спеціальні засоби і методи. Корекція емоційної сфери передбачає її гармонізацію, спрямовану на подолання негативних емоційних станів здобувачів. Методи корекційного впливу покликані надати такий психологічний вплив, яке призведе до нормалізації емоційного стану студента, оздоровлення психологічного клімату і характеру відносин викладача і студента на занятті, що буде служити подолання емоційних конфліктів. Успіх подолання негативних емоційних конфліктів в ході уроку обумовлений тим, на скільки студенти володіють вміннями адекватно реагувати на педагогічний вплив з боку викладача і різні емоційні ситуації, що виникають в пізнавальному процесі, висловлювати свої емоції і керувати емоційним станом інших.

Одним з ефективних методів опанування цими вміннями є гра під час заняття. Гра впливає на розвиток особистості, емоційну сферу студента. Мета використання ігрової терапії - не змінювати і не переробляти особистість, не вчити його спеціальним поведінковим навичкам, а дати можливість "прожити" бентежно ситуації в грі при повній увазі й співпереживанні викладача.

Останнім часом увагу викладачів привертає арт-терапія, як спосіб емоційного виховання студентів. Арт-терапія використовується для передачі почуттів та інших проявів психіки з метою зміни структури світовідчуття студента. Даний метод корекції базується на відображенні внутрішнього "Я" особистості в зорових образах. Образи художньої творчості відбивають усі види підсвідомих процесів (страхи, внутрішні конфлікти). Тому цей невербальний метод є єдино можливим для вираження і прояснення сильних переживань студента. Арт-терапія сприяє підвищенню впевненості в собі за

рахунок соціального визнання цінності продукту, створеного студентом процесі пізнавальної діяльності.

Корекції і подолання емоційної напруги студентів повсякденних ситуаціях сприяє психогімнастика, навчання їх елементам техніки виразних рухів, засобом виховання емоцій і набуття навичок самовідпочинку. Психогімнастика допомагає подоланню бар'єрів у спілкуванні, розуміння самого себе і інших, знімає психологічну напругу, дає можливість самовираження особистості. Технологія музичного впливу використовується для зняття емоційної напруги, підвищення емоційного настрою. Регулярне використання музичних пауз на занятті, позитивно впливає на розвиток творчих здібностей студентів.

Таким чином, педагогічний досвід дозволяє говорити про те, що емоційні конфлікти в освітньому процесі можуть виступати як спонукальними, так і негативними чинниками активізації пізнавальної діяльності. Результативність дій викладача в подоланні конфліктних ситуацій в освітньому процесі обумовлена не тільки методичною підготовленістю, а й готовністю до формування власної емоційної культури.

Список використаних джерел:

1. Радчук Г. К. Становлення асертивності студентів як чинник попередження професійного вигорання у майбутніх фахівців // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Психологія. 2016. Випуск 1. С. 189-195.

2. Савицька О. В. Психологічний супровід професійного навчання як умова формування психологічної готовності до професійної діяльності // Проблеми сучасної психології: Збірник наукових працьКам'янець Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / За ред.С. Д. Максименка, Л. А. Онуфрієвої. Вип. 4. Кам'янець-Подільський:Аксіома, 2009. С. 353-360.

3.Семиченко В. А. Проблема формування ключових компетентностей у процесі професійної підготовки майбутніх практичних психологів / Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка, Психологія. № 13. К.: «НАУ-друк», 2018. С. 145-151.

Лунгол О. М.

доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки
Донецького державного університету внутрішніх справ
м. Кропивницький, Україна

PEDAGOGICAL ASPECTS OF TEACHING THE DISCIPLINE "INFORMATION SUPPORT OF PROFESSIONAL ACTIVITY" OF FUTURE LAW ENFORCEMENT SPECIALISTS

The academic discipline "Information Support for Professional Activities" is aimed at developing the skills and abilities of professional work of future law enforcement specialists with computer devices and computer networks to use information technology in the practice of combating crime, ensuring the protection of human rights and freedoms, the interests of society and the state, maintaining public security and order [1].

In the process of forming professional skills of working with information technologies of law enforcement students, the main attention is paid to working with network information technologies in law enforcement; work with Cloud Services; training on how to obtain an electronic digital signature, its use and verification; analysis of risks and threats in the field of information support; studying the directions of using computer technologies in legal activities in the process of fixing a trial; work of notarial registers; work of automated system for maintaining the State Land Cadastre; acquaintance with information-analytical systems of forensic records; acquiring skills in working with programs and applications to create portrait identification; principles of automation of forensic research; study of the main programs of recording the trial; video conferencing settings; basics of working with registers of court decisions, etc.

Particularly noteworthy is the formation of the skills and abilities of students to work with a single information system of the Ministry of Internal Affairs – a multifunctional integrated automated system that directly ensures the implementation of the functions of its subjects, supports their activities and constitutes a set of interconnected functional subsystems, software and information complexes, hardware and technical means of electronic communications that provide a logical combination of certain information resources, information processing and protection, internal and external information interaction [2].

An important aspect of teaching the discipline is the formation of the ability of future law enforcement specialists to use modern scientific methods and information processing tools in order to properly scientifically substantiate draft regulatory legal acts, reduce the influence of subjective factors, reduction of the technological cycle of the rule-making process, timely and complete provision of

public authorities, legal entities and individuals with information about existing laws and by-laws, their interpretation, as well as collecting feedback data on the practical consequences of the normative acts, analysis, planning the development of new ones, consideration and approval of relevant amendments to existing laws and by-laws. For this purpose, the program of the discipline provides the work of students with a comprehensive multifunctional computerized system of information and analytical support of legislative, law enforcement and legal education activities. This system is of national, economic and international importance for Ukraine [3]. It integrates dozens of geographically dispersed complexes of information and analytical data processing, providing conveyor processing and synchronization of information flows, operational control and transparency of the legislative process, continuous monitoring of the life cycle of each legal act.

Information and analytical support of legislative and law enforcement activities includes acquaintance of students with the principles of the computer network of the Verkhovna Rada of Ukraine; analysis of the structure and content of common law databases; basics and features of working with computer reference legal systems. However, it is important to teach students not only to find the necessary information, but also to be able to analyze, process, save it, etc. The core ideas of modern information technology are based on the concept of databases [4]. According to this concept, the basis of information technology is data that must be organized into databases in order to fully display certain information. In the process of creating educational databases, students learn to formulate requirements for the database and provide its properties, design a conceptual model of data in a particular subject area, apply the principles of building databases; to analyze technical, functional, service characteristics of databases, using scientific and technical, legal, reference information, etc. An important aspect of students' understanding of the structure and content of general and specialized databases is the ability to develop database tables and establish links between them, to conduct technical design with appropriate hardware and software using table designers; develop the physical structure of the database during the detailed design process using the selected database; use modern technical and software tools for database development; perform relational algebra operations; create database tables using software and hardware database design tools, using visual tools of integrated shells of software developers and tools; use navigation methods of objects; develop methods of sorting, filtering, searching for data in the process of selecting the required data, etc. Practice of the above-mentioned actions in the process of teaching the discipline "Information support of professional activity" on the basis of, for example, Microsoft Access, is an important way for the formation of students' skills and abilities to work with information and analytical support for legislative and law enforcement activities, and as a result of the formation of highly qualified law enforcement specialists.

References:

1. Ковальова О.В. Силабус «Інформаційне забезпечення професійної діяльності». Кафедра оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки. ДонДУВС, 2021. 12 с.

2. Про затвердження Положення про єдину інформаційну систему Міністерства внутрішніх справ та переліку її пріоритетних інформаційних ресурсів: Постанова від 14.11.2018 р. № 1024 : станом на 23 лют. 2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1024-2018-n#Text (дата звернення: 07.06.2022).

3. Правова інформація та комп'ютерні технології в юридичній діяльності: Навч. посіб. / В.Г. Іванов, С.М. Іванов, В.В. Карасюк та ін.; За заг. ред. В.Г. Іванова. Х.: Право, 2010. 240 с.

4. Бази даних: навчально-практичний посібник для самостійної роботи студентів / М. Ю. Лосєв, В. В. Федько. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. 233 с.

Сабельникова Т. М.

доцентка кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Донецького державного університету внутрішніх справ
м. Кропивницький, Україна

РОДИНА І СУСПІЛЬНЕ ЖИТТЯ В МЕНТАЛЬНОСТІ УКРАЇНЦІВ (НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКОЇ СЛОВЕСНОСТІ)

Характер, вдачу людини формує те середовище, в якому вона зростає. У першу чергу це сім'я. Батьки персоніфікують традиції й норми культури, притаманні національному характеру, який успадковують діти. Цінності, закладені в дитині у процесі виховання, складають основу її світогляду упродовж усього життя. Як зазначають дослідники ментальності, зокрема Б. Цимбалістий, поведінку, типову для родини, не можна легко змінити [1, с. 82].

Загальновизнаною рисою української національної вдачі є «кордоцентричність», домінанта емоційно-почуттєвої сфери. Кайзерлінг у цьому зв'язку стверджував, що почуття й емоції не сягають далеко і цілковито належать царині інтимного життя. На його думку, любов до людськості починається з любові до ближнього [1, с. 46]. Отже, витоки цієї любові зароджуються саме в родині.

Сім'я та її цінності посідають вагоме місце в ментальності українців. Одним із джерел вивчення національної вдачі є словесна творчість, у якій народ виражає свою душу. В українській міфології, календарній та родинній обрядовості родина представлена як частина світового порядку, освяченого богами. Одним із найважливіших богів слов'янського язичницького пантеону є Род, від імені якого походять слова «родити», «родитель», «родильниця», «рідний», «родич» тощо. Семантичне поле слова «род» включає такі одиниці, як «родичі», «нащадки», «земляки», «народ», «який утворюється внаслідок народження» [2, с. 423].

Всі роди, відповідно і весь народ, пішли від прародителів Рода і Землі-матері. Українські паремії відображають уявлення про святість родини, про її місце у світовому порядку: «Нема в світі, як родина, то вам скаже і дитина» [3, с. 198]; «Принеси, Боже, здалека родину, то ми і в будень зробимо неділю» [3, с. 198]; «Хто батька-матір зневажає, той добра не знає» [3, с. 187]; «Сироті без роду – хоч з мосту та в воду» [3; 197]; «До свого роду хоч через воду» [3, с. 198].

Культ предків-родичів присутній у календарній та родинній обрядовості українців. Зокрема, під час Різдвяного Святвечора прийнято їсти кутю за найбільш повної присутності всіх членів родини, діти зазвичай носять кутю і узвар діду й бабці, хрещеним батькам.

Етимологія слова «Радуниця» (варіанти «Радовниця», «Родониця») – поминання померлих після Великодня – також пов'язують з іменем бога Рода.

Обов'язковим атрибутом весільного столу було гільце як символ того ж таки бога Рода, прообраз райського дерева, що принесло колись першу прарідню. Одруження в народній свідомості сприймається як забезпечення невмирущості роду, як своєрідний акт його продовження. Отже, родина в традиційній культурі українців виступає провідною ланкою національного буття.

Уявлення про сім'ю як про базову клітину суспільства простежується і в українській літературі. Для І.П. Котляревського гармонійне існування соціуму напряму залежить від злагоди в родині:

Де згода в сімействі, де мир і тишина,
Щасливі там люди, блаженна сторона.
Їх Бог благословляє, добро їм посилає
І з ними вік живе, і щастя їм дає.

Ці слова він вкладає в уста героїв «Наталки Полтавки» у фінальній сцені як спосіб розв'язання проблем, що постають на початку п'єси. Пісню й досі співають чи не на кожному весіллі, ювілеї чи родинному святі.

«Садок вишневий коло хати» з його сімейною ідилією, оспіваною Тарасом Шевченком, знаковою постаттю в національній історії та культурі, донині близький серцю кожного українця.

Незгода в родині, навпаки, порушує одвічний порядок, руйнує гармонію людського буття. Кілька поколінь українців сміються із сім'ї Кайдашів, змальованої в повісті І. Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я». Але цей сміх крізь сльози, адже такі стосунки в родині, коли діти й батьки постійно сваряться, навіть піднімають руку одне на одне, скоріше є винятком, ніж традицією. Прототипами Кайдашів стали члени родини Мазурів із села Семигори, відомі на весь повіт своїми сварками, колотнечами і навіть бійками. Якби такі сім'ї були традиційними, то не привертали б уваги цілого повіту.

Не інакше, як спотворенням космічної гармонії є підписання смертного вироку власній матері персонажем новели Миколи Хвильового «Я (Романтика)». Розум диктує йому бути вірним ідеалам революції, а серце не може цього прийняти, стискається від болю і «незносної муки» – розколюється його «я». Особиста трагедія відбувається на тлі глибокої суспільної кризи, спричиненої плюндруванням підвалин традиційної духовності.

Тарас Шевченко в своєму «Посланні і мертвим і живим…» застерігає національну еліту від зречення національних традицій, що поза сумнівом призведе як до безладу в суспільстві, так і до аномалій в родинах:

Одцурається брат брата.
І дитини мати.

У світосприйнятті українців родинні відносини проєктуються на все суспільство. Є. Онацький зауважує, що самостійність українців зможе стати творчою силою лише в умовах здорового родинного життя, «в пестощах материнської любови, під суворою батьківською опікою, під ласкавим оком діда чи баби, в приязних товариських відносинах між братами і сестрами та шкільними товаришами» [1, с. 46].

Невіддільність долі окремих родин від долі цілої України глибоко закорінена в свідомості українців. У тексті відомої колядки поряд із побажанням щастя господарям з'являється пізніше нашарування часів визвольних змагань – побажання щастя Україні:

Ой Ти, Царю, Царю, Небесний Владарю,
Даруй літа щасливії сего дому господарю
Сего дому господарю і сій господині,
Даруй літа щасливії нашій славній Україні.

Для ліричного героя пісні на слова Вадима Крищенка родина – це «вся Україна з глибоким корінням, з високим гіллям».

Нині, в часи лихоліття і зовнішньої агресії з боку Росії, українське суспільство згуртувалося в боротьбі за незалежність своєї держави, за традиційні національні цінності. Більшість людей намагаються допомогти збройним силам, людям, що постраждали від ворожих бомбардувань, що змушені були покинути домівки в окупованих містах і селах. У такій єдності, в емоційному пориві, коли країна сприймається як домівка, а цілий народ, як родина, і є наша сила. У цей важкий час випробувань наші міста рясніють білбордами з гаслами моральної підтримки воїнам і кожному українцю. Водночас тексти соціальної реклами відображають настрої й прагнення всього суспільства, зокрема відчуття єдності й родинної близькості. Так, у Львові розміщено слогани на підтримку мешканців Харкова й Маріуполя: «Харків! (Маріуполь!) Тримайся! Твоїх зустрічаємо. Львів». Метонімія надає зверненню інтимного звучання, акцентує на єдності всеукраїнської родини. Інший білборд ставить риторичне запитання: «Що крутіше, ніж сім'я у 44 млн.?» Тут прямо висловлено уявлення українців про суспільство як єдину родину, де всі громадяни близькі, як родичі.

Отже, родина в ментальності українців – це базова ланка національного буття. Родинні стосунки більше належать до емоційної сфери людського життя, визначальною ж рисою української ментальності є «кордоцентричність», тобто перевага емоційно-чуттєвого первня у сприйнятті світу. Оскільки емоції сягають переважно інтимного життєвого простору, то саме злагода в родині, любов і повага між родичами мислиться як модель ідеального буття, що не замикається на сім'ї, а поширюється на весь народ, який уявляється як єдина родина. З іншого боку, цінності, що плекаються окремими сім'ями, є усталеними, важко піддаються змінам і становлять основу духовної культури цілого народу.

Список використаних джерел:

1. *Українська душа. Київ: «Фенікс», 1992. – 128 с.*
2. *Войтович В. Українська міфологія. – К.: Либідь, 2002. – 664 с.*
3. *Українські прислів'я та приказки. / Упоряд. С. Мишанича та М. Пазяка; Передм. М. Пазяка; Іл. худож. А. Василенка. – К.: Дніпро, 1983. – 390 с.*

ЕКОНОМІКА

Роєва О. С.

доктор філософії зі спеціальності «Облік і оподаткування»
доцент кафедри державно-правових дисциплін
КННІ Донецького державного університету внутрішніх справ
м. Кривий Ріг, Україна

ЕЛЕКТРОННИЙ ДОКУМЕНТООБІГ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Для досягнення стратегічних та поточних цілей власного розвитку при формуванні механізму документообігу суб'єкту господарської діяльності необхідно орієнтуватися на вимоги і потреби управлінського персоналу. На відміну від органів державної влади, сучасні суб'єкти господарської діяльності є більш гнучкими і менш схильні до бюрократичного навантаження. Електронний документообіг на підприємствах чи у компаніях є одним з ключових елементів діджеталізації бізнес-процесів як щодо внутрішніх процесів, так і стосовно зовнішніх відносин із контрагентами.

Найчастіше для діджеталізації діяльності використовують спеціалізовані сервіси та системи. (рис. 1)

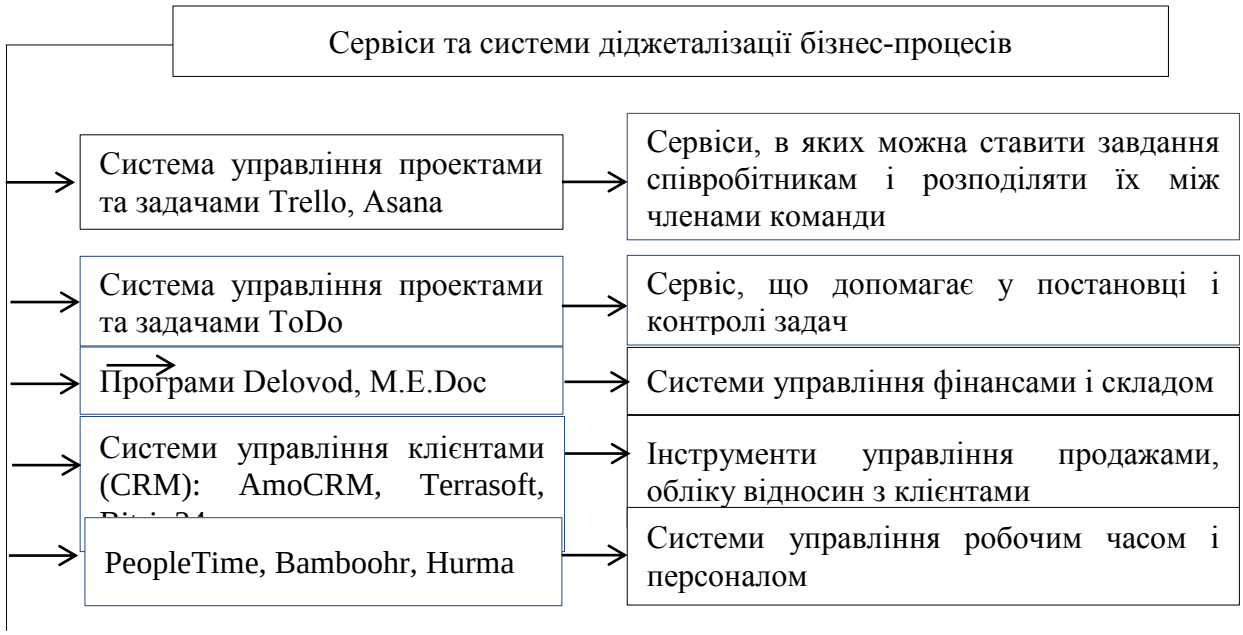

Рис. 1. Сервіси та системи діджеталізації бізнес-процесів

Електронний документообіг являє собою сукупність процесів створення, обробки, відправлення, передачі, отримання, зберігання, використання та знищення електронних документів, які відбуваються з використанням перевірки цілісності та, в разі необхідності, з підтвердженням факту одержання таких документів [10].

Отже, документообіг є важливою складовою управлінського процесу та процесу прийняття управлінських рішень організації. Діджеталізація підвищує ефективність роботи з документами, дозволяє вести електронний архів, контролювати рух документів, виконання доручень тощо. Він спрощує роботу співробітників із документами і файлами, підвищує ефективність діяльності колективу та організації в цілому для ефективного функціонування органів влади і бізнес-структур необхідно використовувати сучасні цифрові технології, зокрема електронний документообіг.З початком функціонування Міністерства цифрової трансформації України значно підвищився рівень використання електронного документообігу органами публічного управління.

Наразі, використання електронного документообігу у діяльності органів публічного управління здійснюється за такими напрямами:

- розвиток систем електронного документообігу, локальних інформаційних мереж, використання стандартів діловодства та документообігу;
- переважне використання алгоритмів і програм, тексти яких є відкритими та загальнодоступними; розвиток системи міжвідомчого електронного документообігу тощо [5]. Як і у практиці підприємств, електронних документообіг системи публічного управління має свої переваги та недоліки (рис.2).

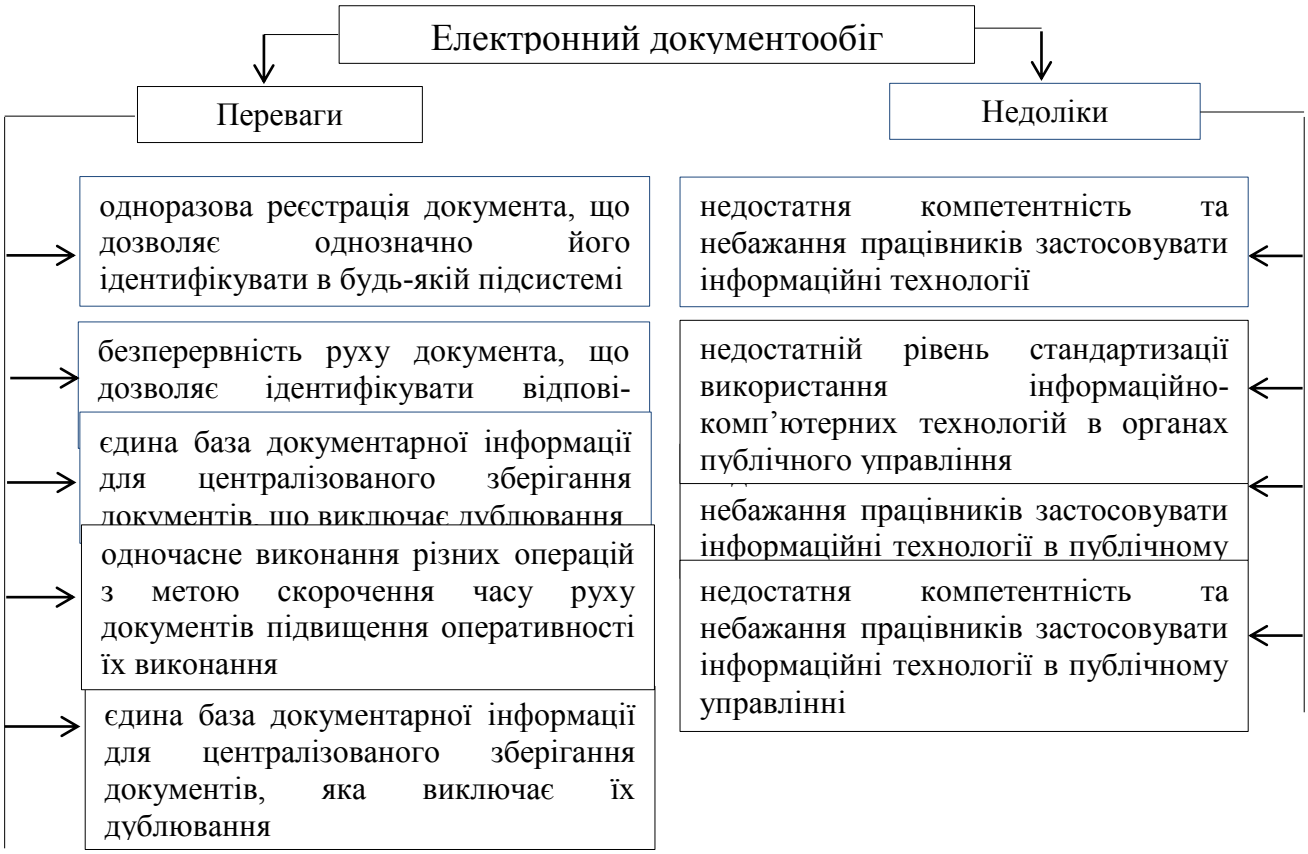

Рис. 2. Переваги і недоліки електронного документообігу

Практика запровадження систем та засобів автоматизації організації діяльності органів державної влади поширюється не лише на міжвідомчу взаємодію, але й на відносини з громадянами – одержувачами адміністративних послуг, які низку документів можуть перевести у цифровий формат (зокрема завдяки порталу «Дія») [1] або використовувати електронний цифровий підпис. У цьому контексті еталоном для України і країн Європи є Естонія, де система електронного документообігу поширена у всіх сферах життєдіяльності. Фактично кожен громадянин країни має електронний цифровий підпис. Для його присвоєння слугує ID-карта, яка є первинним посвідченням особи і дозволяє підписувати електронні документи електронним цифровим підписом, а також дає можливість авторизації в державних і приватних сервісах. Це знижує бюрократичну складову і підвищує якість надання публічно-управлінських послуг [6].

Висновки. Використання спеціалізованих програм дозволяє контролювати всі етапи документообігу підприємств, установ та організацій. За допомогою таких програм електронний документ може бути створений, переданий, збережений і переведений електронними засобами у візуальну форму. Діджеталізація покращує організацію роботи з документами, сприяє прозорості й ефективності їх діяльності, взаємодії з контрагентами чи одержувачами послуг.

Список використаних джерел:

1. *Державні послуги онлайн. Дія: веб-сайт. URL: https://diia.gov.ua/.*
2. *Електронні документи: все про електронний документообіг в Україні від «А до Я». Західна консалтингова група: веб-сайт. URL: https://zkg.ua/elektronni-dokumenty-vse-pro-elektronnyy-dokumentoobih-v-ukraini-vid-a-do-ya/.*
3. *Електронний документообіг: можливості та переваги. Intelserv: веб-сайт. URL: https://intelserv.net.ua/news/material/id/529.*
4. *Ігонін В. Електронний документообіг: теорія і практика. EBA: веб-сайт. URL: https://eba.com.ua/elektronnyj-dokumentoobig-teoriya-i-praktyka/.*
5. *Копняк К. Електронний документообіг в публічному управлінні: проблеми впровадження та перспективи. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2020. №10. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1798.*
6. *Лаба О. Зарубіжний досвід законодавчого забезпечення електронного діловодства. URL: http://195.22.112.37/bitstream/ntb/24933/1/107-228-229.pdf.*
7. *Морозова К. Автоматизація бізнес-процесів: сучасний тренд чи спосіб підвищення ефективності бізнесу. EBA: веб-сайт. URL:https://eba.com.ua/avtomatyzatsiya-biznes-protsesiv-suchasnyj-trend-chy-sposib-pidvyshhennya-efektyvnosti-biznesu/.*
8. *Подворнюк О. Перспективи впровадження електронного документообігу в публічному управлінні. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. 2021. № 32. С. 19-24.*
9. *Правила організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, підприємствах, установах, організаціях: Наказ*

Мін'юсту України від 18.06.2015 № 1000/5. Верховна Рада України: веб-сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0736-15#Text.

10. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22 травня 2003 р. № 851-IV. Верховна Рада України. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/851-15/.

Ткачук Н. М.

Кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту, фінансів, банківської справи та страхування
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова
м. Хмельницький, Україна

КОНСОЛІДАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ БАНКІВ: СУТНІСТЬ І НЕОБХІДНІСТЬ

Глобалізація та інформатизація економічного простору визначили одну з головних тенденцій сучасної організації банківської діяльності – консолідацію банків. Глобалізаційні процеси сьогодні, по суті, є своєрідним каталізатором процесів централізації банківського капіталу, що контролюється міжнародним законодавством. Світова економічна система є основною сферою глобалізації, тому розвиток процесів глобалізації, в першу чергу, виявляється в змінах структури як світового, так і вітчизняного фінансового сектору.

Становлення української економіки як синергетичної системи супроводжується зародженням нового економічного мислення і посиленням самоорганізації економічних суб’єктів ринку. При цьому відбувається структуризація ринку в напрямі ринкової ієрархії. Як засвідчує досвід реформування економіки та банківської системи, раціоналізація господарської та економічної діяльності не може сьогодні обмежуватися лише розробкою ефективних мікроекономічних стандартів розвитку банків. У вітчизняній економіці формується специфічна структура відкритого ринкового середовища.

Раціоналізація ринкової економіки і банківської системи передбачає її трансформацію та консолідацію з урахуванням принципів ринкової самоорганізації банківських установ. Очевидно, що процеси мікроекономічної раціоналізації є складовими процесів консолідації і трансформації банків. Лише поєднання раціоналізації на принципах мікроекономіки й раціоналізації на рівні трансформації (консолідації) економічних суб’єктів (банків) робить можливим підвищення конкурентоспроможності ринку. Відтак раціоналізацію ринкової макроекономіки слід вважати її трансформацією, що передбачає ринкову самоорганізацію.

Входження України до Європейської спільноти неминуче супроводжуватиметься виявом в нашій державі загальносвітових тенденцій до концентрації банківського капіталу. Як відомо, банківський сектор розвинутих країн в останні роки характеризується процесами збільшення, зростанням кількості банків, які стають учасниками процесів злиття і

поглинання. Необхідність концентрації та нарощення власного капіталу у вітчизняному банківському секторі є очевидним з огляду й на те, що у світовій банківській практиці нарощення капіталів банків у такий спосіб стало доволі дієвим інструментом стимулювання зростання прибутковості та скорочення витрат банківського бізнесу. Підвищення рівня концентрації власного капіталу банків нашої держави визначено також Національним банком України як один з перспективних напрямків розвитку банківського сектору, що допоможе подолати негативну тенденцію до неадекватного збільшення капіталу банків порівняно з випереджальними темпами зростання їхніх активів, а також прискорить вирішення суперечності між потребами реального сектору економіки у фінансовій підтримці банків і реальними можливостями банківської системи щодо їхнього задоволення.

Перспективи інтеграційних процесів в країнах тісно пов’язані із суттєвими змінами в економіці країни, фінансовим підґрунтям яких є економічна безпека банківського сектору. Зауважимо, що банківський сектор на сьогодні є одним із найбільш висококонцентрованим у сучасній світовій економіці: 80% капіталу і активів світової банківської системи належить 12 великим банкам [1]. Збільшення розмірів банківських установ на основі злиття і поглинання, а також їх консолідація з іншими фінансово-кредитними інститутами має за мету зміцнення конкурентних позицій на національному рівні та завоювання нових сфер впливу на міжнародному ринку.

Стратегічний напрям розвитку національної банківської системи у контексті глобалізації фінансовий ринків – це послідовна інтеграція в світовий фінансовий простір, основною запорукою якої має бути збільшення банківського капіталу та підвищення рівня капіталізації банківських установ.

В умовах ринкової економіки багато фінансово-кредитних установ прагнуть до зростання. У світовій економічній практиці виокремлюють три варіанти розвитку компаній: перший – за рахунок власного внутрішнього розвитку через підвищення операційної ефективності та інновацій у бізнесі, другий – шляхом одержання конкурентних переваг на контрактній основі (аутсорсингу) і третій – шляхом злиття і поглинань.

У науковій економічній літературі існують різні підходи до визначення та класифікації цих альтернативних стратегій розвитку компаній. Багато компаній, у тому числі і банків, досить успішно вибудовують власну стратегію внутрішнього зростання, але за останні десятиліття процеси консолідації, злиття і поглинання стали значно швидшим способом придбання нових активів і завоювання нових ринків. Як свідчать дані експертів, сьогодні в світі майже 80% всіх міжнародних інвестицій спрямовується не на заснування нових компаній, а на придбання активів уже наявних компаній, що призводить до посилення концентрації та централізації банківського капіталу та збільшення кількості угод інтеграції [2].

Існують два аспекти трансформаційних (консолідаційних) процесів: об'єктивний і суб'єктивний. Об'єктивна характеристика відображає сутність консолідації (трансформації) згідно з об'єктивними законами розвитку економіки та суспільства в мінливих ринкових умовах. Суб'єктивний бік відображає намагання тих чи інших сил суспільства й держави спрямувати об'єктивно зумовлені процеси консолідації в напрямі власних інтересів.

Не вдаючись у поглиблений семантичний аналіз поняття «консолідація» зазначимо, що ця дефініція має різнопланове застосування й відповідне трактування сутності. В загальному, консолідація означає зміцнення, згрупування, об'єднання навколо певної великої ідеї, реалізації програми. З економічної точки зору «консолідація» тлумачиться як об'єднання суб'єктів підприємництва, їхніх дій, інтересів, спільних капіталів задля здійснення великих проектів, програм. Водночас, консолідація не обов'язково передбачає встановлення контролю одного суб'єкта над іншим, тобто злиття та поглинання можуть трактуватися як окремі випадки чи форми консолідації.

Консолідація банків являє собою процес об'єднання банків шляхом злиття, поглинання (приєднання), а також створення об'єднань (банківської групи, банківської холдингової компанії) задля досягнення спільної мети: нарощення капіталізації, зміцнення конкурентоспроможності, максимізації прибутку, зростання вартості на основі формування позитивного синергетичного ефекту.

На нашу думку, консолідацію з позицій самоорганізації банківської системи слід розглядати як результат самоорганізації її підсистем – банків. Результат самоорганізації (консолідації) формується під впливом направленості біфукарційних процесів в економічній системі країни загалом, та банківській системі, зокрема. В свою чергую, спрямованість біфукарційних процесів є результатом еволюційного розвитку економічної системи й визначається як природою самої флуктуації, яка її зумовила, так і попередньо сформованими тенденціями розвитку банківської системи. Тому будь-яка нова самоорганізація системи розглядається як наслідок її біфуркації.

Відтак, консолідація банків є спробою адаптації національних банківських установ і банківської системи до глобальних змін зовнішнього середовища функціонування. Між розвитком банківської системи та рівнем її консолідації існує прямий зв'язок: з розвитком банківської системи відбувається і посилюється консолідація банків – скорочується їх кількість і посилюється домінуючий вплив окремих великих банків. Консолідація банків є економічним об'єднанням, оскільки здійснюється задля досягнення економічної вигоди її учасників. При цьому юридична форма такого об'єднання не відіграє важливої ролі. Консолідацію слід вважати засобом концентрації банківського капіталу та джерелом інтеграції банків. Враховуючи різноманіття форм консолідації, в подальшому будемо

акцентувати увагу на процесах злиття і поглинання банків, які є найбільш поширеною формою їх консолідації.

Список використаних джерел:

1. Koch Timothy W., Scott S. MacDonald. Bank Management. 8th ed. Boston MA Cengage Learning, 2015. 778 p.

2. Гохан П. А. Слияния, поглощения и реструктуризация компаний: пер. с англ. М.: Альпина Бизнес Букс, 2007. 741 с.

Ігнат А. В.

студентка 4 курсу за спеціальністю
281 Публічне управління та адміністрування
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова
м. Хмельницький, Україна

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ НАПОВНЕННЯ БЮДЖЕТІВ НА ПРИКЛАДІ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ТА ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ

Регіони України в сучасних умовах децентралізації стають повноцінними об'єктами інвестування, адже для того щоб бути самостійними щодо матеріально-фінансового забезпечення, слід створити усі необхідні умови для розвитку сприятливої інвестиційної діяльності. Для визначення потенціалу певного регіону варто розуміти його реальні сильні та слабкі сторони, можливості чи загрози, вплив яких можна прослідкувати через виконання обласного бюджету органами виконавчої влади на місцях.

Відповідно до Бюджетного кодексу України, місцеві бюджети формуються із доходів місцевих податків, зборів та платежів, із залученням міжбюджетних трансфертів та шляхом отримання прибутку з використання комунальної власності для здійснення господарської діяльності. Саме через склад та частки складових дохідної частини обласних бюджетів автором порівнюються Хмельницька та Одеська області.

Для аналізу виконання обласного бюджету Хмельницької області було розглянуто основні показники дохідної частини бюджету, а саме через темп росту та у розрізі об'ємів кожного виду джерела надходжень у загальній сумі доходів обласного бюджету (Рис. 1.1).

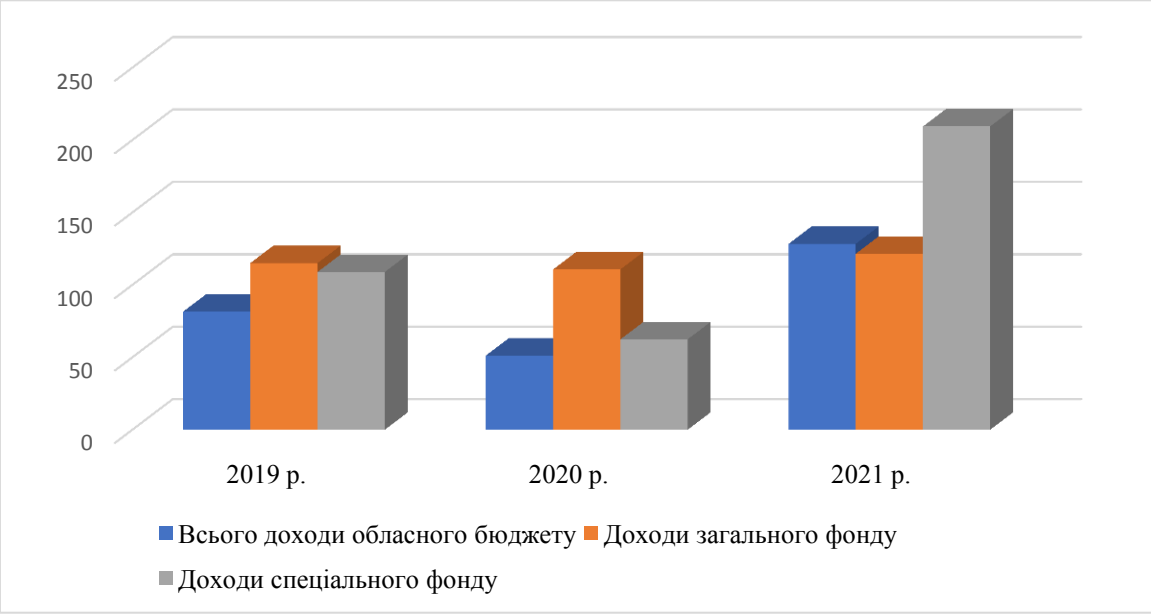

Рис. 1.1. Темп росту дохідної частини обласного бюджету в Хмельницькій обласній державній адміністрації в динаміці за останні 3 роки

Примітка. Складено автором

За даними наведеними в діаграмі можемо зробити висновки, що найбільш сприятливим роком в обсязі доходів був 2021 рік, особливо було залучено коштів до спеціального фонду через отримання субвенцій та дотацій, що будуть розглянуті ширше у наступному підрозділі звіту.

У період карантинних обмежень, які діяли по всій країні та в світі, діяльність області забезпечувалось переважно за рахунок доходів загального фонду, що формується з податків, місцевих зборів та платежів.

Проте порівнюючи обсяг доходів за 2019 рік можемо визначити, що порівняно з наступними роками сума доходів була нижчою, що не сприяло ефективному економічному розвитку області. При цьому регіон був наближений до рівня депресивного, оскільки велику частку становили дотації та субвенції з державного бюджету (Рис. 1.2).

Рис. 1.2. Частка видів доходів загального фонду обласного бюджету за 2019р.

Примітка. Складено автором

За 2019 рік в обласний бюджет надійшло 6 988 349,2 тис грн доходів (з урахуванням міжбюджетних трансфертів), що становить 81,4% до показника 2018 року. Така динаміка пояснюється скороченням обсягу соціальної субвенції з державного бюджету для місцевих бюджетів області на надання житлових субсидій населенню на оплату житлово-комунальних послуг (з лютого 2019 року вказані видатки фінансуються з державного бюджету через Міністерство соціальної політики України).

До загального фонду обласного бюджету надійшло податків, зборів (обов’язкових платежів) в сумі 1 006 323,5 тис грн, що у порівнянні з 2018 роком більше на 15,0 % або на 131 610,8 тис гривень. До спеціального фонду надійшло 302 378,2 тис грн, що на 8,9 % або на 24 826,3 тис грн більше, ніж за 2018 рік. [3]

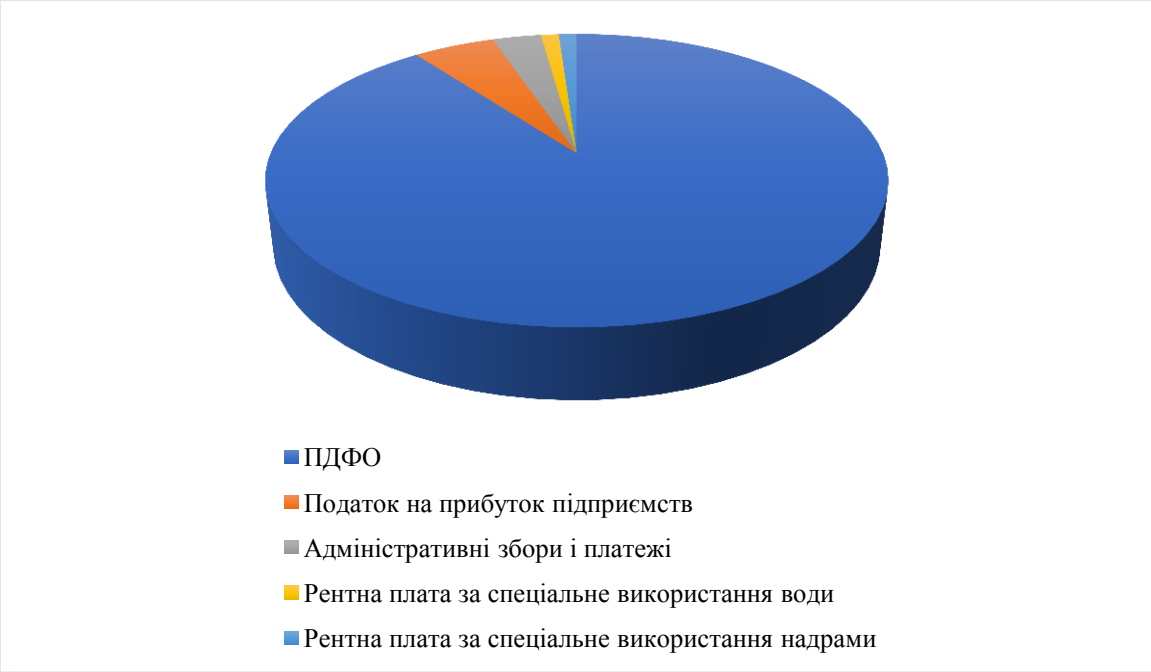

Рис. 1.3. Частка видів доходів загального фонду обласного бюджету за 2020р.

Примітка. Складено автором

У 2020 році до обласного бюджету надійшло 3 579 742,1 тис грн доходів (з урахуванням міжбюджетних трансфертів), що становить 51,2% до відповідного показника 2019 року. Така динаміка зумовлена зменшенням трансфертів з державного бюджету, а саме:

- субвенцій на виконання державних програм соціального захисту, за рахунок яких фінансувались пільги та субсидії населенню на оплату житлово-комунальних послуг, придбання твердого палива і скрапленого газу, виплати по допомогах сім'ям з дітьми, дітям-сиротам, дітям позбавленим батьківського піклування та інших видах допомог (такі видатки передані на фінансування з державного бюджету через Міністерство соціальної політики України);

- медичної субвенції, оскільки з 01.04.2020 року фінансування медичних закладів відповідно до законодавства здійснюється за рахунок коштів, передбачених в державному бюджеті на оплату медичних послуг комунальним закладам охорони здоров'я для Національної служби здоров'я України.

До загального фонду обласного бюджету надійшло податків, зборів (обов'язкових платежів) в сумі 1 114 203,4 тис грн, що становить 103,6% до плану на 2020 рік. Це більше у порівнянні з 2019 роком на 10,7% або на 107 879,9 тис гривень. До спеціального фонду надійшло 188 744,7 тис грн. або 62,4% до 2019 року, що зумовлено зменшенням власних надходжень бюджетних установ в галузі охорона здоров'я у зв'язку з їх реорганізацією в госпрозрахункові некомерційні підприємства. Як наслідок, надходження

таких установ не зараховуються до спеціального фонду обласного бюджету. [4]

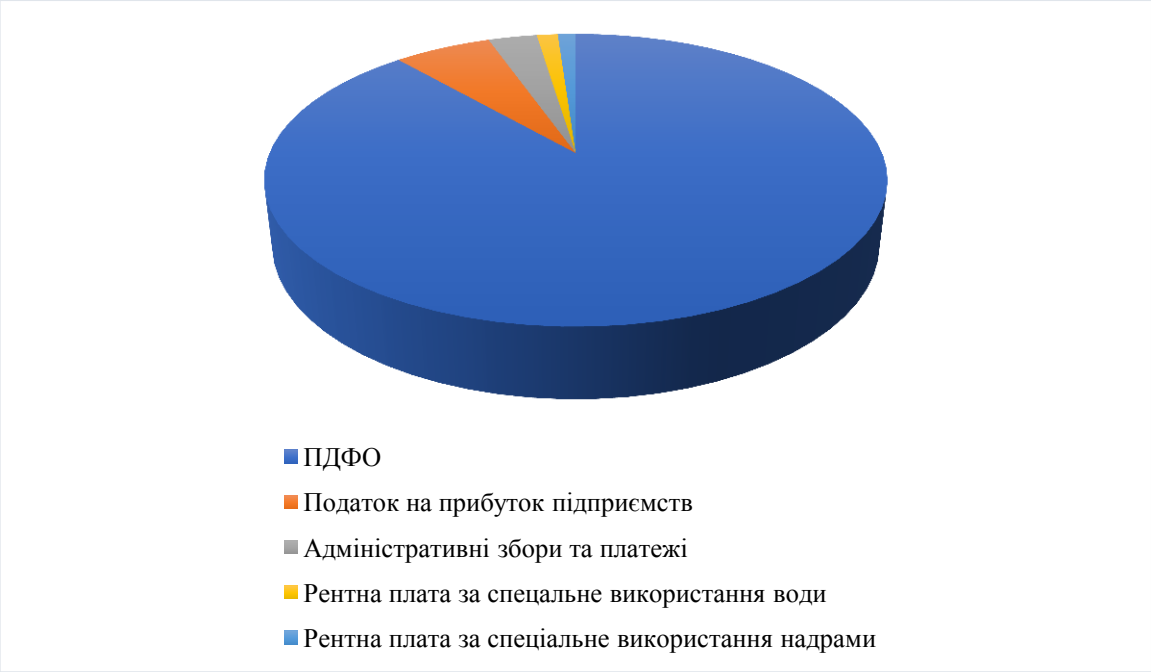

Рис. 1.4. Частка видів доходів загального фонду обласного бюджету за 2021р.

Примітка. Складено автором

За 2021 рік в обласний бюджет надійшло 4 581 739,1 тис.грн доходів (з урахуванням міжбюджетних трансфертів), що більше у порівнянні з минулим роком на 28,3% або на 1 011 797,0 тис.гривень. [5] До загального фонду обласного бюджету надійшло податків, зборів в сумі 1 354 206,3 тис.грн, що становить 104,1% до плану на рік та більше у порівнянні з минулим роком на 21,5%, а це на 240 002,9 тис.гривень. До спеціального фонду надійшло 395 215,7 тис.грн або 209,4% до відповідного періоду 2020 року.

Перший рік після глобальної кризи спричиненої пандемією, економічна активність регіонів демонструє по-перше адаптивність підприємств та організацій до чинників зовнішнього середовища, по-друге не відбувається спад економічної діяльності, а тому поступово усі суб’єкти господарювання намагались відновлювати свою роботу, що бачимо із обсягів податків до відповідних бюджетів.

Для порівняння економічної активності області та її конкурентоспроможності щодо самостійного формування обласного бюджету взято показники обласного бюджету Одеської обласної державної адміністрації.

В загальному зазначимо, що надходження до обласного бюджету Одещини включає ширше найменування згідно з класифікацією доходів бюджету. А це означає, що в області розвинуті декілька напрямів економічної діяльності.

Визначено, що податкові надходження в загальному фонді обласного бюджету складають 87% від усієї суми власних доходів бюджету без офіційних трансфертів на 2019 рік. Неподаткові надходження цього ж року складають 11,3%. А також є стаття доходів від операцій із капіталом, які наповнювали спеціальний фонд бюджету і в загальній сумі власних доходів займає 0,4%.

Проведено відповідні дослідження для 2019, 2020 та 2021 року, де отримали відповідні результати відображені на діаграмі (Рис.1.5). Протягом наступних років частка податкових надходжень залишається стабільною та значною, в середньому 88%.

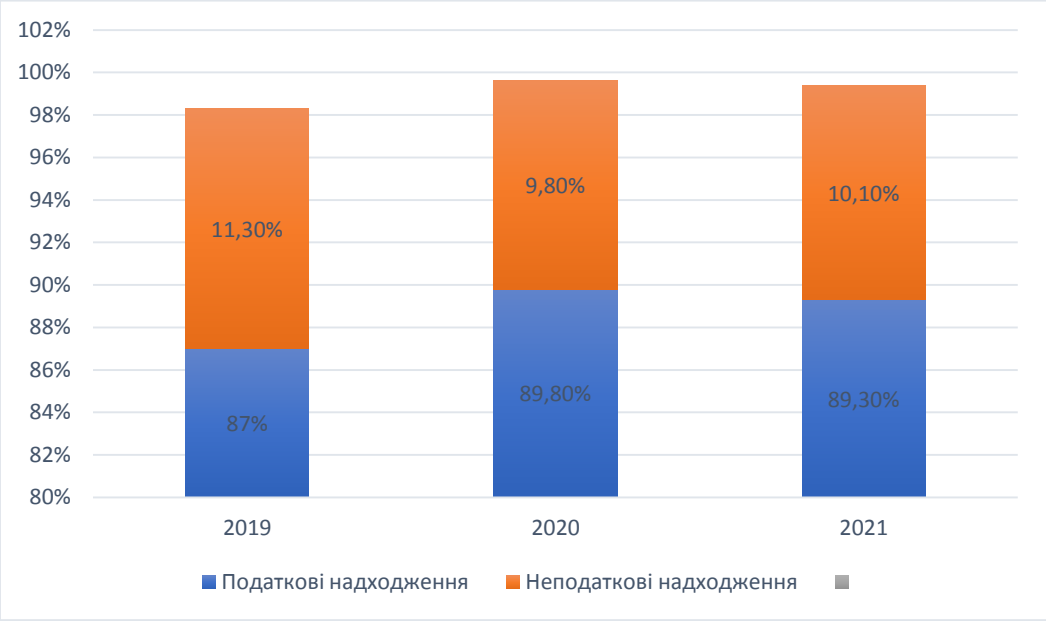

Рис. 1.5. Частка джерел власних доходів обласного бюджету Одеської обласної державної адміністрації

Примітка. Складено автором

Основу надходжень до обласного бюджету Хмельниччини становить податок на доходи фізичних осіб, а саме в середньому 88,5% в динаміці за три роки, де в обласному бюджеті Одещини такий вид доходу теж приносить значні обсяги та становить в середньому за три роки – 77%.

Знову ж таки пересвідчуємось у тому, що фізичні особи як споживачі, та як суб’єкти економічної діяльності є активними в досліджуваних областях.

Іншим вагомим джерелом власних доходів є податок на прибуток підприємств. Це саме ті суб’єкти, які мають більше переваг щодо швидкого розвитку та адаптації до змін чи несприятливих зовнішніх умов, а також є одними із перших об’єктів для залучення інвестицій. З них в середньому Хмельницька область отримує 6 % у загальну суму доходів бюджету, а в Одеській області – 9,4% в загальній сумі доходів, що майже на 3,5 рази більше.

Проте не дивлячись на таку різницю, частка податку на прибуток підприємств є доволі малою в обох бюджетах, що відображається у низькій спроможності областей залучити значні обсяги інвестицій.

Доходи Одеської області компенсуються за рахунок неподаткових надходжень, що в бюджеті Хмельницької області складає соті частини, а також через податки на доходи та на прибуток, а також на збільшення ринкової вартості, в середньому за три роки це містить 88%.

Будь який суб'єкт економічної діяльності в процесі виробництва товару чи надання послуги потребує певних природних ресурсів, за використання яких Бюджетним кодексом передбачено встановлення рентної плати. У досліджуваних нами бюджетом ми порівняли частки рентних плат за спеціальне використання води та користування надрами.

Для зручності автором було розглянуто для кожної плати частку окремо і за спеціальне використання води у Хмельницькій області надходить 1,3% від усієї суми доходів загального фонду, а в Одеській області лише 0,4%. Але якщо порівнювати суми коштів, які отримує бюджет у грошовому еквіваленті, то Хмельницька область в середньому сплачується 14 946,8 грн, в свою чергу Одеська область – 12 518 200 грн в рік. Це пояснюється тим, що в Одесі розвинутий туризм особливо у літній сезон, що пов'язано із активним користуванням морських водойм, а також розташування одного з найбільш завантажених портів країни.

Рентна плата користування надрами в обох областях продемонструвало незначні частки в бюджеті, в середньому 0,1-0,2 %.

Інший вид власних джерел коштів бюджету які порівнювали, взято адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності. В середньому визначили скільки отримала кожна область коштів за цим напрямом доходу. Маємо, що Хмельницька область в середньому – 2,6%, а в Одеській області – 3,4%. Їх частки в загальній сумі доходів обох бюджетів не є значними, єдина відмінність полягає у тому, що у сумі бюджет Одеської області отримує більше за цим джерелом доходів, аніж бюджет Хмельниччини. А також напрями платежів є досить розгалуженими, тобто охоплюють широкий спектр видів господарської діяльності суб'єктів, що складає плати за ліцензії зайняттям певним видом діяльності та орендні плати.

На основі детального аналізу дохідної частини обласних бюджетів Хмельницької та Одеської обласних державних адміністрацій було сформовано узагальнене відображення об'ємів та часток податкових та неподаткових надходжень на рисунку1.6.

Бюджет Хмельницької області формується переважно за рахунок податків, про що свідчить їх об'єм в середньому у 94,5%, порівняно із часткою податкових надходжень Одеської області у 88,5% (Рис. 1.6).

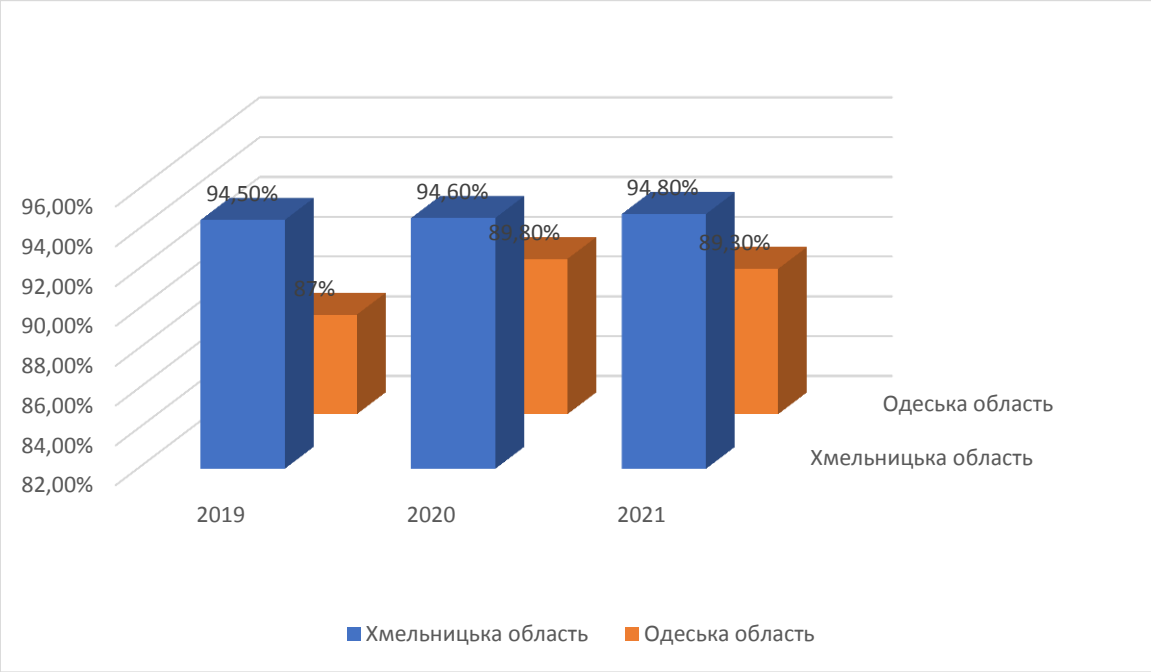

Рис. 1.6. Частки податкових надходжень в доходах обласних бюджетах Хмельницької та Одеської обласних державних адміністрацій в динаміці за 3 роки

Примітка. Складено автором

Можемо зробити висновки, що бюджет Хмельницької області формується переважно за рахунок податків, про що свідчить їх об'єм в середньому у 94,5%, порівняно із часткою податкових надходжень Одеської області у 88,5%. Щодо інших видів надходжень, тобто неподаткових чи доходи із операцій з капіталом, вони не є розвиненими в практиці наповнення бюджетів певного рівня, що може свідчити про слабку розвиненість підприємницької діяльності, яка є основою для залучення інвестицій, реалізації інноваційних проектів та економічного зростання. Також слід звернути увагу на розвиток інструментів та механізмів щодо підтримки суб'єктів господарювання за умов кризових явищ, що особливо спричинені подіями незалежними від волі людини.

Також можемо засвідчити про реальний результат децентралізації, адже виконання обласних бюджетів демонструють спроможність в певній мірі Хмельницької та Одеської областей забезпечувати певні сфери життєдіяльності територіальних громад.

Так чи інакше це формує засади для розвитку інвестиційного попиту Хмельницької та Одеської областей, адже здійснюється розвиток господарської діяльності суб'єктів через розширення видів діяльності та надання відповідних ліцензій та дозволів, здійснення підтримки різних видів підприємницької діяльності. В свою чергу слід ініціювати ідею розвитку вільної економічної зони з метою створення сприятливих умов для здійснення економічної діяльності та інвестування чи створення інших передумов для залучення вітчизняних та іноземних інвесторів.

Список використаних джерел:

1. *European Business Association. Індекс настроїв малого бізнесу за 2021 рік. URL: https://eba.com.ua/wp-content/uploads/2022/04/Prezentatsiya-rezultativ-doslidzhennya-1.pdf*

2. *Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 р. №2456-VI. Дата оновлення: 01.01.2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#n1727*

3. *Інформація про виконання обласного бюджету за 2019 р.: URL: https://km-oblrada.gov.ua/informaciya-pro-vikonannya-oblasnogo-byudzhetu/*

4. *Інформація про виконання обласного бюджету за 2020 р.: URL: https://km-oblrada.gov.ua/informaciya-pro-vikonannya-oblasnogo-byudzhetu/*

5. *Інформація про виконання обласного бюджету за 2021 р.: URL: https://km-oblrada.gov.ua/informaciya-pro-vikonannya-oblasnogo-byudzhetu/*

6. *Про обласний бюджет Одеської області на 2019 рік: Рішення Одеської обласної ради від 21 грудня 2018 р. №913 – VII*

7. *Про обласний бюджет Одеської області на 2020 рік: Рішення Одеської обласної ради від 20 грудня 2019 р. № 1199 – VII*

8. *Про обласний бюджет Одеської області на 2021 рік: Рішення Одеської обласної ради від 24 грудня 2020 р. № 43 – VIII*

9. *Соколова Л.В., Литвинова А.В. Оцінка інвестиційної привабливості регіонів України. Сучасні стратегії економічного розвитку: наука, інновації та бізнес-освіта : матеріали наук.-практ. конф., м. Харків, 3 листопада 2020 р. Харків, 2020. 315–318 с.*

Карась Ю. М.

аспірант кафедри економіки та міжнародних економічних відносин
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава Україна

НАПРЯМИ І ФАКТОРИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

В умовах воєнного стану дуже важливим є забезпечення відповідного рівня ефективності виробничої діяльності підприємства. Так, як на долю саме аграрних підприємств випала задача утримання продовольчого фронту, то для них це є особливо актуальним. Сьогодні спостерігається підвищення цін на паливо-мастильні матеріали, насіння, засоби захисту рослин, проблеми з реалізацією продукції. Всі ці чинники безпосередньо впливають на ефективність виробничої діяльності підприємства. Тому досить актуальним є визначення напрямів і факторів підвищення економічної ефективності фінансово-господарської діяльності аграрних підприємств.

Проблемами підвищення ефективності виробничої діяльності підприємств присвячено багато праць, як вітчизняних вчених, так і зарубіжних, серед яких: А. Азраілян, В. Андрійчук, І. Бойчик, О. Воронін, М.Ільчук, М. Кісіль, І. Ковальчук , С. Покропивний, Т. Шматковська І. Ковальчук та інші. Проте варто розглянути дане питання саме в сучасних, воєнних умовах.

Ефективність виробничої діяльності підприємства - це оцінка результатів використання основних та оборотних фондів, трудових і фінансових ресурсів та нематеріальних активів за певний період часу, це категорія, яка характеризує зв'язок між величиною отриманого результату від його діяльності та кількістю інвестованих чи витрачених ресурсів. [2].

Для визначення загальної ефективності виробництва аграрного підприємства необхідно провести комплексний аналіз фінансово-господарської діяльності. І безпосередньо на основі показників аналізу визначити резерви підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності. Якщо вчасно цього не зробити, як результат може бути закриття підприємств, кластерів і можливо навіть холдингів. Що в свою чергу призведе до втрати робочих місць, зниження наповненості бюджету за рахунок податків і т.д.

Досягнення високої ефективності виробничої діяльності підприємства визначається досягненням його мети, а на досягнення мети мають вплив безліч чинників, як внутрішніх так і зовнішніх. До внутрішніх належать: наявність кваліфікованого персоналу, сировини, стан матеріально-технічної бази тощо. До зовнішніх: природно-кліматичні умови, політична ситуація, фінансово-кредитна політика та податкова система, інвестиційна

привабливість підприємства, наявність ринку збуту. Як бачимо, конкретно сьогодні, виробнича ефективність аграрного підприємства жорстко визначається політичною ситуацією. В результаті воєнних дій аграрні підприємства: залишились без зовнішнього ринку збуту, стали інвестиційно непривабливими для іноземних інвесторів, а також отримали здорожчання сировини, погіршення стану матеріально-технічної бази і гостро відчули на собі нестачу кваліфікованого персоналу.

Отож, основними факторами підвищення ефективності виробництва є підвищення його технічного рівня, зокрема використання автоматизованих систем управління, вдосконалення технологічних процесів, вдосконалення організаційної політики, інноваційна політика, зміна структури посівів та ін.

Під напрямками підвищення ефективності виробничої діяльності аграрного підприємства розуміють сукупність заходів в результаті проведення яких відбувається покращення виробничого процесу. Слід виділити наступні: ресурсний, технологічний та організаційний.

Що стосується першого, ресурсного, то він визначає ефективність використання основних засобів, матеріальних та трудових ресурсів і передбачає собою модернізацію машин і устаткування, скорочення простоїв під час виробництва. Простої виникають в результаті поломок техніки, відсутності кваліфікованого персоналу (так як велика частка працівників зайнятих на техніці призвана до лав ЗСУ), відсутності паливо-мастильних матеріалів (ПММ), засобів захисту рослин (ЗЗР) і т.д. Для уникнення таких ризиків на підприємстві обов'язково має бути резерв, який можна використати до того часу, поки налагодиться логістика. Також головне зорієнтуватись в даній ситуації і застосувати правильну сівозміну. Зважаючи на подорожчання енергоносіїв вибрати для посіву ті культури, які потребують меншої сушки, це буде найкращим способом заощадження коштів.

В межах технологічного напряму варто використовувати технологічні нововведення і особливу увагу приділити введенню результатів науково-технічного процесу в практичну діяльність підприємства. На сьогоднішній день більшість аграрних підприємств України є технологічно відсталими, але на думку багатьох економістів удосконалення технологічної бази передбачає не тільки оновлення техніки, але й запровадження так званої корпоративної культури. Корпоративна культура – це система цінностей, символів, переконань, зразків поведінки, які пройшли випробування часом і розділяються всіма співробітниками організації. [5] Основним фактором підвищення ефективності виробничої діяльності підприємства є трудові ресурси (працівники). Відповідно доцільним буде удосконалення та створення раціональних структур управління, матеріальне та моральне заохочення працівників, вдосконалення системи оплати праці (бонуси або премії залежно від прибутку підприємства) тощо.

За організаційним напрямком необхідно звернути увагу на ефективність управління, застосування системи менеджменту, прагнення до

заощадливого виробництва. Підприємству необхідно здійснити поетапний аналіз всього виробничого процесу від рівня робочого місця конкретного працівника до рівня підприємства вцілому. Варто використовувати такі технології як реінженирінг, аутсорсинг, що можуть суттєво знизити витрати на виробництва і підвищити рівень ефективності діяльності підприємства.

Використання всіх наведених вище напрямків може забезпечити підвищення ефективності виробничого процесу на підприємстві.

Отже, під економічною ефективністю розуміють діяльність підприємства в результаті якої досягнуті встановлені результати завдяки економії виділених на них ресурсів. Основними напрямками підвищення економічної ефективності виробничої діяльності виступають: ресурсний, організаційний та технічний. І тільки комплексне їх застосування та впровадження надасть бажаного результату та вплине на темпи зростання ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства.

Список використаних джерел:

1. *Воронін О. Визначення показників економічної ефективності виробництва на основі модифікації ресурсного підходу // Економіка України / О. Воронін. 2007. № 10. С. 29–37*

2. *Гречко А. В., Гречухін А. С. Оцінка ефективності виробничої діяльності підприємства [Електронний ресурс] /А. В. Гречко, А. С. Гречухін // Ефективна економіка. 2016. №1. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2016_1_35*

4. *Куценко А. В. Організаційно-економічний механізм управління ефективністю діяльності підприємства: монографія / А. В. Куценко. - Полтава : РВВ ПУСКУ, 2008. - 205 с.*

5. *Прядко В. В. Економічна ефективність виробництва: проблеми теорії та методологія управління / В. В. Прядко. — К. : Наукова думка, 2003. — 282 с.*

6. *Що таке корпоративна культура і для чого вона необхідна? https://biznesua.com.ua/shho-take-korporativna-kultura-i-dlya-chogo-vona-neobhidna/*

ФІЛОСОФІЯ

Виговський Л. А.

доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії, соціально-гуманітарних наук та фізичного виховання Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова м. Хмельницький, Україна

Виговська Т. В.

кандидатка біологічних наук, доцентка, доцентка кафедри філософії, соціально-гуманітарних наук та фізичного виховання Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова м. Хмельницький, Україна

ЕКОЛОГІЧНА ЕТИКА ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЛЮДЕЙ

Агресія російської федерації щодо України, метою якої є знищення її незалежності та суверенітету як європейської держави, нині висунула на перший план проблему збройного захисту. В такій ситуації всі інші проблеми відступають на задній план, оскільки головним завданням на сьогодні є перемога над ворогом. Об'єктивно це стосується й екологічної проблематики, адже війна і збереження довкілля є поняттями в принципі не сумісними. Бойові дії ворога спрямовані насамперед на знищення людей, техніки, інфраструктури тощо. Очевидно, що в такому випадку на перше місце виходить проблема виживання самої людини в екстремальних ситуаціях, а не збереження природи. Але війна раніше чи пізніше закінчиться нашою перемогою. Підставою для такого оптимізму є героїзм Збройних сил нашої держави та простих громадян, а також потужна та дієва підтримка всього цивілізованого світу. Хоча сьогодні вислів «післявоєнний період» звучить незвично, але він все-таки настане. І вже під час відбудови зруйнованих ворогом українських міст і сіл, промисловості й інфраструктури ми змушені будемо звертатися до розв'язання екологічних проблем. І це повинно стати не черговим гаслом, а спонукати до активних дій. Це завдання не можна перекладати на плечі наступних поколінь, адже від цього залежить не лише збалансований розвиток соціуму, а й саме його існування. Це пояснюється насамперед тим, що філософія технократичного (читайте споживацького) відношення до природи, в основі якого лежить стихійно-ринкова економіка останніх століть, зумовила руйнування біосфери. Внаслідок цього суспільство отримало глобальну екологічну

кризу. Подальше її загострення може зумовити знищення всього живого на планеті Земля.

Більшість науковців, зважаючи на результати глибокого та детального аналізу причин та наслідків планетарних екологічних проблем, дійшли висновку, що самі науково-технічні новації, соціальні та економічні реформи не здатні кардинально змінити ситуацію. Вихід з такої ситуації вони вбачають насамперед у переході суспільства від технократичного світогляду до екологічного як на рівні суспільного буття, так і на рівні індивідуального. Тому існує суспільний запит на розробку та запровадження «екологічної ідеології життя» з метою формування та утвердження принципово екологічно спрямованої свідомості як соціуму, так і кожної конкретної людини. Саме глибоке усвідомлення ними свого нерозривного зв'язку з природним середовищем, принципова залежність від нього дозволить змінити споживацьке ставлення до природи на ставлення до неї як неперехідної цінності суспільного та індивідуального буття. Такий підхід об'єктивно зумовить потребу людства у бережливому ставленні до довкілля, сприятиме виходу таких відносин на збалансований рівень.

Щодо самої екологічної свідомості, то вона є важливою структурною складовою суспільної свідомості. Екологічне світорозуміння, як специфічна і відносно самостійна форма, сформувалася відносно пізно (лише в XX столітті) і була реакцією на поширення і поглиблення кризових явищ у взаємовідносинах «людина – природа». Щоправда, елементи екологічної свідомості в тій чи іншій мірі мали місце на всіх етапах генезису соціуму. Причиною цього було те, що практична діяльність людей потребувала адекватного відображення в їх свідомості об'єктивно існуючих динамічних зв'язків між ними і навколишнім середовищем.

Як відомо, світогляд, реалізуючись у конкретній системі ціннісних орієнтацій індивіда, формує його вибіркове та стабільне ставлення як до соціально значимих явищ, так і до подій минулого, сьогоднішнього та майбутнього. Тому він є засобом духовно-практичного засвоєння дійсності особистістю і, відповідно, через цінності детермінує соціальну спрямованість її діяльності. Інакше кажучи, світогляд задає людині розуміння світу, його цінності. Через те екологічні проблеми можуть сприйматися нею як особиста справа, а їх вирішення може стати сенсом життя (як це є для багатьох людей, які займаються проблемами екології). В цій ситуації етична складова має надзвичайно велике значення в процесі взаємодії індивіда із довкіллям, оскільки шляхи виходу з екологічної кризи передбачають застосування принципово інших регуляторів поведінки. Нагальною постає потреба розроблення і утвердження модернізованої системи цінностей, зокрема, етичних. Вони повинні змінити ставлення людства до природи на засадах визнання її в якості невід'ємного цінності. Тому, з точки зору екологічної моралі, поняття "боротьба з природою", "підкорення природи" є некоректними. Рекомендується замінити їх,

наприклад, “взаємодія з природою” тощо. Хоча і тут відображаються елементи певного протиставлення людини та природи.

Основними складовими екологічного менталітету людини є екологічний світогляд, екологічна культура, екологічна етика, екологічна мораль які зумовлюють її активну соціальну позицію в справі збереження навколишнього середовища. Процес переосмислення на етичних засадах відносин у системі «природа – людина – суспільство» зумовлює потребу підвищення екологічної компетентності особистості.

Варто наголосити, що саме поняття компетентності є більш широким ніж поняття знання, вміння та навички. Тому рівень компетентності людини не може зводитися лише до засвоєння певної системи знань, досвіду, цінностей тощо. Компетентністю є «особистісно усвідомлена система знань, умінь, навичок, що має особистісний смисл і суб’єктивний досвід. Вона має універсальне значення і може використовуватись людиною в різних видах діяльності для розв’язання життєво важливих для неї проблем. Розгортання змісту освіти навколо особистісно значущих компетенцій, їх включення до змісту і є шлях переходу до ціннісного ставлення до знань» [1].

Екологічна освіта має своїм основним завданням формування та утвердження екологічної компетентності особистості. Зміст та складові екологічної компетентності визначені у «Концепції екологічного виховання», «Концепції національного виховання», Законі України «Про освіту», Законі України «Про вищу освіту» та ін. На практиці екологічна компетентність особистості проявляється в її здатності на засадах екологічних цінностей, знань, практичних навичок та досвіду приймати рішення, усвідомлюючи при цьому наслідки для навколишнього середовища. А також вміння, виходячи з пріоритетності екологічних цінностей та моралі, застосовувати екологічні знання й досвід у життєвих та професійних ситуаціях. Тому екологічна компетентність особистості є своєрідним маркером, критерієм та інтегрованим показником рівня якості екологічної освіти і відображає результати навчання, систему ціннісних орієнтацій. Вона формується не лише у системі освіти, але й під впливом культури, засобів масової інформації, професійної діяльності, друзів тощо.

Для вирішення проблем нинішньої екологічної кризи необхідно насамперед відмовитися від традиційного споживацького відношення людини до природи. А це потребує в першу чергу перегляду світоглядних, етичних засад. Вони повинні оголосити природу неперехідною цінністю суспільного і індивідуального буття. Тому зараз формується і утверджується нова ціннісна парадигма, що покладає в основу загальнолюдські цінності. На жаль, у державах, що перебувають на стадії індустріального розвитку, існуюча мораль не засуджує орієнтацію природокористувачів на хижацьку експлуатацію природних ресурсів, на забезпечення потреб суспільства без врахування екологічних наслідків виробничої діяльності. Але сучасна

глобальна екологічна криза вимагає від людства нової етики у відносинах із природою, переосмислення та перегляду застарілих етичних норм поведінки людини щодо довкілля. Такий процес передбачає розробку та впровадження в життя ідей та принципів екологічної етики, що є основою формування та розвитку екологічної компетентності свідомих громадян.

Список використаних джерел:

1. *Липова Л., Лукашенко, Т., Малишев В. Екологічна компетентність особистості в умовах фундаменталізації освіти. URL https://social-science.uu.edu.ua/article/767*
2. *Білоконь С. В. Основи біоетики та біобезпеки: навч. посіб. Одеса : Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2017. 155 с.*
3. *Запорожан В. М., Аряєв М. Л. Біоетика та біобезпека : Підр. Київ : Здоров'я, 2013. 456 с.*
4. *Кисельов М. Екологічна свідомість як феномен освітянського процесу. Філос. думка, 2005. №2. С. 130-149.*
5. *Крисаченко В. С. Екологічна культура: теорія і практика. Київ : Заповіт, 1996. 352 с.*
6. *Логвінова Я.О. Екологічна компетентність особистості – передумова збереження здоров'я людини. URL http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/6038/1/ilovepdf_com-83-84.pdf*
7. *Мунасипова-Мотяш І.А. Особливості екологічної компетентності та екологічних установок студентів різних спеціальностей. URL http://www.appsychology.org.ua/data/jrn/v7/i42/17.pdf*
8. *Сулацкова О. Ф. Екологізація моралі як основний чинник формування екологічної етики. № 27. 2010. С. 23-27.*

Кононенко Т. В.

докторка філософських наук, професорка, професорка кафедри соціально-гуманітарних дисциплін факультету № 1 Донецького державного університету внутрішніх справ
м. Кропивницький, Україна

МОДАЛЬНОСТІ ДОБРА І ЗЛА

Серед категорій моральної свідомості перш за все виділяють добро і зло. Добро містить у собі все морально-позитивне, належне, ідеальне, пов'язане з любов'ю, благими справами, справедливістю, зло – морально-негативне, неналежне, порочне, дискримінацію, приниження, насильство. Можна сказати, використовуючи термінологію З. Фройда, що це творчий імпульс, чи інстинкт життя, і руйнівний імпульс, чи інстинкт смерті. Добро є те, що служить життю, зло – те, що пригнічує життя, прагне до смерті. Е. Фромм співвідносить регресію з різними ступенями прояву зла. Взагалі злом він вважає невідповідність між сутністю та життєдіяльністю людини, втрату гуманності, неможливість виконувати своє суто людське призначення. Найбільшим злом виступає егоцентризм і любов до руйнування. Існують і менші ступені зла, які полягають в дефіциті любові, нестачі інтересу до життя, браку мужності для прийняття конструктивних рішень. Добро ж полягає в тому, що образ і життя людини адекватно відображають її сутність, сприяють реалізації власне людських цінностей: свободи, любові, істини. Це прогресивний розвиток, який означає любов до всіх форм життя, прагнення підтримувати, незалежно від того, чи мова йде про людину, суспільство або природу. Біофіл як тип особистості впливає не силою, не адмініструванням і маніпулюванням людиною як річчю, а розумом, любов'ю. Важлива деталь. У З. Фройда обидва імпульси рівнозначні та біологічно задані. У Е. Фромма, навпаки, вони не паралельні, а альтернативні. Деструкція не є біологічно нормальною. Це результат протиприродного розвитку, психопатологія. Любов до життя або любов до смерті, добро і зло – модальності ціннісного вибору самої людини.

Розрізняють декілька видів зла. В основі находиться класифікація, запропонована Г. В. Ляйбніцем. Перше – метафізичне зло, яке обумовлене недосконалістю людської природи та сутності. Люди розділені, ізольовані один від одного, приречені на нерозуміння. Друге – фізичне зло, яке безпосередньо не пов'язане з волею людини. Його класичні приклади – стихійні лиха, хвороби, старіння, смерть, все те, що порушує благоденство, приносить страждання. Воно також свідчить про недосконалість, обмеженість людини, її безсилля перед природою. Третє – моральне зло, пов'язане з вибором і вадами самої людини. Це егоцентризм, нестриманість, розбещеність, порочність, свавілля, жорстокість, насилля. Сучасні

дослідники додають четвертий вид – соціальне зло, яке проявляється у вигляді бідності, корупції, злочинності, війни. Воно витікає з неспроможності створити ідеальне суспільство та ідеальну державу, де панують гармонія, справедливість, альтруїзм.

Сучасний український вчений В. А. Малахов виділяє ряд спільних типологічних рис, які створюють певний узагальнений образ зла. По-перше, це порушення існуючого порядку. Так, хаос руйнує античний космос, Люцифер повстає проти Бога, реакція протистоїть прогресивному розвитку, егоцентрист порушує гармонію стосунків. По-друге, самозосередженість. Для суб'єкта зла існує тільки він, центр всесвіту, інтереси інших менш важливі, ніж власні. По-третє, самоствердження. В античному космосу самостверджуються хаос і безладдя, в християнстві – Люцифер, в повсякденному житті – егоцентристи, тирани, різні злочинні угруповання.

Найповніше тема добра і зла представлена в християнстві. Важливий момент. Православна патристика принципово не сприймає зло як субстанцію, яка протистоїть субстанції добра. Зло є стан, воно корениться в свободі волі. Саме воля породжує новий екзистенціальний модус зла. Людина робить вибір на користь гріха та смерті. Створена за образом і подобою Бога, вона вбирає в себе фактор особистості та фактор свободи, як наслідок, право на альтернативний вибір, можливість і силу протистояння Богу. Зло – це явище не онтологічного, а етичного характеру. Його витоки знаходяться не в божій, а в людській волі. Богослови підкреслюють, що був час, коли зла не було, і буде час, коли зла не буде, але не було часу, коли не було чесноти, і не буде часу, коли не буде чесноти.

Псевдо-Діонісій Ареопагіт пропонує наступний варіант. По-перше, зло існує. Адже якщо зла немає, то чеснота і порок суть одне. Але цнотливість і блуд протилежні. Таким чином, по-друге, зло є щось протилежне добру. Все, що існує, є добро, яке походить від добра. Втрачаючи добро, воно перестає бути сущим. Зло не є ані сущим, ані здатним породжувати суще. Лише завдяки добру воно виявляється і сущим, і творчим. Те, що бореться з добрим та сущим, може існувати і боротися лише силою доброго та сущого. Позбавленого в усіх відношеннях добра не було, немає і не буде, взагалі не може бути. Так, розпусник, хоч і позбавляється добра через похіть, все ж має відношення до добра в своєму слабкому наслідуванні любові й єднанню.

Максим Сповідник розглядає зло як помилкове судження, внаслідок якого виникає зловживання речами. Людина володіє «гномічною» волею, яка може привести як до Бога, добра та блага, так і до Диявола, зла та гріха. Перша породжує зло воля ангелів, потім по волі Адама зло входить в світ. І ангел, і людина грішать вільно, зупиняють в собі приплив божої благодаті. Воля загострюється та закривається перед Богом. З цього приводу В. С. Соловйов пише, що людина може стверджувати себе окремо, поза Богом. Вона є носієм не тільки найвищого добра, але і найвищого зла. Навіть в святій людині актуальне добро передбачає потенційне зло, вона тому так велика у святості, що може бути великою й у злі.

Едем має всі умови для виникнення спокуси: об'єкт – дерево пізнання добра і зла, суб'єкт – людина, засіб – змій. Фактично сам Бог сприяє спокусі, вкладаючи в людину потенційну можливість стати Богом: «... і станете ви, немов Боги, знаючи добро і зло [Бут. 3:5]». Жінка бере плід, тому що це «пожадане дерево, щоб набути знання [Бут. 3:6]». Новий Завіт визначає спокусу як випробування, в результаті якого людина повинна визначитися зі своєю позицією, зробити вибір на користь Бога або Диявола, добра чи зла. Святий Апостол Яків говорить: «Блаженна людина, що витерпить пробу, бо, бувши випробувана, дістане вінця життя, якого Господь обіцяв тим, хто любить Його [Як. 1:12]». За допомогою спокуси і Боголюдина, і людина перевіряють і стверджують свою віру. У Святих Євангеліях від Матвія, Марка та Луки фіксується, що Ісус Христос починає «сумувати й тужити [Мв. 26:37; Мк. 14:33]», знаходиться «у смертельній тривозі [Лк. 22:44]», сумнівається в своїх силах: «І, трохи далі пройшовши, упав Він долілиць, та молився й благав: Отче Мій, коли можна, нехай обмине ця чаша Мене... [Мв. 26:39]». Його триразова молитва спрямовується на подолання страху та слабкості. В Гефсиманії він промовляє до учнів: «Пильнуйте й моліться, щоб не впасти на спробу, бадьорий бо дух, але немічне тіло [Мв. 26:41]».

В момент гріхопадіння людина знаходить автономність. Її прагнення стати іншою в кінцевому підсумку трансформується в бажання стати Богом. Третя спокуса Ісуса Христа – влада над світом – є найбільш потужною та привабливою. У цьому контексті існують дві форми свободи: свобода обрання добра і свобода обрання зла. Перша – повертає людину в лоно Бога. Друга – це «гріховна сила, яка спирається на вище джерело сили, на свободу духу», «корінь сатанинського зла» (Б. П. Вишеславцев).

Акцентуємо питання: з якої причини людина свідомо слідує злу? Трагізм полягає в тому, що добро нерідко виступає в якості статичного та нудного, тоді як зло – динамічного та привабливого. Руйнівник виявляється більш відважним, ніж охоронець. Відбувається переоцінка цінностей. Природний і соціальний порядок представляється так, що на його тлі руйнівник знаходить переконливе алібі. Антиномії свободи і рівності, свободи і справедливості створюють ситуацію драматичного вибору. Інтелектуальний авангард відриває свободу від рівності і справедливості, які асоціюються зі знаком традиціоналізму, стереотипом масової свідомості. Ідея загального порятунку замінюється ідеєю порятунку обраної, елітарної особистості. Має місце «бунт інтелектуалів», «мефістофелевські ігри інтелектуального авангарду» (О.С. Панарін).

С.П. Гурин порівнює буттєві позиції обивателя, героя і злочинця. Для обивателя світ являє собою не Рай і не Пекло. В таких умовах цілком можливо стерпне існування. Герой бачить дисгармонію світу і вважає, що це можна виправити. Необхідно лише знайти джерело зла, визначити і знищити ворога. Злочинець же вважає, що світ проклятий, в ньому немає місця добру і любові. Буття – похмуре, жорстоке, болісне, «буття-без-любові». Як вважає С.П. Гурин, злочинець сприймає гріхопадіння, безодню «на повному

серйозі», «до кінця», «необоротно». Бог, світобудова, доля – проти людини, тоді і людина – проти Бога, світобудови, долі. «Буття-в-злочині» – це універсальна тактика і стратегія поведінки в такому світі. Однак злочинець розуміє неминучість своєї поразки і покарання. З одного боку, він принципово відкидає Бога, з іншого – потребує Бога, прощення і спасіння. Потреба в злочині – в певній мірі потреба в покаранні. Злочин не тільки утворює прірву між злочинцем і навколишнім світом, але є передумовою трансценденції.

Добро і зло діалектично пов'язані між собою. Потенціальна перемога одної сили над іншою знецінює і переможця, і переможеного, оскільки вони стверджують існування один одного через заперечення. Маніхейство взагалі визнає рівноправність двох начал буття: світла і темряви, добра і зла, які постійно воюють між собою. Те, що виступає добром для однієї людини чи групи, може бути злом для іншої. Зло може оцінюватися як добро, благо. Приклад – вбивство ворога на війні. Одне і те ж явище може одночасно виступати і як добро, і як зло. Так, науково-технічний прогрес є очевидним благом, але супроводжується екологічними та техногенними катастрофами.

Як правило, людина націлена на добро. Але воно не може бути примусовим. Свобода добра передбачає свободу зла і навпаки. Існує позитивна сторона досвіду зла. Людина повинна пройти випробування злом, зжити зло. Можливо, це одне з одкровень, призначених для людини. Можливо, через зло вона відкриває щось більше, ніж через моральний і релігійний досвід. З іншого боку, зло не є необхідною умовою життєдіяльності, воно не становить сутнісну характеристику людини та суспільства, в цьому полягає його радикальна відмінність від добра.

CONTENT

GREETINGS

Mgr. Pavel Polián 3

Ігор Копотун 4

Сергій Вітвіцький 5

Mgr. Pavel Polián 6

THE KEY FEATURES OF THE EXEMPTION FROM CRIMINAL LIABILITY FOR CORRUPTION CRIMES 6

Копотун І. М. 11

ВИНИКНЕННЯ НАДЗВИЧАЙНИХ ПОДІЙ КРИМІНАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ У КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧИХ УСТАНОВАХ 11

Кузьменко С. С. 15

ЗАГАЛЬНІ ЗАХОДИ ВІКТИМОЛОГІЧНОГО ЗАПОБІГАННЯ НАСИЛЬНИЦЬКИМ ЗЛОЧИНАМ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ ДИТИНИ 15

Лень В. В. 20

ПСИХОЛОГО-СОЦІАЛЬНЕ І КРИМІНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОПОМОГИ ПОТЕРПІЛИМ ПІД ЧАС ВОЄННОГО ТА ПОВОЄННОГО ПЕРІОДУ 20

Нікіфорова Т. І. 24

ЩИРЕ КАЯТТЯ ЯК ОБСТАВИНА, ЯКА ПОМ'ЯКШУЄ 24

ПОКАРАННЯ 24

Пекарський С. П. 28

ПОВНОВАЖЕННЯ ПІДРОЗДІЛІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 28

Резніченко Г. С. 33

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ ЗА ВИКОНАННЯМ КРИМІНАЛЬНИХ ПОКАРАНЬ 33

Рудик М. М. 36

НАУКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ ТА ЕКСПЛУАТАЦІЇ АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ 36

Волобоєв А. О. 39

IMITATION OF THE CRIME SITUATION 39

Джантіміров М. О. 42

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОЇ СУБКУЛЬТУРИ 42

Ковальова О. В. 46
СУЧАСНІ ФОРМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ 46
ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В ПРОЦЕСІ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА 46

Когут І. А. 50
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧОГО ТА ДІЗНАВАЧА ІЗ ПРОКУРОРОМ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ 50

Смірнова І. С. 54
КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ РІВНОПРАВНОСТІ ГРОМАДЯН ЗАЛЕЖНО ВІД ЇХ РЕГІОНАЛЬНОЇ НАЛЕЖНОСТІ 54

Соколова Л. 57
ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ І ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ПОКАРАННЯ ТА ЙОГО ВІДБУВАННЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ 57

Чорна А. Г. 61
ІНСТИТУТ ПОМИЛУВАННЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ В КОНТЕКСТІ ПОНЯТІЙНО-КАТЕГОРІАЛЬНОГО АПАРАТУ 61

Шульга А. О. 64
ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ НОСІННЯ НОЖІВ БЕЗ ПЕРЕДБАЧЕНОГО ЗАКОНОМ ДОЗВОЛУ 64

Туренко О. С. 68
НАРИС ПРАВОВОЇ ТЕОРІЇ ХОСЕ ОРТЕҐІ-І-ҐАСЕТА 68

Дацюк Т. К. 72

Кравцова М. О. 72
КАПЕЛАНСТВО: ПРОЦЕС ІНСТИТУАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ 72

Стеньгач Н. О. 77
ЕВОЛЮЦІЯ МІСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ КОЗАЦЬКІЙ ДЕРЖАВІ (ДРУГА ПОЛОВИНА XVII- XVIII СТ.) 77

Жуков В. О. 81
ПОРУШЕННЯ ПРАВ СТУДЕНТІВ УКРАЇНИ 81
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 81

Коруняк А. В. 85
ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОВІДНОСИН СТАРОСТ ТА ГОЛІВ ГРОМАД ЯК ПОСАДОВИХ ОСІБ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ 85

Юричина І. А. 88
СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ХМЕЛЬНИЧЧИНИ 88

Анікєєнко Г. В. 92
ПРАВА ЛЮДИНИ: ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ 92

Нагнибіда В. І. 95
ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ ІНТЕРЕСИ ІНТЕРНЕТ-КОРИСТУВАЧІВ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КОНЦЕПТУ 95

Бондаренко О. О. 99
ДІЯЛЬНІСТЬ СУДУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ 99

Волянська О. І. 103
ВИЗНАЧЕННЯ ПОХОДЖЕННЯ ДИТИНИ В СІМЕЙНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ: ПОНЯТТЯ ТА ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА 103

Колєснік Т. В. 107
ЗАХИСТ ТРУДОВИХ ПРАВ ПРАЦІВНИКІВ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СУДІ З ПРАВ ЛЮДИНИ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ 107

Шурда В. І. 111
СПІВВІДНОШЕННЯ НОРМ ТРУДОВОГО Й АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА У ПРАВОВОМУ РЕГУЛЮВАННІ ЗАОХОЧЕННЯ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ 111

Місінкевич А. Л. 115
ДЕРЖАВНО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ВИРОБНИЦТВА ОРГАНІЧНОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ НА ЗЕМЛЯХ УКРАЇНИ 115

Луцюк О. В. 118
ОСОБЛИВОСТІ ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЄЗДАТНОСТІ СУБ'ЄКТА ПРАВ У МАСИВІ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ 118

Буга В. В. 122
ГАЛУЗЬ БУДІВНИЦТВА ЯК ОБ'ЄКТ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ 122

Буга Г. С. 125
ПОНЯТТЯ ТА ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ В УКРАЇНІ 125

Гузенко О. П. 129
МУЛЬТИМОДАЛЬНІ ПЕРЕВЕЗЕНЯ В УКРАЇНІ: СУТНІСНИЙ ТА ЗАКОНОДАВЧИЙ АСПЕКТ 129

Кадала В. В. 133
КЛЮЧОВІ СЕГМЕНТІВ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ МУЛЬТИМОДАЛЬНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ ЗАЛІЗНИЧНИМ ТРАНСПОРТОМ 133

Сахно А. П. 137
ДО ПИТАННЯ ПРО ЗМІСТОВНЕ НАПОВНЕННЯ ПРАВОВИХ ПРИНЦИПІВ У НАУЦІ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА 137

Сторожук І. П. 141
КІБЕРПРОПАГАНДА ЯК ЕЛЕМЕНТ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ 141

Denysenko K.V. 144

Borko I. S. 144
ESTABLISHING OF THE INSTITUTION OF THE DIGITAL OMBUDSMAN AS THE GUARANTEE OF THE SECURITY OF HUMAN DIGITAL AND INFORMATION RIGHTS 144

Владовська К. П. 147
ДО ПИТАННЯ ПРО ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ПРИНЦИПІВ 147
ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ 147

Дмитрієв Д. А. 151
КЛАСИФІКАЦІЯ РЕЛІГІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЮРИДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇХНЬОЇ 151
ДІЯЛЬНОСТІ 151

Личкатий А. К. 154
ДОЦІЛЬНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЄДИНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ МІНІСТЕРСТВА ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ 154

Пискун О. В. 156
ПОНЯТТЯ ТА ЗНАЧЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ З ВІЙСЬКОВИМИ ТА ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ 156

Роговий С. В. 160
ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ 160

Федосєєва К. Г. 163
ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЮРИДИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ 163

Хозлу І. К. 165
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ПІДРОЗДІЛІВ ПОЛІЦІЇ НА ВОДІ 165

Halus O. O. 168
ON THE ISSUE OF IMPLEMENTATION OF CONTRACTUAL MUNICIPAL-LEGAL REGULATION OF LOBBYING 168

Moroz V. O. 172
ADMINISTRATIVE PROCEDURE: ON THE CONTENT OF THE LEGAL CATEGORY 172

Данілова А. В. 175
ВПЛИВ ВООЗ НА ПРОТИДІЮ ВИНИКНЕННЮ ТА ПОШИРЕННЮ ОСОБЛИВО НЕБЕЗПЕЧНИХ ІНФЕКЦІЙНИХ ХВОРОБ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 175

Краснощок А. В. 179
ВИМОГИ ДО ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ 179

Джантіміров М. О. 182
FUNDAMENTALS OF UKRAINIAN NATIONAL SECURITY 182

Шильке К. А. 184
ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПІВ ДЕМОКРАТІЇ, ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 184

Сирмаміїх І. В. 188
ІНФОРМАЦІЙНА СКЛАДОВА В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ 188

Мороз Л. І. 191

Сафін О. Д. 191
ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ: ЗАРУБІЖНИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД 191

Гурський В. Є. 195

Миронов Ю. О. 195
ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ 195

Г. В. Мухіна 199
ЗАЛУЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ РЕСУРСІВ ЖИТТЄЗДАТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ВПСИХОТРАВМІВНИХ СИТУАЦІЯХ 199

Шутяк І. А. 202
ПРОБЛЕМА ПОБУТОВОГО НАСИЛЛЯ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ 202

Короткова Ю. М. 205
ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО З ПІДЛІТКАМИ 205

Новікова О. О. 208
ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ВИЯВИ ПОЛІТИЧНОЇ РЕКЛАМИ ЗА ЧАСІВ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ 208

Зубченко Л. В. 212
ВПРОВАДЖЕННЯ ГЕНДЕРНОГО ПІДХОДУ В РОБОТУ З ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ З ДІВЧАТАМИ-КУРСАНТКАМИ 212

Павлиш Т. Г. 216
АКАДЕМІЧНА МОБІЛЬНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ, ЯК ОДНА ІЗ УМОВ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ ТА КАР'ЄРНОГО ЗРОСТАННЯ 216

Подолянчук О. В. 219
ОПТИМАЛЬНІ ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ НАСЛІДКІВ ЗРОСІЙЩЕННЯ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ 219

Dzevytska L. S. 221
PEDAGOGY IN THE SYSTEM OF STUDYING ENGLISH CRIMINAL LEGAL TERMINOLOGY OF FUTURE LAW ENFORCEMENT SPECIALISTS 221

Логвин Р. О. 225
ПРЕДМЕТ ВИВЧЕННЯ ЛІНГВІСТИЧНОЇ СЕМАНТИКИ 225

Лопатинська І. С. 229
ЕМОЦІЙНІ КОНФЛІКТИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ, ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ 229

Лунгол О. М. 233
PEDAGOGICAL ASPECTS OF TEACHING THE DISCIPLINE "INFORMATION SUPPORT OF PROFESSIONAL ACTIVITY" OF FUTURE LAW ENFORCEMENT SPECIALISTS 233

Сабельникова Т. М. 236
РОДИНА І СУСПІЛЬНЕ ЖИТТЯ В МЕНТАЛЬНОСТІ УКРАЇНЦІВ (НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКОЇ СЛОВЕСНОСТІ) 236

Роєва О. С. 240
ЕЛЕКТРОННИЙ ДОКУМЕНТООБІГ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ 240

Ткачук Н. М. 244
КОНСОЛІДАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ БАНКІВ: СУТНІСТЬ І НЕОБХІДНІСТЬ 244

Ігнат А. В. 248
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ НАПОВНЕННЯ БЮДЖЕТІВ НА ПРИКЛАДІ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ТА ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ 248

Карась Ю. М. 256
НАПРЯМИ І ФАКТОРИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА 256

Виговський Л. А. 259

Виговська Т. В. 259
ЕКОЛОГІЧНА ЕТИКА ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЛЮДЕЙ 259

Кононенко Т. В. 263
МОДАЛЬНОСТІ ДОБРА І ЗЛА 263

Scientific publication

MODERN RESEARCH IN WORLD SCIENCE

COLLECTION OF ABSTRACTS

International scientific-practical conference

(Kunovice, Czech Republic, June 17-18, 2022)

СУЧАСНІ ДОСЛІДЖЕННЯ СВІТОВОЇ НАУКИ

ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ

Міжнародна науково-практична конференція

(Куновіце, Чеська Республіка, 17-18 червня 2022 року)

Under the editorship of I. Kopotun, S. Petkov, P. Polián

Signed for printing 26.06.2022

Press: Tiskárna Grafema, s.r.o., Hranice, Česká republika

Дизайн обкладинки: Кандиба Т. П.
Технічний керівник Кандиба Ю. А.

Підписано до друку 26.06.2022
Видавець і виготовлювач «ФОП Кандиба Т. П.»
Вул. Незалежності, 16, м. Бровари, 07400
Свідоцтво про внесення суб’єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 5263 від 20.12.2016.
Тел.: 067 231-02-86